

ขอกินเหล้าขอกินอันโน่นขอกินอันนี้ เขาเอาเหล้ามาให้ยกดื่มพรวดๆ หมดแล้วตั้งไว้ ไม่มีแล้ว แต่ตอนที่ออกจากร่างทรงเหล้าก็มีเหมือนเดิมอะไรก็มีเหมือนเดิม พ่อครูยังจำๆ ลืมๆ สมัยเป็นเด็กมันจะเป็นอย่างนี้ มันจะเด็กเกินไป แต่เห็นกับตา แต่ตอนหลังได้ยินกับหูแค่นั้น ที่บ้านนาจลอง อันนี้เขาขอกินเหล้าขอกินโน่นกินนี้ เขาเอามาให้กิน เขายกกินพรวดๆ แล้วมาตั้ง ใส่แก้วยกกินจนหมดแก้ว ตั้งไว้พอมันออกจากร่างทรง นอนผิงลงไป ลูกมาก็มีเหมือนเดิม มีคนพูดให้ฟัง เท็จจริงแค่ไหนก็ไม่มียืนยันไม่ได้ พ่อครูยังกึ่งกลางสมัยเก่ากับสมัยใหม่ ไทใหญ่กับเมืองท่าร่วมกัน

ชาวเขาก็จะมีอีกประเพณีหนึ่ง เขาก็จะทำของเขาก่อนที่หนึ่ง อย่างลืซอ มูเซอเขามีสลึงผี เขาจะมีสร้างกระท่อมสร้างศาลาข้างถนนริมถนน เอาผ้าขาวผ้าเขียวผ้าแดงไปแขวนไว้ ถือว่าเขาได้ทำถวายทาน ทำบุญให้คนเดินทาง อุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษได้ด้วย มันได้ทั้งสองฝ่าย เขาก็ได้บุญได้ความสบายใจเขา

แล้วของพื้นเมืองของไทยเรามีประเพณีสงกรานต์ แต่ว่าชาวเขานี้มูเซอ ลืซอ แม้จะมีประเพณีที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **ประเพณีกินวอ** ประเพณีปีใหม่ของเขา เป็นครุฑปีใหม่ของเขา ถ้ากินวอเขาก็ลืมหลืมว้าวไม่ต้องไปทำงานทำการ กินเหล้า กินเนื้อ กินกันเต็มที่ นลองธรรมชาติ ค่ำมากลางคืนก็เต้นรำกัน ใครมีเครื่องแต่งตัวสวยๆ ก็เอาออกมา เต้นกันตามจังหวะ เป่าแคนเป่าเครื่องดนตรีของเขา เคยไปดู

เดี๋ยวนี้มาอยู่แล้ว เดิวนี้อลืซอมาอยู่รอบๆ นี่เยอะแล้ว เพราะว่าที่ดินบนเขาก็จืดจางแล้ว ปลูกอะไรก็ไม่งามแล้ว จะปลูกฝิ่นก็ไม่ได้แล้ว เขาก็เลยใช้ทรัพย์สินที่เขหาได้มาซื้อที่ราบ ซื้อที่เป็นทุนรอนขยายต่อไป จากที่เคยปลูกฝิ่นเดิวนี้นี้ไม่ปลูกแล้ว ได้แต่ขาย ขายยาม้ายาบ้า มีไม่ขาด มันมี ยืนยันไม่ได้ที่ไหนแต่รู้ว่ามันมี เพราะอะไร มันก็เป็นข่าวทุกวัน

ที่ปายมีหลายกลุ่ม (ชาติพันธุ์) ไทลื้อก็มีอยู่บางหมู่บ้าน อย่างบ้านแม่สี้อพยพมาจากต่างถิ่นต่างที่มาอยู่ ไทลื้อมาจากทางเชียงใหม่ทางอำเภอสะเมิง บ้านแม่สาบ ไทลื้อส่วนหนึ่งก็ยังอยู่ต่างประเทศก็มีอย่างสิบสองปันนา พวกลื้อ พวกจีน

(กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เข้าร่วมประเพณีของคนเมือง-ไทใหญ่) ก็มา เดิวนี้นี้มา ทั้งลืซอ ทั้งฝรั่ง เดิวนี้นี้ฝรั่งชักจะเยอะ โดยเฉพาะในปาย เยอะกว่าคนไทย ยิ่งเดิวนี้นี้เขาไปโรมไทในอินเตอร์เน็ตไปทั่วโลก เปิดดูในคอมเห็นหมด คนไหนก็อยากจะมาเที่ยวเมืองปาย คนไหนไม่เคยมาก็อยากจะมา ดูในเน็ต มาถ่ายทำหนังสือ สารคดีอะไรเยอะแยะ คนปายดั้งเดิมก็ชักจะสูญพันธุ์แล้ว ที่อยู่ในเมืองก็ไม่ค่อยมีออกนอก เช่นพ่อครูเป็นต้นไม่ได้อยากอยู่ตัวในเมือง

เกิดที่บ้านเวียงใต้นี้แหละ เกิดที่นั่นแหละ บ้านหลังที่เกิดอยู่หลังโรงฆ่าสัตว์ ข้างหลังสถานีตำรวจไปจนสุด เดินไปจนสุดจนถึงสะพานข้ามไปตลาดวันพุธ มีตลาดวัน ตอนเช้าก่อนเที่ยง ตั้งแต่ตอนเช้ามาเลย มีของกินของใช้ มีทุกอย่าง เป็นสรรพสินค้ามีหมดเลย เครื่องไฟฟ้า เครื่องเสียงเครื่องแสง เป็นพืชผัก ผลไม้ อาหารสดอาหารแห้งมีหมด ในตลาดเชียงใหม่อะไร มีหมดเลยเอาเข้ามาขาย มีขนมครก ขนมข้าวต้มมัด...

การทำงานในอดีต

เคยไปสัมผัสหมดเพราะเป็นผู้บริหารโรงเรียนก็ต้องลุยหมด ไปประชุมสัญจร รถมอเตอร์ไซค์คันโช่ ขึ้นไปหน้าฝนนี้ เจอลูกน้องร้องไห้ ให้ลูกน้องไปก่อน ลูกน้องไปจอดรถไว้แล้วร้องไห้ ภาพปายในอดีต ถ้าอยากดูภาพปายในอดีตพ่อครูแนะนำให้ไปเสาะแสวงหาที่ก้านันปฏิเวช จองหนาน ถนนเส้นเดียวกับพ่อนานป้านั้นแหละ แต่มันเลยสี่แยกมาเป็นย่านของอิสลาม... เป็นก้านันเก่า อายุมากแล้ว ท่านเก็บสะสมรูปภาพอำเภอปายในอดีตไว้เยอะ ภาพตั้งแต่มีขัวมุง ภาพตั้งแต่เศรษฐกิจอำเภอปายผู้เร่ก ที่ดินของเศรษฐกิจอำเภอปายที่เป็นธนาคารกรุงไทย เดิวนี้นี้ที่กำลังขุดถนนไปเชียงใหม่ มีเยอะเลย แยกเก็บไว้เยอะ

เศรษฐกิจอำเภอปาย

คนไทใหญ่ คนพม่า ก็เนี่ยพ่อเลี้ยงจิ๊กตะ เป็นไทใหญ่มาจากพม่า เมียท่านเป็นคนที่ไม่รู้ แต่เป็นไทใหญ่ ใส่สร้อย ใส่กำไลถึงนี้ ทอง 90 เปอร์เซนต์ 100 เปอร์เซนต์ ก็ไปตายเพราะทอง ไปนอนที่โรงแรม เชียงใหม่ โคนลอคกราบหมดเรียบร้อย ตั้งแต่นั้นมาก็ไม่เหลือเหลืออะไร เขามีช้าง เป็นเจ้าช้าง พ่อเลี้ยงเจ้าช้าง เป็นมหาเศรษฐี ถ้าอยากให้เห็นภาพเก่าๆ ก็ไปหาพ่อกำนันอ่องละ กำนันปฏิเวทชื่อชาวบ้านเขาชื่ออ่องละเป็นไทใหญ่ พ่อครูไม่สนใจเมื่อก่อน อีกที่หนึ่งก็คือพ่อครูปัญญา บุญทันกัน ถนนหน้าอำเภอลงไปที่นี่ ท่านสุขภาพไม่ค่อยดี

ความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

(การเรียนหนังสือสมัยก่อน) เด็กดอยก็ไม่มีที่จะลงมาเรียนหนังสือ เป็นไทใหญ่คนเมือง มีคนเมืองไม่กี่คน พ่อครูก็ปลอมเขา ไปอยู่ปลอมกับคนไทใหญ่ แล้วเขาก็ว่าเรื่องเงี้ยว เราว่าเงี้ยวหัวจ็อก “เงี้ยวหัวจ็อก กะลือกน้ำหมาก” ว่าเล่นมันโกธร เขาจะโกหกหัว เงี้ยวหัวจ็อกเขาทรงผมพุ่ม ผู้ชายก็เอาผ้าพันโพกศีรษะไว้ ผู้หญิงก็มีมวยผมแล้วเงี้ยวหัวจ็อกๆ แล้วเขาก็ว่า “โยนหม่นๆ” เขาว่าคนเมืองโยนหม่นๆ เราก็อโห ไม่จริงจังแท้กัน กระเช้าเข้าแท้กัน คนดอยก็ส่วนดอย ดอยก็ไม่มีโรงเรียนไปให้เขาจะพูดภาษากลางก็ไม่มีเรื่องเลย แล้วเขาก็ไม่ลงมาค้าขาย เขาพอกินพออยู่ของเขา ถ้ามาที่ก็เดินตามที่ราบเขาเดินบ้างวิ่งบ้างเหมือนฝรั่ง เพราะเคยชินกับที่บนเขา มาเดินที่ราบๆ เขาเดินไม่สะดวก ไม่นัด

ส่วนมากผู้ชายจะมาก่อน ผู้ชายจะเริ่มสื่อความเข้าใจกันก่อน จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ผู้หญิง แม้กระทั่งกะเหรี่ยง กะเหรี่ยงคนเก่าๆ ที่อยู่บนเขาก็พูดกันไม่ค่อยรู้เรื่อง เหมือนพ่อครูไปฝึกพูดภาษามูเซอ ไปเที่ยวบ้านมูเซอ ถามว่าไปที่ไหน “เคราะห์ใดแล้ว?” ไปแล้ว “กริเว” ไปเที่ยว “นะมีหา ดาจะ” นะมีหาแปลว่าสาว ดาจะแปลว่าสวย ไปถามเด็กบ้างว่านี่ลูกอะไร “มะสี” อุดสำหัจมานะ มีรสเปรี้ยวๆ ผลไม้ดอย พอไปเจออีกครั้ง ไปถามคนเก่าๆ ว่าอันนี้เรียกว่ามะสีไหม “บ๊ายๆ” มะสีแปลว่าไม่รู้จิก เหมือนกับไปถามกะเหรี่ยง ถามอะไรๆ ก็ “สี่ยาๆ” ไม่รู้เรื่อง แต่พ่อครูก็ภาษากะเหรี่ยงได้เยอะหน่อย เพราะลูกสะใภ้เป็นกะเหรี่ยง กะเหรี่ยงเขตอำเภอเมือง ลูกชายเป็นครูคน. ไปตระเวนบนดอย ไปเจอบนดอยเอามาอยู่ด้วย เดี่ยวนี้เป็นกะเหรี่ยงยุคใหม่ พันธุ์ใหม่แล้ว ดูไม่ออก ถ้าเขาไม่พูดไม่รู้จะ รอดูหน่อย หน้าตาบ่งบอกไม่ได้ แต่ถ้าคนวัยกลางคนขึ้นไปถ้าคนอายุมากพอรู้ ชาวเขาชาวเรานี้มันจะบ่งบอกนิดๆ หน้าตาบ่งที่เหวๆ หวๆ ดูก็ยากทางดูคำพูดดูการแต่งตัวไม่ได้เพราะเดี๋ยวนี้ชาวเขาแปลงเพศเขา เปลี่ยนกันเยอะดูไม่ออก ยิ่งไทใหญ่มาจากต่างประเทศเขาฝึกพูดภาษากลาง ฟังเมืองพูดภาษากลาง ใหม่ๆ ก็พูดคล่องชวนเขาคุย เราก็อายุภาษาไทใหญ่ใส่ไปเรารู้แล้วเป็นไทใหญ่ พูดไปพูดมาเดี๋ยวเขาเขวแล้วก็พูดไทใหญ่กลับมา....

การทำขวัญเดือนเด็ก

มีทำขวัญอยู่เดือน อยู่เดือน ออกเดือนก็มัดมือ ผูกขวัญมัดมือก็ยังมียู่แต่ไม่ค่อยละเอียดอ่อนเหมือนสมัยก่อน สมัยก่อนการคลอดลูกไม่ต้องมีน้าอะไรมาช่วย เอาปล่องอยู่ข้างบนเอากิ่งพุทรากิ่งอะไรมาไว้ข้างล่าง เอาจี๋เข้ามาดม อยู่คาบอยู่อะไรน้าอยู่เดือน อาหารการกินก็ดองระมัดระวัง น้ำดื่มอาหารแห้ง ข้าวก็ต้องเอามาปิ้ง กินข้าวปิ้ง กินเนื้อปิ้ง หมูปิ้งของแห้ง มดลูกจะได้เข้าอุ้ง วมัยก่อนแม่จะไปทำอะไรต้องคิดแล้วคิดอีก จะไปถูกน้ำฝนก็ไม่ได้กลัวจะไปผิดเดือน แต่ตอนหลังมียาดีๆ มา เกิดวันนี้ 2-3 วันหลังออกโรบบาล เดินได้ไปทำงานได้

ตั้งชื่อเด็กก็มี เมื่อก่อนสมัยก่อนจริงๆ นี่เอาพระ ศุภหลวงเป็นคนตั้ง เจ้าอาวาสเป็นผู้มีอายุ ถ้าไม่เจ้าอาวาสก็ไปหากำนัน กำนันผู้ใหญ่บ้าน ถ้าไม่มั่นใจก็ไปหาผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคารพนับถืออาจจะมิดำแหน่งเป็น

แพทย์ประจำตำบลบ้าง เป็นผู้อาวุโสอะไรบ้าง เหมือนคุณตาของพ่อครูนี่ท่านเป็นแพทย์ประจำตำบล แพทย์ประจำตำบลก็เป็นหมอพื้นบ้านสมัยก่อนหมอสมุนไพร หมอเสกเป่า หมอคาถาอาคม ทายเมื่อ ทายพยากรณ์ชีวิต ทายได้หมด ของหายสัตว์หาย บางทีก็ไปหาตั้งชื่อ ตั้งชื่อนายสะอาด นายดี นายแดง พอตั้งชื่อไปแล้วอยู่ไม่สบายเป็นโน่นเป็นนี่เลยตั้งชื่อเป็นจี๋หู่จี๋หู่หมากี่มีนะ แก่เคล็ด ผู้หญิงเป็นนายหมาจนกระทั่งเป็นคุณนายก็เป็นคุณนายหมา ท่านนั้นก็ยังเป็นท่านหมา แก่ก็มีแก่จี๋หมา เดียวนี้เขาเปลี่ยนชื่อแล้ว เมื่อก่อนเขาเอาตามนี้ ท่านหมาก็เลยเปลี่ยนชื่อเป็นท่านเพชร สิทธิเพชร ท่านเวียงใต้เก่า อดีตท่านเวียงใต้ ไม่มีชีวิตตายหมดแล้ว ผู้ใหญ่บ้านทุ่งยาวบ้านได้ที่พ่อครูไปสอนชื่อเดิมเขาตั้งจี๋หมา พอได้เป็นผู้ใหญ่บ้านเขาเรียกแก่จี๋หมา เลยไปเปลี่ยนชื่อเป็นอันแก้ว เขาเปลี่ยนหมดแหละ พอดีพ่อเป็นตำรวจ พ่อเป็นทิดเคยบวชเรียน ตั้งชื่อตามนามวัน เกิดวันอาทิตย์ก็ทองอินทร์ ที่พ่อให้ชื่อมาไม่รู้ท่านหาตำรามัย แต่มาตอนหลังพ่อครูก็ตั้งชื่อให้ลูกหลานหลายคน ก็เปิดตำราบ้าง ก็เอาตามนามอาทิตย์ก็ตัว อ. วันจันทร์ก็ตัว จ. อังคารก็ตัว ค. ตัว ก. ก็ตัวที่เป็นกาลกิณีตัวที่เป็นมงคลก็ดูหน่อย แต่จริงๆ ไม่ถือหรอกเรื่องฤกษ์ยาม ไม่ถือถ้ามาสายวิปัสณาอะไรก็ดีหมด แต่เราอนุโลมตามแม่บ้าน แม่บ้านก็ยังอ่อนไหวอยู่ เชื่อกฎผีปีศาจเดี๋ยวลูกหลานเป็นโน่นเป็นนี่ก็ต้องไปหาหมอข้างนอก ความสบายใจก็ไม่ขาด สืบชะตาราศีทำบุญทำทาน

การสืบชะตา

สืบชะตาก็คือนิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์ แล้วเตรียมเครื่องอะไรให้มันครบ เครื่องก็มีไม้สะพาง ไม้กั่ว มีไม้ง่าม เท้าอายุเพิ่มอีกหนึ่ง แล้วก็ไม้ง่าม 3 อัน แล้วก็เป่าเอาถ่านกลั้วมาทำ หมากเมี่ยงบู่หรี ทำเป็นเล็กๆ อย่างละ 108 ชิ้น ประดับประดาตกแต่งมาตั้ง แล้วก็มีการสวดมนต์ลง คนที่ต้องการจะสืบชะตาก็เข้าไปนั่งข้างในแล้วพระก็สวดเจริญพระพุทธมนต์ สืบชะตาคน

แม่น้ำก็ทำนองเดียวกัน น้ำปายเขาก็ทำอยู่ เขาไม่ได้ทำติดต่อกัน สืบชะตาป่า สืบชะตาแม่น้ำ เพิ่งมีตอนหลังน้ำท่วมใหญ่ (พ.ศ. 2548) เมื่อก่อนไม่มี เมื่อก่อนคนมันอนุรักษ์ธรรมชาติโดยปริยายเป็นนิสัยอยู่แล้ว จะไม่ไปทำลายป่าเพราะผิมนะยะ คนเผ่าคนแก่บอกผิมนะยะเดี๋ยวผิมนะจะมากหักคอ ไปแผ้วถางป่าเขาไม่กล้า ถ้าเรื่องสืบชะตาแม่น้ำต้องไปถามพ่อหนานจันทร์ ที่เวียงเหนือ เรื่องพิธีกรรมพวกนี้พ่อหนานจันทร์ อินทรสาร พ่อครูเห็นไม่กี่ปี ไม่ไป เมื่อก่อนเป็นเด็กจะไปอยู่ก็จะจำไม่ได้นะ แต่ตอนที่เรามาปฏิบัติมาทำอย่างนี้เดินตามสายพระพุทธศาสนาก็ไม่ทราบ...

สงครามโลกครั้งที่ 2

พ่อครูตอนสงครามโลกเป็นเด็กตัวเล็ก จำได้จำคลับคล้ายคลับคลาว่าแม่อุ้มหนีเครื่องบินมาที่หนีเข้าหลุมหลบอยู่ในหลุม จำภาพ ภาพเป็นช่วงๆ ถ้าย้อนอดีต ที่จำได้ก็ทหารญี่ปุ่นถอยกลับมา จำเป็นช่วงๆ มันเบลอ เพราะมันเป็นเด็กเกินไป พอสหรัฐไปบอมบ์ที่ฮิโรชิมา-นางาซากิตอนนั้นได้ 2 ขวบกว่า ก็จำได้แล้ว พอจำได้ทีนี้ก็กลัวกลัวเครื่องบิน ไม่มีไฟฟ้าใช้ คำมาก็มืด เจ็บ วิชชุไม่มี ที่วิอะไรไม่มีสักอย่าง มันเจ็บพอเครื่องบินมาตอนกลางค้ำกลางคืนใครจุดไฟตะเกียงน้ำมันก็กลายเป็นจี้ยาจุดได้รับดับ ยกมือสาธุขอให้เจ้าบ้านเจ้าเมืองมาช่วย อย่าให้เขามาถึงระเบิด อย่าให้เขาเห็นเมืองปาย ก็มีความเชื่อว่าเจ้าเมืองปิดหมด เครื่องบินก็ผ่านไป ไม่เป็นไร ระเบิดไม่เคยมาลง มีแต่ทหารผ่านไปผ่านมา ทหารญี่ปุ่นที่ถอยที่แพ้สงครามที่โดนเมืองหลวง 2 เมือง นายก็สั่งให้ถอย คนที่เจ็บป่วยไม่สบายก็สาราตรี ควานท้อง ลงในแหวกกันขูดหลุมไว้ ตอนนั้นพ่อครูเป็นเด็กเล็กมากความจำลืมแต่จะไปเชื่อมต่อที่พ่อท่านบฏเวทพุดให้ฟัง พ่อท่านบฏเวทพุดตอนนั้นท่านอายุ 15-16 ท่านยังไปส่งเขาขูดหลุม ขูดหลุมกว้าง

พอสมควร ลึกพอสมควร ทหารญี่ปุ่นที่กำลังเจ็บป่วยอยู่ แขนหัก ขาหัก แขนขาดก็มี ยังไม่ตายหายใจวรินอยู่ พอได้เวลามาก็สั่งเอาลงๆ เอาดินกลบ ฝังทั้งเป็น ใจเด็ด

มันไม่มีอะไร เรามีกล้วย กล้วยน้ำว้านี้ดีที่สุดเอาไปแลกของ แลกปืน แลกเครื่องใช้ ตะเกียง ของใช้ไม้สอย เขาแลกหมดเพื่อความอยู่รอด ไม่มีอะไรกิน ไม่มีเงินจ่าย เขาก็มาตั้งโรงพิมพ์แบงค์ที่หน้าวัดหลวง สิบบาท ยี่สิบบาท ตอนนั้นเงินสะพัด หน้าวัดหลวงมันจะเป็นบ้านของสรรพสามิตอำเภอ สรรพากรอำเภอ พ่อหลวงมรดกแม่น้ำหามา เมียท่านซื้อหามา หลานท่านก็เป็นผอ.อยู่โรงเรียนบ้านหมอแปง สุรัชย์ เหลือแต่หลาน เหลือแต่หลาน...

ถ้าถามอยากจะให้หลักฐานที่เป็นภาพยืนยันก็ไปหาที่พ่อกำนันปฏิเวธ ถ้าอยากจะหาข้อมูลเป็นวันเดือน ปีพ.ศ. ไปหาพ่อหนานมหาจันทร์ อินทสาร ถ้าจะไปหาเรื่องขนบประเพณีทางใต้ไทใหญ่ก็พ่อหนานปัน ปันแก้ว ก็มีแค่นี้ นอกนั้นก็มีแต่จำได้มากแต่เขาถ่ายทอดไม่เป็นก็มีอยู่ บ้านแม่เย็นก็พ่อหลวงมาอุ้ เขียววิน ท่านมีความจำ เยี่ยมเลย ความจำของท่านเกิดขึ้นหลังจากที่ท่านจิมอร์เตอร์ไช้ไปชนเสาไฟฟ้า หน้าผากของท่านยุบลงไป จำแม่นหมดเลย ชนตอนอายุ 50 แล้ว จำแม่นแต่แกพูดไม่เก่ง ถ้าใครมีอะไรต้องถามแก นั่งๆ สนทนาแถมรู้หมด รู้แบบทิวี่ด้วยนะ รู้แบบไม่ยอมใคร แกมีความเชื่อว่าคนที่จะไปเป็นมรรคทายก คนที่จะไปเป็นผู้นำในวัดในวา จะต้องเคยบวชเรียนมาก่อน ต้องเป็นทิดเป็นเณรมาก่อน เป็นพระภิกษุมาก่อน คนที่ไม่เคยบวชเรียนมา แล้วมาทำ อายุไม่ยืน แกแซวพ่อครู เพราะพ่อครู ไม่ได้บวชเป็นพระเป็นเณร ไปพูดกับคนอื่นๆ เขาไม่พอใจ คนอื่นที่ขึ้นวัดไป วัดด้วยกันคนที่เคยบวชเป็นทิดเป็นอะไรตั้งเยอะแยะก็เขาไม่เอา คนที่เคยบวชเรียนมาจะให้น้ำเสียงก็ไม่ให้ บางทีก็ ความจำก็ไม่ได้ คนที่จะนำเขาได้ระดับเสียงจึงหะความคิดความจำ

ถ้าเป็นอาหารขนมดั้งเดิมของปายไปหาที่**คุณอาภรณ์ แสงโชติ หรือแม่เนาหลวง** อยู่หน้าโรงพยาบาลปาย ป้าหลวง ท่านเป็นนักประสาธน์เรื่องอาหารถ้าแกไม่รู้แะจะหาบุคลากรให้ ก็เป็นลูกศิษย์ของพ่อครู **อาจารย์ประไพ ยาสาร** อยู่หน้าโรงเรียนปายวิทยาคาร อาหารเจ อันนี้ประสาธน์ได้ถ้าเขาทำไม่ได้เขาไม่รู้เขาจะหา คนให้ เขาเป็นผู้นำสตรีมีบทบาทมีพลังสูง

อาหาร-ขนม

ถ้าเป็นอาหารพื้นเมืองจริงๆ ต้องเป็นน้ำพริกถั่วเน่า น้ำพริกถั่วเหลือง แกงป่า ผักจ่อ อาหารพื้นเมือง ดั้งเดิม หน่อต้มยำ น้ำพริกปู น้ำพริกผงบ น้ำพริกผ้อง น้ำพริกน็อก น้ำพริกผงบเอาน้ำมาใส่ก็น็อก ต้มไข่คนๆ ใส่กัน น้ำพริกน็อก น็อกได้หลายอย่าง น็อกเนื้อก็ได้ เนื้อสัตว์ๆ แล้วก็ใช้พริกหนุ่ม

เทศกาลสงกรานต์ วันขึ้นวัดเขาเรียกวันพญาวันถ้าตามปฏิทินหลวงก็วันที่ 15 เมษายน แล้วถัดมาอีกวันเขา เรียกวันปากปี วันที่ 16 ปากปีคือเริ่มต้นปี ปากปีคือเริ่มต้น ปากน้ำปากคลอง วันปากปีเขาจะหาขนุนมากิน เพื่อให้ มีคนอุดหนุนตลอดปี กินผักกุ่มยำ ยำผักกุ่มจะได้มีคนคุ้มกัน จะคุ้มตัวคุ้มภัยมันเป็นเคล็ด กินของที่มันเป็นมงคล ชื่อที่มันเป็นมงคล ถ้าไม่ทำวันปากปีก็วันปากเดือน 2 วัน 3 วันได้ อันนี้เป็นเคล็ด ผักกุ่มมันอยู่บนบก กินเขาต้องเปรี้ยวๆ เอามายำก็ได้ ยำสด คำน้ำพริกเหมือนที่จายำไก่ ใส่ถั่วเหลืองแผ่นเยอะๆ หน่อๆ มันจะได้กลมกล่อม ผักกุ่มจะเอามายำสดก็ได้หรือแกงน้ำแห้งๆ ใส่ไก่ใส่หมูก็ได้เรียกว่าอุ๊บ หรือจะมาคั่วมาผัดใส่ไข่ใส่หมูก็ได้ กินอย่างนี้ในช่วงปีใหม่ แล้วแต่กรรมวิธีจะทำอะไรก็ได้ ขนุนจะเป็นขนุนสุก ขนุนอ่อนจะดำ หรือจะแกง หรือคั่วอะไรก็ได้หมด เอาชื่อเอานาม ความเชื่อเท็จจริงแก่ไหนก็ไม่รู้ เหมือนกับประเพณีแต่งงาน แต่งงานเลี้ยง ขนมนั้นกัน เขาไม่เลี้ยงข้าวซอยตัดกัน เอาชื่อเอานาม

(อาหารเทศกาลอื่น) มันก็มีอยู่เรื่อยๆ แต่มันไม่ถื เขาจะมาถืกันตรงนี้ มีสดมมนักได้ตรงนี้ตรงเทศกาล สงกรานต์ นอกนั้นก็ทำไปตลอดปีมีอะไรก็ทำ

ออกพรรษา ทำขนมเทียน ขนมจ็อก ขนมจ็อกเป็นสามเหลี่ยมมีไส้ข้างใน ขนมเทียนนี้ผสมในตัว เอาคลุกกันทั้งมะพร้าว น้ำอ้อย น้ำตาล ไส้มะพร้าวคั่ว ไส้ น้ำอ้อย น้ำตาลปึก หรือน้ำอ้อยก็ได้ ไส้หลายอย่างก็มี ไส้หมู ไส้อะไรก็ได้ ไส้หวาน ไส้เค็มเหมือนเขาทำซาลาเปา แล้วแต่แม่ครัว แล้วแต่คนที่ถนัด ยอดนิยมก็ไส้มะพร้าว (ทำเมื่อ) สงกรานต์ ตอนก่อนเข้าสงกรานต์ก็จะไปถวายวัด ตอนเข้าพรรษา ตอนออกพรรษา 2-3 ช่วงนี้แหละ ที่ทำกัน

ผู้ให้ข้อมูล 53) อ. มังกร ฐิประโยชน์ศิลป์ อายุ 60 ปี
 ชาติพันธุ์ ไทยใหญ่
 ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณทศรี นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 และนางสาวสิริวรรณ สิริวนิชย์
 วันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551
 ที่อยู่ บ้านเมืองแพร่ หมู่ 4 ต. เวียงใต้ อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน
 สถานที่ บ้านเมืองแพร่ หมู่ 4 ต. เวียงใต้ อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน
 ผู้เรียบเรียง นางสาวศิริลักษณ์ กัณทศรี
 รหัสเสียง PPK-ANT-P-353

ประวัติส่วนตัว

เกิดที่หมู่ 4 บริเวณนี้ คุณพ่อเป็นข้าราชการครู เป็นคนที่นี่ พ่อเป็นคนเวียงใต้ แม่เป็นคนแม่มาแดง ก็เป็นคนอำเภอปายเหมือนกันทั้งคู่ พ่อก็ได้แม่มาอยู่บ้านหลังนี้ แต่บริเวณนี้เป็นส่วนหนึ่งของบ้าน แต่ไปตกเป็นที่คนอื่น แล้วผมก็กลับมาซื้อที่นี่ปัจจุบันนี้ คุณพ่อเป็นคนที่นี่ และก็มี 3 พี่น้อง ผู้ชายทั้งหมด พี่คนโตก็อยู่ที่เมืองเชียงใหม่ อยู่ภูฐาน ซึ่งเมืองนี้จะใกล้กับเมืองหมอกใหม่ เป็นพี่ชายของพ่อ เขามักจะเรียกติดกันว่าหมอกใหม่-ปางเคอ ที่นี้พี่ชายคนกลาง พ่อเป็นน้องสุดท้อง พี่ชายคนกลางก็อยู่ที่นี้มีสวนไร่อยู่ข้างโรงเรียนปาย พ่อผมเป็นข้าราชการครู คิดใหญ่โตเหมือนกัน เป็นครูใหญ่ประถมแล้วอยากเป็นครูใหญ่มัธยมบ้าง สมัยนั้นมัธยม 1 ป. 4 แล้วก็มัธยม 1 สมัยผมเรียนนะ ก็ยกตัวเองให้เป็นที่ตั้งโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอซึ่งเป็นปายวิทยาการเดี๋ยวนี ที่เดิมของพ่อผม นั้นหมายถึงว่าพ่อผมก็คิดเรื่องอยากจะช่วยเหลือการศึกษาเพื่อบ้านเพื่อเมืองค่อนข้างจะมากเพราะเป็นครูและอยากจะเป็นครูใหญ่ด้วย ครูใหญ่มัธยมด้วย แต่ไม่ใช่มัธยมเดี๋ยวนี้นะ ก็ตั้งเป็นโรงเรียนมัธยมปาย ชื่อโรงเรียนปายเฉยๆ และก็มีอีกปายโรงเรียนปายวิทยาการแล้วค่อยเอามารวมกัน มันเป็นปายวิทยาการปัจจุบัน เมื่อก่อนไม่มีปายวิทยาการ มันเพิ่งมีเมื่อ พ.ศ. 2515 ประมาณนั้น

โรงเรียนปายสอน ม. 1-3 ประมาณ 2494-5 ประมาณ 10-20 ปี อีก 20 ปีต่อมาแล้วค่อยมามีปายวิทยาการ เล่าเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยพ่อผมให้ที่กับโรงเรียนปายวิทยาการปัจจุบัน ไม่ใช่ที่ทั้งหมดมีส่วนหนึ่งเท่านั้นเอง แล้วก็ นอกนั้นเขาซื้อขายออกไปเรื่อยๆ ตั้งโรงเรียนได้แล้วค่อยขายออกไปเรื่อยๆ บ้านพ่อผมอยู่ที่นี้แล้วก็ขายแล้วไปอยู่ข้างธนาคารกรุงเทพฯ หลังที่เป็นร้านอาหารที่เป็นของคนสุราษฎร์ธานีเดี๋ยวนี ผังติดกับธนาคารกรุงเทพฯ ด้านทิศใต้ แล้วก็ไปอยู่ในซอยหน้าวัดหลวง พ่อเสียชีวิตที่นั่น พ่อเสียชีวิตอายุ 78 ปี เสียปี 41 สิบปีมาแล้ว ปีนี้ปี 51

ประวัติย่อๆ ว่าผมเป็นคนที่นี่ ไปเรียนหนังสือที่แม่ฮ่องสอนเดินเท้าไปนะ เมื่ออายุ เรียนที่นี้ถึงม. 3 เมื่อพ.ศ. 2503 พ.ศ. 2504 อายุ 11 ย่าง 12 ปี เดินไปเรียนที่แม่ฮ่องสอน 7 คืน 8 วัน พอไปส่งเดินเท้า ไปกันอยู่ประมาณ 5-6 คน ต้องจ้างลูกหาบ คนหาบหาบของไป (วัวต่างม้าต่าง) แพง ม้านี้ไปกลับนี้ 100 บาท แพงมาก

ถนนจากป่าสู่เมืองแม่ฮ่องสอนในอดีต

ไปที่แม่ฮ่องสอนก็ยังไม่มียอดถนนลาดยางตอนนั้น เดินขึ้นสันคอย เดินไปกับทางคล้ายๆ กับปัจจุบัน ซึ่งสมัยก่อนมันเป็นเส้นทางสงครามญี่ปุ่น **เดินไปตามเส้นทางสงครามญี่ปุ่น** เขามาจากแม่มาลัยที่ตัดมาเดี๋ยวนี้ คนที่เป็นผู้บริหารหรือนายทหารสมัยโบราณสมัยก่อนที่เราเกิดขึ้นเส้นทางมาให้มันไปยากๆ เรียกว่าประเทศไทยก็ได้กำไรด้วย คือไม่ต้องลงทุนตัดถนนให้ยุ่งยาก ซึ่ให้ทหารญี่ปุ่นเดินทางมาทางนี้เพื่อที่จะไปเมืองพม่าได้ ที่นี้มาจากแม่มาลัยก็ผ่านมาที่ปาย จากปายก็ไปปางมะผ้าซึ่งก็เป็นอำเภอที่หลัง แล้วก็ไปอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน แล้วก็ไปขุนยวม แล้วก็เลยขวาเข้าสู่ประเทศพม่าที่บ้านประตูเมือง ที่แะพัก 7 คืน 7 ที่ พอจำได้แต่ว่ามันคงจะไปตามยากแล้ว ที่บ้านปางแปกเดี๋ยวนี้อาจจะมีที่หนึ่งมันจะมีศาลา คือคนไตสมัยก่อนเขาตีมากเลยในความเชื่อ คือการที่นางวิสาข่าเป็นคนทำถวายเป็นวัดถวายอะไรเขาก็เลยมาสร้างศาลา คนที่สร้างวัดสร้างศาลาได้นิยุกุลสูง เขาก็เลยสร้างศาลา ศาลานี้มุงเป็นเกล็ดคนะ มุงด้วยไม้แผ่น เอาไม้เป็นกระเบื้อง ไม้สมัยก่อนมันตีมากเลยมัน สวยมาก เป็นไม้เนื้อแข็ง ไม้แดง แล้วซึ่ยา เมื่อก่อนคนสูบฝิ่นมันเยอะ พวกเราเรียกว่าซึ่ยา มันซึ่เกียจ ไปฟันเสาต้นขนาดนี้ ให้เหลือเล็กลงแค่นี้ ฟันเอาไปใส่ฟันใส่ไฟ ผิงไฟหนาว หน้าฝนหนาว หน้าหนาวก็หนาว หน้าฝนก็หนาว เอามาก่อไฟก็ร้อนไปชะ กรมทางก็ร้อนไป เหลือนิดเดียว ที่บ้านปางแปกที่มีแม่น้ำแล้วมีสะพานเบี่ยงขึ้นหาบ้านปางแปก ตรงนั้นเขาเรียกศาลาตีนคอย ไม่มีแล้วไม่มีตั้ง 50 ปีแล้ว สมัยก่อนมันมี ตรงนั้นจะต้องนอนที่นั่นไม่ว่าคุณจะไปไหนคุณจะต้องนอนที่นั่น เพราะไม่งั้นจะขึ้นคอยก็ล้มลงไปแล้วไปผิงไฟมันนอนลงไปไม่ได้ ถ้าขึ้นไปนอนคอยก็ล้มไม่มีน้ำมันหนาว หนาวด้วย น้ำไม่มีด้วย ยังไงก็ต้องนอนที่นั่นไม่ว่าจะไปไหน เพราะฉะนั้นต้องกระะยะให้ไปนอนที่นั่นได้ อาจจะออกเที่ยงวัน อาจจะออกบ่ายสอง ถ้าออกบ่ายสี่ไม่ได้แล้ว บ่ายสี่แล้วไปนอนเส้นแม่น้ำแดงอย่างงั่งก็แม่นะ ถ้าให้ไกลกว่านั้นไม่ได้แล้ว และก็นั่นเป็นป่าเป็นเขาเยอะสมัยก่อนนะเสื่อมมันมี เดียวนี้ก็ยังมียี่สิบห้าอยู่แต่เสื่อมนี้ไม่มีแล้ว เมื่อก่อนคนกลัวเสือ เมื่อก่อนมันมีตามป่าตามทางเราเดินไปนี่ ผมยังเห็นเลย ฆ่ากินเยอะเลย ตอนหลังมานี้ก็กลัวมัน ได้อาหารจากสงครามก็กินตั้งมันก็เลยใช้อาหารพวกนี้มันเป็นปืนยิงเร็ววะก็เลยฆ่าตายไปเยอะ เสือนี่นะ

พอกันแล้วจะไปข้ามคอยที่น้ำริน ที่เป็นลือชอน้ำรินเดี๋ยวนี้นอนที่นั่น แต่ไม่ได้นอนที่หมู่บ้านน้ำรินเดี๋ยวนี้นะ จะนอนสูงกว่านั้น หมายความว่ามันไปไม่ได้มันต้องนอนที่นั่น ที่นั่นมันมีน้ำด้วย ที่เรียกว่าน้ำรินคือน้ำมันซึมออกจากคอย ชาวบ้านเขาเลยเอาไม้ไผ่ทำเป็นรางน้ำชุกเข้าไปในลำธารเล็กๆ ให้มันไหลรินลงมาเรียกว่าน้ำริน ไม่มี (บ้านลือชอ) เป็นป่ามากลัวมาก ถ้าพูดถึงกลัวสัตว์ คนเมื่อก่อนก็กลัวทั้งสัตว์กลัวทั้งผีด้วย แต่คนเดี๋ยวนี้น่ากลัวกลัวผีนะ กลัวแต่สัตว์ ต้องพักที่นั่น มีน้ำมีแหล่งน้ำ ไม่มี (บ้าน) นอนกลางป่าจริงๆ เลย ศาลาตีนคอยก็เป็นกลางป่านะ ไม่มีอะไรเลย ไม่มีบ้านคน ไม่มีบ้านปางแปก เพิ่งมีสัก 20 ปีนี้เอง เป็นป่า ที่ปางแปกมา 20 กว่าปีนี้เอง ก่อนหน้านั้นสัก 2 ปี เขาอยู่ที่ทางช้างค้ำที่ลงมาจากคอยก็ล้มลงมาแล้วจะมาทันในนี้ เขาอยู่ที่นั่นๆ เรียกว่าปางแปกจริงๆ ที่บ้านปางแปกเดี๋ยวนี้น่าจะไม่ใช่ว่าปางแปก แต่มันมาจากบ้านปางแปกข้างบน ปางแปกนี่คือเกียะนะ ปางแปกคือปางที่เป็นไม้เกียะซึ่งคนไปนอนที่นั่นถึงเรียกว่าปางแปก ที่นี้ถ้าลือชอย้ายลงมาก็เลยไม่รู้จะเรียกชื่ออะไร ลือชอที่อยู่ปางแปกมันมาอยู่ที่นี่ก็เลยเรียกว่าปางแปก ตรงนั้นมันไม่มีเกียะที่มันอยู่ทุกวันนี้

มันจะอยู่ต่ำกว่ากิโลเมตรนิดหน่อย ก่อนจะถึงกิโลเมตร ที่นี้พอจากที่บ้านน้ำรินก็จะเดินไปนอนที่สถานีตำรวจภูธรปางมะผ้า แต่ไม่ใช่ปัจจุบัน เป็นชื่อมันนะ ชื่อก่อนจะถึงบ้านไร่ ก่อนจะถึงท่าใคร มันจะมีผลปลาที่ประทับอยู่หลังคาสีเขียวตอนนั้น แต่ตอนนี้เปลี่ยนเป็นสีอะไรไม่รู้ คือถ้าเป็นทุ่งของสถานีเกษตรเลยสุดมานี้ก่อนที่จะถึงที่มันเป็นโครงการมูลนิธิพัฒนา ยังไม่ถึงบ้านไร่อยู่ติดถนนหลวง ศูนย์วิจัยข้าวฉะเหละ มันจะอยู่ตรงนั้นอยู่ตรงที่มูลนิธิพัฒนาไปทำ ที่น้ำไหลออกกู เรียกว่าน้ำรู เอ็งๆ กันอยู่ฝั่งโน้นของน้ำลงที่เป็นสถานีตำรวจอยู่เอ็งๆ กับน้ำรู

วันที่สี่ไปนอนที่ปางมะเขือ ก่อนที่จะขึ้นชมวิวนอนที่นั่น เป็นป่าเหมือนกันมีน้ำ มีบ้านอยู่คนเดียวที่สถานีตำรวจ นี่คืนที่สี่ พอคืนที่ห้าไปนอน เขาเรียกฝั่งของ บางทีก็นอนบนถ้ำหม้อแกง นอนที่ฝั่งของคืนที่ห้า ไม่มีบ้านคนเดียวนี้เป็นบ้านห้วยसान แต่ที่นอนนี่นอนที่ป่าไม้ ที่สะพานแล้วข้ามไปห้วยसान ไปตามถนนนี้แหละ อยู่ฝั่งของที่ก่อน ที่เลยห้วยसानไปนิดจะมีด่านตำรวจ แล้วก็มิเสอาเอไอเอสอยู่นั่น ที่ทางแยกเข้าไปนาปูป้อม แต่ไม่ได้นอนที่ตำรวจนะ นอนที่แม่น้ำเลย น้ำของฝั่งนี้ไม่ใช่ฝั่งโน้น ถ้าฝั่งโน้นเป็นบ้านมุซอที่เรียกว่าห้วยसानนะ เราจะนอนที่ป่าไม้ที่มีรถแมคโครยึดไว้คันหนึ่ง คืนที่หกก็จะไปนอนห้วยผา วันที่เจ็ดก็ถึงอำเภอเมือง เจ็ดวันหกคืนบางทีแล้วแต่นอน บางทีนอนแม่น้ำแดง แม่นะก็นอนเจ็ดคืน แล้วแต่สถานการณ์ ตอนนั้นห้วยผามีหมู่บ้าน บ้านไทใหญ่จนถึงเดี๋ยวนี้ที่มีวัดห้วยผานะ ที่มีต้นไม้ ห้วยผานอนในหมู่บ้าน ถ้าไปถึงแม่ฮ่องสอนก็ประมาณบ่ายโมง-บ่ายสอง ซึ่งถือว่าเร็วตอนนั้น ถ้านอนเจ็ดคืนต้องไปนอนปางหมู ระยะจากฝั่งของไปห้วยผานี้ไกลมากนะ เมื่อก่อนนี้เราต้องไปนอนที่บ้านห้วยน้ำกาด ที่โรงเรียนแม่สุยะตั้งอยู่ ผมนอนเกือบทุกกระยะ

ประวัติการศึกษา

พอไปถึงแม่ฮ่องสอนผมไปเรียนที่นั่น ม. 4 พ.ศ. 2504 ซึ่งเขากำลังเปลี่ยนเป็นว่า มศ. 1 พร้อมกับเปลี่ยน ม. 1 ให้กลายเป็น ป. 5 แล้วมี ป. 5-6-7 มาของผมเรียน มศ. 1 มศ. 2 มศ. 3 เป็นมศ. 3 รุ่นแรกของประเทศ แล้วก็ต่อ มศ. 4 มศ. 5 ซึ่งเป็น ม. 8 สมัยก่อนเรียก ม. 8 พอจบ ม. 6 หรือ มศ. 3 ก็ต่อ ม. 7 ม. 8 คือสูงสุดของมัธยมแล้วเท่ากับ ม. 6 เดียวนี้ เมื่อก่อนประถมมันสี่ มัธยมมันแปด รวมแล้วเป็น 12 ปี เดียวนี้เอาประถม 6 มัธยม 6 รวมแล้ว 12 ปี

พี่น้องไม่มีใครไปเรียน ผมมีคนเดียวไปเรียนด้วย 3 คน ไปพร้อมกันนี้ 3 คน คนหนึ่งก็เป็นครู ผมเป็นครูอีกคนหนึ่งเป็นตำรวจ ที่ไปด้วยกันนี้ พี่น้องพ่อแม่เดียวกันก็ไปเรียนเหมือนกัน คือเรียกว่าไปสบายกว่าผมแล้วรุ่นน้องผมนี้ น้องถัดผมตอนนี้เป็นครูอยู่โรงเรียนหอพัก เขาไปสบายกว่าผมแล้วเพราะว่ารู้สึกจะมีรถขนส่งสินค้าอะไรไป แต่เป็นรถจักรยานยนต์สมัยนั้น

ผมไปเรียนกันหมด พี่น้องเรียนหนังสือกันหมด เพราะว่าพ่อเป็นครู เป็นครูประจำบาลก็ยากจนนะ สมัยก่อนถือว่าดีกว่าชาวบ้านนิดหน่อย ไม่มีอะไรแตกต่างจากเขามากนัก

วิถีชีวิตในอดีต

พอไปที่โน้นถนนก็ยังไม่ลาดยาง เป็นถนนดินธรรมดา เป็นถนนดิน ไฟฟ้าก็เริ่มมีแล้วตอนนั้นที่แม่ฮ่องสอนคิดว่าที่ป่าเพราะว่าเป็นตัวจังหวัด จะเปิดไฟฟ้าสองเวลา ตอนหัวค่ำที่หนึ่ง แล้วก็ไปเปิดตอนใกล้สว่างอีกทีหนึ่ง แต่ป่าเปิดตอนหัวค่ำเท่านั้น ตอนผมเล็กๆ ไม่มีไฟฟ้าใช้เลย จูตตะเกียงเอา ตะเกียงน้ำมันก๊าด เขาเรียก ตะเกียงน้ำมันก๊าดที่มีไส้ขึ้นมา แบบที่พวกจัดปาร์ตี้เขาทำเลียนแบบ ตะเกียงเจ้าพายุที่บ้านผมมี ใช้ไม่ได้ทุกวันมันเปลือง น้ำมันก๊าดซื้อมาจากเชียงใหม่ เป็นปีๆ ละ 80 บาท แพงมากนะ 80 บาท ใช้สักสองเดือนได้ใช้น้ำมันก๊าด เพราะว่าที่บ้านผมขายของด้วยตอนที่พ่ออยู่ข้างธนาคารกรุงเทพฯ เดียวนี้...

สมัยก่อนผมรู้จักคนเชียงใหม่คนหนึ่งที่มาเป็นญาติโยมกันนี้ ชื่อลุงจันแดง รับเหมาทำถนน แกก็มาคิดเอาไว้ว่าจะเอารถคันนี้ไม่มี แล้วจะเอาอะไรมาทดแทน ก็เอาซีเมนต์ผสมหินทรายแล้วมาเทเป็นลูกกลมๆ แล้วใช้คนลากเอา เหมือนกับล้อรถ ใช้รถกลิ้ง อันนี้เป็นภูมิปัญญาสุดยอดในสมัยโบราณ...

(การเรียนที่แม่ฮ่องสอน) ก็เลยรู้จักวัฒนธรรมประเพณี ผมก็เรียนรู้อะไรหลายๆ เรียนรู้กับวัฒนธรรมประเพณีของคนไต้หวันนะ ผมเป็นคนไต้หวัน คนไทใหญ่ หน้าตาเหมือนเป็นคนไทยแต่ไม่ใช่ พ่อค้าผมก็เลยดำ (คนไทใหญ่) ส่วนใหญ่จะขาวนะ แต่ผมดำเพราะว่าพ่อค้า พ่อเสียไปแล้ว แม่ก็ยังอยู่เป็นคนปายแม่มาเต็ง อายุ 79 ปี กลับไปอยู่แม่มาเต็งนานแล้ว หย่ากับพ่อแล้วไปอยู่แม่มาเต็ง แล้วก็ไปมีสามีใหม่มีลูกอีก 2 คน พ่อก็มีแม่ใหม่มีลูกอีกคนหนึ่ง เป็นทหารก็ตายไปแล้ว ตายไปหมดแล้วทั้งพ่อทั้งแม่ทั้งลูก เหลือแต่แม่ผมจริงๆ ผมมีพี่น้องอยู่ 5 คน ผมเป็นคนที่หนึ่ง คนที่สองอยู่โรงเรียน คนที่สามเป็นโรงเรียนที่ผมอยู่โรงเรียนอนุบาลปาย ซึ่งชาวบ้านที่นี่เรียกโรงเรียนเวียงใต้ คนที่สี่ทำงานรพช. แม่ฮ่องสอน คนที่ห้าเป็นทหารตายไปแล้ว ก็เหลือสี่คน คนที่ห้าตายก่อนเพื่อน คนที่ห้าตาย พ่อก็เลยป่วยคนที่ตายตายปีเดียวกัน อยู่มาอีก 5 ปี แม่ของคนสุดท้ายก็ตาย ทั้งห้าคนเรียนหนังสือเหมือนกันหมด แต่ก็คนนี้อาจจะบ๊วยกว่าเพื่อนหน่อย เรียนหนังสือไม่ค่อยดี ในบรรดาพี่น้องทั้งหมด 3-4 คน ที่มีอยู่ ทั้ง 3 คนเรียนหนังสือค่อนข้างจะดี ผมเป็นคนที่หนึ่ง เป็นได้แค่นั้นไม่รู้ว่ามีอาชีพอะไรอีก ผมก็มีเส้นเหมือนกัน เขาฝากให้ผมไปเรียนปศุสัตว์ ถ้าไม่เงินผมก็เป็นปศุสัตว์ไปแล้ว...

แล้วก็เรียนจบมศ. 5 สอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ มข. เพิ่งเปิดยังสัก 2-3 ปี สมัยจอมพลถนอม ผมเกิดมาที่จอมพลป. แล้วมาจอมพลสฤษดิ์ แล้วมาจอมพลถนอม เข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ผมก็เข้ากรุงเทพฯ ไปสอบหลายที่เหมือนกันในกรุงเทพฯ นะ ค่ารถไฟก็ประมาณ 60 กว่าบาท จากเชียงใหม่ไปกรุงเทพฯ เสร็จแล้วก็ผมสมัครสอบอยู่ที่วิทยาลัยครูเชียงใหม่ ก็ไปติดอยู่ที่วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา ไปเรียนที่อยุธยา 1 ปี เรียนครู แล้วก็มาบรรจุเป็นข้าราชการครูเลย พ.ศ. 2511 เป็นครูที่โรงเรียนบ้านป่าปู้ อำเภอเมือง เขาเรียนปีเดียว ได้วุฒิ ปป.

4. ตำบลแม่มาเต็ง

ผู้ให้ข้อมูล	54) พ่อใบ (ไม่ทราบนามสกุล)	อายุ - ปี
ชาติพันธุ์	คนเมือง	
ผู้สัมภาษณ์	นางจรรุภา โนชาวา และนายกิริติ ปรีชาบุญกุล	
วันที่	19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550	
ที่อยู่	บ้านนาจลอง หมู่ 6 ต. แม่มาเต็ง อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน	
สถานที่	สวนหอมระหว่างบ้านนาจลองไปบ้านศาลเจ็ดต้น	
ผู้เรียบเรียง	นางจรรุภา โนชาวา และนายกิริติ ปรีชาบุญกุล	
รหัสเสียง	-	
หมายเหตุ	ระหว่างทางมีพ่อแก้วเดินเข้ามาหาพ่อใบ ช่วงก่อนเที่ยงเพื่อจะมาตอบมือที่พ่อใบได้ไปช่วยปลูกหอม	

พ่อแม่เป็นคนจอมทอง พามาอยู่ตั้งแต่เล็กๆ สวนหอมผมพินยาเอง ตรงที่เป็นหินไม่ปลูกมันจะออกมาไม่งาม บ้านอยู่เหนือวัดนาจลอง เหนือบ้านพ่อหลวงสอน (พ่อหลวงเก่า) หน้าที่ปลูกหอมเป็นของแม่บ้าน ผู้ชายเอา

เฟื่อง (ฟาง) มาคลุม 1 สัปดาห์ถึงออก 15 วัน ดูอาการว่าควรพ่นยาหรือไม่ ถ้าเหลืองก็ต้องพ่น ถ้าไม่เหลืองสมบูรณ์ดี ก็ไม่พ่น เสร็จงานก็เลี้ยง

ก่อนปลูกต้องไถหัวเจ้าที่ (ริมกระท่อม) หลังเก็บเกี่ยวก็เลี้ยงที่ไค้ง (อยู่ทางแม่น้ำแดง) ส่วนนาที่นี้ จะแบ่ง 2 ส่วน ส่วนหนึ่งปลูกข้าว อีกส่วนปลูกถั่ว อยากรได้ทั้งสองอย่าง ข้าวก็อยากได้ แต่ปีนี้ข้าวแพง ถึงละ 320 บาท ที่บนคอกก็ปลูกถั่วประมาณ 5 ไร่

ที่ดินมีหลายที่ ถ้าราคาเป็นที่น่าพอใจก็จะขาย แล้วไปหาที่ทำกินใหม่ ที่ราคาพอซื้อได้แล้วมีเงิน เหลือหมุนเวียนไว้ใช้ สมมุติเราขายได้ 5 แสน ไปซื้อที่ใหม่ 4 แสน เหลือไว้แสนหนึ่งไว้ทำทุนต่อ

ฟางมีมากเท่าไรไรไผ่ก็ยิ่งดี หอมไม่ชอบแดด ชอบดินดำดำ ไม่ชอบหิน ปลูกกล้วยน้ำก็ขึ้นดี เมื่อก่อนที่ดินผืนนี้มีร่องน้ำเก่าไหลผ่าน (น้ำปาย) ที่นี้เคยผ่าน 3 ครั้ง บางครั้งที่เราปลูกเสียหายหมด ครั้งสุดท้ายมัน ผ่านไปไกลเลย เขามาขุดคลองน้ำไม่มาแล้ว ที่นี้มีใบ (เอกสารสิทธิ์) แล้ว นาตรงนี้เพิ่งได้ทำมา 3 ปี เสียไปเพราะ น้ำท่วม 4 ปี ที่มีแต่หิน น้ำนองปี 48 ได้ที่มากิน ได้ขี้มูก ขึ้นมาคิน (ได้ดินดีคินมา)

นานี้ใช้น้ำแม่เมือง จากฝายหลวง เมื่อก่อนใช้ฝายหลวง แล้วมาคิดที่ตลาดเจ็ดต้นปี 2516 พังไป ไม่ได้ใช้ ได้สูบเอาจากน้ำปาย เดียวนี้ใช้น้ำเสียเขาบ้าง ไปทำเหมืองกับเขา นาต้างหนึ่งเสียค่าน้ำเป็นข้าว 1 ตัง ถ้าสูบใช้ได้ เต็มที่เสียแต่ค่าน้ำมัน ใช้ทำแต่ข้าว บางคนมีนาแต่เอาไถถั่ว จ่ายครั้งเดียว เพราะกินน้ำฝน ถ้าครั้งหนึ่งปลูกถั่ว อีก ครั้งหนึ่งปลูกข้าวก็จ่ายรดเดียวไปเลย ช่วงนี้น้ำพอกินน้ำที่เขาไม่ใช้ แต่ยามแล้งเราไปปิดเอาได้ เขาใช้มากเป็น ช่วง 7 – 10 ใส่น้ำครั้งหนึ่ง

นาบั้นหนึ่งถ้าหลอกใหญ่ก็มีสิบกว่า แต่ถ้าหลอกน้อยก็มีหลายสิบ อย่างนาพ้อ บั้นหนึ่งมี 6 ไร่ พ้อของผมซื้อต่อมาจากคนอื่น เป็นที่สวน ตอนแรกได้น้ำต้างหนึ่ง กินทั้งหมด แต่น้ำท่วมเหมืองก็เสีย ฝายก็เสีย เลยเปลี่ยนมาทำสวน สูบน้ำขึ้น ปลูกถั่ว กระเทียม เมื่อก่อนเป็นน้ำใหญ่เข้ามาในที่นา น้ำมันเปลี่ยนไปเปลี่ยนมา ถ้ามันมาอีกก็ได้ที่ฝั่งโน้นคินมาอีก ก็ตามน้ำไปมา มีเขตแดนถึงไหนก็จำเอา ว่ามีคันไ้ไม่อยู่ตรงนั้นคันหนึ่ง ฝั่งโน้น เป็นคันดินเราก็ดอกหลักไม้เอาไว้

คนที่มาช่วยปลูกหอม เขาห่อข้าวมา แต่บางคนกินไปตอนเช้าแล้ว บ่ายพ้อก็ได้เลี้ยง ตอนเย็นเลี้ยงเหล้า อีก ลงมาหลายวันแล้ว ห้างนาเป็นของพ้อมาสร้างเอง เอาไว้เก็บของ แล้วก็มานอนเฝ้ากล้วยของหาย กันเอาไว้ ก่อน ตอนไถถั่วเอาไว้เต็มนี้ สดือคมันไว้ก่อน ถ้าฝนไม่ตกก็แล้วเสร็จในวันเดียว เวลาพักไม่ค่อยมี กิน ตาน นิดหน่อย ต้องทำไปหาเงินใช้หนี้ ธกส. ภูเงินล้าน พ้อภูไป ห้าหมื่น เป็นระยะสั้น ปีนี้ถั่วได้ราคาดีหน่อย แต่พ้อขาย ก่อนได้ 9 บาท คนขายที่หลัง ได้ราคา 12 บาท /ถึง แล้วแต่ดวง ช่วงก่อนฝนตกเราก็มองอยากเก็บไว้ ได้หรือไม่ได้ ก็ต้องทำ

พ้อแก้ว (แม่ผ่าน) บ้านอยู่เหนือวัด นางลอง

พ้อมาสร้ายวัน หอมนี้ถูกก็จำเป็นได้ปลูก แพงก็จำเป็นได้ปลูก ช่วยกันไปช่วยกันมา เราทำกินแบบนี้ ต้องเปลี่ยนกันวันทีนั้นจะปลูก วันทีนี้จะปลูก ลงมาช่วยมัน ดอบมือกัน ไปเรื่อยๆ มาเรื่อยๆ ลงปลูกประมาณ 4 ไร่ จ้างเป็นถึงก็มี ตอนที่พ้อไปไปช่วย ครั้งวัน เราก็เลยมาตอบครั้งวัน เขาไปแรงเดียว เราก็มารแรงเดียว ห่อข้าวมาด้วย ที่ใส่ไร่ จ้าง เป็นถึง ๆ ละ 150 จ้างประมาณ 30 ถึง เอามือ 4 ถึง มาดอบมือเอววันว่า (ผู้ชายไม่ได้ปลูก หาบ – ไส้ฟาง) แล้วก็แล้ว ไม่แล้วก็ไม่แล้ว

ผมเกิดบ้านนี้ พ่อแม่เป็นคนฮอด บ้านตาล ข้ายมาหมด จะพูดเขื่อนๆ ผีลัวะก็มีอยู่ ที่นางจ้วก็มี หมูก็มี ไก่ก็มี เลี้ยงปีละครั้ง คนที่เลี้ยงอยู่ก็มีไปที่ร้านขายขนมจีนหน้าโรงเรียนนาจอง ชื่อพี่คำ เขามีผีลัวะ เขาสืบสานวัฒนธรรมไว้อยู่ พ่อโบก็เหมือนจะใช่ ถ้าเข้าไปออกมาไม่ได้ ผมก็ไม่เคยเห็นนะ ดูเหมือนจะเลี้ยงช่วงเดือนเมษาฯ

ผู้ให้ข้อมูล	55) นางบัวซอน มีธรรมมะ	อายุ 26 ปี
	56) นางสาวรณทิพย์ มีธรรมมะ	อายุ 21 ปี
ชาติพันธุ์	ลาหู่แดง (ทั้ง 2 คน)	
ผู้สัมภาษณ์	อ. ดำรงพล อินทร์จันทร์ และนายกิริติ ปรีชาบุญ	
วันที่	15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551	
ที่อยู่	ห้วยมบ้านยะโป้ หมู่ 4 บ้านหมอแปง ต. แม่หาด อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน	
สถานที่	บ้านผู้นำหมู่บ้านยะโป้ นายป่าบือ มีธรรมมะ	
ผู้เรียบเรียง	อ. ดำรงพล อินทร์จันทร์ และนายกิริติ ปรีชาบุญ	
รหัสเสียง	-	

ประวัติการตั้งถิ่นฐานบ้านยะโป้

เมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมาได้มีนายยะโป้ พร้อมญาติพี่น้อง ได้ย้ายออกจากบ้านปายมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณใกล้กับน้ำตกหมอแปง ต่อมาก็ได้มีประชากรมุเซอจากบ้านปายย้ายตามมาเรื่อยๆ เมื่อมีจำนวนประชากรอยู่เยอะขึ้น ก็ได้แต่งตั้งให้นายยะโป้เป็นผู้นำหมู่บ้านคนแรก ต่อมาจึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า บ้านยะโป้

บ้านยะโป้ เป็นห้วยมบ้านของบ้านเมืองแปง หมู่ 4 มีประชากรทั้งหมด 49 หลังคาเรือน เป็นกลุ่มมุเซอแดง (ต่างจากทางมุเซอดำทางลำเนียงพูดและสีของเสื้อผ้าที่ใส่) มีผู้นำหมู่บ้านในปัจจุบันชื่อว่า ป่าบือ มีธรรมมะ เป็นครอบครัวที่เดิมอาศัยอยู่ที่บ้านแม่ยาง (เขต ต.ทุ่งยาว) และย้ายไปที่หมู่บ้านปายจากนั้นถึงย้ายมาที่บ้านยะโป้ในปัจจุบัน ย้ายไปเรื่อยๆ อยู่ไม่เป็นที่ย้ายตามที่ทำกิน แต่ในปัจจุบันก็ไม่ได้ย้ายไปไหนแล้ว ทำกินบนที่ถาวรแล้ว ในไร้กี้จะปลูกทุกอย่าง เช่น ข้าวโพด พริก พักทอง มะเขือ แดง ข้าวสาลี ถั่วเหลือง ถั่วแขก และปลูกข้าวไร่ เป็นข้าวเจ้าส่วนใหญ่ เพราะนิยมกินกัน ข้าวเหนียวจะปลูกไม่มาก จะปลูกแค่ข้าวญี่ปุ่น ในช่วงงานปีใหม่ของหมู่บ้าน งานปีใหม่ของมุเซอนั้นจะไม่ตรงกันทุกปี ต้องให้ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านเป็นคนดูวันดีวันเสียให้ ต้องไปให้คนเฒ่าคนแก่ที่อยู่ที่บ้านปายเป็นผู้ดูวันให้ ว่าวันไหนจะเป็นวันที่เป็นวันขึ้นปีใหม่ได้

ประเพณีกินวอ-ปีใหม่มลาหู่

งานขึ้นปีใหม่ เขาจะจำ หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่างาน กินวอ ภายในงานจะมีการเต้น จะตี ที่บริเวณลานกลางบ้านที่เดียวเริ่มเต้นตั้งแต่ตะวันตกดิน วันขึ้นปีใหม่จะไม่มีการกำหนดวันอย่างชัดเจนแน่นอน จะเลือกช่วงเวลาที่เหมาะในชุมชนส่วนใหญ่เสร็จภารกิจในการเก็บเกี่ยวข้าวหรือพืชผล โดยส่วนใหญ่แล้วจะจัดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ เดือนมีนาคม และเดือนเมษายนของแต่ละปี ในงานเขาจะจำจะมีการฆ่าหมูเพื่อนำเอาเนื้อและหัวหมูมาบูชาต่อเทพเจ้า “หนือซา” และนำเนื้อหมูส่วนหนึ่งมาปรุงอาหารเลี้ยงกัน และนำข้าวเหนียวนี้มาตำใส่ภาชนะ เรียกว่า ข้าวปึก จะมีการกินเลี้ยงฉลองกันตลอดเทศกาลปีใหม่เหมือนกันในทุกบ้าน ซึ่งกินเวลานานถึง 7 วัน โดยช่วง 7 วันนี้ จะแบ่งออกเป็นช่วงของปีใหม่ผู้หญิง 4 วัน และปีใหม่ผู้ชาย 3 วัน (สาเหตุที่ต้องแยกระหว่างผู้ชาย

และผู้หญิงในการฉลองปีใหม่นั้น พิมุข³ (2538: 31) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้เผ่าอธิบายว่าสมัยก่อนพวกผู้ชายชาว มูเซอแดงจะต้องออกไปปฏิบัติภารกิจนอกหมู่บ้านเป็นเวลานาน เช่น การไปศึกสงคราม ไปค้าขาย ไปล่าสัตว์ป่า จึงทำให้กลับมาพร้อมพิธีเซาะง่า (ฉลองปีใหม่) ไม่นาน บรรดาพวกผู้หญิงภายในหมู่บ้านจึงต้องจัดงานฉลองปีใหม่ กันก่อน เมื่อพวกผู้ชายกลับมาถึงจึงจัดงานฉลองปีใหม่กันทีหลัง

โดยสถานที่ประกอบพิธีกรรม คือ บริเวณลานกว้างในหมู่บ้าน มีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มใหญ่ มีการบรรเลง เพลงและเต้นรำที่เรียกว่า “จะคี” ในตอนกลางคืน จะมีการละเล่นเครื่องดนตรีพื้นบ้านของชาวมูเซอประกอบการ เต้นจะคี เครื่องดนตรี ได้แก่ หน่อ (คล้ายกับแคนของภาคอีสาน) ฉาบ กลองเป็นต้น จะทำการเต้นจะคีตั้งแต่หัวค่ำ ไปจนถึงรุ่งสาง ในการเต้นนี้ทุกคนจะสวมชุดประจำเผ่าเต็มเครื่องทรง สวยงาม คล้ายกับว่าเป็นการใส่มาประชัน กัน และบ่งบอกถึงฐานะของผู้สวมใส่ด้วย

ตอนกลางวันผู้ชายจะเล่นลูกขว้างลูกข่าง ส่วนผู้หญิงจะเล่นสะบ้าและหนุ่มสาวจะเล่นโยนลูกบอลกัน ลูกบอลนี้ทำโดยผ้าเย็บห่อเกลบหรือรำข้าวขนาดเท่ากำมือ⁴ ในงาน เซาะง่า ทุกๆ คืนตั้งแต่วันแรกจนถึงวันสุดท้าย ชาวบ้านทุกคนจะต้องไปที่ หอผี หรือ “จอบอ” เพื่อทำการเคารพบูชาไปกราบไหว้ผีประจำหมู่บ้าน โดยนำเทียน ไปจุดจากนั้นก็ ทำการรดน้ำคนเผ่าคนแก่ในหมู่บ้านและเดินจะคีบริเวณหน้าจอบอเพื่อเป็นการสักการะ เทพเจ้า จากนั้นถึงจะไปเดินยังลานจะคีกลางหมู่บ้านได้

กิจกรรมในงาน “เซาะง่า” แต่ละวันมีดังนี้

วันแรก จะมีการดำข้าวปัก (ภาษามูเซอเรียกว่า ออจีเตเว) ทุกบ้าน เรียกว่าวัน ออนิเต

วันที่สอง ทุกบ้านจะฆ่าหมู ทำลาบ หมูย่าง หมูทอด หมูปิ้ง แ่ง พอตกกลางคืนก็จะมีการเดินจะคีตรง บริเวณลานกลางบ้าน

วันที่สาม เป็นวันถือ ชาวบ้านทุกคนต้องหยุดงาน ไม่ออกไปทำงานในสวนในไร่ ตอนกลางวันจะมีการ เลี้ยงกับข้าวให้แก่แขกที่มาเยี่ยมบ้าน/พอตกตอนเย็นก็จะมีการเดินจะคี

วันที่สี่ เป็นวันออริเต (รดน้ำคำหัว) คนเผ่าคนแก่ในหมู่บ้าน/ไหว้ผีที่ หอผีประจำหมู่บ้าน (จอบอ) เดินจะคี

วันที่ห้า จะไม่มีการเดินจะคี เพราะถือว่าเป็นวันเริ่ม “ปีใหม่ของผู้ชาย” ส่วนการเดินในวันที่ผ่านมา 3 วัน ที่ผ่านมาจะเป็นการเดินส่งท้ายปีเก่า เรียกว่าเป็น “ปีของผู้หญิง” คล้ายกับว่าเป็นการเดินส่งท้ายปีเก่ามาจนถึง วันที่ 3 ของงาน หลังจากนั้นจะ ถือว่าเป็นปีของผู้ชาย และถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ ทุกอย่างที่ทำมาต้องเริ่มใหม่ ต้องมี การดำข้าวปักใหม่อีกรอบ ฆ่าหมูเลี้ยงอีกรอบ และเดินจะคีใหม่อีกรอบ จนกระทั่งถึงวันสุดท้ายของการเฉลิมฉลอง

วันที่หก ถือว่าเป็นวันสืลใหญ่ เป็นวันที่ชาวบ้านจะทำพิธี “อ้อจ่าว” ชาวบ้านจะนำเอาเครื่องไม้ เครื่องมือที่เป็นของมีคม ทำด้วยเหล็กทุกชนิด ที่ใช้ประกอบในการทำมาหากิน ได้แก่ มีด ขวาน เลื่อย กรรไกร เเคียว ฯลฯ นำมาใส่ในกระด้ง จากนั้นผู้นำครอบครัวก็จะนำเอาเนื้อหมู มาเสียบหรือนำมาเสียบตรงคมมีดนั้น แล้วทำการจุดเทียน กล่าวคำไหว้ เพื่อเป็นการขอให้ผีบ้านผีเรือน อวยพรเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่การทำมา

³ พิมุข ชาญชนะวัฒน์, คริสต์ศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมูเซอแดง : การศึกษาเปรียบเทียบหมู่บ้านยาป่าแห่น กับหมู่บ้านแสนคำลือ ในกิ่งอำเภอปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน ,ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชามานุษยวิทยา,มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2338

⁴ พัชรินทร์ ประสพสุข,ความต้องการข่าวสารเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตของชุมชนมูเซอแดง:กรณีศึกษาบ้านปางตอง ต.นาปู่ป้อม อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน,วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร, 2541

หากิน เป็นเหมือนกับการเอาฤกษ์ เอาชัยให้กับเครื่องมือทำมาหากินในวันขึ้นปีใหม่ เพื่อให้เป็นปีที่อุดมสมบูรณ์ ทำมาหากินขึ้น และเป็นเหมือนการแก้เคล็ดไม่ให้โดนคนมีบาดตลอดทั้งปี พิธีนี้ถือเป็น พิธีกรรมดั้งเดิมของ มูเซอที่ต้องถือปฏิบัติกันทุกปี หากไม่ทำจะทำมาหากินไม่ขึ้นตลอดทั้งปี

วันที่เจ็ด วันสุดท้าย ตอนกลางคืนเวลาประมาณ 2-3 ทุ่ม จะไปไหว้ผีที่ห้องจอบอ และไหว้ผีประจำ บ้านทุกหลังคาเรือน ในหิ้งผีของชาวมูเซอจะประกอบไปด้วย เนื้อหมู ข้าวปึก หน่อ (เครื่องดนตรี) งาคั่ว ไม้เกี้ยว จากนั้นถึงจะมาเดินที่ลานเดินจะคึกกลางหมู่บ้านได้ สำหรับในคืนนี้จะมีการเดินจะคึก ไปจนถึงรุ่งสาง เป็นวันที่ทุกคนในหมู่บ้านต้องอยู่ร่วมงาน ห้ามออกไปไหนจากบริเวณพิธี เพราะเชื่อว่า วันนี้เป็นวันที่เจ้าที่จะลงมาในวันนี้ เพื่ออวยพรผู้มาร่วมพิธี จนถึงเช้าถือว่าเป็นอันเสร็จพิธี

ในงานขึ้นปีใหม่นี้ คนในหมู่บ้านทุกคนจะไม่มีการทำงาน และจะไม่มีการออกไปค้างนอกหมู่บ้านเลย ลูกหลานที่ไปทำงานนอกหมู่บ้านทุกคนต้องกลับมาร่วมงาน เพราะเชื่อว่าหากไม่กลับมาจะทำให้ทำมาหากินไม่ขึ้นตลอดทั้งปี หากไม่กลับมาถือว่าเป็นการผิดผี ต้องทำการเลี้ยงผี ไปดูเมื่อดูยามที่บ้านหมอผี เพื่อทำพิธีเลี้ยงหมู โดยใช้หมู และไก่ เลี้ยงผี เพื่อเป็นการขอขมา ในช่วงงานปีใหม่นี้จะมีมูเซอจากหมู่บ้านอื่นๆ มาร่วมงานด้วย ส่วนใหญ่มูเซอที่มาจะเป็นมูเซอแดง จากบ้าน ป่ายาง ผาบอน สบป่อง ห้วยผา แม่ลา มูเซอดำจะไม่มาร่วมงานนี้ ผู้ที่มาร่วมงานจะเวียนกันไปเที่ยวตามบ้านต่างๆ โดยงานปีใหม่นี้ในแต่ละหมู่บ้านจะไม่จัดงานปีใหม่ตรงกัน เพื่อให้สามารถไปเที่ยวงานขึ้นปีใหม่ได้ครบทุกหมู่บ้าน

การแต่งงาน

โดยธรรมเนียมดั้งเดิมแล้วเมื่อมีการแต่งงานฝ่ายชายจะต้องไปอยู่กินที่บ้านของฝ่ายหญิง เรียกว่า “การขึ้นเขย” มีบ้างที่ผู้หญิงไปอยู่ที่บ้านของผู้ชาย แต่ก็ต้องขึ้นกับการตกลงของฝ่ายพ่อและแม่ทั้งเจ้าบ่าว และเจ้าสาว ในสมัยก่อนเมื่อมีการแต่งงานสิ่งที่นำมาเป็นสินสอดจะใช้แค่ไก่ 1 คู่เท่านั้น เหล้า และทำการมัดมือ กัน อีกทั้งฝ่ายชายต้องไปขึ้นเขยที่บ้านของฝ่ายหญิง ก็คือต้องทำงานให้บ้านของผู้หญิงเป็นเวลา 2-3 ปี ถึงจะสามารถออกเรือนได้ ในช่วงที่ขึ้นเขยอยู่นี้ฝ่ายชายหาเงินมาได้เท่าไรก็ตาม เงินที่หามาได้นั้นต้องตกเป็นของ พ่อและแม่ของฝ่ายหญิงเสมอจนกว่าจะออกเรือนไป

การไหว้หอผี

หอผี เรียกว่า จอบอ จะไปไหว้ทุกวันพระขึ้น 15 ค่ำโดยในการไปไหว้นั้นจะนำดินปั้นเป็นลักษณะ สามเหลี่ยมทรงเจดีย์และนำหินไปไหว้ก่อนเที่ยงวัน และในทุกเช้าวันพระผู้หญิงต้องทำการรดน้ำผู้ชายตรงบริเวณ หน้าหอฮั่วเยี่ยนนั้น พอถึงตอนเย็นก็จะนำเทียนไปจุดที่ฮั่วเยี่ยนด้วย หอฮั่วเยี่ยนนี้จะไม่มีการเลี้ยงผีในทุกปี แต่จะไปไหว้ในทุกๆ วันพระ

Key Informant

1. ลุงจะนะ อายุ 70 กว่าๆ (อายุมากที่สุดในบ้านยะโป้และสามารถพูดคำได้ได้)
2. ลุงป่าบือ มีธรรมมะ (ผู้นำหมู่บ้าน)

ผู้ให้ข้อมูล	57) นายจะสือ จะชาย	อายุ 58 ปี
ชาติพันธุ์	ลาหู่ดำ (ลาหู่ณะ)	
ผู้ให้ข้อมูล	นายฉัฐนันท์ แอพูย (ล่าม)	
ชาติพันธุ์	ลาหู่แดง (ลาหู่ณี)	
ผู้สัมภาษณ์	นางสาวศิริลักษณ์ กัณฑศรี และนางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์	
วันที่	17 เมษายน พ.ศ. 2552	
ที่อยู่	บ้านปายาง หมู่ 3 บ้านม่วงสร้อย ต. แม่नादेิง อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน	
สถานที่	บ้านปายาง หมู่ 3 บ้านม่วงสร้อย ต. แม่नादेิง อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน	
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์	
รหัสเสียง	PPK-ANT-P-457	

ประวัติส่วนตัว

มาสอนศาสนาคริสต์ที่นี่ แต่เป็นคนแม่แดง เป็นมุเซอร์ดำ ที่แม่แดงอยู่บ้านป่าสัก ซึ่งมี 2 อย่าง จริงๆ ก็ห้วยฝักดาบ ก่อนที่จะมาเป็นอาจารย์ เรียนที่แม่แดง มีสถาบัน เรียนภาษามูเซอร์ แต่เดิมอาจารย์อยู่คอยปลูกหมื่น อ.แม่เฒ่า แล้วก็มาโตที่ห้วยฝักดาบ แล้วก็มาอยู่ที่นี้ได้ 9 ปี ประมาณ 1994 แต่ก่อนอาจารย์เข้ามาก็มีอาจารย์คนอื่น เข้ามาหลายชุดแล้ว แล้วแต่ทางศูนย์จะจัดมา “คริสตจักรนาซารีน” อาจารย์ มีตำแหน่งเป็น ศิษยาภิบาล มีหมู่บ้าน ละคน หลักๆ อาจารย์จะสอนศาสนา สอนในเชิงที่ดี ประพฤติดี อยู่ในหลักของพระเจ้า เทสส์ทุกวันสบาโต สอนร้องเพลง กีตาร์เล่นได้นิดหน่อย คีย์บอร์ด ผู้ใหญ่ก็สอน เด็กๆ ก็สอน แล้วก็ทำไร่ด้วย เหมือนชาวบ้านทั่วไป แต่มีหน้าที่สอนศาสนาด้วย มาอยู่ที่นี่เลย เขาสร้างไว้ให้ ศิษยาภิบาลอยู่ โบสถ์นี้ย้ายมาจากข้างบน ในบริเวณ เดียวกัน ตั้งแต่อาจารย์ยังไม่มา เป็นที่ของชาวบ้าน

ย้ายจากคอยปลูกหมื่นไปตอนอายุประมาณ 11 ปี ย้ายมาหนองเจียวประมาณ 5 ปี ป่าเถี้ยประมาณ 5 ปี แต่งงานตอนอายุ 26 ที่ห้วยตากประมาณ 5 ปี แล้วมาอยู่ห้วยฝักดาบ ถึงอายุประมาณ 30 ปี แล้วก็ไปเรียนเป็นพระ อาจารย์ 3 ปีครึ่ง ไม่ต้องสอบ ใครอยากเรียนก็เรียนได้ อาจารย์ไปเรียนเพราะอยากรับใช้พระเจ้า อายุประมาณ 15 เริ่มรับปฏิสมาจริงอาจารย์นับถือคริสเตียนมาตั้งแต่บรรพบุรุษ แต่ตอนอายุ 15 นี่รับเชื่อ รับเชื่อคือรับชีวิตใหม่ ในทางของพระคริสต์ แต่ก่อนหน้านั้นเป็นคริสเตียนอยู่แล้ว แต่ยังไม่ถึงอายุ ถ้ายังไม่ถึงอายุก็ยังรับปฏิสมาไม่ได้ ต้องอายุ 15 ก่อน สมัยก่อนอาจจะใช่ แต่เดี๋ยวนี้ 12 ก็รับได้แล้ว ทั้งผู้หญิงผู้ชาย

ทุกคนที่ไปเรียนจบมาก็เป็นศิษยาภิบาลหมดเลย ที่เรียนด้วยกันประมาณ 30-40 คน ทั้งผู้หญิงผู้ชาย เรียก ศิษยาภิบาล แต่คนที่ปายางเรียกว่า สล่า ผู้ชายเรียกสล่าปา ผู้หญิงเรียกสล่ามา ที่ๆ พระอาจารย์ไปเรียนส่วนมากเขา จะสอนเป็นภาษามูเซอร์ คนที่สอนเป็นฝรั่ง แล้วมีคนแปลอีกทีหนึ่ง ตอนที่อาจารย์เรียนมีฝรั่งสอน คนไทยก็แปล แล้วก็คนมูเซอร์ มาแปลให้ฟัง คนที่เรียนบางคนก็ไม่ได้ไปเผยแพร่วัดไหน เพราะอายุเยอะแล้ว เดียวนี้ก็มีคนรุ่นใหม่ ไปเรียน แต่รุ่นๆ พระอาจารย์จะไปเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ทางศูนย์จะเป็นคนกำหนดไว้ว่าจะไปที่ไหน ก่อนหน้านี้พระอาจารย์ไปบ้านแม่นะ อ. เชียงดาว ประมาณ 1 ปี เป็นบ้านมุเซอร์ดำ สอนได้เฉพาะมูเซอร์แหละ เพราะไม่รู้ภาษาอื่น จากที่นั่นก็มาอยู่ที่นี่ เขาส่งมา

คริสต์ศาสนาในบ้านปายาง

คริสเตียนในหมู่บ้านมีประมาณ 40 กว่าคน แต่ 300 กว่าคนในหมู่บ้านเป็นพุทธ คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยมีบางคนก็เคยรับเชื่อ แต่ก็ออกไป ส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติมากกว่า แต่ก่อนคนออกจากคริสตจะเยอะ แต่เดี๋ยวนี้คงที่ ช่วงที่อาจารย์มาไม่มีคนออก คนที่ออกเขาก็จะออกไปเลย ไม่ต้องทำพิธี ก็ไม่เข้าโบสถ์ ไม่มาสามัคคีธรรมกับพี่น้อง แต่ก่อนจะเข้าต้องมาให้พระอาจารย์สอนก่อนจะรับเชื่อ ถ้าเกิดเขาตัดสินใจจะรับเชื่ออาจารย์จะสอนเกี่ยวกับเรื่องพระเจ้า ประมาณอาทิตย์หนึ่ง มาทุกวัน จากนั้นก็เรียก ศิษยาภิบาลใหญ่มารับปฏิสมาให้ มาจากศูนย์ใหญ่ ไปทำพิธีในลำห้วย “อิกะโล้” ลำน้ำใหญ่ “อิกะแอ” ลำน้ำน้อย มีคนรับเชื่อคนเดียวศิษยาภิบาลใหญ่ ก็มาทำให้ เหมือนการเกิดใหม่ของชีวิต ก่อนจะทำก็อธิษฐาน ร้องเพลงที่โบสถ์ก่อน ประคองรับวันอาทิตย์อยู่แล้ว ก็ต้องอธิษฐานก่อน ตอนบ่ายก็ไปทำพิธี แล้วสมาชิกก็ไปด้วยเหมือนไปต้อนรับ คนล่าสุดที่รับเชื่อประมาณ 4 ปีที่แล้ว พงษ์ (น้องของล่าม) แบบที่เปลี่ยนจากพุทธเข้าคริสต์ที่สะโล้ของล่าม เข้าหลังจากแต่งงานเมื่อก่อนนับถือธรรมชาติ ทุกวันนี้มีอยู่ 2 ศาสนา มีบ้านเหนือกับบ้านใต้ โชนนูนจะเป็นบ้านใต้ ส่วนใหญ่จะเป็นพุทธ ถนนมันมี 2 เส้น

คริสเตียน ไปโบสถ์วันอาทิตย์ นานๆ ทีจะมีไปสวดตามบ้าน ในหลักการจะมีเขาเรียกว่าทำเคร์ ไปสามัคคีธรรมกันตอนกลางอาทิตย์ แต่ที่นี้เขาไม่ค่อยมีเวลากัน ทำงาน นานๆ ทีไปอธิษฐานให้คนในบ้าน เวลาไม่สบาย หรืออยากอธิษฐาน อาจารย์จะเป็นคนนำ แล้วแต่ชาวบ้าน เขาจะมากบอกอาจารย์ให้ไปทำ ล่าสุดมีเมื่ออาทิตย์ก่อน ประมาณเดือนละ 2 ครั้ง อาทิตย์ที่แล้วก็จัดงาน วันขึ้นพระชนมชีพของพระเยซู ก็รำลึกถึงวันนั้น วันอีสเตอร์ เอากับข้าวมากินร่วมกันที่โบสถ์ เมื่อวันอาทิตย์ที่แล้ว ช่วงมือเที่ยงเขาจะมานั่งกินด้วยกัน

ผู้ให้ข้อมูล	58) นายจำลอง จະนะ (ผู้นำรุ่นแรก) อายุ 82 ปี นายณัฐนันท์ แอพูย (ล่าม)
ชาติพันธุ์	ลาหู่แดง (ลาหู่)
ผู้สัมภาษณ์	นางสาวศิริลักษณ์ กัณทศรี และนางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
วันที่	18 เมษายน พ.ศ. 2552
ที่อยู่	86 บ้านปายาง หมู่ 3 บ้านม่วงสร้อย ต. แม่นาแดง อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน
สถานที่	86 บ้านปายาง หมู่ 3 บ้านม่วงสร้อย ต. แม่นาแดง อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
รหัสเสียง	PPK-ANT-P- 458

ประวัติส่วนตัว

เกิดเมื่อนอก พม่า เขาเรียก แม่เตาะกลาง ไกลๆ เขตชายแดน ไกลๆ แม่หาด ไกลๆ เมืองแหง เมื่อก่อนโบเกิดก็ไม่มี ที่แม่เตาะหมู่บ้านลาหู่ แต่ไม่รู้ว่าอยู่ที่ปี แล้วก็ย้ายมาแม่สำกู เขตพม่า ตอนเท่าหมู (น้องชายของล่าม อายุ 8 ปี) ประมาณ 8-9 ขวบ แล้วก็ย้ายมาอีกที่หนึ่ง บ้านมหินเต่า เป็นเขตชายแดน ตอนนั้นก็ยังเด็กอยู่ แล้วก็มาอยู่ที่แม่ลา เขตแสนคำลือ แต่งตอนอยู่ใกล้ๆ กับแสนคำลือแต่ไม่รู้ว่าหมู่บ้านชื่ออะไร แต่ก่อนมันไม่มีชื่อ ย้ายเพราะที่

ทำกินไม่ดี ก็ต้องหาที่ทำกินใหม่ อยู่ประมาณ 3-4 ปี แล้วแต่สถานที่ ถ้าที่นั้นดีก็อยู่นาน จากแสนคำลือก็ไปอยู่แม่ยะ บ้านห้วยหวาย เป็นหมู่บ้านมุเซอ แล้วก็ไปอยู่หัวแม่เมือง แล้วก็ไปอยู่แม่ยะอีก แล้วก็ไปบ้านเก่า ช้างบน (คนที่นี้เรียกลูกตอน เป็นชื่อสายแม่น้ำ) เลยพระพุทธรูปไปไกลมาก ค่ะปี แปลว่าหมู่บ้านเก่า (กะ คือหมู่บ้านปี คือเก่า) แล้วก็มาอยู่ตรงที่นาของพ่อเฒ่า ไกลๆ นี่ แล้วก็ย้ายมาอยู่ที่นี้ ได้ 30 กว่าปี

ประวัติการตั้งถิ่นฐาน

พ่อเฒ่าเป็นคนแรกที่มาตั้งตรงนี้ ตั้งแต่มาด้วยไม้เยอะ มี 2-3 ครอบครัว แต่คนที่มาอยู่ส่วนใหญ่ย้ายไปอยู่รูกป่าก่อ ปางมะผ้า ที่มาตั้งแรกๆ เหลือบ้านพ่อเฒ่าบ้านเดียว ตอนย้ายมาในครอบครัวมี 5 คน มีพ่อเฒ่า เมีย ลูก 3 คน แต่ตอนนี้แต่งงานใหม่แล้ว มีหลายคน คนปัจจุบันมีลูก 4 คน นามสกุลเก่าแก่ที่นี้ จะนะ กับจะแฮ แต่จะนะเก่าแก่ที่สุด

ที่บ้านเก่าเป็นหมู่บ้านเหมือนที่นี้ ไปทำสวนที่อื่น มี 20 กว่าหลัง ตอนแกย้ายมาก็ย้ายมาทั้งหมด เพราะว่าอยากอยู่ใกล้ๆ เมือง จากนั้นไปบ้านเก่า เดินประมาณ 2 ชั่วโมง ชันกว่าที่นี้

การเลือกตั้งบ้าน ไม่ได้ดูเลย มีการขอมาบ้าน คนทำพิธีเสียไปแล้ว เป็นพี่เขยของพ่อเฒ่า ที่ไหนดีก็อยู่ที่นั่น ส่วนใหญ่จะเลือกที่ใกล้น้ำ แต่ไม่ติดน้ำ ตอนตั้งบ้านใหม่ๆ คนที่มาจับแกก็แยกไปอยู่ตรงบ้านล่าง แต่ก็ยังเป็นหมู่บ้านเดียวกัน ขยนาหมู มาทีหลัง มาจากเชียงดาว คนละกลุ่มกับพ่อเฒ่า มาอยู่ใกล้ๆ กัน แต่ก็ยังเป็นหมู่บ้านเดียวกัน มาอยู่เป็นหย่อมๆ แล้วก็ขยายมา ไม่ย้ายไปอยู่ที่ราบเลย เพราะไม่ชิน แต่ก่อนทหารขึ้นมาก็หนี กลัวทหาร ทหารไทย กลัวจะโดนเกณฑ์ไปเป็นทหาร ก็หลบเข้าป่า เหลือแต่ผู้ใหญ่กับผู้หญิง เขามาตรวจเฉยๆ แต่นักกลัวเอง ตอนทำพิธีตั้งบ้าน ก็จุดรูปเทียน ขอมาเจ้าที่ แต่ตอนมาอยู่ที่นี่ไม่ได้ทำ ทำตอนอยู่บ้านเก่า ตอนอยู่บ้านเก่าตรงนี้เป็นป่ายาง ตอนมานี้ ดันยางใหญ่แล้ว

ระบบการผลิต

เมื่อก่อนปลูกข้าว ข้าวโพด กระเทียม สวนฝิ่น ตอนอยู่บ้านเก่า แต่ตอนมาใหม่ก็ยังปลูกอยู่นะ แต่ทหารมาปราบ มันต้องปลูกที่ขึ้นๆ ข้าวปลูกช่วงหน้าฝน เติบโตในช่วงหลังสงกรานต์ เป็นข้าวไร่ ข้าวนาไม่ค่อยมี เพิ่งมีตอนมาอยู่ใหม่ของพ่อเฒ่า แกมีวัวมีควายเยอะ ถ้าคนมาซื้อก็ขาย ใหม่ แกมีควาย 90 กว่าตัว ตอนมาแรกๆ ขายประมาณ 5 ตัว ข้าวไร่ปลูกก่อนเข้านา รดฝน ถ้าฝนมาก็เริ่มเลย ข้าวนารอให้น้ำมันหลากก่อน น้ำในห้วยมันจะขึ้น ทำนานี้ไม่มีฝายเขาขุดร่องน้ำเข้านา ฝิ่นปลูกหน้าหนาว 3 เดือนกรีดได้ คนแถวบ้านมาซื้อ ใครมาซื้อก็ขาย สมัยที่ปลูกเยอะๆ มีคนมารับซื้อตอนนั้นอยู่แสนคำลือ ตอนที่ในหลวงเสด็จพ่อเฒ่าอยู่แม่ยะ พอย้ายจากแสนคำลือก็ปลูกเล็กน้อย ตอนอยู่ที่นี่ปลูกไ้เป็นยา เมื่อก่อนนี้พ่อเฒ่าก็กิน คนที่นี้คิดฝิ่นกันเยอะ ผู้หญิงก็มี ผู้ชายก็มี พอมันไม่มีฝิ่นก็พึ่งอย่างอื่น ก็ไปกินยาบ้า ฝิ่นถ้าคิดจะจะไม่ทำงาน ปกติเด็กถ้าไม่สบายก็ให้ดูดทีหนึ่งก็หายแล้ว สมัยก่อนไม่มีโรงพยาบาล เด็กไม่สบายก็รมควัน ที่สองทีก็หาย พ่อเฒ่าเลิกกินฝิ่นตอนไม่มีแล้ว ไม่มีใครทำ ก็ตัด แต่คนที่ยังไม่เลิกก็หันมาใช้อย่างอื่นแทน อุปกรณ์นี้ไม่ได้เก็บ มีคนมารับซื้อ แต่ก่อนตำรวจมาค้นบ่อย เลิกกันไปประมาณ 7-8 ปีแล้ว

ข้าวแต่ก่อนอร่อย ไม่ได้ใช้ปุ๋ย ใช้ยา แต่ก่อนใช้เกลือเป็นยาฆ่าวัชพืช เกลือก่อนละลายน้ำแล้วพ่นใส่ข้าวเลย ข้าวไร่ หญ้ามันก็ตายแต่ข้าวไม่เป็นไร เมล็ดข้าวเป็นพันธุ์ข้าวดั้งเดิม เคยไปเอาจากพี่น้องลือซอ พี่น้องปลาเกะอยู่บ้าง

พันธุ์ข้าว

จำลอง 3 เดือนเกี่ยวได้แล้ว เปลือกจะแดงๆ เมื่อบีบจะป้อมๆ ข้างในจะแดงๆ แต่ไม่ใช่ข้าวกล้อง

จำขิ เปลือกหลายๆ เม็ดยาวๆ

จำขิลา หมายถึงข้าวเจ้า

จำนอ หมายถึงข้าวเหนียว ข้าวเหนียวดำ จำนอละ กับ ข้าวเหนียวขาว จำนอละ

พันธุ์ข้าวไม่เยอะกว่าบรรพบุรุษจะเลี้ยงคนไม่ได้ แต่ละรุ่นจะมีพันธุ์ของตัวเองจะมีพันธุ์ใหม่แปลกๆ เข้ามา ที่ไม่เคยได้ยิน ถ้าเราเอาที่อื่นมาไม่รู้เขาเรียกอะไร ที่ก็ไม่เหมือนกัน เราก็ปลูก อย่างกระเทียมนี้ก็เอาที่อื่นมา ส่วนใหญ่ไปเอามาจากยะปะแหน ไม้ซางหนาม ข้าวถ้าไม่ดีก็ไม่ปลูก ไปเอาที่อื่นมาถ้าดีก็เป็นพันธุ์ใหม่แล้ว ข้าว กข ก็มีแต่เป็นข้าวนา ส่วนใหญ่แถวบ้านไม่ค่อยมีนา ใช้น้ำจ้างคนข้างล่างมาซุด เป็นไทใหญ่ ม่วงสร้อยตาลเจ็ดต้น จ้างเขาทำ นามาทำตอนอยู่ที่สวน แล้วก็ทำมาเรื่อยๆ ส่วนใหญ่จะกินข้าวไร่มากกว่า ถ้ามีข้าวนาจึงจะแลกเขา ไม่ก็เอามาให้ไก่กิน ส่วนใหญ่ใช้ควายทำนา มากกว่าวัว คนเลี้ยงควายจะไม่ค่อยกิน ไม่เหมือนไก่ เหมือนหมู

ความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้าน

ตอนย้ายบ้านใช้คนหาบมา ไม่ได้ใช้วัวต่างมา ข้าวก็ใช้คนหาบ ก่อนจะย้ายครอบครัวมา พ่อเผ่าจะมาดูพื้นที่ก่อน มาดูแล้วแล้วก็พาลูกเมียมา แต่ถ้าย้ายมาไกลๆ ก็ต้องมาอยู่ก่อน

แต่ก่อนมีพวกไคด์ พานักท่องเที่ยวมา ตรงหน่วยป่าไม้ คนในบ้านไปสร้างบ้านไว้ แล้วให้นักท่องเที่ยวมา เลิกไปนานแล้ว คนที่ทำไม่อยู่ไปหมดแล้ว คนที่มาเที่ยวไม่ค่อยมี ไม่เหมือนตอนนี้ แต่คนข้างล่างไปมาสุบผืน ส่วนใหญ่พวกไคด์ฝรั่งมา

เกลือนี้ไปซื้อในเวียง มีคนขึ้นมาขายของก็มีนานๆ ที่ แยกมาขายนาฬิกา แต่ส่วนใหญ่ที่มาคือ ปิซอ (ไทใหญ่) ถ้าเป็น เก้าะเลาะ (คนเมือง) ไทซอ (คนไทย)

คนม่วงสร้อยรู้จักกัน คนเผ่าคนแก่ ไปมาหาสู่กัน ตอนพ่อเผ่ามาอยู่ข้างล่างก็มีบ้านแล้ว เป็นพวกไทใหญ่ แต่ไม่เยอะ บ้านเป็นใบตอง คุยกันก็ใช้ภาษาไทใหญ่ มันคุ้นแล้ว มันจะมีไทใหญ่ พวกไตนอก สำเนียงคนละอย่าง คนบ้านนี้คุ้นกับคนไตนอก (ไตนอก) ไทใหญ่พูดเพราะกว่า ไตนอกสำเนียงจะเร็วกว่า ในบ้านมีคนข้างนอกมาอยู่ แต่งงานเข้ามาหลายคนเหมือนกัน เป็นไทใหญ่ ลิซอไม่มี คนเมืองก็ไม่มี กระเหรี่ยงมี 2 คน เขาไม่ได้ห้ามแต่งงานกับคนนอก สมัยก่อนก็อาจจะไม่มี

ประเพณี

สมัยก่อนถ้าแต่งงานกันแล้วเลิกกันไม่ผิด เลิกกันแล้วมาแต่งงานใหม่ก็ได้ พิธีแต่งงานไม่มี ก็แค่จุดเทียน บอกเจ้าที่เจ้าฟ้า ให้คนทำพิธีทำ แล้วก็จัดเลี้ยง พิธีมีแค่ มัดมื่อ มีน้ำให้บ่าวสาวดื่ม บอกกล่าวเจ้าฟ้า ทำพิธีที่บ้านผู้หญิง ให้หมอผีทำ ผู้เฒ่าศาสนาพุทธ ลุงปะเสื่อ ธรรมดาเขาทำอาหารเลี้ยงกัน พ่อแม่มาก็ได้ ไม่มาก็ได้ แต่ก่อนไปอยู่กับผู้หญิงปีหนึ่ง ผู้ชายปีหนึ่ง ทดแทนให้พ่อแม่ แล้วค่อยแยกมาอยู่ แต่สมัยนี้ไม่มีแล้ว แต่ก่อนนี้จะอยู่ฝ่ายผู้หญิงเยอะกว่า สมมุติไปอยู่บ้านผู้ชาย 2 ปี ก็อยู่บ้านผู้หญิง 3 ปี

เวลามีเด็กเกิด ไม่มีพิธีอะไร หมอตำแยจะตั้งชื่อให้ ใครก็ทำได้ คนสมัยก่อนเก่ง ผู้ชายก็ทำคลอดได้ แต่ก่อนเขาเชื่อว่ารก สะดือ ต้องเอาฝังไว้ใต้บันได เขาทำมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ถ้าเอาไปไว้ไกลๆ ก็กลัวอะไรคาบไปกิน แต่หลังๆ มาก็ไปคลอดโรงพยาบาล ส่วนใหญ่คนที่ตั้งชื่อให้ก็พ่อแม่ อยากให้ชื่ออะไรก็ตั้ง

ปีใหม่ (กะเคอะ) สมัยก่อนเหมือนกับปัจจุบัน มีหออยู่ตรงกลางลานเดิน ลานที่หน้าบ้านนี้มีตั้งแต่มาอยู่ไม่เคยเปลี่ยน มีที่เดียว ข้างบนหอจะเป็นที่วาง ข้าวปัก หัวหมู แทนเรียก เขาะแจ ถ้าแปลก็แปลเป็นปีใหม่ ใช้ไม้ไผ่ทำอาทิตย์หนึ่งพอดี ครั้งแรกที่เริ่ม 3 คีน เว้นคีนหนึ่ง เป็น 4 คีน แล้วก็ทำอีก 2 คีน วันแรกที่เตรียมของกินนับแล้วเป็น 5 วัน เขาเรียกว่า ปีใหม่น้อย กลางวันก็ค้าหัว 2 คีนสุดท้ายก็เดิน สมัยก่อนจะสนุกเพราะคนต่างที่มาเยอะเยอะ แต่ปัจจุบันไม่รู้จักรใคร สมัยก่อนไปกันตอกกัน มีปิ่นก็ยกก่อนจะถึงหมู่บ้าน ว่ามาถึงแล้วนะมันดี เมื่อก่อนนี้เวลาค้าหัวส่วนใหญ่จะเริ่มจากบ้านพ่อเผ่าอยู่แล้ว วันนั้นจะน่ารัก ทุกคนใส่ชุดลาหู่ เริ่มค้าหัวตั้งแต่วันที่ 3 ทุกวันนี้คูปีใหม่ตามปฏิทิน มีคนในบ้านดู แก่ก็ดูได้ ก่อนจะมีงานก็จะประกาศก่อน แต่เมื่อก่อนไม่ตรงกันนะ ก็จะเปลี่ยนกันไป ลาหู่ไม่มีเครือข่าย ไม่เหมือนลีซอ

โรงตีมีดไม่มีแล้ว ไปตีที่หมอบแปง ม่วงสร้อย แพนบค ตาลเจ็ดต้น แต่ที่ใช้อีกมีอยู่

ถือพุทธตั้งแต่เกิด พุทธในที่นี้ก็คือผี แต่ถ้าพระขึ้นมาก็ใส่บาตร ตอนนับถือผีจะไหว้ผีเฉพาะตอนไม่สบาย ก็ฆ่าหมู ฆ่าอะไรเลี้ยงเจ้าที่

ผ้าแบบเก่า สายกระเป๋าทอดด้วยมือ แล้วเย็บเอา ทอดตรงช่วงผ้าถุงข้างบนกับข้างล่าง แต่เดี๋ยวนี้ไม่เห็นใครทอ ไปซื้อเอา ผู้หญิงมีเครื่องเงินค้วน ต้มหู ผู้ชายก็เจาะเหมือนผู้หญิง ผู้ชายเจาะข้างซ้ายข้างเดียว เงินใส่เพื่อแต่งตัวเงินซื้อมาจากคนที่เขาทำ มีช่างทำให้เราออกแบบให้เขา เขาก็ทำมาขายให้ เป็นคนไทใหญ่

ผู้ให้ข้อมูล	59) นายจะต่อ เกียรติศักดิ์พนา (ผู้นำธรรมชาติ) อายุ 57 ปี
	นายณัฐนันท์ แอพูย (ล่าม)
ชาติพันธุ์	ลาหู่แดง (ลาหู่)
ผู้สัมภาษณ์	นางสาวศิริลักษณ์ กัณทศรี และนางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
วันที่	18 เมษายน พ.ศ.2552
ที่อยู่	98/1 บ้านป่ายาง หมู่3 บ้านม่วงสร้อย ต. แม่นาแดง อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน
สถานที่	98/1 บ้านป่ายาง หมู่3 บ้านม่วงสร้อย ต. แม่นาแดง อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
รหัสเสียง	PPK-ANT-P-459

ประวัติส่วนตัว

เกิดที่ดอยแม่มาน ไกลๆ รุกป่าก่อ แม่อุ้มม เป็นดอย เมื่อก่อนนี้มาอยู่ดอย ข้าวไม่พอกิน มาอยู่แม่มานแล้วมาหาที่ป่า ย่อมแม่สืบผืน อยู่แม่มานถึง อายุ 15 แล้วมาอยู่ที่ใกล้ๆ น้ำตก เขาเรียกว่าบ้านเก่า ใกล้กับน้ำตกม่วงสร้อย มาคุยกับพ่อเผ่าจะล่อ แล้วย้ายมาอยู่ที่นี่ ตอนมาจากแม่มานมาประมาณ 10 กว่าหลัง บางคนก็ไปยะโป้เป็นญาติๆ กัน บ้านนี้ใหญ่กว่า ยะโป้ มี 40 กว่าหลังคา ที่นี้ 100 กว่าหลังคา พ่อหลวงทางม่วงสร้อยมาคุยให้มาอยู่รวมกัน บ้านเก่าอยู่ไม่ไกล กลุ่มทางพ่อหลวงนี้ มาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ พ่อหลวงมาอยู่ที่นี่แล้วก็เอาเมีย แต่คนที่ตกลงมาอยู่ที่นี่เป็นรุ่นพ่อแม่ พ่อชื่อจะแฮ เป็นพ่อเลี้ยง คาหลู่ เป็นพ่อแท้ๆ ตายตอนพ่อหลวงอายุ 15 ปี พ่อจะแฮเป็นคนพามาที่นี่ เมื่อก่อนอยู่ข้างบนใกล้ๆ ร้านขายของ เมื่อก่อนตอนมาอยู่ใหม่ๆ มีประมาณ 40 กว่าหลังคา พ่อเผ่าจะล่อเป็นคนเลือก

ที่ตั้ง แต่ผู้ใหญ่บ้านม่วงสร้อยให้มารวมกันที่นี้ด้วย ที่ตรงนี้ราบกว่าบ้านเก่า บ้านเก่าใกล้แม่น้ำตกม่วงสร้อย ตอนมาตั้งบ้านใหม่ๆ ไม่ได้มีพิธีอะไร

ประเพณี

ผู้นำธรรมชาติ จะเป็นคนจัดงาน ว่าวันที่เท่าไร ทำอะไร เหมือนวันพระ จะไม่ไปสวน ไม่กินสัตว์ กินเจทุกคนในบ้านรู้ ปีใหม่จะมารวม ประชุมกันว่าจะจัดวันไหน แล้วพ่อหลวงจะเป็นคนประกาศ พ่อหลวงดูจากปฏิทิน เหมือนของจีน ผู้นำธรรมชาติ เป็นเหมือนผู้ใหญ่บ้านของคนปายาง แต่ตำแหน่งทางราชการจริงๆ อยู่ที่บ้านม่วงสร้อย ธงที่ปักอยู่หน้าบ้านเขาจะเอามาปักไว้ เป็นคนที่เขานับถือ ที่บ้านพ่อเผ่าจะล่อก็มี เขาจะมาปักวันพระใหญ่ วันพระใหญ่จะมี 3 ครั้ง อย่างวันออกพรรษาจะถวายแตงกวา ข้าวโพด ที่บ้าน คล้ายๆ กับถวายผลหัวปีงานใหญ่ๆ จะมี 3 หน แล้วก็ออกพรรษา จะไปทำที่ศาลาคล้ายๆ โบสถ์ จะมีธงปักอยู่ ถ้าพรรษาออกพรรษา วันนี้จะเตรียมของ พวงนี้ก็ไม่ทำอะไรแล้ว แล้วก็ออกไปจุดเทียน รวมกันทั้งหมดบ้าน แต่ในบ้านก็จุด มีน้ำ มีเทียนวางไว้ที่หิ้ง

ช่วงสงกรานต์ จะมีก่อกเจดีย์ทราย ที่พระพุทธรูป แล้วก็ทำหมู่บ้านอีกที่หนึ่ง วันสุดท้ายก็จะทำศาลา แล้วทำอะไรมากินกัน ทำบุญสงกรานต์มี 3 วัน ดูเดือนหงาย วันแรก วันพระ วันสองวันพระใหญ่ วันสาม ไปแบ่งศาลา วันแรกอยู่บ้านตัดไม้ไผ่หรือ วันสองไม่ไปไหน เย็นๆ ก่อกเจดีย์ทราย ทรายนี้เขาไม่ก่อ แต่จะโรยเอาสิ่งที่ไม่ดีออกไป ที่เป็นห่วงร้อยๆ กันเป็นสัญลักษณ์ของการทำพิธี เลี้ยงผี ไอ้ที่เป็นไม้ไผ่ต่างๆ ขึ้นไปนั้นเขามาเก็บน แทนเอาไว้เลี้ยงผี รวมคนทั้งหมดบ้านมารวมกัน จะทำจำนวนเท่ากันทุกปี แทนนี้จะเอาไว้วางอาหาร กับข้าว เทียน 1 อัน เวลาทำพิธีผู้หญิงเข้าได้ ก็เข้าไปขอ ศักดิ์สิทธิ์ บนได้ ส่วนมากเขาก็ไปบนเรื่องทำมาหากิน บางคนไม่มีลูกก็ไปขอเป็นคริสต์ขอไม่ได้ เขาไม่ขอกัน

กินข้าวใหม่ “เจ้าข้า” ตอนหลังเกี่ยวข้าว เตรียมฆ่าหมู ฆ่าไก่ เก็บดั่งกัน ไปซื้อหมู ทำด้วยกัน แล้วแต่ถ้ามีหมูก็ทำคนเดียวก็ได้ ส่วนใหญ่ที่นี้ทำคนเดียวในบ้าน แล้วก็เอามากินด้วยกัน ข้าวเหนียวก็มี ข้าวเจ้าก็มี ก็เอาไปให้หมอผี กับผู้นำศาสนาพุทธ

จะกิน มาจากคำว่า ก่าเคอะ หมายถึงมาเดินรำ มาเฮฮา มี 7 วัน ใช้คนเป่าแคน มีหลายจังหวะ มีติกลอง ตีฉาบด้วย เวลาเดินจะตีที่นี้จะมีแคน มีกลอง คู่กับฉาบ ถ้าแคนก็แคนอันเดียวเลย บางคนก็เป่ามั่วทำออร์แกน คนเป่าเข้ามาจากที่อื่น พ่อเผ่าจะล่อก็ได้แต่อายุเยอะแล้ว ไม่ไหว ไปเข้านักดนตรีมาจากพม่า วันไม่ตรงกัน

ระบบการผลิต

ปลูกข้าว ปลูกกระเทียม ลิ่นจี่ไม่ได้ปลูกแล้ว เมื่อก่อนเคยปลูก เคยเห็นที่อื่นเขาปลูกก็เลยปลูกบ้าง พ่อเผ่าจะแปปลูกก่อน เมื่อก่อนเวลาปลูกใหม่ๆ ราคาดี ตัดหมดแล้ว ปลูกกระเทียม บางปีราคาดี บางปีก็ไม่ดี

ประเพณีการตาย-งานศพ

ป่าช้ามี 2 ที่ ตรงใกล้น้ำตก กับใกล้ๆ สวนของชาวบ้านข้ามน้ำไป เป็นที่ฝัง ไม่ได้แยกคริสต์กับพุทธ ถ้าตายโหงจะเผา สลับกับคนพื้นราบ มาอยู่บ้านใหม่ก็ใช้ป่าช้าที่ใหม่ อยู่บ้านเก่าใช้ฝั่งนั้น แต่ส่วนใหญ่ฝั่งนี้จะเยอะกว่า ถ้าคนสูงอายุเขาจะดูแล จะให้ไปอยู่ฝั่งนั้น ที่สูงกว่า ทำเลดี เหมือนเป็นคนดูแลหมู่บ้าน ฝั่งนี้พ่อหลวงเป็นคนเลือกป่าช้า ฝั่งนั้นพ่อเผ่าจะล่อเป็นคนเลือก ไม่ได้มีพิธีอะไรมาก ก็เลือกที่ๆ ไม่ไกลมาก แต่ก่อนยังอพยพอยู่เลย ไม่ได้เลือกที่ๆ ทำเลดีมาก

ข้างบนหลุมศพจะมีพวกหม้อ ของใช้ เอาให้ไปใช้ในภาคน้ำ ตั้งศพไว้ที่บ้าน ก็แล้วแต่ เจ้าของส่วนใหญ่ 2-3 คีน ผู้นำจะไปช่วยจัดยามให้ช่วยกันดูแล แต่แกไม่ไปที่ฝัง ถ้าเกิดผู้นำไป นี่ตายกันหมด แต่ถึงเวลาไปฝังก็จะประกาศให้ไปช่วยกัน เวลาหลุมศพไปนี้ห้ามวาง ให้เอาคนมาเปลี่ยน ทำกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้วเชื่อว่าไม่ดี ตอนกลางคืนก็มีกินเหล้าบ้าง ไม่มีสวด จุดเทียน มีกระดาษาขาวเหมือนใบโพธิ์ ตั้งไว้บนโลง ข้าวหุง กับข้าว แล้วก็ปักไก่ ข่าไก่ ที่ยังไม่ได้ออกขน เอาเนื้อส่วนอื่นไปทำกับข้าว มีความเชื่อว่าวิญญาณเดินไปแล้วเครื่องอื่นก็เอามาใช้ได้ (ปักไก่) ข่าไก่คือถ้าเดินไปไกลๆ ไม่มีน้ำก็ใช้ข่าขุดน้ำกิน คนที่เอาข้าวเอาน้ำให้ศพ ใครทำก็ได้ เมื่อก่อนเวลามีคนตายไม่มีใครกล้ายู่ บ้านงาน เดียวนี้มีศพที่หนักไปหมดแล้ว พอจะพาไปที่ฝังก็จะเปลี่ยนผ้าให้ก่อน เอาผ้าขาวคลุม ตอนตายก็อาบน้ำแล้วเปลี่ยนชุดให้ แต่ก่อนเอาไปฝังก็เปลี่ยนชุดใหม่ให้อีกแล้วเอาผ้าขาวมาห่อ แล้วก็เอาผ้าห่มมาห่อ ผ้าดิบ ภาษาเหนือเรียกผ้าห่มว่า ผ้าดิบ ทำก่อนยกไป

ก่อนจะฝังก็จะโยนไข่ ถ้าไม่แตกก็จะเอาหัวใจศพวางไว้ให้ตรงกับไข่ บางทีก็โยนมีด แล้วแต่ใช้อะไรก็ได้ มีดถ้าตรงปลายปักก็ฝังได้ คนเลือกเป็นคนอาวุโส เลือกตอนที่เอาไปฝัง ก่อนจะยกศพไปจากบ้าน มีทำพิธีบางคนถ้าไม่ได้เสียที่โรงพยาบาลก็ไม่มีโลง จะเอาผ้าห่มทำเป็นเปลแบกไป ก่อนจะไปฝังจะเอาข้าวถือไปก่อน ชุดที่ญาติเตรียมไว้ โลงศพใส่ตะปูไม่ได้ ต้องแกะออก เป็นความเชื่อ ไม่ให้มีเหล็กอยู่ในหลุม ไม่อยากให้คนภายหลังเจ็บไข้ได้ป่วย บางคนก็ไม่ใส่โลง เอาโลงมาเผาข้างนอก มีดก็ไม่ได้ใส่ให้แต่เอาไว้บนหลุม จะฝังตรงไหนก็ได้ในป่าช้า แต่ต้องเสี่ยงก่อน ดูที่เรียบๆ ถ้าได้ดิน ไม้มันจะขุดยาก หันหัวศพไปทิศเหนือ หันหัวศพออกไปนอกหมู่บ้านจะได้มองไปข้างนอก ไม่ให้หันมาทางหมู่บ้าน เอาหัวไว้ทางหมู่บ้าน เอาเท้าไว้ทางอื่น ถ้าหันมาทางหมู่บ้านก็เหมือนเขาจะจ้องมา เป็นความเชื่อ เสื้อผ้าของศพเผาไปให้ มีมีด ช้อน หม้อ เครื่องครัว ของใหม่ก็ได้ ของเก่าก็ได้ ไม้ใส่สำหรับสร้างบ้าน วางไว้บนหลุม ของที่วางไว้ก็เอาขึ้นมาจะบ้าง แต่ก็แล้วแต่ ไม่ใช่ข้อบังคับ บางทีเขาจะไปล่าสัตว์ก็ยิงไปก็ได้ แล้วเอามาคืน หม้อ ให้เขา เป็นสัญลักษณ์ให้เขา แล้วแต่

หลุมศพขุดลึกประมาณเอว คนที่ห้ามไปที่ฝังศพคนเดียวคือผู้นำ พ่อแม่ไม่ได้ห้าม ถ้าตายโหงก็เอาไปเผาที่เดียวกับป่าช้า ของที่อุทิศให้ก็เอาวางไว้แถวนั้นแหละ เวลาเผาก็ไม่ได้เผาชั่วที่กัน เวลาจะฝังหรือเผาก็จะทำลงมาไม่ทำขึ้นข้างบน ค่อยๆ ไล่มา ไม่ได้แยกตามตระกูล สมัยก่อนห้ามข้ามน้ำ แต่เดี๋ยวนี้มีสะพานไม่เป็นไร เชื่อว่าเวลาไปฝังพอกกลับมาวิญญาณเราจะข้ามน้ำไม่ได้ พอฝังเสร็จเราก็กลับมาบ้านของศพ คล้ายมาพรมน้ำมน (น้ำส้มป่อย) เด็กไม่ว่า กิ่งไม้ธรรมา มาปิด นั่งสักพักแล้วก็กลับไปอาบน้ำที่บ้าน พอลงคืนก็มาที่บ้านศพอีก ก่อนจะกลับมาจะมีซุ่มอยู่หน้าที่พักศพ ข้างล่างจะก่อไฟ ขากลับก็ถอดชุด และข้ามไฟมา เหมือนเป็นการปิดเป่า กลับมาบ้านงานพรมน้ำส้มป่อย กลับบ้าน กลางคืนกลับมาที่บ้านศพอีก มาเอาวิญญาณเรากิน เป็นความเชื่อ คนท้อง คนไม่สบาย เด็กเขาก็ไม่ค่อยไปอยู่แล้ว แต่ไม่ได้ห้าม ขวัญไม่ดี ป่าช้าฝั่งโน้นเป็นป่าช้าเป็นป่าช้าเก่า เขาอยู่ฝั่งเดียวกับป่าช้า พอย้ายมาก็ยังอยู่ที่เดิม บ้านล่างส่วนใหญ่บรรพบุรุษอยู่ฝั่งโน้น ลูกหลานก็เอาไปฝังฝั่งโน้นเหมือนกัน

วิถีชีวิต

สัตว์จับหมด ไม่มีห้ามถึงก็ไม่เหลือ ตอนนี้อยู่ป่าอยู่ มีแก่ง แต่ก่อนนิยมเลี้ยงนกแก้ว สมัยหนุ่มๆ ต้องไปดักนกแก้วตอนเช้าๆ คนมุขจะไม่นิยมสัก แต่ลุงจะเสื่อแกไม่ได้เติบโตในบ้าน รอยสักได้มาจากเรือนจำ แกไม่ได้ทำเอง ส่วนใหญ่ไทใหญ่จะสักเยอะนะ เมื่อก่อนที่นี้มีนกเงือกเยอะ เดียวนี้ไม่มีแล้ว ไปพม่าหมด พม่ามันป่าใหญ่ ปีนี้ไปเวลาเขากินวอนี่อยู่ผามอญแล้ว บ้านนาหลวง คำหัวที่จำโบ้ ผาเจริญ แล้วจะป่าแหน ห้วยแห้ง บ้านแอกโก เวลาปีใหม่เขาคำหัวก็ไปกับเขา ตั้งแต่ไปนอนรุกป่าก่อ คีนหนึ่ง คีนที่สองไปนอนที่ผามอญเป็นญาติๆ กัน ญาติห่างๆ บ้าง แต่รู้จักกัน

การจัดการทรัพยากรน้ำ

ที่นี่ไม่มีเหมืองฝาย ทุกวันนี้ใช้ท่อน้ำพีวีซี ใช้น้ำป่าอ้อม มันจะมีน้ำคอยจิกจ้อง แต่ก่อนน้ำใช้ จะใช้ท่อ เพราะว่าของบส่วนกลางได้ น้ำใช้กับน้ำกินใช้คนละเส้น น้ำกินใช้อีกะโหล สมัยก่อนไม่มีท่อไปตักเอาในลำห้วย เมื่อก่อนนี้เอาไม้ไผ่ตัดๆ แล้วก็เอาน้ำใส่ถ้วย เปื้อะห้วมา เมื่อก่อนเวลาไม่มีแกลอน จะเอากะบอกไม้ไผ่มาตัดเป็น 2-3 ท่อนเจาะรู ใส่ น้ำ เหมือนขวดน้ำ แก้วไม่มีก็ไม่ต้องซื้อใช้ไม้ไผ่รอยดี ถ้าน้ำใช้ก็ไปใช้ที่ห้วย

การเปลี่ยนแปลง

เมื่อก่อนนี้เวลาเราเป็นบ่าว 2-3 โมงเวลาไถกัน โรงสียังไม่มี ตำข้าว เจริญแล้วไปตักน้ำ เวลาตำข้าวต้องใช้ไม้เกี่ยะ ไม้สนมาจุดไฟ ตำข้าวนี้ถ้าขยันหน่อยก็กินได้วัน สองวัน ขนาดไฟฉายยังไม่มี ไม้เกี่ยะไปหาตามดอย ถนนเพิ่งได้ปีก่อน ไม่ถึงปี ฟังนี้ได้ก่อน อีกฟังได้ 5-6 ปีแล้ว เราทำเรื่องขอไป ไฟก็ขอ เข้ามาปี 2540 ก่อนหน้านั้นไม่มี ใช้รถไถปั่นไฟเอา มีทีวีขาวดำ บ้านพ่อเผาะเยะแสะ ที่มีสวนลิ้นจี่ เก็บค่าน้ำมันด้วย ตระกูลนั้นแต่ก่อนเขามีฐานะ กระเทียมเพิ่งเข้ามา 10 กว่าปี ปีแรกๆ ก็ยังไม่เยอะ ปลูกบนคันนา เมื่อก่อนตอนไม่ปลูกกระเทียมไม่มีหนึ่สิน แต่พอปลูกกระเทียมนี้หนึ่สิน ปลูกกระเทียมนี้ไชยาเยอะ ลาหุนี้ไม่ค่อยขายของ ชื้อขาย เมื่อก่อนนี้ข้าวไม่ได้ขาย ไม่ค่อยพอกิน 5-6 ปีรู้วิธีใส่ปุ๋ยก็พอกิน

ผงซุสส่วนใหญ่ไม่กินกัน เวลาทำกับข้าวใช้เกลือ ไม่ค่อยใช้น้ำปลา ไม่ใช้น้ำตาล กะทิยังไม่ใช้เลย

ผู้ให้ข้อมูล 60) นางนามู จะแสะ อายุ 67 ปี
 นายอสุพงษ์ และนายณัฐนันท์ แอพูย (ล่าม)
 ชาติพันธุ์ ลาหู่แดง (ลาหู่สี)
 ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณหาศรี นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 และนางสาวสิริวรรณ สิริวนิชย์
 วันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2552
 ที่อยู่ 104 บ้านปายาง หมู่ 3 บ้านม่วงสร้อย อ. ปาย
 จ. แม่ฮ่องสอน
 สถานที่ 138 บ้านปายาง หมู่ 3 บ้านม่วงสร้อย ต. แม่มาตัง อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน
 ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 รหัสเสียง PPK-ANT-P-460

ประวัติส่วนตัว

เกิดที่แม่เยะ เลยแม่ปิงไป เกือบๆ ถึงด่านแม่เยะ แล้วก็ไปอยู่เชียงดาว บ้านขุนคอด ติดกับบ้านสหกรณ์ ดอยนาย ต.เมืองนาย อ.เชียงดาว ยังมีญาติอยู่ที่นั่น ตอนนั้นยังเด็กอยู่ ไปกับแม่กับพ่อใหม่ เพราะพ่อเสียชีวิตตั้งแต่ที่แม่เยะ เมื่อก่อนนี้เขาต้องย้ายตลอด หาท่าน้ำกินไปเรื่อยๆ ไปที่ไปกันเยอะ บางคนก็ไปอยู่ก่อน แล้วค่อยตามไป แต่ตอนยายไปๆ เฉพาะยายกับพ่อแม่ จากที่นั่นก็มาที่นี่เลย มาอยู่ที่นี่ได้ 20 กว่าปี ยายแต่งงานตั้งแต่ที่เชียงดาวแล้ว ตาเป็นคนจีน ตาชื่อจำเลือ จะแสะ ตาไม่ใช้นามสกุลจีน ตามาอยู่กับมุเซอที่เชียงดาวตั้งแต่เด็กๆ ตาเสียไป 6 ปี ตอนอายุประมาณ 70 ตาเป็นคนจีนคนเดียว เพื่อนคนจีนก็มีแต่เสียไปแล้ว ที่เชียงดาว ก่อนยายไปเจอตา ตาก็ทำไร่

อยู่แล้ว ตาหนีบมาจากจีน ไม่มีญาติพี่น้อง มีแต่เพื่อน แต่ว่าแยกย้ายกัน คนที่เชียงดาวมี 50-60 หลังคา
ที่นี้คนน่าจะเยอะกว่า ยายมีลูก 6 คน เกิดที่เชียงดาว

1. ผู้ชาย อยู่ที่นี่ ยะปุมหาอนันต์ศิริ (ผช. ผู้ใหญ่บ้าน)
2. แม่เนาแต่ แอพูย
3. อีเหมย เล้าอื้อ
4. เล้าเอ้อ จะแฮ
5. นาคา
6. นายอ

ย้ายมาเพราะไม่มีที่ทำกิน แต่ที่นี้มีที่ทำกิน มีนาที่นี้ น้องชายย้ายมาอยู่ก่อน ตั้งแต่บ้านเก่า แล้วย้ายตามพ่อ
เผ่าจะลอมมา ตอนยายมาอยู่ที่นี่เขาย้ายมาอยู่ตรงนี้กันหมดแล้ว

ยายมีพี่น้อง 6 คน ผู้ชาย 5 คน อยู่ที่นี่ 3 คน ยายเป็นคนโต ยายแต่งงานตอนอายุ 16-17 ตาพูดมูเซอ ไม่เคย
พูดภาษาจีน ประเพณีแบบจีนก็ไม่ทำ เป็นมูเซอ ตาไม่เคยทำประเพณีจีนเลย ทุกคนรู้ว่าตาเป็นจีน ในบ้านป๋ายยังมี
ตาคนเดียวเป็นจีน แต่หลุมศพตาเป็นแบบจีน

ตอนที่มาอยู่บ้านป๋ายปัจจุบันบ้านไม่ค่อยเยอะ บางคนที่ย้ายออกไป ที่มาอยู่นี้มีพี่น้องของยาย 3 คน
แล้วก็ครอบครัวยาย แล้วก็พ่อเผ่าจะลอม แล้วก็คนอื่น คนที่ย้ายไปจากที่นี่ ไปอยู่แม่สุขะ รุกป่าก่อบ้านใกล้ๆ
ยางเกาะละละ ตอนยายมาอยู่ป๋ายมีอยู่ก่อนแล้ว

ตอนมาอยู่ใหม่ก็ไปบอกพ่อเผ่าจะลอม (จำลอง) แต่พื้นที่ทำกินนี้หาเอง ถางเอง ที่ของยายอยู่ใกล้ๆ หลุมศพ
ตา ดินขางนี้คนที่มาอยู่ก่อนเขาตัดออก ยายมาก่อน แล้วแม่ค่อยตามมา คือยายมากับตาก่อน ปีกว่าลูกๆ ถึงตามมา

ตอนที่ยายยังไม่แต่งงาน ไปไร่ ทำกับข้าวผู้หญิงผู้ชายช่วยกัน ผู้ชายหอบน้ำ หาฟืน เข้าป่า ผู้หญิงไม่ทำ
ตำข้าวก็ช่วยกัน แต่เสื้อผ้านี้ผู้หญิงทำ ตอนอยู่เชียงดาวก็ไปซื้อผ้าที่เชียงดาวมาทำ เมื่อก่อนนี้ใช้แต่ผ้าสีดำล้วน
แล้วเอาสีแดงมาปัก ใช้เครื่องเงินเป็นเครื่องประดับ สร้อยคอ กำไล ต้มหู ผู้ชายใส่แต่กำไล ไม่ใส่ต้มหู เครื่องเงิน
ส่วนมากไปซื้อที่ฝาง มีคนรู้จักเขาทำขาย เมื่อก่อนมีเยอะ เดี่ยวนี้ไม่มีแล้ว ขายหมดแล้ว เหลือแต่ที่ติดเสื้อไว้

การแต่งกาย

ซื้อเงินมาจากฝางแล้วเอามาปักที่เสื้อเอง หลักๆ มีสีดำ สีแดง สีน้ำเงิน ตรงขึ้นไม่ได้ใส่เครื่องเงิน
ของผู้ชายก็ไม่ใส่ ปกติชุดผู้ชายจะไม่มีสีแดง ทั้งเสื้อทั้งกางเกง กางเกงผู้ชาย แต่ก่อนใช้ผ้าผูกเหมือนกางเกงสะดอ
ผู้หญิงไม่ใส่กางเกง ผมของผู้หญิงจะมวยผมไว้ที่ท้ายทอย ทั้งที่โสดและแต่งงานแล้ว

ตอนที่ลูกๆ ตามมา มีแม่แต่งงานแล้ว พ่อก็เป็นคนเชียงดาว พี่น้อย กับจำทอเกิดที่เชียงดาว ไม่มีที่ทำกิน
ก็เลยย้ายกันมา ที่เชียงดาวสูงกว่านี้

ระบบการผลิต

ยายมีที่นาประมาณ 6 ไร่ แต่ที่อื่นๆ ยกให้ลูกหมดแล้ว แต่ตอนยังไม่แบ่งให้ รวมแล้วจะได้ข้าว
200 กว่าถัง บางปีก็ไม่พอกิน ก็ไปซื้อกิน แต่ไม่บ่อย นานๆ ปลูกหอมเอง แต่ช่วงนี้ไม่มีแล้ว ผักอื่นก็ซื้อในเวียง
แต่ก่อนในไร่ข้าวปลูก แตง ฟักทอง ผักชี พริกนี้ไม่ปลูกแล้ว ซื้อกิน กับข้าวนี้หลักๆ จะมีเกลือ กระเทียม เอามาตำ
รวมกัน แล้วก็มือน้ำพริก พริกคิบกับพริกแห้ง แล้วแต่ใส่สุรสา น้ำตาลไม่ใส่ ส่วนใหญ่จะเน้นเกลือมากกว่า ขนมนไม่มี

ของหวานไม่ค่อยนิยมทำ ถ้าจะกินก็ซื้อกิน ของมันๆ ก็ไม่กินกัน ส่วนใหญ่กับข้าวมีน้ำ ทุกมื้อ ข้าวคั่วไก่ (อ่อเนะ ก็คือ ข้าวคั่วใส่เนื้อหมูเรียกหว่าเนะ เนื้อไก่เรียกเอื้อะเนะ) ใช้ข้าวที่คั่ว เอาไปตำ แล้วเอามาแยก ที่ไม่ละเอียดใส่ก่อน แล้วคั่ว เอาพริก กระเทียม เกลือ ไปตำ แล้วเอาไปผัดกับไก่ให้สุกก่อน เติมน้ำ ให้น้ำเดือด แล้วเอาข้าวที่ตำลงไปต้ม แล้วชิมแล้วก็ปรุงแล้วแต่ชอบ ถ้าปลาเขาจะเอาไปหลามในกระบอกไม้ไผ่ ถ้าหมูไก่ เอาไปลวก สับๆ แล้วปรุง ปลานี้สับไม่ต้องละเอียดเอาเป็นชิ้น พวกปลาตัวเล็กๆ ที่เอามาจากในห้วย ไม่ใช่ปลาตัวใหญ่ที่เขาเลี้ยง

ศาสนาคริสต์

ยายมาเข้าคริสต์ที่บ้านปายาง น้องชายที่มาก่อนก็เข้าก่อน เมื่อก่อนนับถือผี มาอยู่ที่นี่นานประมาณ 10 กว่าปี ถึงเปลี่ยนมาถือคริสต์ เพราะพี่เกียงเลี้ยงผี ถ้าใครเจ็บป่วยก็เลี้ยง ส่วนใหญ่แถวนี้ก็ครอบครัวยายหมด มีขันธ์นาวันๆ จะมาที่ มี ศ.บ. (ศิษยาภิบาล) เข้าโบสถ์ทุกวันอาทิตย์

ผู้หญิงตั้งครรภ์

เวลาผู้หญิงลาหู่ท้องก็ยังไปทำไร่อยู่ แต่ถ้าท้องโตมากก็ไม่ไป แม่คลอดที่เชียงดาว คลอดในบ้าน ไม่ได้ไปโรงพยาบาล คลอดกันเอง คนในบ้านมาช่วย หมอตำแยไม่มี ผู้ชายก็มาช่วยได้ ไม่ได้ห้าม คลอดแล้วก็นอนตากไฟ 12 วัน เอาก้อนหินมาเผาแล้วเอามานวด เอาหินไปสรงไฟแล้วก็เอาน้ำรด ให้มันอุ่นๆ เอาผ้าห่อ แล้วก็เอามานวด ท้อง ใครทำก็ได้ ทำช่วงที่มีอาการ แบบว่าช่วงที่เลือดเป็นก้อนอยู่ ลูกคนหลังๆ ไม่ได้ทำแล้ว เพราะไปโรงพยาบาล กินแต่ข้าวกับไก่ต้มอย่างเดียว ใส่แต่พริกไทย ให้กินแต่เนื้อ ห้ามกินกระดูก ให้กินแต่ไก่สดๆ แล้วก็ไม่ได้กินตัวผู้ ต้มใส่เกลือ ผักก็กินไม่ได้ กินได้แต่ข้าวกับไก่ ช่วงท้องนี้ก็ทำงานได้ปกติ ตอนที่แม่คลอดใช้เปลือกไม้ไผ่มาเหลาๆ ไว้ตัดสายสะดือ ลูกทุกคนคลอดในบ้านหมดเลย ใกล้โรงพยาบาล รถก็ไม่มี เวลาอยู่ไฟจะนอนข้างเตาไฟ หินที่เอามาประคบก็เป็นหินแม่น้ำ ไปเก็บมาจากลำห้วย

การตั้งชื่อ คนเฒ่าคนแก่สมัยก่อนตั้งให้ ไม่ได้ดูฤกษ์ดูยามอะไรเลย ไม่มีตำรา ตอนนี้คลอดโรงพยาบาลหมด คลอดเสร็จประมาณเดือนกว่าๆ รอลูกแข็งแรงก็ไปทำงาน ฝากคนอื่นไว้ พอกินนมก็ให้พาไปหาที่ทุ่ง คลอดเสร็จแล้วจะเอารกเด็กไปฝังที่ได้บันไดบ้าน

ผู้ให้ข้อมูล	61) นางนา กิจกาญจนารณ์ 62) นายปะเสื่อ กิจกาญจนารณ์ นายณัฐนันท์ แอปุ้ย (ล่าม)	อายุ 57 ปี
ชาติพันธุ์	ลาหู่แดง (ลาหู่)	
ผู้สัมภาษณ์	นางสาวศิริลักษณ์ กัณฑศรี นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ และนางสาวสิริวรรณ สิริวงษ์	
วันที่	20 เมษายน พ.ศ. 2552	
ที่อยู่	74 บ้านปาย่าง หมู่ 3 บ้านม่วงสร้อย ต. แม่หาด อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน	
สถานที่	74 บ้านปาย่าง หมู่ 3 บ้านม่วงสร้อย ต. แม่หาด อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน	
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์	
รหัสเสียง	PPK-ANT-P- 461	

ประวัติส่วนตัว

พ่อเฒ่าเกิดที่นี่ แม่ก็เกิดที่นี่ ย้ายมาพร้อมกับพ่อเฒ่าจะล่อ ตอนอยู่บ้านเก่าพี่ชายแก็เป็นผู้นำความเชื่อ แก็สืบทอดมาจากพี่ชาย น่าจะสืบทอดจากสายเลือดนะ เพราะตอนแก็เด็ก ๆ พ่อแก็ก็เป็น ปัจจุบันก็เป็นผู้นำ เป็นตอนอายุ 30 กว่าปี ตอนอยู่ที่นั่นแล้ว ตอนมีลูกได้ 2 คน ตอนนั้นลูกอายุประมาณ 40 คนที่สอง 30 กว่า ตอนย้ายมานี้ลูกประมาณ 8-9 ขวบ แม่เฒ่ามาจากทางปางเปก อยู่ใกล้ๆ กับลีซอ ตอนอยู่ปางเปกก็ทำไร่เลื่อนลอย แก็จำความไม่ค่อยได้มาโตที่บ้านเก่า ตอนอยู่บ้านเก่าบ้านก็เป็นอย่างนี้ มุ่งด้วยคา มีสองส่วนเหมือนมี 2 หลัง ฟากหนึ่งมีเตา อีกฟากหนึ่งไม่มีเตา

พ่อของพ่อเฒ่า ชื่อ อาโบ พี่ของพ่อเฒ่าชื่อ จะทา พี่ชาย 3 คนเป็นผู้นำความเชื่อทุกคน แก็เป็นผู้นำคนที่ 4 ตอนอยู่บ้านเก่าพ่อแก็เสียชีวิตก่อน หอมผีเรียกว่า เนเตปา เป็นผู้ชาย ผู้หญิงไม่เห็นมีใครทำ เวลาสืบทอดมาจากพี่ชาย ไม่มีการสืบทอด แก็เรียนรู้เอง ตอนเป็นผู้นำ แก็เรียนรู้ด้วยตัวเองไม่มีข้อห้าม แต่ถ้าเป็นคนที่ย้ายมาจะมีข้อห้าม แต่ครอบครัวแก็สืบทอดกันมานาน แต่ธรรมดาก็ห้ามตลอดได้ราวฟ้า แก็ก็ทำแต่ในสิ่งที่ดี แต่ก่อนทำพิธีก็มารวมกันที่หนึ่ง แต่เดี๋ยวนี้แยกๆ กัน แล้วแต่บ้าน สมัยก่อนมีที่รวมที่หนึ่งบนหมู่บ้าน บนป่า สมัยนี้ไม่มีแล้ว แต่ละบ้านจะมีหิ้ง แต่ไม่มีพระนะ เป็นที่ตามเทียน หน้าของแก็เป็นผู้นำเวลาทำพิธี มีกินวอ จะคี ก่อกองทราย แล้วก็ตอนถวายผลหัวปี เวลาเราทำเกษตรกรรมได้ผลผลิตก็เช่น ไหว้ กินข้าวใหม่ ก็พิธีสำคัญๆ ของหมู่บ้าน

ประเพณี

กินวอ หรือ ปีใหม่ (จะคี) แก็เป็นคนนำสวด บนบานเจ้าที่ขอให้มีความสุข สนุก นำในวันแรกก่อนจะมีการเดิน เวลานั้นสวดมี ข้าวสาร เทียน น้ำ ทำตอนเย็นๆ ของปีใหม่ ไปรวมกันที่ลาน แต่ละคนก็จะเอาข้าวสาร เทียน น้ำ มาร่วมกัน แล้วก็เริ่มเดินจะคีเลย มีไม้แท่นตรงกลางเป็นไม้ไผ่ ของที่แขวนนี้ชาวบ้านเอามาถวาย แยกกัน ไม่เกี่ยวกับที่ทำพิธี เอามาให้เจ้าของจะคี อุทิศให้เจ้าของจะคี เขาเรียก กะเคอะ พอวันที่สองก็ไม่ทำพิธีแล้ว ที่นี้ไม่มีใครดื่มเหล้าซื้อเอา ตอนอยู่บ้านเก่าก็ไม่ค่อยดื่ม มีแต่ข้าวแช่ ประมาณสามสี่ โข่ อยู่บ้านนี้ไม่ทำ ไปซื้อเอา วันที่สองตอนกลางวันไม่ได้ทำอะไร รอเดินตอนเย็นอย่างเดียว ของที่แขวนไม่ได้เปลี่ยน เราสามารถเอาไปทำกินได้ ข้าวสาร เทียน น้ำ ไม่ได้วาง วางแต่ตอนทำพิธี พอเสร็จแล้วก็กรอกน้ำเข้าหลุมคนละนิดละหน่อย มันจะมีหลุมตรง

กลางลาน รอบหลุมมันจะมีส้ม เอาน้ำไปกรอกตรงหลุมกลาง สมัยก่อนไม่ได้เป็นคอนกรีตนะ เพิ่งทำได้ 2 ปี ตอนบ้านเก่าลานเจ้านะคือ อยู่หน้าบ้านพ่อเผ่าจะล่อ เวลาพิธีไม่ได้กินข้าว วันที่สามก็เดิน วันที่สี่หยุดไม่ทำอะไรเลย มาเริ่มใหม่วันที่ห้า มาฆ่าหมู ตำข้าวปึก วันแรกก็ตำเหมือนกัน เวลาตำใส่จานน งาแต่ก่อนปลูกเอาไว้ใช้ ไม่ได้ขาย เอาไว้ทำข้าวปึก เคี้ยวนี้ซื้อเอา ข้าวปึกตำบ้านใครบ้านมัน แต่ใครจะเอาไปวางที่แท่นก็ได้ ตกคึกมาเราก็เอามากินได้ วันสุดท้ายก็เดิน แล้วก็เก็บพวกเสา ไม่มีพิธีอะไร

ก่อเจดีย์ทราย (ทรายก่อ) ทำก่อนสงกรานต์ ช่วงที่พระจันทร์เต็มดวง ก่อตรงทางเข้าบ้าน เขาไม่ได้ก่อนะ เอาไปโรยๆ ทำสับต่อกันมา คล้ายๆ พิธีแรกนาขวัญ ก็เอาพันธุ์ข้าว มัน ข้าวโพด ที่จะใช้ปลูกในปีถัดไป บอกให้มีความอุดมสมบูรณ์ ปลูกแล้วได้ผลผลิตดี ทรายเอาไว้ตรงนั้น เมล็ดพืชด้วยแล้วค่อยกลับไปเอา ที่แรกทำพิธีที่กองทราย แล้วก็เอามาเสกมาไว้ที่โบสถ์ของพุทธ แต่ก่อนพ่อเผ่าเป็นคนไปทำพิธี แต่ปีนี้ไม่ได้ไป ปีนี้พ่อเผ่าจะล่อทำทำตอนเย็น ของเตรียมไว้ เป็นสัญลักษณ์ มีอยู่ในโบสถ์ มีหิน มีรูปปั้น แกะสลัก แกะเพิงไม่ได้ไปปีนี้ ไม่มีใครแทน แก ถ้าใครอยากเป็น ชาวบ้านเขาก็ยอมรับอยู่แล้ว ก่อเจดีย์ทราย งานมีวันเดียว

ถวายผลหัวปี หรือกินข้าวใหม่ ทำตอนหลังเก็บเกี่ยว ช่วงพฤษภาคมนี้ แกไม่ทำก็ได้ งานมันจะมี 2 ครั้ง

พิธีกรรม-ความเชื่อ

อย่างคนไม่สบายก็เรียกแกไป รักษา สวด มีเทียนเล่มหนึ่ง แกทำเอง ไม่ได้ซื้อ แต่ทุกวันนี้เทียนธรรมดา แต่ก่อนทำเอง เวลาไม่สบาย มีไข้ ข้าวตอก ต้นกล้วยเล็กๆ โยนข้ามบ้าน คนในบ้านก็ลงไปนั่งใต้บ้าน ให้พ่อเผ่าทำพิธี เหมือนปิดเป่าสิ่งไม่ดีออกจากบ้าน ตอนทำพิธีจุดเทียน ไข่ดิบหนึ่งฟอง ต้นกล้วย ข้าวตอก แล้วสวดเป็นภาษาลานู แล้วก็โยนต้นกล้วยข้ามบ้าน คำสวดไม่ได้จำกัด ก็บอกกล่าว ขจัดปิดเป่าสิ่งไม่ดี พุดแรงไม่ได้ ต้องค่อยๆ สวด ถ้าของเขาสูงของเขาแรง โยนไข่ไปจะไม่แตก ต้องสวดใหม่อีกรอบหนึ่ง จนกว่าจะโยนไข่แล้วแตก หน่อกล้วยก็ต้องไปตามทิศทางที่เราอยากให้เป็น แต่ถ้าไม่ไปก็โยนใหม่ โยนต้นกล้วยก่อน แล้วค่อยโยนไข่ เคยมีบางบ้านไปทำแล้วโยนไข่ไม่แตก ก็ต้องสวดใหม่ ถ้าไม่สบายก็พามาหาแก ส่วนใหญ่เป็นเด็ก เจ็บที่ไหนดก็บอกแก ถ้าแขนหัก แกก็ดึงให้ แกเป็นทุกอย่าง สมุนไพรแกก็ไปหาในป่า เวลาเจ็บปวดแกก็ห้ามเลือดได้ ก่อนไปส่งโรงพยาบาล แต่สมัยนี้เป็นอะไรก็ไปโรงพยาบาล

ถ้ามีคนผีเข้า ก็จะพาแกไปที่บ้าน แล้วแต่บางคนก็ไม่เหมือนกัน ถ้าสุดปีก่อน แกแล้ว มือเท้าเกร็ง พุดไม่รู้เรื่อง แล้วแต่คน สมมุติว่าเราไปทำอะไรไม่ดีมา เวลาใครป่วยพาแกไปแกก็จะดูแล้วพาญาติไปบนให้ผี ถ้าให้ลูกก็หาย ส่วนมากจะหาย ส่วนใหญ่จะมีไข่ มีไก่ มีหมูบ้าง คนที่เป็นเขาอยู่แล้วว่ามีผีต้องการอะไร แต่พ่อเผ่ารู้ที่ใจ สมมุติว่าเขาไปทำอะไรที่ไม่ควรทำที่ล่าห้วย แกก็จะรู้ใจ

งานศพไม่ต้องทำอะไร ใครทำก็ได้ ถ้าไปฝังที่บ้านละคน ส่วนใหญ่จะผู้ชายมากกว่า

ระบบการผลิต

ปกติแกก็ทำไร่ธรรมดา วันสิด วันพระก็ไม่ไปไหน กินแต่ผัก กินเจ

ที่นี้ปลูกข้าวโพด ช่วงปลูกข้าวจะปลูกแดงแซม ก็ไม่ทำให้ข้าวหงา มีแดงพื้นบ้าน มีหลายอย่าง มีมัน

ป่าช้า

ป่าช้านี้คนในหมู่บ้านช่วยกันเลือก หลักๆ ก็คือพ่อเฒ่าจะล่อ เวลาตั้งบ้านแล้วก็ค่อยไปเลือกสุสาน เลือกที่ตรงนี้เพราะ ที่ดี ร่มลูก ร่มหลานก็จะได้ดี เป็นไฟส่องทางให้ หลักๆ ก็คือ เขาเลือกที่ใกล้ๆ กับหมู่บ้าน ดันยางตรงสุสานมีแต่ไม้เยอะมาก แห่มยาแฉ่ (ต้นยาง)

การไหว้ผี-สิ่งศักดิ์สิทธิ์

จะก็ ไม่ใช่ผี เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง ผีบ้านผีเรือน จะไหว้ตอนเจ็บไข้ได้ป่วย แต่ของพุทธก็จะไหว้ทุกๆ วันพระ

รอยพระพุทธรูปเพิ่งมาบูม 2-3 ปีนี้เอง แต่เขานับถือมานานแล้ว เขาเรียก ผะเหว่ คิดว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ไม่รู้ว่าเป็นรอยพระพุทธรูป คนข้างล่างมาบอก แต่เคยได้ยินตั้งแต่สมัยอยู่บ้านเก่าแล้ว

วิถีชีวิต

สมัยก่อนแม่เฒ่าทำเสื้อผ้าให้ลูกทุกคน แต่เดี๋ยวนี้ไปซื้อเอาในเวียง ทอผ้าเฉพาะช่วงที่เป็นผ้าแถบ ส่วนใหญ่เย็บเอา ตอนอยู่บ้านเก่าก็ไปซื้อผ้าในเวียง มาตกแต่งเองที่บ้าน ส่วนใหญ่จะทำย้อมกันมากกว่า ผู้หญิงมูเซอใส่เสื้อสั้น นุ่งซิ่น สีหลักแดงกับดำ ที่หัวไม่มี

กับข้าวมูเซอ หออะไรได้ก็กิน ส่วนใหญ่เป็นต้ม น้ำพริก ถั่วเน่าจริงๆ ไม่มีซื้อมาจากข้างล่าง มีดองผัก (เขาะเจ) เอาขอดผักตากไปล้างตากแดด ต้มน้ำเอาผักไปต้มในน้ำเดือด เราก็เอามาหั่นปรุงพริก ใส่เกลือ 4-6 วัน ก็เอามาปรุงได้ กินสดก็อร่อย เอามาผัดก็อร่อย ผักกาดต้นใหญ่ๆ มันจะขึ้นจุมูก คล้ายๆ วาซาบิ

ผู้ให้ข้อมูล

63) นายปะอู๋ แอพู๊ อายุ 41 ปี

64) นายณัฐนนท์ แอพู๊ อายุ 23 ปี

ชาติพันธุ์

ลาหู่แดง (ลาหู่)

ผู้สัมภาษณ์

นางสาวศิริลักษณ์ กัณหาศรี

นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์

และนางสาวสิริวรรณ สิริวนิชย์

วันที่

20 เมษายน พ.ศ. 2552

ที่อยู่

104 บ้านปายาง หมู่ 3 บ้านม่วงสร้อย

ต. แม่มาตัง อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน

สถานที่

138 บ้านปายาง หมู่ 3 บ้านม่วงสร้อย ต. แม่มาตัง อ. ปาย จ. แม่ฮ่องสอน

ผู้เรียบเรียง

นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์

รหัสเสียง

PPK-ANT-P- 463

ปะอู๋ แอพู๊

ณัฐนนท์ แอพู๊

การเพาะปลูก

เอากระเทียมไปขายที่ลำปาง ปลูกช่วงประมาณปลายเดือน กันยายน-ตุลาคม แล้วก็เก็บช่วง มีนาคม-เมษายน ถ้าคนที่ขายดิบก็ขายเลย แต่ถ้าไม่ขายก็เอาไปตากที่ลานแล้วเอาไปมัดเก็บไว้ที่โรงเก็บ ข้าวเริ่ม

ปลูก พฤษภาคม. เริ่มจากการถางหญ้าก่อน บางคนก็ไถหญ้าให้ ไถ แล้วก็พรวนดิน แล้วก็ปลูกเลย อย่างที่เผาเพื่อจะไถ ถ้าไม่เผามันก็รก ต้องเผา มันจะไถไม่ได้ หญ้ามันจะติด เราต้องเตรียมก่อนฝนตก เพราะข้าวไรต้องพึ่งฝนอย่างเดียว ข้าวนาไม่ค่อยทำ มีไม่กี่เจ้าเอง พันธุ์ข้าวเป็นข้าวลิซอ (ลิซอจ่า) ข้าวลาหู่ แข็ง ข้าวที่ลายเป็นข้าวผาบ่อง กินอร่อย ข้าวลาหู่กับข้าวลิซอเก็บพร้อมๆ กัน เกี่ยวประมาณปลายกันยายน-ตุลาคม เกี่ยวแล้วก็ตีเลย ตีตอนกลางคืน กลางวันมันจะร้อน เอามือกันอยู่ ปกติคนลาหู่ไม่เลี้ยงคินาไฟไว้ กระเทียมนี้ต้องรอฟางข้าวก่อน แล้วแต่บางคนก็พร้อมก็ปลูกเลย เจ้าแรกๆ จะปลูกประมาณปลายกันยายน เตรียมดินก็ไถ พรวนดิน ใส่น้ำให้ชุ่มแล้วค่อยปลูก ใช้มือหยอดทีละกลีบๆ แยกก่อน ผู้หญิงวันละ 4-5 ถึง ผู้ชายนี้ไม่ไหว ผู้ชายต้องมาห่มฟาง ปลูกเสร็จก็เอาฟางห่มไว้ ประมาณอาทิตย์กว่าๆ จะขึ้น 3-4 เดือนถึงจะเก็บ ถ้าคนที่ปลูกเร็ว กุมภาพันธ์ ก็ได้เก็บแล้ว ตอนสดราคาถูกแล้วแต่ปี บางปีก็ราคาดี ถ้า 10 กิโลกรัม พอแห้งแล้วจะเหลือประมาณ 3-4 กิโลกรัม ถ้าแห้งจะได้เงินเยอะกว่า ปีนี้กิโลกรัมละ 20 บาท ปีที่แล้ว 8 บาท ได้มากที่สุด ปีเดียว 40 บาท ช่วงทักขิณสมัยแรก กระเทียมใช้ปุ๋ยพอสมควร ถ้าไม่ใช้หัวมันไม่ดี ใบมันเน่า ลงทุนเยอะ มีพ่อค้าคนกลางอยู่ ส่วนใหญ่ไปขายที่ลำปาง ถ้าคนที่มีที่เยอะเขาจะลงถั่วหลังจากเก็บกระเทียม ส่วนใหญ่ที่ปลูกข้าวเขาจะไม่ลงกระเทียมกัน ถั่วปลูกถั่วเหลืองกับถั่วแขก ช่วงหน้าฝน ปลูกพร้อมกันกับข้าว ข้าวจะปลูกตามคนในครอบครัวประมาณ 20 ถึง กระเทียมนี้ปลูกประมาณ 30 ถึง กระเทียมปลูกมา 10 กว่าปี ที่ปลูกข้าวกับกระเทียมแล้วแต่เราจะลง ถ้าปลูกข้าวก็แยกไว้เป็นข้าวเลย ที่นี้ไม่ดี ฝนดีตลอด

เคยมีเกษตรกรแนะนำให้ปลูก ฟักทอง แตงกวา เขาให้ปลูกขาย แต่ไม่ค่อยนิยมเพราะต้องดูแลข้าว

กระเทียมนี้มักก่อนเอาไปขาย มักละประมาณ โดครึ่ง สองโล ลาหู่กินกระเทียม ทุกมือต้องมีอยู่แล้ว ถ้าที่ๆ น้ำไม่ถึงจะปลูกข้าวกัน เพราะว่าใช้น้ำฝน แต่ถ้าลาดลงมาหน่อยก็จะปลูกกระเทียมเพราะต้องดึงน้ำขึ้นมาใช้ กระเทียมเก็บไว้นานๆ มันจะฝ่อ ไม่ดี กระเทียม 4-5 วันรดน้ำครั้งหนึ่ง มันจะมีสูตรการให้ปุ๋ย เดือนแรกไม่ต้องให้น้ำเยอะ เดี่ยวรากจะเน่า กระเทียมชอบอากาศหนาว

ภาคผนวก ข

ข้อมูลสัมภาษณ์ด้านมานุษยวิทยา: อำเภอบางมะฝ้า

สรุปข้อมูลสัมภาษณ์บุคคลในอำเภอบางมะฝ้า

อำเภอบางมะฝ้ามีการศึกษาวิจัยในการจัดการความรู้เป็นสำคัญ ดังนั้นการเก็บข้อมูลในด้านมานุษยวิทยาจึงเป็นการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากฐานข้อมูลเดิมเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลในประเด็นเรื่องเส้นทางสงครามโลกครั้งที่ 2 และกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการตั้งถิ่นฐานและเคลื่อนย้ายเชื่อมโยงกับอำเภอบางมะฝ้าและชุมชน

การสัมภาษณ์บุคคลดำเนินการในเดือนมกราคมและมิถุนายน 2552 ประกอบด้วย 2 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ ไทใหญ่และปกาเกอะญอ ในพื้นที่ 2 ตำบล ดังนี้

1. ตำบลบางมะฝ้า มี 1 หมู่บ้าน คือบ้านแม่ละนา
2. ตำบลถ้ำลอด มี 1 หมู่บ้าน คือบ้านเมืองแพม

ข้อมูลการสัมภาษณ์บุคคลอำเภอบางมะฝ้าเป็นการถอดคำสัมภาษณ์จากไฟล์เสียงโดยตรง ดังนั้นจึงยังคงมีคำศัพท์ท้องถิ่นอยู่ในประโยคต่างๆ ของผู้ให้ข้อมูล สำหรับการเรียบเรียงเป็นการให้หมวดหมู่เรื่องต่างๆ ที่มีการพูดคุยเท่านั้น โดยแต่ละบุคคลจะถอดคำสัมภาษณ์จากไฟล์เสียงซึ่งให้รหัสกำกับไว้ในแต่ละบุคคล

1. เกณฑ์การเลือกบุคคลที่ให้สัมภาษณ์

เนื่องจากการเก็บข้อมูลด้านมานุษยวิทยาในอำเภอบางมะฝ้าตามประเด็นเรื่องเหตุการณ์และเส้นทางสงครามโลกครั้งที่ 2 และกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ ดังนั้นการเลือกบุคคลที่ให้สัมภาษณ์เก็บข้อมูลจึงเป็นผู้อาวุโส หรือผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์และความทรงจำในประเด็นดังกล่าว

2. สรุปจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ในอำเภอบางมะฝ้า

ผู้ให้ข้อมูลในอำเภอบางมะฝ้ามีทั้งหมด 10 คน แบ่งเป็น เพศชาย 6 คน และเพศหญิง 4 คน ผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีช่วงอายุระหว่าง 41-60 ปี และ 81-100 ปี มีจำนวนมากที่สุด รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

อายุ (ปี)	เพศชาย (คน)	เพศหญิง (คน)	รวม (คน)
21-40	-	1	1
41-60	2	1	3
61-80	1	-	1
81-100	2	1	3
101-120	1	1	2
รวมทั้งหมด	6	4	10

3. การตั้งคำถาม

การตั้งคำถามที่ตั้งไว้ครอบคลุมการศึกษาสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่วิจัยดังต่อไปนี้

- **ประวัติส่วนบุคคล** เพื่อแสดงให้เห็นถึงภูมิหลังส่วนตัวที่อาจมีผลต่อทัศนคติในการให้ข้อมูลในเรื่องต่างๆ และเชื่อมโยงประเด็นไปสู่ผู้ให้ข้อมูลรายอื่นๆ ได้
- **การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ** เพื่อให้ทราบถึงการลำดับการอยู่อาศัยของผู้นั้นในพื้นที่วิจัย รวมถึงปัจจัย/ข้อห้ามในการเลือกพื้นที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกัน
- **การรวมกลุ่มทางสังคมและการเมือง**
- **ศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี** ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในรอบปีและรอบชีวิตของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์
- **ระบบการผลิต/อาชีพ**
- **การจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ**
- **การเปลี่ยนแปลงของชุมชน** ได้แก่ ผลกระทบการท่องเที่ยว ประเพณีที่ขาดหายไป เป็นต้น
- **อื่นๆ เช่น นิทาน ตำนาน เรื่องเล่า เหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2**

4. การอธิบายรหัส

การให้รหัสไฟล์เสียงสัมภาษณ์ ประกอบด้วยตัวอักษร ดังต่อไปนี้

PPK-ANT-PMP-หมายเลข 3 หลัก

PPK หมายถึง โครงการสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปางมะผ้า-ปงมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ANT หมายถึง การเก็บข้อมูลด้านมานุษยวิทยา (Anthropology)

PMP หมายถึง อำเภอปางมะผ้า (Pang Ma Pha)

หมายเลข 3 หลัก ประกอบด้วย

หลักที่ 1 หมายถึง หมายเลขแทนตำบลที่เก็บข้อมูล ประกอบด้วย 4 ตำบล 4 หมายเลข ดังนี้

- **1** หมายถึง ตำบลปางมะผ้า
- **2** หมายถึง ตำบลถ้ำลอด

หลักที่ 2-3 หมายถึง ลำดับผู้ให้ข้อมูลเรียงตามวันเวลาที่สัมภาษณ์

ตัวอย่าง PPK-ANT-PMP-101 หมายถึง การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์บุคคลลำดับที่ 1 มีที่อยู่อาศัยที่ตำบลปางมะผ้า หมายถึง ปานหลู ทวีวงศ์ เป็นต้น

ตารางแสดงสรุปการสัมภาษณ์บุคคล อำเภอปางมะผ้า

1. ตำบลปางมะผ้า

ผู้ให้ข้อมูล	อายุ/ปี	กลุ่มชาติพันธุ์	ที่อยู่
1. นายปานหลู ทวีวงศ์	82	ไทใหญ่	หมู่ 1 บ้านแม่ละนา ต.ปางมะผ้า
2. นางจันทร์ วงศ์จันทร์	85	ไทใหญ่	หมู่ 1 บ้านแม่ละนา ต.ปางมะผ้า
3. นายวิศักดิ์ พงษ์จักร	90	ไทใหญ่	หมู่ 1 บ้านแม่ละนา ต.ปางมะผ้า
4. นางรัตนพร วงศ์จันทร์	42	ไทใหญ่	หมู่ 1 บ้านแม่ละนา ต.ปางมะผ้า

2. ตำบลถ้ำลอด

ผู้ให้ข้อมูล	อายุ/ปี	กลุ่มชาติพันธุ์	ที่อยู่
5. นายพะเนาะ แก้วโพธิ์สิทธิ์	63	ปกากะญอ	30 หมู่ 5 บ้านเมืองแพม
6. นางสาวธาร ไพโรประสิทธิ์ผล	28	ปกากะญอ	หมู่ 5 บ้านเมืองแพม
7. นางนาบีใจ (ไม่มีนามสกุล)	101	ปกากะญอ	8 หมู่ 5 บ้านเมืองแพม
8. นายเอพอ รัตนอารยธรรม	59	ปกากะญอ	8 หมู่ 5 บ้านเมืองแพม
9. นายพะเมยา รัตนอารยธรรม	100	ปกากะญอ	7 หมู่ 5 บ้านเมืองแพม
10. นายณรงค์ ผกาคดวงมาลัย	43	ปกากะญอ	34 หมู่ 5 บ้านเมืองแพม

รายละเอียดการสัมภาษณ์

1. ตำบลปางมะผ้า

ผู้ให้ข้อมูล	1) นายปานหลู ทวีวงศ์ อายุ 82 ปี
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ และนายณัฐพงษ์ จันทร์เครือ
วันที่	5 มกราคม พ.ศ. 2552
ที่อยู่	บ้านแม่ละนา ม. 1 ต. ปางมะผ้า อ. ปางมะผ้า จ. แม่ฮ่องสอน
สถานที่	บ้านแม่ละนา ม. 1 ต. ปางมะผ้า อ. ปางมะผ้า จ. แม่ฮ่องสอน
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
รหัสเสียง	PPK-ANT-PMP-101

เป็นไทใหญ่เกิดที่เมืองพม่า มาเมืองไทย 3 บ้านแล้ว ตอนแรกมาบ้านหัวกลาง แล้วก็บ้านถ้ำลอด ประมาณ 15 ปี แล้วก็มาอยู่บ้านแม่ละนาปี 2518 ตอนนั้นมีบ้าน 30 กว่าหลัง เขาทำนาทำสวนกันทั้งนั้น ทางก็ไม่ดี อดน้ำมีงานประเพณีของไทใหญ่ มีเป็นช่วง มีงานออกพรรษา (ปอยเต็นเหิง) วันที่ 10 จะเลี้ยงเจ้าเมืองให้อยู่ดีมีสุข อดน้ำสร้างมา ร้อยกว่าปีแล้ว รื้อหลังเก่าแล้วสร้างหลังนี้ตอนปี 2531 สร้างที่เดิม

สงครามโลกครั้งที่ 2

ญี่ปุ่นมาเมืองไทยนี้ 60 กว่าปีแล้ว ตอนนั้นพ่อเฒ่าอายุประมาณ 17-18 ปี ญี่ปุ่นมากันเยอะ เขาไปเมืองพม่า แล้วกลับมาทางไทย

นักท่องเที่ยวก็นั่งอยู่ มาเที่ยวถ้ำ มาอนกับกลุ่มสตรี เกสต์เฮาส์

เมื่อรู้กพม่ามาจากเมืองไทย พ.ศ. 2506 มีญาติอยู่ที่นั่นก่อน เมื่อก่อนหากินยาก หาเงินไถล ไม่มีทางรถก็เลยมาอยู่เมืองไทย สบายดี ดีจริงๆ มาอยู่เมืองไทย

มีงานมีอะไรเขาก็แสดงจำได เหมือนกันกับทางพม่า แบบเดียวกัน

คนดั้งเดิมบ้านแม่ละนา

- แม่เฒ่าสุด

- จันทรา วงศ์จันทร์

- พ่อเฒ่าจิ้งตะ

ผู้ให้ข้อมูล	2) นางจันทร์ วงศ์จันทร์	อายุ 85 ปี
	3) นายวิศักดิ์ พงษ์จักร	อายุ 90 กว่าปี
	4) นางรัตนพร วงศ์จันทร์	อายุ 42 ปี
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ และนายณัฐพงษ์ จันทรเครือ	
วันที่	5 มกราคม พ.ศ. 2552	
ที่อยู่	บ้านแม่ละนา ม. 1 อ. ปางมะผ้า จ. แม่ฮ่องสอน	
สถานที่	บ้านแม่ละนา ม. 1 อ. ปางมะผ้า จ. แม่ฮ่องสอน	
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์	
รหัสเสียง	PPK-ANT-PMP-101	

(2) (3) (4)

เป็นคนไทยใหญ่บ้านแม่ละนา อยู่กันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่า ตอนเกิดมามี 30 กว่าหลัง

สงครามโลกครั้งที่ 2

ญี่ปุ่นเขาฆ่าที่ศาลา ตรงข้างวัดติดสะพาน แต่ตอนนี้ไม่มีแล้ว มันเป็นศาลาของหมู่บ้านอยู่แล้วพอญี่ปุ่นมาเขาก็ไปพักกันตรงนั้น แต่ตอนนี้เป็นถนน เมื่อก่อนไม่มีถนน เป็นที่ให้พ่อเผ่าสืล แม่เผ่าสืลนอน ญี่ปุ่นนี่เขาฆ่าแค่ 2 คน ไม่ได้อยู่นานเขาก็กลับไปแม่ฮ่องสอน เขามาซื้อของกินชาวบ้าน เขาเอาทองมาแลกเอาหมู เขามาจากพม่า มาทางหนองป่าหล้า ตอนนั้นแม่เผ่าอายุ 15 มากันเยอะเหมือนกัน เดินกันมา เขาได้ผู้หญิงมาจากพม่า แล้วเอาไปไว้ที่แม่ฮ่องสอน เขาไม่ให้เดิน เขาห้ามมา ชาวบ้านกลัว บางคนก็ไปดู บางคนก็ไม่ไปดู เขามาจากหนองป่าหล้า เดินป่ามาแล้วก็มาแม่ละนา แล้วก็ไปแม่ฮ่องสอน ทางถนนเดี๋ยวนี้ญี่ปุ่นขุด ข้างถนนขุด ที่แม่ละนาค้นหานเหมือนกัน ญี่ปุ่นไม่ได้เข้ามาเขาหนีตามทาง เขาข้างถนนวันละ 15 บาท บางคนก็ไป บางคนก็ไม่ได้ไป แม่เผ่าก็ขายมะละกอ เขาเอาไปต้มกิน เขาเอาเงินญี่ปุ่นซื้อ

ตอนญี่ปุ่นมาพ่อเผ่าเป็นพระอยู่บนวัด ตอนไปพม่าเขาไปเครื่องบิน พอมามาจากพม่าเดินมา เขามาขุดถนน เป็นพวกพลทหาร เขามาอยู่ที่ศาลา แล้วเขาก็เอาคนไปทำทาง ตรงถ้ำหมากแงง ทำทางวันละ 8 บาท ไม่ไปก็ไม่ได้วันละ 15 ก็มี เขาขุดจากปากทางเข้าแม่ละนา ไปทางถ้ำหมากแงง ผังน้ำของ มีญี่ปุ่นมาอยู่ในบ้าน 2 คน มาพาคนในบ้านไปขุด คนหัวलग ปางคำ เขาเอาไปขุดถนนหมด แต่ที่มีญี่ปุ่นมานอนในบ้านเยอะๆ ตอนที่เขารุกมาจากพม่า นี่มาร้อยปาย มานอนที่วัด หัวหน้านอนที่วัด พวกพลทหารก็นอนตามพื้น ตอนนั้นไม่มีร้านค้า ญี่ปุ่นเขาสั่งว่าใครมีอะไร เขาขอซื้อ ที่ชาวบ้านปลูกไว้ตามสวน คุยกันไม่รู้เรื่อง เขามีคนแปลให้ เป็นคนตามญี่ปุ่น เป็นไทยใหญ่ ญี่ปุ่นใช้ทองก็มี ใช้เงินก็มี เอามาซื้อส้มโอ กล้วย เยอะแยะ ที่นี้เขาไม่ได้แลกผ้าห่ม ตอนที่เขาป่วยมาไม่ได้มาบ้านแม่ละนา เขามารักษาที่แม่ฮ่องสอน คนที่มาทางแม่ละนาค้นหานคนป่วย เขามาพักที่วัดเขาไม่ได้ทำร้ายคนในบ้าน ชาวบ้านเอาของมาขาย แต่ไม่ให้สตางค์ กำนันบอกไม่ได้ เขาจะจับ ตอนนั้นเขามาทำเงินไทยเอง เขามากันแค่กินสองคืน แต่ตอนทำทางนี่มาเป็นเดือนๆ เขารุกเมืองปายมา ไปแม่ฮ่องสอน ขุนยวม แม่แตง ถ้าไปงแลงนี่เป็นที่พักใหญ่ ตรงแม่ฮ่องสอน ญี่ปุ่นนี่เขาพาพม่าได้ ตอนเขาไปพม่าเขาขึ้นเครื่องบินไป ไปเป็นปี เครื่องบินนี้ไปเหมือนกา เขาทำสบู่อ่อน ชาวบ้านนี่ถือว่าเป็นขนม แม่ละนาค้นหานไม่มีหลุมหลบภัย คนไม่เยอะ ตอนญี่ปุ่นมามี 25 หลัง

สมัยก่อนเสื้อผ้านี้ตัดใส่กันเองทอผ้าเองก็มี เวลาไปซื้อก็ซื้อที่แม่ฮ่องสอน ปาย หนองป่าหล้าใกล้ๆ กับพม่า เดินไปกัน ประมาณ 2 วัน

เมื่อก่อนเข้าวัดนี้มีพ่อเผ่าสร้างสัน มีวัวเป็นสิบตัว รับต่างข้าวกลับมาในบ้าน เอาวัวไปต่างฟืนในป่ามา แต่ไม่ได้ต่างของจากที่อื่นมาขาย หรือเอาของไปขายที่อื่น เขารับจ้างต่างของคนในบ้าน ข้าวนี้รับต่าง 12 ปี (1 หลัง) 20 บาท

แต่ก่อนมีแต่ไทใหญ่ เพิ่งมีคนเมือง คนไทย มา 15 ปีนี้ เมื่อก่อนก็มีข้าวไต่อย่างเดี๋ยวนี้ บ้านเมื่อก่อนที่ทำข้าวไต่ บ้านก้านันประยูร ซ้อมกันที่บ้านก้านัน แล้วมาเล่นที่วัด ก้านันก็เป็นไทใหญ่มาจากพม่า แต่เมียเป็นคนที่นี่ มาจากผาจอง พุดเหมือนกัน แต่งตัวก็เหมือนกัน บ้านติดกับก้านันก็เป็นสล่ายา พ่อเผ่าหนั้นดื้อะ ไม่มีนามสกุล ยายไปทำบัตรประชาชนตอนอายุ 20 กว่า แต่ก่อนพ่อเผ่า สานก๊วย เขียนรูปได้หมด เดียวนี้ไม่ได้ทำแล้ว ดาไม่ดี พ่อเผ่าหม่วย เป็นคนดูแลศาลเจ้าเมือง สุวีน เป็นสล่าขอ ประกาศตอนมีงาน

2. คำแปลถอด

ผู้ให้ข้อมูล	5) นายพะเนาะคะ แก้วโพธิธิ์	อายุ 63 ปี
	6) นางสาวธาร ไพรประสอทธิผล	อายุ 28 ปี
ผู้สัมภาษณ์	นางสาวศิริลักษณ์ กัณทศรี และนางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์	
วันที่	1 มิถุนายน พ.ศ. 2552	
ที่อยู่	30 ม. 5 บ้านเมืองแพม ต. ถ้ำลอด อ. ปางมะผ้า จ. แม่ฮ่องสอน	
สถานที่	30 ม. 5 บ้านเมืองแพม ต. ถ้ำลอด อ. ปางมะผ้า จ. แม่ฮ่องสอน	
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์	
รหัสเสียง	PPK-ANT-PMP-205	

เกิดที่แม่ยา ต.ทุ่งยาว อ.ปาย พ่อแม่ไปๆ มาๆ ระหว่างบ้านแม่ยา กับเมืองแพม อายุ 21 มาอยู่ที่เมืองแพม แล้วก็ไม่ได้ไปไหนแล้ว ย้ายตามพ่อแม่ ก่อนๆ ไม่สะดวกสบาย ก็ไปนี้มานู่น มีพี่น้อง 3 คน อยู่ที่เมืองแพมทั้งหมด

เมื่อมาอยู่ใหม่ๆ มี 30 ครอบครัว ลุงพะกะเคอเป็นผู้นำ (ฮีโจ้ว) คนแรก ประมาณปี 2528-2529 พะกะเคอ ถือคริสต์ ลุงเลยเป็นฮีโจ้วแทน ลุงเป็นมา 30 กว่าปีแล้ว ตอนมาอยู่ใหม่ไม่มีใครนับถือนะคริสตเลย ศาสนาคริสต์เข้ามาตอนลุงอายุ 30 กว่าปี เป็นคนกะเหรี่ยงเหมือนกันเข้ามาเผยแผ่ ตัวมันอยากเป็นเลยไปเข้าศาสนาคริสต์ พวกญาติๆ เขา ตอนนี้มีคนถือนะคริสต 6 ครอบครัว

มาใหม่ๆ บ้านไม่ได้อยู่ตรงนี้ อยู่ตรงร้านขายของใหญ่ๆ อยู่กลางๆ เมื่อก่อนคนมีน้อย เดียวนี้มี 100 กว่าหลังคา

แพม เป็นภาษาเมือง แปลว่า ของดีของแพง เขาเรียกเมืองแพมตั้งแต่ยังไม่เกิด แต่ก่อนที่นี่เป็นเมืองไทใหญ่ แต่ก่อนไม่ได้ชื่อที่ มาอยู่เลย แต่ก่อนไม่มีใครอยู่ แต่ก่อนจะมาอยู่ต้องขอพ่อเผ่ากะเคอก่อน แล้วจะปลุกตรงไหนก็ได้ แต่ก่อนมีคนน้อย แต่ถ้าเดี๋ยวนี้ต้องชื่อ

มาอยู่ที่นี่ทำนา ทำไร่ เรานี้ก่อนจะมีนาที่ต้องมีไร่ก่อน มันง่ายดี มีกินก่อน ค่อยทำนา ถ้าไม่มีกินทำนาไม่ไหว ส่วนใหญ่เมื่อก่อนทำไร่ ทำนาก็มี ลุงมีนา 3 ที่ ทำเองคนเดียว มีลูก 5 คน ผู้ชายอยู่ในเมืองแพม 2 คน บ้านถ้ำ 1 คน ชื่อศรีนวล อีก 2 คน ไปอยู่แม่ล่าน้อยคน ต่างประเทศคน ลูกชาย 2 คน ทำนา ตอนนี้งูไม่ได้ทำแล้ว แก่แล้ว ทำนาไม่ไหว ในที่นี้ปลูกแต่ข้าว ไม่ได้ปลูกอย่างอื่น เมื่อก่อนตอนทำไร่ นี้ปลูกมัน ข้าวโพด กับข้าว

เมื่อ 7-8 ปีที่แล้วปลูกกระเทียมแต่ไม่ได้ราคาก็เลยเลิก ลงทุนหมื่นปาย ได้เงินพันบาท ปลูกอยู่หลายปี ไปซื้อพันธุ์มาจากแม่น้ำแดง อ.ปาย ตอนที่ปลูกแรกๆ ก.ก. 3-4 บาท กระเทียมนี้ปลูกยากต้องลงทุนปาย ยาวนี้ไม่ต้องใส่ยาใส่ปุ๋ย ข้าวปลูกกินในบ้าน ถ้าขายก็ได้ แต่เอาไว้กินดีกว่า

ตอนจะเป็นฮิโซว นี่เป็นได้โดยไม่ต้องไปเรียน ถ้าคนอื่นในหมู่บ้านจะเป็นไม่ได้ มันเป็นตระกูล ลุงเป็นญาติกับพ่อเผ่ากะเดอ พ่อเขากับพ่อลุงเป็นพี่น้องกัน พ่อเผ่ากะเดอเข้าคริสต์ ลูกก็เข้าคริสต์ แต่บางคนก็ไม่เข้า แต่เขาไม่อยากจะฮิโซว ถ้าเป็นไม่ดีก็จะเจ็บป่วย ทำมาหากินยาก ลุงนี่คนในหมู่บ้านอยากให้ เป็น คล้ายกับผู้ใหญ่บ้าน ผู้หญิงเป็นฮิโซวไม่ได้เขาห้าม เวลาไปเลี้ยงผีในป่าผู้หญิงก็ไปไม่ได้ ถ้าฮิโซวอย่างลุงทำไม่ดี ผีป่าจะเข้ามาในหมู่บ้านเลย ตอนพ่อเผ่ากะเดอทำไม่ถูกต้องกฎหมายผี จะมีผีมาในหมู่บ้านเดี๋ยวตัวใหญ่เดี๋ยวตัวเล็ก พ่อเผ่ากะเดอกลัวก็เลยเข้าคริสต์ ตอนพ่อเผ่ากะเดอเป็นฮิโซวนี่ผีมากันบ่อยเลย อย่างเวลาไปเลี้ยงผีนี้พ่อเผ่าทำไม่ถูกเขาก็ไม่ชอบ ผีมันหลายคนหลายใจ เลี้ยงไม่ถูกใจไม่ได้ หนานี่เห่าตอนกลางคืน ได้ยินแต่เสียงครกตำข้าว ถ้าผีเข้ามาเราก็ออยู่เฉยๆ แล้วผีจะไปเอง แก่ไม่ได้ เดือนๆ นี้อีกมาบ่อย แต่ตั้งแต่ผมทำนี้ผีไม่มาแล้ว ตอนพ่อเผ่ากะเดอเป็นนี้ข้าวไม่พอกิน ข้าวต้องไปหาที่อำเภอปาย แม่สอนสอน แต่ผมเป็นฮิโซวนี้ได้สบายทุกคน ไม่ต้องไปหาข้าวกินไปทำกันเองก็ได้กินกัน ตอนนั้นลุงอายุประมาณ 30 บ้านผมข้าวก็ไม่พอกิน แต่ก่อนนี้ไปเมืองปายต้องนอนเดินเอา ถนนไม่มี จากนั้นไปเมืองปายต้องนอนที่บ้านปางแปก (บ้านลิซอ) ไปทางกิ่วลม ไปปางแปก แล้วก็เข้าทางแม่น้ำแดง ตอนผมยังไม่ทำนี้ผีมาบ่อย เดี่ยวนี้ทำไร่น้อยๆ ก็ได้ข้าวเยอะๆ ข้าวไร่นี้นี้ได้ใส่ปุ๋ย ตอนพ่อเผ่ากะเดอเป็น 15 ปีนี้ข้าวไม่พอกินนะ

ก่อนจะเป็นฮิโซว ต้องทำพิธี ทั้งหมู่บ้าน ที่บ้าน พ่อเผ่ากะเดอไม่ได้มา มีงาน 3 วัน เลี้ยงเจ้าเมืองหนึ่งวัน มัดมือหนึ่งวัน แล้วอีกวันก็กินเลี้ยงกัน วันแรก ที่เลี้ยงผีนี้ต้องเตรียมหลายอย่าง เตรียมดอกไม้ หนู ไก่ ขนมหูล้าต้มเอง แล้วไปไหว้เจ้าเมืองแล้วก็กลับมาที่บ้าน ตอนเย็นคนในหมู่บ้านก็เอาเหล้าคนละแบนมาหาผม อธิษฐานให้ผีกินเหล้า คำสวดนี้ลุงรู้อยู่แล้ว ดูตัวอย่างจากพ่อเผ่ากะเดอก็ได้แล้ว เช้าก็ฆ่าหมู ฆ่าไก่ แล้วก็มัดมือ ใครที่ไหนมาก็มัดมือ ทั้งหญิงทั้งชาย ผมไม่ไปไหน เขาจะมาหาที่บ้าน บางคนไม่มา มัดเองที่บ้านก็ได้ แต่เวลาไปเลี้ยงเจ้าเมืองนี้เขาจะไม่ให้มีใครเข้า-ออกหมู่บ้านเลย ถ้าจะออกหรือเข้าก็ต้องเสียค่าปรับก่อน แต่ถ้าไม่ยอมเสียเงินก็ต้องรอพอทำพิธีเสร็จก็จะยิงปืน คนที่ไปทำพิธีจะมีลูงนำ แล้วก็คนในหมู่บ้านเฉพาะผู้ชาย แต่ละบ้านจะเอาไก่เอาอะไรไปเลี้ยงเมือง อย่างบางบ้านไม่มีก็จะเอาดั่งคามาให้ลูงแล้วลูงก็จะจัดการให้เขา จะเอาของมารวมกันที่บ้านก่อนแล้วจะช่วยกันทำ แล้วก็เอาไปเลี้ยงเจ้าเมือง เลี้ยงเสร็จก็กินกันที่เจ้าเมืองให้หมดไม่ให้เอากลับมา ถ้าไม่หมดผู้ชายก็ไปกินได้ แต่ผู้หญิงเขาห้าม ทำอย่างนี้ทุกปี เป็นประเพณี ทำตอนเดือน มกราคม- กุมภาพันธ์ ของทุกปี มกราคมวันเดือนดับ พอขึ้น 3 วันลูงจะต้มเหล้า แล้วบ้านอื่นค่อยต้ม เหมือนเหล้าหัวข้าว หัวผัก ต้มทุกบ้าน แต่ต้มที่บ้านลูงก่อน มัดมือนี่ส่วนใหญ่จะใส่เสื้อผ้าใหม่ แต่ถ้าไม่มีก็ไม่เป็นไร แต่แต่งเป็นปกากะญอ พวกคริสต์จะมาร่วมตอกิน วันพิธีวันแรกนี้ไม่มา วันที่สองวันที่สามนี้มา ลุงจะอยู่ที่บ้าน เขาจะมาเล่นกลองอะไรที่นี้ เขามาอธิษฐานหัวเหล้า หัวข้าว หัวผัก ปกติถ้าวันศีล (วันพระ) ลุงไม่กินเหล้า

ก่อนจะเป็นฮิโซว ตอนพ่อเผ่ากะเดอเป็น ทำไม่เก่ง ลูกเขาไม่สบาย บางคนก็ตาย ก็ทำอีกไม่ถูกพิธี คนในบ้านก็ตายอีก แล้วเขาก็ไปดูที่ตลาดเขาก็ให้ลูงเป็น ลุงก็เข้าแทนจนถึงวันนี้ เป็นฮิโซวตั้งแต่อายุ 30 ตอนเปลี่ยนมาเป็นลูงก็แค่ไปบอกเจ้าบ้านเจ้าเมือง วันแรกขึ้นเจ้าเมือง ไปกินหลายคน (กินหัวเหล้า) วันที่สองมัดมือ วันสุดท้ายกินกันเหล้า ถ้าวันศีลเดือนดับ กับวันศีลเดือนเต็มคนในหมู่บ้านเขาจะเอาหัวข้าว เอาขนม รูปเทียน มาไว้ที่บ้านลูง แล้วลูงจะเอาไปส่งที่เจ้าเมือง อย่างถ้าวันเริ่มต้มเหล้า ทุกคนจะไม่ขายหมู วัว ควาย ไก่ ข้าว ออกไปข้างนอก

วันศีลเดือนดับ กับวันศีลเดือนเต็มคนในหมู่บ้านจะหยุด ไม่มีใครทำงาน ไม่ฆ่าสัตว์

นอกจากมัดมือถ้าคนในหมู่บ้านไม่สบายเยอะๆ ลุงต้องทำพิธี ห่อสี่ ส่วนมากจะทำปีละครั้ง แต่บางปีก็ไม่ทำ จะสานถ้วยอันใหญ่ๆ ช่วยๆ กันพันไม้ จักตอก ไม้ที่สามแยก ทางละถ้วย คนก็มารวมกันที่นั่นแล้วทุกบ้านจะเอาถ้วยที่สานเล็กๆ มาแล้วถ่มน้ำลายไปในนั้นถือไว้ตอนลุงอธิษฐาน พอเสร็จก็เอาไปใส่ในถ้วยใหญ่ ลุงก็จะเป็นคนเป่าน้ำมันต่ออธิษฐาน แล้วเป่าให้ทุกคน ถ้าคนไหนยังไม่ได้เป่า รับน้ำมันนั้นก็กลับไปไม่ได้ แล้วลุงก็จะเอาถ้วยไปทิ้งตรงสุดทาง พิธีนี้ทำตั้งแต่ 4 โมงเย็น เขาเรียกพิธีส่งผี ผีไม่ดี จะทำแบบนี้ตอนป่วยระบาค ถ้าไปโรงพยาบาลทุกคนก็ไม่ไหว เอาข้าวหุง ข้าวเจ้า ข้าวเหนียวขาว ข้าวเหนียวดำ ใส่พริกเกลือ เล็บมือเล็บเท้าของทุกคน ใส่ลงในถ้วยเล็กๆ

อ่อมมาเคล (เลี้ยงผีบรรพบุรุษ) ยกเลิกตั้งแต่ถือพุทธ เป็นวิธีที่ยากลำบากมาก ถ้าทำพิธีไม่ถูกต้องจะเป็นไข้ แต่พอเราถือพุทธเราก็เลิกถือผีแล้ว อย่างคนจะคลอดลูกทำศาสนาผีไม่ถูก มันคลอดยาก เกิดไม่ได้บางคนก็ตาย ตอนนี้นัยยกเลิกกันไปหมดแล้ว เลิกไปนานแล้ว ตั้งแต่สมัยพ่อเผ่ากะเคอ ลุงก็เคยทำ บ้านน้องก็เคยเห็น แต่ตอนเล็กมากๆ น่าจะ 4-5 ขวบ ก่อนๆ นี่หมอมไม่มี เวลาป่วย ก็เอามากินตั้งแต่พ่อ แม่ ลูกจากคนโตไป หมอก็มาอยู่ ฆ่าข้างล่างบ้าน แต่วิธีนี้ลุงลืมไปแล้ว มันมี 2 อย่าง ฆ่าไก่เนี่ยทุกคนต้องเอามือไปแตะที่ไก่ บางทีฆ่าไก่ตัวเดียว แต่บางทีฆ่าไก่กับหมู ถ้ามีครอบครัวนี้ไม่เกี่ยวกับพี่น้องแล้ว ทำเอง พ่อแม่จะเป็นคนกำหนดว่าจะเลี้ยงเมื่อไหร่ แต่ลูกนี้ต้องมาทั้งหมด ผู้หญิงนี้ต้องมา แต่ผู้ชายนี้เก็บไว้ให้ได้ หมูไก่ นี่ซื้อเอาได้ แต่ตอนไปซื้อนี้ห้ามต่อ ฆ่าเสร็จก็เอามาทำบนบ้านไม่มีมา 30 กว่าปีแล้ว สบายใจแล้ว ให้พระสวดมนต์เอาไป แต่ตอนที่ยังทำนี้เอาเล็บดินเล็บมือ ข้าวใส่ไปใบไม้แล้วโยนเข้าบ้าน คล้ายๆ กับที่เขาทำบุญให้คนตาย เวลาทำพ่อแม่ก็พูดถึงเขา เวลาฆ่าหมูต้องดูที่ดิมัน ถ้าดีหมูมันดีถึงจะเลี้ยงได้ คือคิดต้องไม่มีอะไรมาทับ มาบังมัน แต่ไก่เนี่ยไม่ต้องดูอะไรเลย ตัวเดียว ตัวผู้ก็ได้ ตัวเมียก็ได้

สร้างบ้านใหม่ เขาจะเขียนบนกระดาษ เป็นลายๆ ใส่ตัวเลข แล้วเอากระดาษวางไว้ที่หลุมเสาบ้านเสาใหญ่ ใส่เสาเดียว อยู่ตรงกลางบ้าน ที่หัวเสาต้องใส่กล้วย อ้อย ถั่วมะพร้าวมีก็ใส่ก็ได้ แต่ก่อนนี้ใส่ไม้ที่สำคัญๆ ไว้ มีเจ็ดอย่าง แต่ลุงลืมไปแล้ว ทำตอนปลูกบ้านหลังนี้ คนเผ่าทำมาตั้งแต่ก่อน บ้านหลังนี้ 40 ปีแล้ว

ฮือข้าว นี่ไม่มีงานอะไรแล้ว มีแต่ที่บอก อย่างแต่งงานถ้าเขาเชิญก็ไป ไปมัดมือ ไปอวยพรให้เขา ถ้าเขาไม่เชิญก็ไป

แม่เผ่านี้ป่วยหนัก ไปโรงพยาบาลที่ปางมะผ้าเขาก็ไม่เอาแล้ว ไปที่เชียงใหม่ก็แล้ว ปายก็แล้ว พูดไม่ได้ กินข้าวไม่ได้ ตาก็ไม่ดีแล้วหมอบอกว่าตายนะ ยังไงก็ไปรักษาที่บ้าน แล้วก็เอาน้ำ เอาคาถาให้เขากิน เอายาในหมู่บ้าน ในคอย ยาสมุนไพรต้มให้เขากิน 15 วันไม่ได้กินข้าว กินน้ำอย่างเดียว ลูกก็ไม่ได้ ดมยากิน 4 วันก็ดีแล้ว พูดได้ กินได้ เดียวนี้ไปไหนก็ได้ ไปถึงแม่สะเรียง ป้านี้ดมเหล้าเก่ง ปีหนึ่งนี้ดมเยอะนะ เหล้าข้าวเจ้านี้แหละ ข้าวสาร 3-4 ถัง ได้เหล้าเป็นแกลลอนเลย 3-4 แกลลอน ดมเองคนเดียว ผู้หญิงก็ดมผู้ชายก็ดม แต่ลุงนี้ดมไม่เป็น เวลาไม่มีงานนี้เขาไม่ค่อยดม แต่ถ้าอยากกินก็ดมได้

ในปางมะผ้า มีบ้านแม่อุมองเป็นปกาเกอะญอ เป็นญาติๆ กัน แต่ก่อนอยู่หมู่บ้านเดียวกัน มีประมาณ 30-40 หลังคา แล้วก็บ้านรุกป่าก่อ เป็นญาติเหมือนกัน แต่หมู่บ้านแม่หาดนี้ญาติพี่น้องเยอะ

ไฟฟ้าเพิ่งเข้ามาปีนี้ เมื่อก่อนใช้โซล่าเซลล์ แต่ก่อนนั้นใช้ไม้เกี้ยว

ผู้ให้ข้อมูล 7) นางนาบิโซ่ (ไม่มีนามสกุล) อายุ 101 ปี
8) นายเอพอ รัตนอารยธรรม อายุ 59 ปี
ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณฑศรี
และนางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
วันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2552

นาบิโซ่

เอพอ รัตนอารยธรรม

ที่อยู่ 8 ม. 5 บ้านเมืองแพม ต. ถ้ำลอด อ. ปางมะผ้า จ. แม่ฮ่องสอน
สถานที่ 8 ม. 5 บ้านเมืองแพม ต. ถ้ำลอด อ. ปางมะผ้า จ. แม่ฮ่องสอน
ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
รหัสเสียง PPK-ANT-PMP-207

แม้มาจากห้วยปูลิง แม่ฮ่องสอน เป็นบ้านปกากะญอ มาอยู่ที่นี้เมื่อไหร่ไม่รู้ แต่ผมเกิดที่นี่ อายุ 59 ปี
แล้วนะ ทายายเข้ามาทีละน้อย มาอยู่ที่นี้หลายปีเหมือนกันนะ บ้านผมนี้เขาว่าอพยพมาจากพม่า สบเมย
แม่สะเรียง แม่มาเกิดเมืองไทยนี้แหละ แต่พ่อแม่ปู่ตายาย คงเกิดที่สบเมยนั่นแหละ มาอยู่ที่นี้แล้วมีทุ่งมีนาที่เลย
ไม่ไปไหน ไปไหนไม่ได้ แต่สมัยนี้เขาไม่มีนา ทำไร่ เมื่อก่อนเขาทำไร่ อยู่คอย อยู่ 2-3 ปี ที่หมดเขาก็ไปหาที่
ใหม่ หาป่าแก่ๆ ป่าหนุมๆ นี่ไม่เอา ข้าวไม่ดี ป่าแก่ต้นไม้ใหญ่ต้นไม้สูง ปากะญอไร้งาม ทำไปเรื่อยๆ มาถึงที่นี้
มันอุดมสมบูรณ์ มีนา ไม่รู้จะไปไหนแล้ว

ตอนผมมาอยู่มี 20 กว่าหลังคา อยู่ที่นี้ได้ 46 ปีแล้ว แม้ก็เข้ามาอยู่พร้อมกับผม ตอนนั้นผมอายุ 9-10 ปี
ย้ายมาจากแม่ยง เมื่อก่อนนี้มันมีคนอยู่ เมื่อก่อนเป็นหมู่บ้านไทใหญ่ ทุ่งนาก็ของพวกไทใหญ่ ต้นมะม่วง ต้น
ขนุนก็ยัง มี ผมก็ไม่เห็นเหมือนกัน แต่พ่อแม่เขายังได้อยู่ด้วยกัน ไทใหญ่นี้มีไม่กี่หลัง 2-3 หลัง ปากะญอที่นี่
ทยอยกันมาทีละหลัง สองหลัง สมัยที่อยู่กับไทใหญ่มีปากะญอ ตอนนั้นแม่อยู่ตรงห้วยไร่ อยู่กัน 2-3 หลัง แต่
ลงมาที่นี้ก็เห็นไทใหญ่ แต่ก็รู้ว่าเขาอยู่กัน 2-3 หลัง ไทใหญ่ก็ย้ายไปอยู่แม่ละนา ไปอยู่ปาย มันเผ่ามันเสียไปก็
หลายคน เมืองแพมที่นี้ก็จะเมืองใหญ่อยู่นะ แต่ผมไม่รู้ แพมนี้เป็นภาษาไทย เขาเล่าว่าเขาไล่กวาดทองมาจาก
พม่ามาเมืองแพม เมื่อก่อนเป็นเมือง มันมีของขาย อย่างแม่ฮ่องสอน เขาก็มาซื้อของเขาว่าของมันแพง มันแพม
ได้ชื่อว่าเมืองแพม แล้วก็ไปอีก ไปถึงเมืองน้อย รอยเท้ามันน้อยลง ก็เลยชื่อเมืองน้อย แล้วก็ไปๆ อีก ถึงเมืองปาย
ไม่มีรอย เขาก็ว่ารอยมันไปแล้ว ปายแล้ว คนเมื่อก่อนเขาไล่ให้ฟัง คนพม่าก็ไล่ให้ฟัง แล้วก็ไปๆ อีกถึงเวียงแหง
มันก็แหงแล้ว มันไม่ฉลาดแล้ว ไปอีกถึงเชียงใหม่ เจอรอยใหม่ ก็เลยชื่อเชียงใหม่ มันไปอีกเรื่อยๆ แต่ผมจำไม่ได้
เขาเรียกกวาดคำ มาจากพม่า

เมื่อมาอยู่ ตรงที่นาก่อน 1 ปี แล้วมารวมกันที่ข้างบนนี้ 20 หลังคา จากนั้นไปห่างกัน 4 ก.ม. เป็นต้นน้ำ
เมืองแพม มันแคบ เป็นคอก คนค่อยๆ ทยอยมาที่นี้ไม่มีให้ขายก็เลยมาอยู่ตรงนี้ 46 ปีแล้ว คนก่อนผมพ่อหลวงเก่า
พ่อเผ่ากะเดอมมาอยู่เป็นคนแรก เป็นผู้นำมา อยู่ไปอยู่มาแล้วเป็นผู้ใหญ่บ้านได้ 20 กว่าปีก็เกษียณ แล้วลูกเขยก็เป็น
ต่อ แล้วก็มาเป็นผม แล้วมาหลังจากผมอีก 3 คน

พ่อหลวงบ้านเมืองแพม

พ่อเผ่าแก้วโพ

พ่อเผ่ากะเดอ

พ่อเผ่าสำเภา

แม่โคะ (ลูกพ่อเผ่ากะเคอ)

เอพอ รัตนอารยธรรม

กมล (เริ่มมีวาระ 4 ปี)

สมเพชร

เอกชัย

ผมเป็นพุทธ คริสต์มี 6 หลัง พ่อเผ่ากะเคอเป็นผู้นำพุทธ แล้วไปเข้าคริสต์ กระเหรี่ยงแม่ปิงมาเผยแพร่ ตอนแรกเขาเข้า 2 บ้าน เข้ากันเยอะเหมือนกัน แล้วก็ถอยออกมาเข้าพุทธอย่างเดิม เขาว่าไม่สนุก งานมันเยอะ สลาก็ดูแลไม่ทั่วถึงเพราะว่ามันมีน้อย บางครั้งเขาเข้ากันเพราะแต่งงาน อย่างถ้าผมไปแต่งงานกับลูกพ่อเผ่ากะเคอ ผมก็ต้องเข้าคริสต์

ตอนผมเป็นพ่อหลวงมีโครงการไทย-เยอรมันเข้ามา อ.รัศมีก็เข้ามาพร้อมกัน นานแล้ว ผมลาผู้ใหญ่บ้าน ได้ 12 ปีแล้ว

รุ่นแม่นี้เขายังเลี้ยงผีอยู่ ที่บ้านนี้แต่ก่อนเลี้ยงผีหมด ประมาณ 20 กว่าปี พ่อเข้าพุทธ ก็ไปเชิญพระมาตัดผี แต่ก่อนมีพระธรรมจาริกมา ผมก็เชิญมาตัดให้ด้วย มี 9 รูป ตัดผีทีละน้อย แต่ตอนพ่อเผ่ากะเคอตัดไม่สำเร็จนะ ก็เลยไปถือผีใหม่แล้วก็ตัดผีอีก แล้วค่อยมาถือคริสต์ แต่ตอนผมตัดนี้ทุกคนในบ้านเกิดหมดแล้วนะ เดียวนี้คนเลี้ยง ผีไม่มีแล้ว ถือพุทธหมด แต่บางคนก็ยังเลี้ยงผีไร้ผีนา ผีเหมือง แล้วแต่เขาสนใจ แต่ผมนี้ไม่เลี้ยงแล้ว

ฝ่ายนี้ใช้น้ำแพมเป็นหลัก น้ำสายเล็กๆ ก็มี ผมมีนา 2 ที่ อีกที่ๆ ห้วยไร่อันนั้นใช้ห้วยเล็กๆ ห้วยไร่ แต่ห้วยเล็กๆ ที่ลงน้ำแพม มีห้วยน้ำปลาบึง ห้วยเฮี้ยะ ห้วยโป่ง ห้วยไร่ อยู่แถวนี้หมด ฝ่ายนี้จะรวมกันทำ บางทีจะ รวมกันหลายเจ้าของ แต่เดิมฝ่ายเป็นไม้ไผ่เล็กๆ ของธรรมชาติ เดียวนี้มีงบมาทำฝ่ายคอนกรีต ห้วยไร่เหมือนเก่า แล้ว ที่นาที่เขาหลงฝ่าย อย่างเขื่อน ไม่ได้ใช้เลย 4-5 ปีแล้ว น้ำเอาไป ชาวบ้านซ่อมเองก็ไม่ได้ ไม่ไหว ฝ่ายเขาจะ ทำเหนือที่นา คุระดับน้ำว่าน่าจะเข้านาได้หรือไม่ เมื่อก่อนจะมีสาล่าดูให้ว่าตรงไหนควรจะทำฝ่าย มีพ่อเผ่ากะเคอ กับพ่อเผ่าจำสา พี่เขยผม (ส่าแพ ประสิทธิผล) แต่ตายไปหมดแล้ว ตอนหลังมาก็ต่างคนต่างทำ ไปทำเองได้ ไม่ยาก วิธีทำเขาก็สอนต่อๆ กันมา

วัดเก่าวัดร้าง มีตรงที่นาผมที่ห้วยไร่ เมื่อก่อนผมเห็นรอยขุดรอยทำลาย พ่อบอกว่ามีรอยขุดตั้งแต่เข้ามาแล้ว ผมเห็นมันมีอิฐที่ก่อๆ ขึ้นไป เดียวนี้ยังมีอยู่ แต่พระอะไรไม่น่าจะมี แล้วก็จะมีเจดีย์เก่าอีกที่หนึ่งอยู่ติดกัน แถวที่นา ที่อำเภอปลา บนสันคอยนี้ไม่มี มันน่าจะเป็นเมืองเล็กๆ วัดเก่านี้อาจจะก่อนต้นขุน ดันมะม่วง ชาวบ้าน ผมยังสงสัยกันอยู่ เขาว่าเป็นเมืองลัวะ

ไฟฟ้ามาปีนี้ประมาณ กุมภาพันธ์-มีนาคม ประปาเนี่ยนานแล้ว มาตั้งแต่ผมเป็นผู้ใหญ่บ้าน มาจากน้ำห้วยเฮี้ยะ ฝรั่งนี้เขามาได้ 10 กว่าปีแล้ว มาครั้งแรกนี่ปีละครั้ง สองครั้งอยู่ไปกินนกันขึ้นๆ พวกไกด์เขาพาไปในป่า เดียวนี้มีไกด์ 2 คนเป็นไกด์ได้ เดียวนี้ฝรั่งไม่ค่อยมา ไม่มีช้าง ถ้ามีช้างเขาก็จะมา เป็นช้างมาจากที่อื่น แต่เมื่อก่อน แม่ผมเลี้ยงช้างตัวหนึ่ง ชื่อมาจาก อ.แม่ละมด มันตายไปนานแล้ว ตอนเลี้ยงก็จะปล่อยมันไปหากินเองในป่า แล้วเราไปคอยดู

สะเบ่ (เปลือกก่อ) ภู (ปูนขาว) สะบือหล่า (พลู) เอาไว้เกี่ยวกิน ปูนขาวนี้ซื้อมา ไทใหญ่เขาทำ กินกัน เฉพาะผู้หญิง เดียวนี้มีไม่กี่คน แต่ก่อนนี้กินเยอะ มันคิดเหมือนกัน

สงครามโลกครั้งที่ 2

แม่เห็นญี่ปุ่นตอนมีลูก 2 คน ตอนนั้นอยู่บ้านเก่า (เมืองแพม) 60 กว่าปีแล้ว ญี่ปุ่นเขาเข้ามาในหมู่บ้าน เขามาพักในป่า แล้วก็มาใช้ให้ชาวบ้านไปขุดถนน พ่อผมก็ได้ไป พ่อเผ่ากะเดอก็ได้ไป แต่ผมยังไม่เกิด ญี่ปุ่นเขามาเกณฑ์ไป เขาไม่ได้ให้ค่าจ้างอะไรเลย ไปกันเยอะเหมือนกัน พ่อผมทำอะไรก็ได้ อยู่บ้านนั้น เมื่อก่อนญี่ปุ่นเขามาไปรบกับพม่า บางคนก็เอาปืนมาแลกกับข้าว แต่ชาวบ้านเขาไม่เอาปืน ให้กินข้าวฟรี บางคนก็ตายเยอะ รอคิวก็มี ตรงลำห้วยแก่งก็มี 2 คัน ทางไปแม่ละนา ที่ไปขุดถนนเขาไปนอนในป่า 3-5 คืน ก็ทำไร่ทำกันอยู่ ญี่ปุ่นมาขอให้ช่วยก็จำเป็นต้องไป แต่ผมเห็นญี่ปุ่นเขาหาขุดตามป่าช้า มาเอาดาบ เอากระดูก ในเมืองแพมนี่ก็เคยเข้ามาหา มันมีป่าช้าหลายที่ มันอดข้าวตาย ตั้งแต่ไม่ได้รบมา แต่ตอนขุดถนนนี้มีข้าวกินอยู่ ตอนมาจากพม่านั้นไม่มีข้าวกิน ไปอยู่กับพ่อผม เขาเคยไปทำงานกับญี่ปุ่น ชื่อ พะเมะยา พุดไทยได้ พุดภาษาเมืองได้ดี ภาษาไทใหญ่ยิ่งพูดได้ แต่ตอนนี้หูไม่ดี ตาก็ไม่ดี

นามสกุลเก่าแก่ในเมืองแพม

- วงศ์กะเหรี่ยง เป็นตระกูลแรกๆ

- รัตนอารยธรรม (แยกมาจากวงศ์กะเหรี่ยง) พ่อผมกับพ่อเผ่ากะเดอเป็นพี่น้องกัน พ่อผมเป็นคนสุดท้าย พ่อเผ่ากะเดอเป็นคนโต

ลูกหลานพ่อเผ่ากะเดอยังอยู่ในเมืองแพม ยังใช้วงศ์กะเหรี่ยง

พ่อหลวงสมเพชรกับผมเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน

บ้านที่อยู่อีกจะอยู่แถบนี้ ฝั่งทางโรงเรียนนี้ไม่มีบ้านเลย ทางถนนลงไปก็ไม่มีบ้าน ไทใหญ่นี้เขาอยู่ทุ่งนา ที่บ้านเก่า ก่อนถึงโรงเรียนชื่อห้วยจี่กาก ภาษาไทใหญ่ว่า จี่ก้าง เขาเอาไปทำกับข้าว เดียวนี้ไม่มีแล้ว มีแต่ชื่อ

ผู้ให้ข้อมูล	9) นายพะเมะยา รัตนอารยธรรม	อายุ 100 กว่าปี
ผู้สัมภาษณ์	นางสาวศิริลักษณ์ กัณทศรี และนางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์	
วันที่	2 มิถุนายน พ.ศ. 2552	
ที่อยู่	7 หมู่ 5 บ้านเมืองแพม ต. ถ้ำลอด อ. ปางมะผ้า จ. แม่ฮ่องสอน	
สถานที่	7 หมู่ 5 บ้านเมืองแพม ต. ถ้ำลอด อ. ปางมะผ้า จ. แม่ฮ่องสอน	
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์	
รหัสเสียง	PPK-ANT-PMP-209.1-209.2	

เกิดที่บ้านใหม่เงิน ไปทางน้ำปาย แล้วย้ายมาอยู่แม่ียงน้อย มาแม่ียงหลวง แล้วก็มาแม่หมู (บ้านลีซอ) บ้านอุมอง ผามอญ เมืองแพมอยู่มา 40 ปีปาย ตอนแรกมาอยู่ห้วยแพมได้ 2 ปี ผู้ใหญ่บ้านบอกอยู่ใกล้โป่งไม่ดี

พ่อเผ่ากะเดอนี้เป็นหลานลุง พ่อเขาเป็นพี่ชายลุง ไปไหนก็ไปด้วยกัน เมื่อมาอยู่ที่นี่ใหม่ๆ นี่ 18 หลัง เดียวนี้ร้อยปายแล้ว

สงครามโลกครั้งที่ 2

ตอนนั้นอยู่ที่โป่งหัวน้ำแพม ตอนนั้นทำไม้กับขุนจันตะ คนแม่สะเรียง ตอนอายุ 20 ปีปาย ยังไม่ได้แต่งงาน ไปแม่โล แม่ซอกก็ไป ขุนยวม ไปหมด ไปแอ่วบ้านเพื่อนที่ทำไม้ด้วยกัน ไม้ที่ตัด คือไม้สัก ต้นใหญ่ๆ

ไปดูช้างด้วย ตัดไม้ด้วย พ่อเผ่ากะเดอก็ไปแต่ไปทีหลัง แล้วก็พ่อเผ่าทอโชไปด้วย ตอนนี้ตายไปแล้ว ได้เดือนละ 8 แถบ ปีหนึ่งก็ได้ 80 (10 สดางค์ = แถบ) ไปทำไม้กับขุนจันตะที่ปางมะผ้า 3 ปี ตอนทำไม้ญี่ปุ่นขึ้นมา ให้ไปทำทางไปป่าแปก กัวลม นัริน คนเมืองแพมไปไม่กี่คน ตอนนั้นอยู่ผามอญ แต่งงานตอนอายุ 30 ปีปลาย ที่หัวน้ำเพียงดิน แล้วมาอยู่ที่เมืองแพม ผมย้ายบ้านมา 19 บ้าน ตอนไปขุดถนนญี่ปุ่นไม่ให้เงิน ขึ้นๆ ลงๆ ไม่ได้ไปค้าง 2-3 คืน ญี่ปุ่นตอนมาทำทางขี้นมา เดินมาก็มี ตอนที่ญี่ปุ่นมาจากพม่าก็เห็นอยู่ เขาไม่พูดกัน เขาเขียนหนังสือเอา มีเครื่องบินผ่าน แต่ไม่มีระเบิด ระเบิดมีที่สับปอง กับน้ำริน เครื่องบินมานี้เขาเอาใส่ข้าวไปที่พม่าหมดเลย ตอนญี่ปุ่นมาไม่ได้เอาของไปแลกเลย ตอนทำทางกับตอนที่ญี่ปุ่นกลับมาจากพม่า ห่างกัน 3-4 เดือน

ช้างของขุนจันตะมีเป็นร้อย ตอนที่ไปทำงานด้วยขุนจันตะ แก่แล้ว ต้องพูดดังๆ ถึงจะได้ยิน ลูกเมียเขาอยู่แม่สะเรียง

ตัวอักษร มี 30 กว่าตัว ไปเรียนมาตอนหนุ่มๆ เรียนจากพ่อเผ่ากะเดอๆ เรียนที่สับปอง แล้วก็มาสอนให้คนในบ้าน คนที่สอนให้พ่อเผ่าเป็นกะเหรี่ยงแม่ฮ่อง

ป่าช้า อยู่ในป่า ไปทางไปโรงเรียน

สักเพราะเขาว่าถ้าไม่สักเขาเป็นผู้หญิง บ้านข้างบนสักให้ สักตอนอายุ 26

ผู้ให้ข้อมูล 10) นายณรงค์ ผกาดวงมลาย์ อายุ 43 ปี
ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณทศรี และนางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
วันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2552
ที่อยู่ 34 ม. 5 บ้านเมืองแพม ต. ถ้ำลอด อ. ปางมะผ้า จ. แม่ฮ่องสอน
สถานที่ 34 ม. 5 บ้านเมืองแพม ต. ถ้ำลอด อ. ปางมะผ้า จ. แม่ฮ่องสอน
ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
รหัสเสียง PPK-ANT-PMP-210

ศาสนาคริสต์ในหมู่บ้าน

ผมเป็นผู้นำทางศาสนาหมู่บ้านเมืองแพมนำสวดวันอาทิตย์ คล้ายๆ กับพระอาจารย์ คนที่นับถือคริสต์นี้ไม่เหมือนกัน ถ้าเชื่อจริงก็ได้ อย่างผมนี้ไม่กินเหล้าไม่สูบบุหรี่ เป็นตัวอย่างที่ดีที่สุด แต่ลูกผมนี้กินทั้งเหล้าทั้งบุหรี่

เกิดที่เมืองแพม เมืองแพมตั้งได้ 5 ปี ผมเกิด ตอนนี้อายุ 43 ปี พ่อผมเป็นน้องชายพ่อเผ่ากะเดอ พ่อพ่อผมตายแม่ผมไม่ได้ขึ้นทะเบียนกับพ่อเลยไม่ได้ใช้วงศกะเหรี่ยง ผมเพิ่งไปจดทะเบียนมา 10 กว่าปี ก่อนหน้านี้นับถือพุทธ นับถือคริสต์ได้ 20 กว่าปี ก่อนที่จะนับถือคริสต์ ผมเป็นมาลาเรียแม่ผมเลี้ยงผี ทั้งหมดก็หมดไปก็หมด ผมก็เลยไปหาโรงพยาบาล กินยาก็หาย ผมก็ถือคริสต์เลย พ่อเผ่ากะเดอนับถือคริสต์เพราะตอนเลี้ยงเจ้าเมืองตอนนั้นชาวบ้านเยอะขึ้น คนหนึ่งไป คนหนึ่งไม่ไป พ่อเผ่าก็ลำบากใจ พ่อเผ่าก็เลยถือคริสต์ดีกว่า ก่อนที่ยังไม่ได้นับถือมีคนมาเผยแพร่เยอะๆ เป็นพระอาจารย์จากเชียงใหม่ เป็นกะเหรี่ยงนี้แหละ ฝรั่งก็มา แต่ส่วนใหญ่เป็นกะเหรี่ยงโบสถ์นี้สร้างมาประมาณ 14 ปี คนถือคริสต์มี 33-34 คน 8 หลังคาเรือน แถวบ้านผม 3 หลัง แถวๆ โบสถ์ 5 หลัง คนทำพิธีตัดผีให้พ่อเผ่ากะเดอเป็นอาจารย์อยู่แม่ปิง เป็นกะเหรี่ยง คริสต์จักรของที่นี่อยู่แม่ปิง แต่สภาคริสตจักรอยู่เชียงใหม่ใกล้ๆ โรงแรมแมคคอมมิก ชื่อ สภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย ตอนพ่อเผ่ากะเดอเข้า มี 4 คน มีแก เมีย

แล้วก็ลูกอีก 2 คน ต่อมาก็มีพ่อเผ่าสะโมโล เสวตชัยเมธากุล กับลูกอีก 2 คน แล้วผมอีก 2 คนกับแม่ แล้วหลังจากนั้นลูกพ่อเผ่าจะเคยเข้าอีกคนหนึ่ง แล้วหลานพ่อเผ่าจะเคยอีกหลังหนึ่ง แล้วก็หลานผมอีกหลังหนึ่ง

พอสมัยก่อนเลี้ยงผีมันจะมีเตาไฟ แล้วมันจะทำที่วางของ สองชั้น อยู่ในครัวเหนือเตา แล้วอาจารย์ต้องทำลายสิ่งนั้นหมด คนที่ถือพุทธมันก็กลัวนะ แต่เราไม่ให้อาจารย์จากแม่ปิงมาทำลาย ตอนนี้อยู่ที่แม่ปิง ชื่อหม่าคา ชื่อไทยนี่ชื่อปัน นามสกุลน้อยมั่ง อันนั้นนี่รู้หมดเลย พอทำลายเตาเสร็จ ก็อธิษฐาน ข้าวโมงเดียวก็เสร็จ

พระคัมภีร์เป็นภาษากระเหรี่ยง ตอนที่ผมยังไม่นับถือคริสต์ ผมไม่รู้จักหนังสือ คนที่นับถือพุทธนี้ส่วนมากเขาไม่รู้ ขนาดลูกผมผมสอนเขาเขายังไม่ค่อยรู้ เวลาเข้าโบสถ์ก็อ่าน ทุกอาทิตย์เราสอน อ่านแล้วให้เขาจำ เป็นพระคัมภีร์ใหม่ ใช้เหมือนกันหมด แม่ปิง เมืองน้อย มีคนออกจากคริสต์ไปเป็นพุทธ มี 2 บ้าน แต่เขากินเหล้า เขาก็เลยออก แต่ถ้าไม่ออกเขาก็ต้องปรับตัว เวลาคริสมาสต์จะมีพระอาจารย์มาจากแม่ปิง มันจะมี 7-8 หมู่บ้าน คริสตจักรอยู่แม่ปิง แล้วมีกิ่งอีก 7 หมู่บ้าน บ้านปางตอง ต.ทุ่งยาว อ.ปาย แม่ไคร้ แม่หล่อ แม่ลาว แล้วก็ลูกปาก้อ และเมืองแพม เป็นกระเหรี่ยงสะกอทั้งหมด ตรงสบป่องที่ใกล้ๆ กับไปรษณีย์ อันนั้นคนละแบบ มันก็เป็นคริสเตียน เป็นของเกาหลีดตรงนั้นเป็นคนที่ไม่มียิน เขาให้ไปอยู่หอพักได้ ไม่ใช่คริสต์ก็ได้ ส่วนมากเป็นคนธรรมดา พระเจ้าช่วยเหลือทุกคน

ตอนมัดมือไปร่วมงานแต่ไม่ได้มัดมือ ไปตามบ้านญาติพี่น้อง ถ้าเขาฆ่าหมูก็ไปช่วยเขา ไปกินกับเขา ไปร่วมงานแต่ไม่ทำพิธี แต่งงานนี้ก็ไปร่วมได้ แต่ไปมัดมือให้ไม่ได้

คริสเตียนวันอาทิตย์จะไม่ทำงาน ไปเก็บผัก ฆ่าไก่ ฆ่าหมู ฆ่าปลา ทำไร่นาทำนา ไม่ได้สักอย่าง เข้าโบสถ์อย่างเดียว มีไปนมัสการตามบ้าน วันพุธกับวันเสาร์ทำทั้งปี ไม่มีวันหยุด แล้วก็มีการคริสมาสต์ แล้วก็ฉลองวันปีใหม่ เราจะไปฉลองรวมกันที่แม่ปิง 6 หมู่บ้าน เราต้องไปแข่งเพลงๆ เดียวกัน ใครร้องดีจะได้รางวัล ร้องเพลงภาษากระเหรี่ยง จะร้องกันวันที่ 1 ตอนเย็น ปีนี้เราไปร้องเพลงได้ที่ 2 พ่อบ้านแม่บ้านนี้แหละ มันจะมีเสียง 4 อย่าง มีขึ้นมีลง โบสถ์เรานี้มีกีตาร์ อย่างอื่นไม่มีเพราะคนมันไม่หลาย คนที่มาจากพุทธเข้าคริสต์หลานผมนี้แหละ เพราะแต่งงาน ได้ 4-5 ปีแล้ว ส่วนใหญ่แต่งงานในคริสต์นี้มันจะประหยดยะ มีงานวันเดียว ผู้หญิงไปขอผู้ชาย แล้วผู้ชายไปแต่งงานบ้านผู้หญิง มีเพลงแต่งงาน คริสเตียนมีเพลงเกี่ยวกับแต่งงานเยอะ แล้วไปทำพิธีที่โบสถ์ ถ้าหากเจ้าบ่าวเจ้าสาวไม่บริสุทธิ์นี้ไปแต่งที่โบสถ์ไม่ได้ต้องแต่งที่บ้าน โบสถ์เป็นของพระเจ้า ต้องให้เกียรติพระเจ้า ถ้าแต่งงานที่โบสถ์ต้องมีพระอาจารย์มาจากแม่ปิง แต่ผมนี้ทำ (พิธี) ให้คนไม่บริสุทธิ์ได้ คนที่เคยอยู่ด้วยกันมันจะทำพิธีง่าย ฆ่าไก่ตัว สองตัวก็เสร็จแล้ว ถ้าบริสุทธิ์นี้ก็เลี้ยงเต็มที่ จะบริสุทธิ์ไม่บริสุทธิ์ต่างกันแค่สถานที่ เรื่องคำสวดนี้เหมือนกัน

งานศพ เป็นคริสเตียนนี้ฝัง ตรงหัวหมู่บ้าน อยู่ใกล้กับของคนพุทธ คนพุทธที่ฝังก็มีอยู่ แต่เขาไม่มีไม้กางเขน ไปทางหน้าโบสถ์ ถนนเส้นนั้นแหละ ไม่ได้ข้ามน้ำครับ อยู่แถวนั้น อยู่หัวแม่น้ำสายเล็กๆ ห้วยจี้ก้า ที่นี้จะไม่มีกางเขนปักอยู่ เอาซีดินถม ไม่พูนมาก แล้วมีดอก (ดอกไม้) ให้เขา เหมาะตรงไหนก็ฝังตรงนั้น ดายวันนี้ฝังกันนี้ก็ได้แล้วแต่ เวลาฝังนี้ใส่ทั้งโลง ต้องไปซื้อโลงที่ปาย เมื่อก่อนตอนที่ผมเป็นเด็กผมกลัวมาก เขาเอาเสื้อห่อเหมือนข้าวต้มนี้แหละ หาบไปก็ همین ตอนอยู่ที่บ้านก็ห่อ ดายบูบก็ห่อเลยแล้ววางบนแท่น วางไว้ในบ้าน ตอนผมเป็นเด็กคนตายนี้ผมกลัวมาก ไม่อยากกินข้าวเป็นเดือน กลัว เอาเพื่อนไปนอนด้วย วางข้าวไว้บนหัว แผลงวันก็มาตอม คินสองคินก็มีน้ำเหลืองแล้ว เวลาตายนี้ใส่เสื้อใหม่ เขาจะมีเตรียมไว้ตลอด นิ้วมือนิ้วเท้าเอาฝ้ายแดงฝ้ายขาวมัดติดกันทุกนิ้วเลย มือก็เอาพรมไว้แล้วก็มัด สมัยนี้ไม่มีแล้ว ตอนที่ผมเป็นเด็กนี่คนเผ่าคนแก่ไปงานศพกันหมด ผมนอนอยู่ที่บ้าน ผมกลัว ร้องให้อยู่บ้าน ผู้ใหญ่เขาไปร้องเพลงส่งให้คนตาย ตอนเป็นคริสต์ก็ยังร้องอยู่ เพลงนี้มันมีหลายแบบ ยังร้องได้อยู่ เพลงที่ร้องงานศพกับงานแต่งไม่เหมือนกัน เพลงที่ร้องงานแต่งงานมันจะสนุก เพลงที่ร้องงานศพมันจะน่ากลัว เป็นเรื่องเกี่ยวกับส่งยมบาล เรียกยมบาลมารับศพไป ส่วนใหญ่เป็นคนผู้ใหญ่ วัยรุ่นก็มีแต่

เป็นเพลงความหมายคนละแบบ มันจะร้องเพลงบ่าวสาว คนเฒ่าจะร้องก่อน 2 ชั่วโมง แล้วหลังจากนั้นก็วัยรุ่น ร้องกันหญิงเพลงหนึ่ง ชายเพลงหนึ่ง ได้ตอบกัน จีบกัน แต่งานแต่งนี้ไม่จีบกัน จะมีผู้ใหญ่ฝ่ายชายคน ฝ่ายหญิงคน เาคนที่มิ เมีย แล้วก็ร้องคนละที เป็นของเจ้าสาวคนหนึ่ง ของเจ้าบ่าวคนหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องเป็นญาติก็ได้ เลือกเอา ต้องเป็นคนที่ยอมด้วย ถ้าเขาไม่ยอมไม่ได้

ดนตรีของกะเหรี่ยงแท้ๆ นี่เป่าขลุ่ย ทำพิธีกินข้าวใหม่ ประมาณ ตุลาคม-พฤศจิกายน แล้วก็รำดาบ เดี่ยวนี้การแสดงหายากมากเลย แต่เป่าขลุ่ยนี่ยังเป่าได้อยู่ มันจะมีช่วงที่ทำอะไรเสร็จทุกอย่าง มาอธิษฐานด้วยกัน แล้วเอาข้าวปึก เอาทุกอย่างมากินด้วยกัน พร้อมๆ กับกินข้าวใหม่ มีพืชผล มีขนม มีหลายอย่าง มากินด้วยกัน เวลาเก็บเกี่ยวเสร็จมันไม่ค่อยมีอะไรแล้ว

คนเฒ่าคนแก่ที่เป็นคริสเตียนแรกๆ

- บ้านพ่อเฒ่ากะเดอ คุยกับลูกสาวเขา อายุประมาณ 38-39 ปี มีลูกเขยอีก ชื่อ ประเสริฐ

- ลูกพ่อเฒ่า ชื่อบุญตัน วงศ์กะเหรี่ยง บ้านไถลั่ว โบสถ์ อายุประมาณ 48-49 ปี

สมัยก่อนบ้านพะเนาะคายังไม่มีบ้าน เขาจะอยู่กันตรงบ้านพ่อหลวงเอพอ ขึ้นมา เพราะพ่อเฒ่าของพะเจ้พอ เป็นน้ำของพ่อเฒ่ากะเดอ ถึงบ้านพะเหม่อทุ แถวโรงเรียนยังไม่มี ตามห้วยไป โบสถ์นี่เป็นที่ของพ่อเฒ่ากะเดอ

ภาคผนวก ค

ข้อมูลสัมภาษณ์ด้านมานุษยวิทยา: อำเภอนายม

สรุปข้อมูลสัมภาษณ์บุคคลในอำเภอนายม

การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลด้านมานุษยวิทยาในอำเภอนายมระหว่างเดือนกรกฎาคม 2551 – พฤษภาคม 2552 ประกอบด้วย 4 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ ไทใหญ่ คนเมือง ปกาเกอะญอ และม้ง ในพื้นที่ 4 ตำบล ดังนี้

1. ตำบลนายม มี 2 หมู่บ้าน ได้แก่ เทศบาลนายม และบ้านแม่สุริน
2. ตำบลเมืองปอน มี 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเมือง และบ้านหางปอน
3. ตำบลแม่เงา มี 1 หมู่บ้าน คือบ้านห้วยต้นนุ่น
4. ตำบลแม็ก มี 1 หมู่บ้าน คือบ้านร่มเย็น

ข้อมูลการสัมภาษณ์บุคคลอำเภอนายมเป็นเรียงเรียงบันทึกการสัมภาษณ์ที่มีเพียงการจดบันทึกในช่วงแรก ร่วมกับการถอดคำสัมภาษณ์จากไฟล์เสียงโดยตรง ดังนั้นจึงยังคงมีคำศัพท์ท้องถิ่นอยู่ในประโยคต่างๆ ของผู้ให้ข้อมูล สำหรับการเรียงเรียงเป็นการให้หมวดหมู่เรื่องต่างๆ ที่มีการพูดคุยเท่านั้น โดยแต่ละบุคคลจะถอดคำสัมภาษณ์จากไฟล์เสียงซึ่งให้รหัสกำกับไว้ในแต่ละบุคคล

1. เกณฑ์การเลือกบุคคลที่ให้สัมภาษณ์

การเก็บข้อมูลด้านมานุษยวิทยาตามแนวคิดเรื่องมานุษยวิทยาสังคมวัฒนธรรม เป็นการบันทึกถึงสภาพชุมชนและสังเกตการณ์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ศึกษา อันจะเป็นข้อมูลพื้นฐานของการสร้างความเข้าใจในความแตกต่างของคนหลากหลายกลุ่มในอำเภอปาย-ปางมะผ้า-ขุนยวม ดังนั้นการเลือกบุคคลที่ให้สัมภาษณ์เก็บข้อมูลจึงมักจะเป็นผู้อาวุโส หรือผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์และความทรงจำในเรื่องราวของท้องถิ่นที่อาศัย ซึ่งเป็นผลให้ในระยะแรกของการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจึงได้รับความร่วมมือและประสานงานจากคนท้องถิ่นให้มีการสัมภาษณ์บุคคลที่ได้รับการเคารพนับถือหรือเป็นปราชญ์ด้านต่างๆ ของชุมชน

แต่ในบางพื้นที่ซึ่งคนเฒ่าคนแก่ไม่คุ้นชินกับการคุยกับคนแปลกหน้าจึงเลือกการเก็บข้อมูลกับคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการถ่ายทอดกันภายในชุมชน รวมทั้งมีหน้าที่เป็นล่ามแปลภาษาให้กับนักวิจัยด้วยเช่นกัน

2. สรุปจำนวนผู้ให้ข้อมูลในอำเภอนายม

ผู้ให้ข้อมูลในอำเภอปายมีทั้งหมด 33 คน แบ่งเป็น เพศชาย 15 คน และเพศหญิง 18 คน ผู้ให้ข้อมูลที่มีช่วงอายุระหว่าง 61-70 ปี มีจำนวนมากที่สุด รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ช่วงอายุ (ปี)	เพศชาย (คน)	เพศหญิง (คน)	รวม (คน)
31 -40	1	-	1
41-50	3	1	4
51-60	3	2	5
61-70	2	7	9
71-80	2	4	6
81-90	2	2	4
91-100	1	1	2
ไม่ทราบอายุ	1	1	2
รวมทั้งหมด	15	18	33

3. การตั้งคำถาม

การตั้งคำถามที่ตั้งไว้ครอบคลุมการศึกษาสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่วิจัยดังต่อไปนี้

- ประวัติส่วนบุคคล เพื่อแสดงให้เห็นถึงภูมิหลังส่วนตัวที่อาจมีผลต่อทัศนคติในการให้ข้อมูลในเรื่องต่างๆ และเชื่อมโยงประเด็นไปสู่ผู้ให้ข้อมูลรายอื่นๆ ได้
- การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงการลำดับการอยู่อาศัยของผู้คนในพื้นที่วิจัย รวมถึงปัจจัย/ข้อห้ามในการเลือกพื้นที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกัน
- การรวมกลุ่มทางสังคมและการเมือง
- ศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในรอบปีและรอบชีวิตของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์
- ระบบการผลิต/อาชีพ
- การจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
- การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ได้แก่ ผลกระทบการท่องเที่ยว ประเพณีที่ขาดหายไป เป็นต้น
- อื่นๆ เช่น นิทาน ตำนาน เรื่องเล่า เหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2

4. การอธิบายรหัส

การให้รหัสไฟล์เสียงสัมภาษณ์ ประกอบด้วยตัวอักษร ดังต่อไปนี้

PPK-ANT-KY-หมายเลข 3 หลัก

PPK หมายถึง โครงการสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปาย-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ANT หมายถึง การเก็บข้อมูลด้านมานุษยวิทยา (Anthropology)

KY หมายถึง อำเภอขุนยวม (Khun Yuam)

หมายเลข 3 หลัก ประกอบด้วย

หลักที่ 1 หมายถึง หมายเลขแทนตำบลที่เก็บข้อมูล ประกอบด้วย 4 ตำบล 4 หมายเลข ดังนี้

- 1 หมายถึง ตำบลขุนยวม
- 2 หมายถึง ตำบลเมืองปอน
- 3 หมายถึง ตำบลแม่เงา
- 4 หมายถึง ตำบลแม่อู้ง

หลักที่ 2-3 หมายถึง ลำดับผู้ให้ข้อมูลเรียงตามวันเวลาที่สัมภาษณ์ ซึ่งในลำดับต้นๆ ของผู้ให้ข้อมูลในอำเภอป่าเกิดข้อผิดพลาดในการเก็บบันทึกเป็นไฟล์เสียงและบางส่วนเป็นการเรียบเรียงขึ้นจากบันทึกนักวิจัย จึงไม่มีลำดับตั้งแต่หมายเลข 1-3

ตัวอย่าง PPK-ANT-KY-104 หมายถึง การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์บุคคลลำดับที่ 4 มีที่อยู่อาศัยที่ตำบลขุนยวม หมายถึง นางอุ่งปิ่น พงษ์วิไล เป็นต้น

ตารางแสดงสรุปการสัมภาษณ์บุคคล อำเภอขุนยวม

1. ตำบลขุนยวม

ผู้ให้ข้อมูล	อายุ/ปี	กลุ่มชาติพันธุ์	ที่อยู่
1. นางเกสร รัตนจำเริญ	67	ไทใหญ่	78 หมู่ 1 ป๊อกกุงเจ้าราช
2. นายจ่านงค์ ศิลปะ	73	ไทใหญ่+พื้นเมือง	ป๊อกศาลเจ้า
3. พระครูอนุศาสน์โกศล	47	พื้นเมือง	วัดโพธาราม
4. นางอุบีน พงษ์วิไล	61	ไทใหญ่	58 หมู่ 1 ป๊อก ส.ภ.ธร
5. นางจัน มณีธร	69	ไทใหญ่	62 หมู่ 1 ป๊อก ส.ภ.ธร
6. นายจอร์จยะ อุประะ	69	ไทใหญ่	400 หมู่ 1 ป๊อกกุงเจ้าราช
7. นางต่อมแก้ว มาเมือง	57	พื้นเมือง	ป๊อกวิทยา-ทรายมูล
8. นายประชิด วงศ์แสน	51	พื้นเมือง+ปกากะญอ	820/2 หมู่ 1 ป๊อกวิทยา-ทรายมูล
9. นางรัตนา อมรศักดิ์สวัสดิ์	70	ม้ง	ป๊อกวิทยา-ทรายมูล
10. นายสือสาร แซ่ซง	41	ม้ง	641/4 หมู่ 1 ป๊อกวิทยา-ทรายมูล
11. นายสุพรรณ โก่งสายเงิน	60	ม้ง	6152/2 หมู่ 1 ป๊อกวิทยา-ทรายมูล
12. นางอนงค์ ประสงค์สุข	81	ไทใหญ่	135 ป๊อกกลางตลาด
13. นางอรพิน วนาสิริ	48	ปกากะญอ	763 หมู่ 1 ป๊อกวิทยา-ทรายมูล
14. นางแหง วนาสิริ	68	ปกากะญอ	763 หมู่ 1 ป๊อกวิทยา-ทรายมูล
15. นางจินตนา สำรวจ	74	ไทใหญ่	569 หมู่ 1 ป๊อกวิทยา-ทรายมูล
16. นางจันทร์นวล แก้วทองบุญ	89	พื้นเมือง+ไทใหญ่	308/1 ป๊อกวัดโพธาราม
17. นางง้าว คณะเพิ่ม	93	พื้นเมือง	12 หมู่ 3 บ้านแม่สุริน
18. นายสมบุญ วนาภรณ์	63	ไทใหญ่	12 หมู่ 3 บ้านแม่สุริน
19. นายอาทิตย์ คำปา	92	ไทใหญ่	หมู่ 3 บ้านแม่สุริน

2. ตำบลเมืองปอน

ผู้ให้ข้อมูล	อายุ/ปี	กลุ่มชาติพันธุ์	ที่อยู่
20. นายส่วยละ สวยสม	86	ไทใหญ่	บ้านหางปอน
21. นางผกากรอง จันทร์เทพศรี	68	พื้นเมือง	6 หมู่ 1 Home Stay บ้านกัลยา
22. ผอ.สง่า วงศ์สุวรรณ	- *	ไทใหญ่	โรงเรียนบ้านเมืองปอน
23. นายแหลงคำ คงมณี	75	ไทใหญ่	บ้านเมืองปอน
24. นายสุวิทย์ วารินทร์	50	ไทใหญ่	บ้านเมืองปอน
25. นายยุทธ วิไลวรรณ	76	ไทใหญ่	104 หมู่ 1 บ้านเมืองปอน
26. นางดิงจัน วิไลวรรณ	68	ไทใหญ่	104 หมู่ 1 บ้านเมืองปอน
27. นางคำหลู่ สุนันท์	56	ไทใหญ่	Home Stay บ้านเมืองปอน
28. แม่ชีใบบุญ	- *	พื้นเมือง	สำนักปฏิบัติธรรมผาผึ้ง หมู่ 9 บ้านหนองแห้ง

3. ตำบลแม่เงา

ผู้ให้ข้อมูล	อายุ/ปี	กลุ่มชาติพันธุ์	ที่อยู่
29. นางคำพ้อ วิชญพันธ์	78	ปกากะญอ	1 หมู่ 4 บ้านห้วยต้นนุ่น
30. นายโกะลามุ กรองสติปัญญา	82	ปกากะญอ	20 หมู่ 4 บ้านห้วยต้นนุ่น
31. นายอุดม วิชญพันธ์	58	ปกากะญอ	1/1 หมู่ 4 บ้านห้วยต้นนุ่น
32. นางฉุยแหล่ สัมพันธ์พนา	80	ปกากะญอ	หมู่ 4 บ้านห้วยต้นนุ่น

4. ตำบลแม่กิ๊

ผู้ให้ข้อมูล	อายุ/ปี	กลุ่มชาติพันธุ์	ที่อยู่
33. นายคำสุข สกุลวิเชียร	34	ปกากะญอ	บ้านร่มเย็น

* ไม่ทราบอายุเนื่องจาก มีข้อผิดพลาดในการเก็บข้อมูลทำให้ข้อมูลไม่ครบถ้วน

รายละเอียดการสัมภาษณ์

1. คำบถขุณยวม

ผู้ให้ข้อมูล	1) นางเกสร รัตนจำริญ	อายุ 67 ปี
ชาติพันธุ์	คนเมือง	
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์	
วันที่	24 กรกฎาคม พ.ศ. 2551	
ที่อยู่	78 หมู่ 1 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน	
สถานที่	วัดม่วยต่อ	
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์	
รหัสเสียง	ไม่มีการบันทึกเสียง เรียบเรียงจากการจดบันทึก	

เนื่องจากในวันรุ่งขึ้นจะเป็นการทำบุญประจำปีของชาวไทใหญ่ที่ ต.ขุนยวม จัดขึ้นทุกปีติดต่อกันมานาน คือการทำบุญชอมต่อหลวง (การถวายข้าวมธุปายาส) ซึ่งจะไปถวายกันที่สำนักสงฆ์บนดอยมูญา แต่จะเตรียมข้าวของกันที่วัดม่วยต่อ ก่อนนำขึ้นไป ซึ่งวันนี้ชาวบ้านจะเอาข้าว ผักและผลไม้ มารวมกันไว้ที่วัด แล้วช่วยกันแกะสลักผักและผลไม้ ทำพานพุ่มดอกไม้ พับ/สานใบไม้เป็นรูปนก รูปปลา สำหรับตกแต่งสำหรับที่จะถวายในวันรุ่งขึ้น เสร็จจากนี้ชาวบ้านจะแยกย้ายกันไปเตรียมตัว แล้วกลับมาที่วัดใหม่อีกครั้งเพื่อนำสิ่งของต่างๆ ขึ้นไปบนดอยมูญา ในตอนกลางคืนนั้นจะมีการฟังธรรม จากนั้นจะช่วยกันทำกับข้าวที่ทำจากผักเท่านั้นซึ่งกับข้าวจะต้องมีจำนวนทั้งหมด 32 อย่าง (มาก/น้อยกว่านี้ไม่ได้) ในระหว่างการทำอาหารนั้นก็จะมีการเล่นดนตรีไปด้วย

เวลาตี 3 จะช่วยกันปั้นข้าวมธุปายาส โดยการนำข้าวเหนียวไปนึ่งแล้วปั้นเป็นรูปไข่ (ระหว่างปั้นนั้นต้องเอาเนยทามือด้วย) ต้องปั้นให้ได้ 49 ก้อน เหมือนตอนที่นางสุชาดาถวายให้พระพุทธเจ้า

เวลาประมาณตี 5 ก็จะถวาย ข้าว กับข้าว และผลไม้ ให้พระพุทธเจ้า (พระพุทธรูป) และพระที่นิมนต์ไปจากวัดข้างล่าง หลังจากนั้นก็รับศีลรับพร แล้วก็กินกัน จากนั้นก็ช่วยกันเก็บของลงมา

ประเพณีของชาวไทใหญ่ในแต่ละเดือน

เดือนกุมภาพันธ์	ทำข้าวยาฎี (ข้าวเหนียวแดง) ชาวบ้านจะเอาข้าว น้ำตาล มารวมกัน แล้วช่วยกันทำมากมาย แล้วเอาไปแจก
เดือนมีนาคม	ปอยส่างลอง บวชลูกแก้ว (บวชเณร)
เดือนเมษายน	ทำขนมเทียน (ข้าวมูลห่อ) ขนทรายเข้าวัด ก้นตอจอง
เดือนพฤษภาคม	ปอยจำดี การก่อเจดีย์ทรายที่วัด
เดือนกรกฎาคม	ไม่ได้ทำอะไร คนเฒ่าคนแก่จะไปนอนจำศีลที่วัด
เดือนตุลาคม	ทุกบ้านจะมีจองพาราไว้ เพื่อด้อนรับพระพุทธเจ้าที่เสด็จมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อมาโปรดสัตว์โลก
เดือนพฤศจิกายน	ปอยเขาวงกต (หมั่งกับปะ)

ประเพณีการเกิด

ผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ ห้ามกินปลีกกล้วย ข้าวปุก ข้าวต่อหม้อ (ข้าวที่ติดกันหม้อแห้งๆ) และห้ามนั่งขวางทางบันได เพราะจะทำให้คลอดยาก

ตอนเด็กเกิดมาจะเอาใส่กระด้ง วางที่หัวบันได แล้วเอาไม้ฉาก (ไม้คดข้าว) ตีที่กระด้งแล้วพูดว่าเป็นลูกผีหรือลูกคน มาเอาไปถ้ายกไปแล้วจะถือว่าเป็นลูกคน สมัยก่อนรกรเด็กจะเอาไปฝังไว้ที่ใต้บันไดบ้าน แต่เดี๋ยวนี้เอาไปแขวนที่ต้นไม้ โคมอาจจะได้ฉลาด

การตั้งชื่อ สมัยก่อนกำนันจะเป็นคนตั้งให้ แต่เดี๋ยวนี้จะตั้งจากที่โรงพยาบาล เพราะมีหนังสือให้ดู ส่วนชื่อไทใหญ่ปู่ย่าตายายจะตั้งให้ โดยดูตามวัน และตามตำรา

การอาบน้ำเดือน การอาบนั้นจะเอาเด็กไปอาบในอ่างที่มีแก้วแหวนเงินทองแช่ ซึ่งเด็กผู้หญิงถ้าอายุได้ 29 วันจะต้องอาบเดือนเลย ถ้าเกินจากนี้เชื่อว่าเด็กจะดื้อ ส่วนผู้ชายจะอาบเมื่อไหร่ก็ได้

ผู้ให้ข้อมูล	2) นายจันทงค์ ศิลปะ	อายุ 73 ปี
ชาติพันธุ์	ไทใหญ่+คนเมือง	
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์	
วันที่	24 กรกฎาคม พ.ศ. 2551	
ที่อยู่	ป๊อกลาเจ้า ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน	
สถานที่	วัดคำโน	
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์	
รหัสเสียง	ไม่มีการบันทึกเสียง เรียบเรียงจากการจดบันทึก	

ครั้งที่ 1 วันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2551

จันทงค์ เป็นคนเมือง (เชียงใหม่) ผสมกับไทใหญ่ ประกอบอาชีพทำนา และทำสวนปลูกถั่วเหลือง หอม กระเทียม สำหรับไว้กินเองเป็นหลัก

การทำนา

ส่วนใหญ่จะเริ่มทำนาในช่วงเดือนพฤศจิกายน ก่อนทำจะต้องดูฤกษ์ยามก่อนโดยจะมีคนที่รู้เกี่ยวกับเรื่องทางโหราศาสตร์ดูให้ ซึ่งจะเป็นช่วงวันตั้งแต่ ขึ้น 1 ค่ำ ถึง ขึ้น 15 ค่ำ พอดูฤกษ์มาแล้วจะได้ทั้งวันและเวลาที่จะเริ่มทำนา เมื่อถึงวันและเวลาดังกล่าวเจ้าของนาจึงจะเริ่มขุดดิน 7 ครั้ง แล้วจึงใช้ควายไถนาตามปกติ

ประเพณีของคนขุนยวม (ไทใหญ่)

*การนับเดือนของชาวไทใหญ่นั้นจะนับตามจันทรคติ

เดือน 1 เดือนเกียง (ช.ค. – ม.ค.) ในเดือนนี้เพิ่งจะเกี่ยวข้าวเสร็จใหม่ๆ

เดือน 2 เดือนก้ำ จะมีการทำทาน ชาวบ้านจะทำข้าวหนุกงา¹ เพื่อไปถวายวัด และแจกให้กับเพื่อนบ้าน

¹ ขนมที่ทำจากการนำข้าวเหนียวไปตำลวกกับงา

- เดือน 3 เช้าของวันขึ้น 14 ค่ำ ในเดือนนี้ชาวบ้านจะทำข้าวยาทุ๋และนำไปแจกให้กับเพื่อนบ้านในตอนเย็น พอเช้า 15 ค่ำ ก็จะเอาไปถวายวัด พอกลางคืนก็จะไปที่วัดถวายกองหลัว (กองเพลิงคือกองไม้ ล้อมรอบด้วยการตกแต่งประดับประดาที่มีลักษณะคล้ายกับปราสาท) ในพิธีถวายกองหลัวนั้น ฟังเทศน์ และรับศีลรับพร
- เดือน 4 ขึ้น 15 ค่ำ ซึ่งตรงกับวันมาฆบูชา จะมีการทำบุญถวายข้าวมธุปายาส (ขอมต่อหลวง) โดยงานจะเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 14 ค่ำ (เรียกว่าวันดา) ชาวบ้านจะนำขนม ผัก และผลไม้มารวมกันไว้ที่วัดแล้วช่วยกันแกะสลัก ตกแต่ง เตรียมของไว้สำหรับวันรุ่งขึ้น พอถึงเช้ามีคของวันขึ้น 15 ค่ำก็จะมาช่วยกันทำกับข้าวเตรียมของ และนึ่งข้าวสำหรับถวายพระพุทธเจ้า โดยนำข้าวเหนียวไปนึ่งแล้วมาปั้นเป็นก้อนกลมๆ น้ำหนักประมาณ 2 ชิคครึ่ง เท่าๆ กันทุกก้อน ทั้งหมด 50 ก้อน (ข้าว 1 ก้อน = 1 ค่ำเพราะเชื่อว่าคนสมัยก่อนนั้นตัวใหญ่ ข้าวจึงค้ำใหญ่ตามไปด้วย) ประเพณีนี้มาจากตอนที่นางวิสาขาปั้นข้าวไปบูชาผีที่ต้นศรีมหาโพธิ์ซึ่งเป็นตอนเดียวกับที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วมีรัศมีออกมาจากต้นศรีมหาโพธิ์ นางวิสาขาเห็นเข้านึกว่าเป็นผี รู้สึกลัวตัวเองมีบุญ อิ่มเอิบนางจึงยกข้าวทั้ง 50 ก้อนนั้นถวายให้แก่พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้ารู้ว่านางตั้งใจนำมาบูชาผี พระองค์จึงหยิบออกไป 1 ก้อนสำหรับผี แล้วจึงฉน 49 ก้อนที่เหลือ การปั้นข้าวในพิธีนี้จึงปั้นทั้งหมด 50 ก้อนแล้วหยิบออก 1 ก้อนใส่ถ้วยให้ผี ในอดีตนั้นคนที่จะนึ่งข้าว ปั้นข้าว และเตรียมกับข้าวสำหรับถวายพระพุทธเจ้าในงานขอมต่อหลวงนั้นจะต้องเป็นสาวบริสุทธิ์ แต่ในปัจจุบันนั้นจะเป็นใครก็ได้
- เดือน 5 ปีใหม่ (ขึ้นสังขาร) ทำขนมเทียน (ข้าวมูลห่อ) ข้าวปลาอาหารไปก้นตอ (ขอขมา) พ่อแม่พี่น้องโดยนำดอกไม้ธูปเทียนและขนมเทียนไปด้วย แต่ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นขนม นม น้ำปลา ฯลฯ งานสงกรานต์เมื่อก่อนนี้ไม่มีแต่จะมีแห่สงกรานต์เมื่อประมาณ 40-50 ปีมานี้ พอเช้าก็จะไปทำบุญที่วัด จากนั้นก็จะสงน้ำพระ แล้วช่วยกันล้างวัด จากนั้นจึงจะเล่นน้ำกัน การเล่นน้ำสมัยก่อนจะขึ้นไปรดบนบ้านเลย
- เดือน 6 ขนทรายเข้าวัด/ก่อเจดีย์ทราย หรือปอยจำดี (จำดี แปลว่า เจดีย์) ชาวบ้านจะช่วยกันขึ้นโครงเจดีย์ให้เสร็จก่อนวันขึ้น 15 ค่ำ และในเช้าของวันขึ้น 15 ค่ำ จะไปตักบาตร (ลองขอม) โดยจะตักบาตรรอบเจดีย์ ประมาณ 10.30 น. จะเลี้ยงอาหารเพลพระ และกินข้าวกัน หลังจากนั้นจะทำพิธีถวายเจดีย์ทราย
- เดือน 7 ไม่มีพิธีกรรมทางศาสนาเพราะจะเริ่มลงนา
- เดือน 8 เข้าพรรษา ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8
- เช้า ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ไปทำบุญที่วัด พอเสร็จแล้วก็แยกย้ายกันกลับบ้าน เหลือแต่คนที่มาจำศีลที่วัด จะรับอุโบสถศีล (ศีล 8 ข้อ) จะกินข้าวแค่ 2 มื้อ คือมื้อเช้าและมื้อกลางวัน โดยจะไปจำศีลที่วัดเฉพาะวันพระ ส่วนการแห่เทียนนั้นเพิ่งมีมาได้ประมาณ 20 ปีมานี้ แต่ก่อนจะมีการช่วยกันหล่อเทียนอันใหญ่ที่ทำมาจากขี้ผึ้งเพื่อถวายให้วัด วัดละ 1 เล่ม โดยจะนำเทียนที่ได้ไปถวายพร้อมกับจุดปัจจัยในเช้าของวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8
- ปอยจำดี คือการนำข้าว ขนม หรือดอกไม้ธูปเทียน ไปถวายพระ หรือผู้ที่ไปจำศีลที่วัดในตอนเช้าของวันพระโดยจะทำในช่วงเข้าพรรษาวินใดก็ได้ แต่ส่วนใหญ่จะทำหลังจากวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ไปแล้ว 1 วัน แต่บางปีก็อาจไม่มีเลย

เดือน 10 ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ถวายข้าวมธุปายาส และเทศน์มหาชาติ เหยื่อสันดาลล่า (เวสสันดร)
โดยเทศน์เป็นภาษาไทยใหญ่

เดือน 11 ออกพรรษา หรือปอยออกหัว ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านจะช่วยกันทำขนมเทียนและ
ตกแต่งเครื่องไทยทานในขึ้น 14 ค่ำ พอเช้าขึ้น 15 ค่ำ ก็จะนำมาถวายที่วัด อุบาสกอุบาสิกาที่จะ
ลาพรรษาโดยการทำบุญ เมื่อก่อนตามวัดจะมีการแห่ก แห่โค มิงงานรื่นเริง แต่เดิยนี้ไม่มีแล้ว
ประมาณ 16-17 ปี ได้

แรม 15 ค่ำ เดือน 11 งานดับไฟเทียน จะแห่

ต้นมีผิวมีหัว (มีแปลว่าไฟ, ผิวแปลว่าสีขาว, หัวแปลว่าแสงสว่าง)

ต้นเทียนเหิง (เหิงแปลว่า 1,000) ทำเป็นรูปปราสาท โดยเอาไม้มาเจาะรู แล้วเอา
เทียนวางให้ครบ 1,000 เล่ม

ดอกเหิง ทำจากการนำใบกล้วยมาทำเป็นกรวย แล้วเอาดอกไม้ใส่ เอาไปปักกับเสา
จำนวน 1,000 กรวย โดยจะแห่ไปวัดตั้งแต่ 19.30 น. ทำบุญ ฟังเทศน์ และดับไฟ

เดือน 12 ปอยเขาวงกต (หวังกับป่า) ขึ้น 8 ค่ำ เดือน 12 - 15 ค่ำ เดือน 12

ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 12 ชาวบ้านจะช่วยกันทำเขาวงกต แล้วก็เอาดอกไม้ธูปเทียนมาไหว้ เข้า 9 ค่ำ
เดือน 12 ทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งไปจนถึง 15 ค่ำ พอเช้า 15 ค่ำก็ทำบุญตักบาตร
ถวายข้าวสวย ทำบุญเลี้ยงพระ และผู้ร่วมงานเสร็จ ก็จะทำพิธีถวายเขาวงกต

ครั้งที่ 2 วันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2551

ผู้สัมภาษณ์ นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ และนางสาวรมย์ กนิษฐานนท์

วันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2551

ที่อยู่ ปอกลาเจ้า ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน

สถานที่ ปอกลาเจ้า ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน

รหัสเสียง ไม่มีการบันทึกเสียง เรียบเรียงจากการจดบันทึก

ขอมต่อหลวง หรือ ถวายข้าวมธุปายาส (วัดคำโน) ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10

ในงานถวายข้าวมธุปายาสของชาวไทยใหญ่นั้นจะมีการเทศน์พระเวสสันดรชาดก เป็นภาษาไทยใหญ่
โดยพระจะอ่านจากหนังสือที่เป็นภาษาไทยใหญ่ ตั้งแต่ ขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 ไปจนถึง ค่ำ 4 ของวัน ขึ้น 15 ค่ำ เดือน
10 และในการเทศน์นั้นพระจะนั่งอยู่ในธรรมาสน์ (ถ้าปะหล่าง) ที่มีการตกแต่งอย่างสวยงาม โดยจะมีที่นั่งอยู่ตรง
กลางและล้อมด้วยราชวัตร (หย่าจมาด) มีลักษณะเป็นรั้วไม้ไผ่ล้อมรอบ เพื่อให้เป็นสิริมงคล กันให้สิ่งที่ไม่ดีเข้าไป
ไม่ได้ มีการตกแต่งด้วยปืนผาหน้าไม้ มีด ดาบ เพื่อป้องกันเหตุร้าย (อาวุธของพระเวสสันดรที่พระบิดาและพระ
มารดามอบให้), อ้อย และกล้วยที่ออกหัวแล้วและหุ้มด้วยกระดาษสีเงินและสีทอง (พระเวสสันดรกลับไปเมือง
ของตนมีฝนตกเป็นเงินเป็นทอง มีกล้วยออกทั้งสีม่วงเมืองและออกหัวเป็นสีเงินและสีทอง) หนองบัว ซึ่งหมายถึง
สระพิเศษที่พระอินทร์จำแลงลงมาในเขาวงกต ช้างเผือกงาแดง (ช้างคู่บ้านคู่เมืองของพระเวสสันดรที่ทำให้ฝนตก
ต้องตามฤดูกาล แต่วันหนึ่งท่านก็ได้ให้ท่านแก่เมืองอื่นไปทำให้ชาวบ้านโกรธ และไล่ท่านออกจากเมือง
ท่านจึงหนีไปบวชที่เขาวงกต) นอกจากนี้ยังมีการตักกระดาษเป็นธงแขวนรอบธรรมาสน์ และศาลา เป็นรูป ช้าง
ม้า วัว ควาย และคน (เข้ารับใช้) อย่างละ 500 อัน (แทนสิ่งของที่พระบิดาและพระมารดาให้ท่านก่อนออกจากเมือง

ซึ่งพอถึงเขาวงกตท่านเองก็ไม่เหลืออะไรเลยเพราะได้ให้ทานชาวบ้านที่พบเจอระหว่างทางจนหมด) ส่วนด้านหลังราชวัตรนั้นจะมีเครื่องเช่นที่ประกอบไปด้วยผลไม้ จำนวน 5 ชุดเพื่ออาราธนาพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ คือ กะกุสันโธ, โคนกะมโน, กัสสะโป, โคตโม, อริยิตโย

การถวายข้าวมธุปายาสนั้นจะเริ่มทำในเย็นวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 ชาวบ้านจะนำข้าว ผัก และผลไม้ต่างๆ มารวมกันไว้ที่วัด และช่วยกันแกะสลักผักและผลไม้ ทำกับข้าว (ไม่มีเนื้อสัตว์) และนําน้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำตาลมาเคี่ยวให้แห้งแล้วนำมาปั้นเป็นก้อนกลมๆ เพื่อถวายให้แก่พระพุทธเจ้า ส่วนข้าวมธุปายาสนั้นจะนึ่งตอนเช้ามีดและปั้นทั้งหมด 50 ก้อน (ข้าว 1 ก้อน เท่ากับ 1 ค่ำ เพราะเชื่อว่าคนในสมัยพุทธกาลตัวใหญ่) แต่พอเอาไปถวายจะหยิบออก 1 ก้อน คนที่ปั้นข้าวนั้นจะเป็นใครก็ได้ แต่สมัยก่อนทุกคนที่มาช่วยกันปั้นข้าวรวมถึงคนที่มาเตรียมผัก และผลไม้จะต้องเป็นสาวบริสุทธิ์ทั้งหมด

ผู้ให้ข้อมูล 3) พระครูอนุสาสนโกศล อายุ 47 ปี
 ชาติพันธุ์ คนเมือง
 ผู้สัมภาษณ์ นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ นางสาวรมย์ กนิษฐานนท์ และนางสาวสิริวรรณ สิริวงษ์
 วันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2551
 ที่อยู่ วัดโพธาราม ม. 1 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 สถานที่ วัดโพธาราม
 ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 รหัสเสียง ไม่มีการบันทึกเสียง เรียบเรียงจากการจดบันทึก

ตานก้วยสลาก (ตาน=ทาน, ก้วย=ชะลอม, สลาก=ฉลาก/เบอร์) หรือ สลากภัต (สลาก=ฉลาก/เบอร์ ภัต=ภัตตาหาร/อาหาร) มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับประเพณีนี้ว่าตั้งแต่สมัยพุทธกาลมีการถวายสังฆทานอย่างหนึ่งที่สานชะลอมใส่อาหาร เช่น ข้าว แกง ผัก ผลไม้ และปัจจัยนำไปถวายพระโดยที่ไม่เจาะจงซึ่งถือว่าเป็นอันสงฆ์มาก ผู้ที่ถวายคือนางจันตะปทุมมาดีเป็นผู้ที่นำไปถวายให้กับพระพุทธเจ้า และพระภิกษุ ทำให้นางมีโรคสมบัติ คือ รำรวยด้วยทรัพย์สมบัติ เพื่อนและมิตรที่ดี พอตายไปแล้วก็ได้ขึ้นสวรรค์ ซึ่งเป็นผลมาจากการถวายสลากภัต

ตานก้วยสลาก ในอำเภอขุนยวมนี้จะจัดขึ้นเฉพาะที่วัดของคนเมือง เพราะประเพณีนี้เป็นของคนเมือง โดยงานนี้นิยมจัดในช่วง วันเพ็ญของ เดือน 10 และเดือน 11 (ก่อนออกพรรษา) ซึ่งก่อนที่งานจะเริ่ม 1 วัน ชาวบ้านจะช่วยกันตกแต่งต้นก้วยสลาก โดยส่วนใหญ่จะนำเอาต้นกล้วยต้นเล็กมาใส่ในตะกร้า ในตะกร้าจะใส่ผลไม้ และข้าวของเครื่องใช้ไว้ ส่วนที่ต้นจะเอาเงินที่เสียบกับไม้ไผ่มาปักให้ทั่ว บางบ้านอาจแขวนข้าวของเครื่องใช้ไว้ที่ต้นด้วย

เช้าของวันงาน ชาวบ้านจะทยอยนำก้วยที่ใส่ข้าว กับข้าว ผลไม้ และของใช้ต่างๆ ตามแต่นำมาใส่นำมาที่วัด พร้อมกับเขียนชื่อของตนเอง และชื่อของผู้ที่อุทิศส่วนกุศลไปให้ จากนั้นก็จะต่อแถวกันเพื่อนำก้วยนั้นถวายให้กับพระสงฆ์ เวลาประมาณ 10.00 น. ชาวบ้านจะแห่ต้นก้วยสลากมาที่วัดแล้วนำไปวางไว้ที่ลานวัดโดยทางวัดได้จัดเตรียมเก้าอี้ที่ติดเบอร์เอาไว้ ต้นก้วยสลาก ที่นำมาที่จะวางไว้บนเก้าอี้ตัวละ 1 ต้น เมื่อมากันพร้อมแล้วก็จะถวายอาหารเพลแก่พระสงฆ์ที่นิมนต์มาจากวัดต่างๆ หลังจากนั้นเวลาประมาณ 13.00 น. จะมีการเทศน์ และ

พระสงฆ์จะจับสลากเบอร์ แล้วก็เดินไปที่เบอร์นั้น ซึ่งเจ้าของคั้นนั้นรออยู่แล้ว ก็ทำพิธีถวาย และนำปัจจัยใส่ไปในย่ามของพระ ก็เป็นอันเสร็จพิธี

นอกจากการทำบุญแล้วท่านพระครูยังจัดให้มีการแข่งขันกีฬาของชาวบ้าน และเด็กนักเรียน รวมถึงคนในจังหวัดใกล้เคียงด้วย โดยกีฬาที่แข่งขันจะมี ตะกร้อ และวอลเลย์บอล ซึ่งจะแข่งขันทั้ง 2 วัน และมีการแสดงของเด็กนักเรียนในอำเภอยุนยวม ในตอนกลางคืน และกลางวันของวันงานก็จะมีดนตรี (ซอสดริง) ด้วย

ผู้ให้ข้อมูล 4) นางอุบ่ปัน พงษ์ไธล อายุ 61 ปี
 ชาติพันธุ์ ไทยใหญ่
 ผู้สัมภาษณ์ นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ นางสาวรณย์ กนิษฐานนท์
 และนางสาวสิริวรรณ สิริวนิชย์
 วันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2551
 ที่อยู่ 58 หมู่ 1 ป๊อก ส. ภูธร ต. ยุนยวม อ. ยุนยวม
 จ. แม่ฮ่องสอน
 สถานที่ ร้านกาแฟสด
 ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 รหัสเสียง PPK-ANT-KY-104

ตอนเป็นเด็กเรียนที่โรงเรียนตรงโรงไฟฟ้า ชื่อ โรงเรียนยุนยวม มีแค่ ป.1-ป.4 ป่าจบแค่ ป.4 พอจบแล้วก็หาบน้ำขายได้หาบละ 25 สตางค์ ขายตามบ้านเพราะเมื่อก่อนน้ำประปาไม่มี ตึกโรงแรมเก่าปากก็หาบน้ำ เอาน้ำมาจากหัวน้ำบ่อ บ่อหัวเวียง บ่อขุม มีทั้งปี ประปามาตอนที่ป่าแต่งงานมีลูกแล้ว ประมาณ 2506 เมื่อก่อนนี้กันดารแต่ก่อนทางนี้แคบนิดเดียว เป็นทางวัวทางควาย ทางเท้าครึ่งเดียวของเดี๋ยวนี้นี้ แต่ก่อนบ้านอยู่ทางกลางบ้านเยะทางวัดโพธาราม เขาเรียกว่าบ้านสามหลัง แต่ก่อนมีอยู่สามหลัง เป็นคนเมือง

เมื่อก่อนร้านค้ามีไม่เยอะ มี ร้านป่านาง ป่าอุ ป่าจำอู้ง ป่าศรีพรรณ เมื่อก่อนขายของชำ กะปิ น้ำมัน น้ำมันก๊าด เอวต่างมา เกลือ น้ำตาล ปลาหู เขามาที่ทุ่งนา ชาวบ้านก็จะพากันไปซื้อ ไปเอามาจากเชียงใหม่

ตอนสาว ๆ เาของไปขายที่ตลาด เมื่อก่อนมีตลาดนอกอันเดียว เจ้าของ (ป่าปู้) เ้า ก็เลยทำอันใหม่

ตอนเด็กๆ ยังเห็นแขกอยู่แต่ไม่ถึงสิบคน มีร้านที่เย็บผ้าทางใต้ภาค ร้านประยูรที่ขายอาหารสัตว์ ร้านป่าจิ้งเมื่อก่อนแขกก็อยู่ แยกเขาพูดภาษาไทย ร้านแยกขายของชำเหมือนกัน มีทุกอย่าง

ศาลากลางบ้านนี้มีมานานแล้ว ตั้งแต่ป่ายังไม่เกิด เมื่อก่อนเป็นที่พัก คนเมื่อก่อนเขามาอนกัน เมื่อก่อนไม่มีโรงแรม มีตรียุนยวมเป็นโรงแรมแรก แต่เมื่อก่อนจริงเป็นคิรวลเมล์ พอคิรวลเมล์ย้ายไปทางบนก็ทำเป็นโรงหนัง แล้วค่อยเปลี่ยนมาเป็น โรงแรม เมื่อก่อนค่าคูนหนึ่งคนละ 5 บาท ฉายเฉพาะตอนเย็น บางวันก็เรื่องเดียว บางวันก็ 2 เรื่อง ส่วนใหญ่คนที่ไปดูก็เป็นผู้ใหญ่

การแต่งงาน

เลี้ยงพระตอนเช้า เอาคนเฒ่าคนแก่มามัดมือ ส่งตัว แล้วก็เลี้ยงกัน ใส่ชุดไต มวยผม มีประตูดเงินประตูดทอง มีแหวนหมากมาบ้านเจ้าสาวก็มี แต่ไม่มีกระบุงต้มน้ำด้วยคันอ้อย ในช่วงเช้าพร้าจะไม่แต่งกัน

อาบเดือน ต้องอาบก่อนจะครบ 1 เดือน 1-2 วัน แต่เด็กผู้ชายจะอาบเมื่อไหร่ก็ได้ ในน้ำที่ใช้อาบเด็กนั้น จะใส่ หลังแหวน เงิน ทอง

ขุนขวมเหมือนเดิมไม่เปลี่ยน เปลี่ยนก็แค่ทางรถ

การแต่งกาย

เด็กๆ ต้องไว้จุกเหมือนในหนัง 7-8 ขวบก็ไว้ผมธรรมชาติ

แนะนำ Key เพิ่ม

- ขายนวล ขวมกิจ เป็นลูกสะใภ้ของขุนคำนวน ขวมกิจประชา
- พ่อเฒ่าจ๋อปีตะ ขวมกิจ (ป๋อถุกเจ้าราช) เป็นบุตรชายของขุนคำนวน ขวมกิจประชา
- ก็ มณีธร ในอดีตบ้านทำไม้
- ป้าคิ่น (แม่น้ำทอง) ทำขนมไทใหญ่
- หน่านอินทร์
- ลุงสุนันะ (ทำอิฐ)
- ป้าก๊ (ลูกเจ้ามา)
- ป้าปานโฮยง (สามีเป็นช่างภาพ)
- ป้าเกสร (บ้านปิ่นหม้อ)

ผู้ให้ข้อมูล	5) นางจิ้น มณีธร	อายุ 69 ปี
ชาติพันธุ์	ไทใหญ่	
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ นางสาวรมย์ กนิษฐานนท์ และนางสาวสิริวรรณ สิริวนิชย์	
วันที่	24 กันยายน พ.ศ. 2551	
ที่อยู่	62 หมู่ 1 ป๊อก ส. ภูธร ต. ขุนขวม อ. ขุนขวม จ. แม่ฮ่องสอน	
สถานที่	62 หมู่ 1 ป๊อก ส. ภูธร ต. ขุนขวม อ. ขุนขวม จ. แม่ฮ่องสอน	
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์	
รหัสเสียง	PPK-ANT-KY-105	

แต่ก่อนมีอาชีพค้าขาย ทั้งกับข้าวและขนม โดยจะนำไปขายที่ตลาด และหน้าบ้าน

มีพี่ชาย 3 คน พี่สาว 1 คน

เรียนหนังสือป. 4 ที่โรงเรียนขุนขวมเก่าตอนที่อยู่โรงไฟฟ้า มีนักเรียนประมาณ 400-500 คน มีเฉพาะเด็กในบ้านเป็นคนไต และคนเมือง บ้านคนจะมีตั้งแต่วัดม่วยต่อไปจนถึงวัดโพธาราม คนเมืองจะอยู่แถววัดโพธาราม คนเมืองน้อยกว่าคนเงี้ยว (ไตหรือไทใหญ่)

หม่อนของยายจิ้น อพยพมาจากเมืองนอก เมืองไต (น่าจะเป็นรัฐฉานในเขตประเทศพม่า)

การแต่งงาน

การแต่งงานของคนไตก็มีขันหมากคล้ายๆกับคนไทย ในขันหมากจะมีสินสอด อ้อยควัน และกล้วย 1 หวี ภายในงานก็จะมีการทำขนมเลี้ยงผู้ที่มาร่วมงาน เช่น ข้าวต้มกล้วย (ข้าวต้มมัด) ข้าวคลุกน้ำอ้อย

แต่ยายจิ้นไม่ได้แต่งงานเพราะแฟนของยายให้คนมาขอยาย 2-3 ครั้งแต่พ่อของยายไม่ยกให้เพราะแฟนของยายจิ้นเคยมีเมียมาก่อนแล้ว ก็เลยพากันหนี หลังจากนั้นก็ค่อยกลับมากันต่อ (ขอขมา) ครั้งแรกพ่อแม่ก็ไม่รับ ก็เลยมากันต่ออีกทีตอนที่พ่อแม่ไม่สบาย พ่อจึงรับกันต่อ ตอนไปกันต่อ ก็จะมีเงิน ข้าวสาร กล้วย ขนมนมเนย ผ้าดอง ฯลฯ

เวลาท้องจะห้ามทำงานหนัก พอคลอดแล้วก็ต้องกินแต่น้ำพริกผง เนื้อย่าง และต้องกินน้อยๆ ต้องอยู่ไฟ 7-15 วัน รกและสายสะดือของเด็กจะเอาไปฝังบริเวณบ้าน ส่วนการตั้งชื่อนั้นกำนันจะเป็นคนตั้งให้

การอาบน้ำ

เด็กผู้หญิงจะอาบน้ำเมื่อครบ 29 วัน แต่เด็กผู้ชายจะอาบน้ำเมื่อไหร่ก็ได้ เวลาอาบน้ำจะอาบน้ำเงินน้ำคำ (น้ำที่เอาเงินและทองคำไปแช่ไว้) เชิญญาติพี่น้องมาทำบุญและผูกข้อมือให้เด็ก

การตาย

ถ้าตายตอนเป็นหนุ่ม (ผู้หญิงและผู้ชายที่ยังไม่แก่) จะนำศพไปฝังแล้วนำไม้ปักไว้บนหลุม แต่ถ้าตายตอนที่อายุมากแล้ว จะนำไปเผาบนกองฟืน จะทำบุญที่บ้าน และป่าช้า

ประเพณี

เดือน 11 จะมีปอยออกหว่า (ออกพรรษา) นำจองพารามาตั้งไว้หน้าบ้าน ใส่มะพร้าว ขนมนิมิต์พระที่มีทั้งหมดมาไว้ในจองพารา ตั้งไว้ 3-7 วัน แล้วก็ใส่บาตรทุกเช้า จะมีคันเทียมหนึ่ง เอาคันเกี่ยะมาทำแล้วแห่ไปไว้ที่วัด ทำบุญ ลงมาที่วัดก็จะมีการขายของต่างๆ (งานวัด)

เดือน 12 ปอยเขาวงกต ใส่บาตรกัน

อาหารไทใหญ่

น้ำพริกอ่อง ขนุนหุง (แกงขนุน) น้ำพริกเหนียว น้ำพริกผักอีหลิน น้ำพริกหน่อ

ขนมอาลาหว่า เป้งมั่ง (มะพร้าวขูด เป้งข้าวเจ้า น้ำตาลทราย และน้ำตาลปี๊บ) ส่วยทะมิน

ผู้ให้ข้อมูล 6) นายจอร์ย๊ะ อุประ อายุ 74 ปี
 ชาติพันธุ์ ไทใหญ่
 ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณหาศรี และนางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2551
 ที่อยู่ 400 ม. 1 ปีกองเจ้าราช ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 สถานที่ อนุรักษ์สถานมรดกภาพไทย-ญี่ปุ่น
 ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 รหัสเสียง PPK-ANT-KY-106.1-106.3

ครั้งที่ 1 วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2551

สมัยเป็นเด็กตกน้ำให้นายทหารญี่ปุ่นทุกวัน วันละหาบ ได้ 1 บาท หัวหน้านั้นรักเด็ก ผมยาวหน้อยก็ไม่ได้ทหารญี่ปุ่นก็ตัดผมให้ บ้านอยู่ใกล้ๆ พ่อของลุงพูดภาษาพม่าได้ เป็นคนจอมทองจังหวัดเชียงใหม่ แม่เป็นคนที่นี่ อย่างไรก็ตามหาลูกก็อธิบายให้ ตอนที่เขามาชุดศพทหารญี่ปุ่น น้องไพน้องวิเขาก็แนะนำรองผู้กำกับให้ลุงมาอยู่ประจำนี้ ผู้กำกับก็เลยชวนมา (สมัยนั้นเงินเดือนสองพันหนึ่งร้อย ตอนปีสี่สอง) ลุงอยู่ใกล้ฐานใหญ่เขา (วัดม่วยต่อ) มีลุงเป็นเด็กคนเดียวที่ไปทำงานกับญี่ปุ่นเพราะพ่อของลุงพูดภาษาพม่าได้ ญี่ปุ่นก็พูดพม่าได้เพราะเขาไปอยู่พม่ามานาน พูดเก่ง เวลาบ้านลุงค้าข้าวเขาก็มาช่วย คนแม่ฮ่องสอนสมัยก่อนจะเก่งภาษาพม่าได้ ที่บ้านเราที่เขามาดี เป็นมิตรกัน เสื้อผ้าที่มีอยู่ในศูนย์ เขาเอาให้ สมัยนั้นตำรวจมี 12 คน มีทหารม้ามาสังเกตการณ์ มาจากเชียงใหม่ มาอนที่โรงพัก (ที่เดิม) แต่อาเภอนี้อยู่ทางใต้ ที่ศาลากลางบ้านญี่ปุ่นเอาปืนกลใหญ่ตั้งแล้วหันมาทางโรงพัก คุณเอาไว้ ตำรวจไม่กล้าอยู่เวรอยู่ยาม เขาทำตามหน้าที่เขา ครั้งแรกก็กลัวเหมือนกัน แต่รัฐบาลสั่งให้ทำ หลุมหลบภัยทั้งประเทศ ตอนกลางคืนห้ามจุดตะเกียง เครื่องบินมาตั้งหลายลำ แม่ฮ่องสอน กับแม่สะเรียงเจอระเบิด แต่ขุนยวมไม่เจอ เพราะเรามันมองบนเขา มันมองตอ แต่ถ้าเป็นเดี๋ยวนี้อีกโดนเหมือนกัน เขามองไม่เห็น เขาบอกเขาว่ามี แต่มองไม่เห็น เวลาเครื่องบินมาก็วิ่งลงไปหลบที่หลุมกัน ทางแม่สุรินยังคงคันหนึ่ง แม่ลาหลวงอีกคันหนึ่งตกกลางทุ่งนา เขม้นไม่มีแล้ว

สมัยนั้นรถเป็นคันคันนะ ญี่ปุ่นยึดมา สมัยนั้นที่ญี่ปุ่นแพ้สหรัฐมาจับนายพันที่วัดหัวเวียง ใกล้เคียงกันวัดม่วยต่อกับวัดหัวเวียงสมัยนั้นวัดหัวเวียงไม่มีเจ้าอาวาส ญี่ปุ่นก็มาอยู่ที่ศาลาเต็มไปหมด เอาเนี่ยเป็นที่ปฐมนิเทศ นายพันก็ขึ้นเครื่องบินที่นี่ สนามบินก็ทำเมื่อสมัยสงคราม ลูกน้อง ก็เดินไปเชียงใหม่ รถมีแต่ไม่มีน้ำมัน เพราะว่าสหรัฐกับอังกฤษเอาของไปเผาที่หนองป่าก่อหมด ขุดหลุมวาง เอน้ำมันราด เผา เดินเท้าไปจี๋ช้างไป ออกที่บ้านกาดสันป่าตอง เวลาจะไปซื้อของก็ไปทางนั้น ขึ้นรถที่บ้านกาด นอนวัดหนองคำในอ. ขุนยวม นอนไปห้าคืนหกวัน ไปกลับสิบกว่าวัน ลุงไปรับจ้างหาบกิโละสองบาทห้าสิบ สมัยนั้นไปกัน เจ็ดแปดคน สมัยก่อนรถมาถึงแค่บ้านกาด ไปซื้อของที่กาดลำไย กาดหลวง ส่วนมากคนที่ไปจากแม่ฮ่องสอนจะไปนอนที่วัดหนองคำ เป็นวัดพม่า ไม่ไกลจากกาดลำไย ศาลาใหญ่

คนที่มานอนนี้เขาเล่าให้ฟังว่าตอนกลางคืนได้ยินเสียงคนเดินไปเดินมา

ตอนไม่มีแฟนไปรับจ้างหาบของ สิบเจ็ดสิบแปดนี้ไปแล้ว พอแต่งงานสมัยอายุยี่สิบก็ไปหาบของที่คอกก่อ (พม่า) สมัยนั้นเงินมันหายาก ไปคอกก่อเจ็ดคืนแปดวัน ขำน้ำปอนกับน้ำสาละวินไปเจ็ดแปดวัน สมัยนั้นไปง่าย เดี๋ยวนี้อันไหนไปไม่ได้ มันมีเรื่องยาเสพติด สมัยก่อนคนแก่ๆ สูบฝิ่นอายุ ห้าหกสิบ เด็กไม่สูบ มีไม่เยอะ

(ไทใหญ่ เรียกหญ่าหล่า) ซ้อมมาจากมั่ง ปางอุง แม่อุคอ ปางตอง อาภาสมันเฮ้น ผื่นมันชอบ กะเหย้งกับมั่งเพ็งมา มีในขุนยวม ทางกรจะได้อจัดการง่าย เขาอยู่ไม่เป็นกลุ่ม ดูเลยาก ลูกเขาหลานเขาก็อยากจะมาเรียนหนังสือ มากันสิบกว่าปีแล้ว ในขุนยวมมีเยอะ อยู่แถวทวายมูล สมัยก่อนบ้านเรามีตั้งแต่ ร.ร. ขุนยวม สุดท้ายที่บ้านหัวหนอง (ทุ่งเจ้าราช) มีไปถึงเลยศาลเจ้าไปหน่อย วัดโพธารามก็ไม่มี สมัยก่อนญี่ปุ่นเอาเสบียงไปไว้ตรงนั้น ตรงนั้นไม่มีบ้านคน ไม่มีวัด แถวนี่เป็นไทใหญ่หมด คนเมืองมินคิเดียว มาจากแม่แจ่ม ทางหัวหนองนี้เป็นหัวบ้าน แต่ก่อนเป็นธรรมชาติ อีกสระอยู่ที่สนามบิน เขาเรียกหนองแห้ง ทางไปจังหวัดเรียกหนองยาว เลยทางหนองปากออกไป ตรงสวนรุกข เรียกว่าหนองสามหน่วย หนองแย (ตำรวจ เป็นภาษาไทใหญ่ สมัยนั้นตำรวจจะไปอยู่ตรงนั้น) อยู่ทางแยกไปทางแม่สุริน ใกล้ๆ กับหนองยาว แต่ไม่มีใครใช้ ใช้น้ำบ่อ น้ำในห้วย ไม่ใช้น้ำในหนอง ญี่ปุ่นก็ใช้ ห้วยตรงนี้เรียกว่าห้วยน้ำบ่อ บางคนไม่ยอมลงก็ตักกินเหมือนกัน แต่ต้มก่อน แต่ชาวบ้านเรตักน้ำห้วยใช้ ห้วยน้ำบ่อมีห้วยเยอะ มีทุกที่ ฤดูฝนนี้เต็มไปด้วยหมด น้ำร้อนก็ยังมียอยู่ สมัยก่อนดินไม่มันเยอะ ที่หัวสระนี้ไม่สูงเยอะ

ญี่ปุ่นบางคนอยู่นาน อย่างสามียายแก้วนี่ก็ไปหลบอยู่ตามสวนตามไร่ แกไม่อยากกลับ แต่เจ้าหน้าที่ในอำเภอขุนยวมเขาดี เขาก็รัก อยากให้ทำอะไรแกก็ทำให้ แต่ทางการให้จับ ไม่มีใครอยากกลับ เก่งเรื่องช่าง (ยนต์) ใครๆ ก็ชอบแต่มีคำสั่งมาจากกรมก็เลยต้องส่งไป คนขุนยวม เรียกว่า สามแป (แต่ที่ออกในโทรทัศน์เรียกฟูกะ) สามแป (แป คือ 10 กระป๋องน้ำมัน สามแป ก็คือสามแปข้าวสาร) ตัวเขาบอกชื่อเขาอย่างนั้น ป้าแก้วก็เรียกสามแป ตอนมาอยู่กันเต็มไปหมด ค่ายอยู่รอบขุนยวมเลย วัดม่วยต่อเป็นที่พยาบาลคนเจ็บมาจากพม่า นายพลนายพันจะรวมกันอยู่ที่วัดหัวเวียง ตอนที่เขามาจับลงถึงรู้ วัดขุ่มกิมี่ (สมัยนั้นมีสี่วัดเท่านั้น หัวเวียง ม่วยต่อ วัดขุ่ม วัดคำใน) ทหารเยอะกว่าคนขุนยวมอีก เขาเข้ามาเป็นแสนกว่า อยู่กระจายจนทะเลเข้าสู่เชียงใหม่ มันอยู่กันเยอะ หมู่บ้านไหนมีน้ำ ทหารญี่ปุ่นก็ไปอยู่ที่นั่น สมัยนั้นพอลูกเล็กเรียนก็มาหานาย (ฟูจิยะมะ) อายุประมาณสี่สิบ แกพาวิ่งไปที่สนามบิน ที่นั่นมีวิทยุ เขาฟังประกาศอิสรภาพ นางาซากิ เขาฟังวิทยุกันแล้วก็ร้องไห้

เวลาไทใหญ่ทำบุญก็ทำตามปกติ ญี่ปุ่นไม่ได้ยุ่ง เขามาช่วยเรา เสื้อผ้า ผ้าห่มเขาก็เอามาให้ สมัยเด็กๆ ไม่ได้แต่งชุดไทใหญ่ เสื้อผ้าหายาก สมัยก่อนมันรู้ คนรวยคนจน เขาใส่ผ้าอย่างดี ราคามันผิดกัน ผู้ชายส่วนใหญ่ชอบใส่สีพื้นๆ ไม่มีลาย สีขาวลงคราม เคาริก็ไม่มี พับดีๆ แล้วก็เอาใส่ใต้ที่นอน สมัยนั้นที่นอนก็ไม่มี นอนเสื่อตองจิ้ง คนแก่เขาจะเอาไปนอนวัด ไม่มีเสื่ออย่างเดี๋ยวนี๊ แบบที่เขาไม่ใส่สานจะเอามากันผนัง ทำเป็นฟาก ถ้าคนรวยบ้านจะปลูกด้วยไม้จริง แต่ถ้าจนจะปลูกบ้านด้วยไม้ไผ่ แต่มุงใบตองเหมือนกัน ลุงอยู่เดี๋ยวนี๊เหมือนเรา ผืน ไม่เหมือนตอนเป็นเด็ก

ครั้งที่ 2 วันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2551

ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณฑศรี และนางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
วันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2551
ที่อยู่ 400 ม. 1 ปีกองเจ้าราช ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
สถานที่ อนุสรณ์สถานมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น

เป็นคนขุนยวมแท้ๆ พ่อเป็นคนจอมทอง แม่เป็นคนขุนยวม สมัยนั้นพ่อหนีเก็บภาษีคนมา สมัยนั้นเขาเก็บสี่บาท มาตอนอายุ 17-18 ยังหนุ่มอยู่ มาแต่งงานกับแม่ที่นี้ พ่อเสียไป 20 กว่าปี ตอนนั้นลุงมีลูกได้สามสี่ขวบแล้ว แม่นี้เสียตอนอายุ 105 ปี คนโบราณเขาแต่งงานกันช้า อายุยี่สิบกว่าทั้งนั้นเขาถึงจะแต่งงาน คนสมัยก่อนนี้ฟังคำพ่อแม่ สมัยก่อนจะทำงานช่วยพ่อช่วยแม่ สมัยนี้เรียนอย่างเดียว ลุงแต่งงานตอน 17-18 ปี เพราะบ้านมันอยู่ใกล้

กัน ไปทำงานด้วยกันมันมองเห็นกันอยู่ ไทใหญ่ไปขอสุมาพ่อแม่ มีครัวหลู เอาใบกล้วยทำแบบหางปลาคู่กัน กล้วย 2 หวี เครื่องอะไรก็ 2 หมด พ่อพ่อแม่ผูกข้อมือแล้วก็ไปหาผู้เฒ่าผู้แก่ มันแล้วแต่ว่ามีเงิน ไม่มีเงิน ถ้าคนมีเงิน เขาก็มีสินสอดมีอะไร อย่างลุงนี้ไม่มี สมัยก่อนนี่มันมี 2 อย่างนะ ของลุงนี้พากันหนี คนแรกนี้อยู่ใกล้กัน ก็ชวนกันไปอยู่ที่นา ห่างจากบ้านห้าหกกิโลฯ ไปทำนา คนที่สองนี่ก็บ้านแถวอยู่ห่างบ้านเอามาอยู่ที่บ้าน ตอนนั้นยังค้าขายอยู่ ถ้าจัดแต่งงานก็จะไม่มีเงิน ถ้ารักกันจริงก็เลยชวนกันมาอยู่ที่บ้าน คนแรกนี่ไปกันต่อ ครั้งแรกไม่รับ ครั้งที่สองไม่รับ พอถึงปีใหม่นี้ไปกันต่อเขาถึงรับเพราะมันเป็นประเพณี พอมีลูกเขาก็รักเรา เอาลูกเราไปเลี้ยง

สมัยก่อนร้านค้า มีอยู่ร้านแขก มาจากต่างประเทศ มีสี่คน ขายพวกเสื้อผ้า ของกิน น้ำมัน กะปิ ปลาทุ่นี่ก็ไปหาที่เชียงใหม่มหิด ลุงยังเคยไปหา ไปนี้ห้าคืนหกวัน ไปทางสันป่าตอง นอนที่วัดหนองคำ เกิดมาก็เห็นแขกเลย ไทใหญ่ไม่ค้าขาย แขกนี้พูดไทใหญ่ ลูกหลานก็ยังอยู่ สมัยก่อนพ่อเขาขายอยู่ที่ข้างธนาคาร สมัยก่อนเราปลูกกินเอง เราไม่เคียดร้อน หอมกระเทียมนี้ไม่ขาย ข้าราชการนี้ไม่มีเยอะ เขาก็ซื้อของจากร้านแขก จากชาวบ้าน

ขุนนี้มี ตรงข้ามโรงแรม ที่มีเสา เป็นบ้านขุน เขาเรียกแม่เฒ่าขุน ยายนวล แฟนเขาเป็นลูกขุน จ่อปีตะหน้าบ้านลุงเป็นลูกขุน มีสามคนพี่น้อง ผู้ชายสอง ผู้หญิงเสียไปแล้ว ขุนนี้เป็นคนไทใหญ่ ตอนเล็กๆ ยังเห็นบ้านของขุน ใหญ่ ชั้นเดียว แต่ว่าง ไอ้ที่ธนาคารนี่แต่ก่อนก็เป็นบ้านขุนเหมือนกัน บ้านขุนนี้มี 2 หลัง เป็นเสาเขต ที่รั้วสมัยก่อนต้องมีรั้ว วัควายมันเยอะ บ้านตรงยายนวลมันกว้าง มุงตองหมด มีวัดจะมุงไม้มั่ว ที่วัดต่อแพยังมีอยู่เหมือนกระเบื้องไม้ บ้านคนก็มีถ้ำคนรวยๆ เขาจะทำ ที่เป็นขุนนี้ก็มีส่วนใหญ่ไปตัดไม้ตะเคียนมาสร้างบ้าน มันทน มันดูน้ำ ไม้สักนี้ถูกแดดถูกฝนมันจะแตก สมัยก่อนถ้าเราจะปลูกบ้าน เราไม่ต้องหาช่าง หาสลักคนที่ถือเงินขึ้น เขาจะบอกเจ้าที่เจ้าดิน อย่างจ่อปีตะ ก็เป็น เราทำบ้านเราต้องบอกเขา ให้อะไรเขาก็มี เราก็จะทำข้าวหอมต่อ บอกเจ้าที่เจ้าดิน บอกวันเวลา เจ้าของบ้านเป็นคนบอก สลักก็ดูถูกๆ ให้ แต่คนละคนกับคนถือเงินขึ้น สมัยก่อนพระดูถูกๆ ให้ อย่างเดี๋ยวนี้อีกมี ส่างฟู มณิธร น้อยหวาน อยู่หมู่ 2

ลูกไทใหญ่ จ๊าดไต ที่ขุนยวมมีคณะเดียว ลุงมาได้เล่นตอนอายุประมาณ 28 แต่ตั้งมาก่อนนี้นานแล้ว ไม่มีเก็บค่าดู สมัยก่อนถ้ามีปอยนกปอยโตก็จัดรวมกัน เมื่อก่อนมีแต่ผู้ชายทั้งนั้น ลุงเล่นเป็นตลก เล่นที่ม่วยต่อ สมัยก่อนรดไม่มี ไฟก็ไม่มีเดือน 11 นี่ตั้งแต่ศาลเจ้านี้เดินเอา ถ้าเราแห่นกแห่อะไร ตามถนนนี่จะมีแม่ค้า พวกที่ไม่มีแฟน เขาเรียกแม่สีเส้ เราจะร้องเพลงไทใหญ่ จีบเขา เฮ็ดความ เราจำมาจากหนังสือ จ๊าดไตที่นี้ทำเป็นเรื่องที่ก้านเก๋ ชื่อส่างสอน เสียชีวิตแล้ว ก้านนบุญศรี สองคนพี่น้องเป็นหัวหน้าลูก เป็นคนแต่ง ถ้าฝนหยุดก็จะมีการแสดง ออกพรรษานี้เขาตบตาตรากัน พอค่ำก็เล่น ช่วงพ.ย.-ธ.ค. ช่วงมีงานนี้ก็พากันเดินไปวัดทั้งต่อแพ เมืองปอน ถ้าเม.ย.จะไปรดน้ำที่ศาลเจ้าก่อน แล้วค่อยไปวัด แล้วรดกันเป็นคณๆ ขอรดดีๆ น้ำสะอาด ถ้าผู้เฒ่าผู้แก่จะใส่ส้มป่อยในน้ำไปรด สมัยก่อนผู้หญิงไปตักน้ำก็จะกางร่มไป เรียกว่าทิเปา เป็นร่มกระดาษเอามาจากเชียงใหม่ พวกเป็นสาวที่ไม่แต่งงานจะกางร่ม มวยผม นุ่งซิ่น ใส่ทอง เอาสนับคาทาหน้า ถ้าเป็นสาวนี่จะมีหน้าม้า มีสต็อก (ผมตรงจอนม้วน) แล้วมวยผม ถ้าเป็นแม่ฮ้าง จะรวบรวมไว้ตรงท้ายทอย เรียกมวยเกล้าปาด แต่งงานแล้วก็เหมือนแม่ฮ้าง สมัยก่อนผู้ชายรุ่นเก่าๆ กว่าจะไว้ผมยาว แล้วมวย ไว้ข้างๆ เพราะเขาจะมีเคียนหัว (ผ้าโพกหัว) แต่รุ่นลุงนี้ไม่มีแล้ว ใส่หมวกนี้มาที่หลัง ตอนจอมพล ป. ผู้หญิงนี้ใส่ก๊อบ ถ้าเป็นแม่ฮ้างจะกางร่มดำ (สีดำ) รองเท้านี้เอามาจากเชียงใหม่ คีบเอานะ แต่พอสงครามเลิกจะมีช่างที่ขุนยวมนี้เอายางรถของญี่ปุ่นมาทำเกือก แบบसानแล้วสวมผู้หญิงจะคีบ เขาตายไปแล้ว ไปตายที่จอมทอง

คุ้มหู ปิอุหลิง (เพชร) อันใหญ่หน่อยเรียก ปินากัด เดียวนี้ไม่ได้แล้ว พวกเพชรพวกพลอยนี้เอามาจากพม่า เมืองกุด เป็นเขตไทใหญ่ สมัยก่อนบ้านเรามีช่างทอง พ่อกำนันศรี ชื่อลุงจ้องพัน ก็ทำ กำนันศรีก็ทำเป็นหมู่ 2 ก็มี เขาเรียกลุงจ้องคำ ตายไปแล้ว ทำเขวน ทำอะไร ไทใหญ่ใส่แต่ทอง เงินจะเป็นพวกกะเหรี่ยง ม้ง

ผู้ให้ข้อมูล 7) นางต๋อมแก้ว มาเมือง อายุ 57 ปี
 ชาติพันธุ์ คนเมือง
 ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณฑศรี และนางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 วันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2552
 ที่อยู่ 588 ป๊อกวิทยา-ทรายมูล ม. 1 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม
 สถานที่ 588 ป๊อกวิทยา-ทรายมูล ม. 1 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม
 ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 รหัสเสียง PPK-ANT-KY-107.1-107.2

ประวัติป๊อกเดิม เป็นก๊วทรายมูลและหัวหนอง ตอนจัดทำป๊อกครั้งแรก ตอนหลังมาป่าพรหมเป็นรอง
 ประธาน ก็มาโหวตกันว่าทำมาหากินไม่ค่อยคล่อง ทำอะไรก็มีอุปสรรค ก็เลยเปลี่ยนมาเป็นวิทยา-ทรายมูล
 มันเริ่มแรกตั้งแต่ตั้งป๊อก ชุดแรกป่าพรหมเข้าก่อน มีร้อยตำรวจตรี วนาสิริ เป็นประธาน ป่าเป็นรองประธาน
 มานพ อมรศักดิ์สวัสดิ์ เป็นเลขา นอกนั้นก็เป็นการกรรมา ถ้าไม่มีจริงเป็นไม่ได้หรือต้องไปทุกที่ ป๊อกตั้งแต่ข้าง
 สนามกีฬาทางนี้ โรงพยาบาลทางนี้ ขานกะเลมาทางนี้ ไปถึงป้อมตำรวจ ไปถึงสี่แยกบ้านป่าพร

ป่าเป็นคนเขียนรายมาอยู่ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 แต่งงานตอนพ.ศ. 2523 มาทำงานครั้งแรก อยู่แม่ฮ่องสอน
 แต่ก่อนเป็นวิทยากรสอนกลุ่มสนใจ กศน. พอถูกเข้าโรงเรียนตอน พ.ศ. 2527 ก็ได้ย้ายมาตามลูก หัวหน้าสงสาร
 เมื่อก่อนไม่ได้ตั้งเป็นป๊อก รวมกันหมดเลย มาเปลี่ยนตอนปี พ.ศ. 2540 คนตั้งเดิมในป๊อกจริงๆ เป็นคนมาจาก
 แม่แจ่ม คนกะเหรี่ยงก็มี แต่ยังไม่มา คนกะเหรี่ยงตั้งเดิมจะอยู่ แม่ของนายกอบต.เก่า แต่ก่อนเขามีช้าง แคว้นไม่
 ค่อยมีบ้าน มีแต่ป่าสน ศาลเจ้าก็มีแบบเดียวกับวัดโพธาราม อันนี้เพิ่งมีมา 2522-2523 แต่ก่อนที่นี้ไม่มีบ้าน
 ตอนป่ามาอยู่ใหม่เป็นป่าสน มีบ้านป่าบัวผัน ป่าเหมย อัยคำแม่ของอ. บุรณ์ มณีธร บ้านลุงหม่องแซ่ แค่นั้น
 ปกาเกอญอมีหลายหลัง จะมีลุงพะสะบือ ตั้งเดิมจริงๆ มาจากแม่แจ่ม บางส่วนมาจากแม่แจ่ม บางส่วนมาจากพม่า
 ตั้งเดิมจริงๆ มีไทใหญ่ กะเหรี่ยง คนเมือง มั้งที่เพิ่งมา ประมาณปี พ.ศ. 2529 มีบ้านมั้งแค่ 3 หลัง อยู่ตรงโบสถ์
 แต่ก่อนๆ มีแค่สองหัวเมีย แต่เดี๋ยวนี้มาใหม่จากเขียนราย มั้งเก่าแก่จริงๆ เสียชีวิตไปแล้ว เฒ่าจริงๆ ก็เป็นแม่เฒ่า
 ของ สท. สื่อสาร ยายดี ยายคำ มาจากแม่แจ่ม แม่ป่าเหมยมาจากแม่แจ่ม คนที่มาจากแม่แจ่มเขาหนีความยากจนมา
 หาที่ทำมาหากิน แต่ป่าพรหมเข้ามาครั้งแรกอยู่ตรงหน้าไปรษณีย์เก่า ลุงเป็นคนที่นี่ พ่อเป็นคนแม่แจ่ม แม่เป็นคน
 ไทใหญ่

คนมั้งที่มาตั้งบ้านแรกๆ ตายไปแล้วเหลือแต่ลูกสะใภ้ ลุงว้าง สะใภ้รัตน อมรศักดิ์สวัสดิ์ เมียอีกคน
 ชื่อชูลี แซ่จาง อยู่แถวนี้หมด เขามาอยู่ตรงนี้แต่ทำงานบนดอย ถ้ามีเงินก็ซื้อนาแถวนี้ มาจากแม่ฮอด ปางอุ๋ง
 คนตั้งเดิมที่คลุกคลีกับญี่ปุ่น ยายส่วย กันทะใจ ยายคำ-ลุงทองสุข จารูเวช (ลุงทุน) แกยังเป็นเด็ก มั้งนี้มาทีหลัง
 ปกาเกอญอมันก็มีเยอะเหลือแต่ลูกหลาน มียายเหียน นุติ ที่มาจากแม่แจ่ม ยายผันด้วย สมัยก่อนเป็นป่าหมดแถวนี้
 สมัยก่อนมีผู้หญิงหากิน มันมีบ้าน ก็พากันม้ามั่ว หน้าบ้านดาบหาญ มีคนเดียวที่ทำ แกเสียชีวิตไปหลายปีแล้ว
 เป็นคนเมืองมาจากแม่แจ่ม แกคิดเหล้า ทำแบบลับๆ ตอนหลังบ้านคนเยอะเข้าก็ทำไม่ได้ ถอนไม่มี ตอนหลังเป็น
 ลูกโรงรังได้แค่หนึ่งคัน สมัยก่อนมีโรงหนังเขาก็เดินไปกิน ไปทำบุญก็ไปวัดม่วยต่อ วัดทรายมูลนี้เพิ่งมี ยายต๋อม
 คำ สุวรรณเขตนิกม แกทำไว้เป็นที่ปฏิบัติธรรม แฟนแกชื่อ อินทร์ สุวรรณเขตนิกม เสียแล้ว เหลือแต่ลูกแก
 ทางโน้นเรียกก๊วทรายมูล ก๊วนี้หมายถึงแคบนิดเดียว ทรายก็คือทรายที่กองไว้ ส่วนใหญ่ก็มาจากแม่แจ่ม กะเหรี่ยง
 จะมีลุงหม่องแซ่ ลุงพะสะบือ แม่anyak อบต.คนเก่า สมัยก่อนถ้าจะดักน้ำก็ต้องลงไปดักในนา ข้างๆ โรงพยาบาล

น้ำประปาไม่มี ไปดักล้าห้วยข้างบ้านเฉลิม ข้างโรงฆ่าสัตว์ ตักมาใส่โอ่งไว้ หาบทุกวัน แต่ก่อนหาบหนึ่งได้สสิ่ง
 ค่อยๆ ขึ้นมา บ้านนางโยะ ก็มี ตัวแก้อยู่ คนเก่าคนแก่ ไม่ต้องเสียตังค์ แต่ถ้าบ่อสกปรกก็ต้องช่วยกันทำความสะอาด
 สะอาด ส่วนมากปีละครั้ง คนสมัยก่อนที่รับจ้างหาบนี้คนจน เจ้ามามณังศรี แกมีเงิน ชาวบ้านก็รับจ้างแก มีค่าก็ไป
 แลกข้าวแก แล้วก็มีอีกคน พ่อของยายบุญประกาย แสงใส แต่ก่อนใกล้ก็เหมือนไกล มันมีแต่ป่า แต่ก่อนเวลารถจะ
 ไปแม่ฮ่องสอนต้องเอาคนลงก่อนให้คนขับเอารถข้ามสะพานไปก่อน แต่ก่อนมีรถประจำทางแต่คันใหญ่กว่านี้
 มีแต่ของลุงบู๊ คนเดียว ตอนหลังก็มีเพิ่มมา มันไปยาก แต่ก่อน

แต่ก่อนป่าทำงานโรงเหล้าข้างหนองจองคำ ไปกรมทางหลวงที่ปางหมู พอมายู่นี้ก็ค้าขาย ขายของชำ
 เปิดร้านอาหาร เลี้ยงหมู ทำนา ทำทุกปี ข้าวมีเต็มยุ้ง แต่ก่อนอำเภออยู่ตรงเทศบาล บ้านพักนายอำเภอก็อยู่
 อำเภอใหม่นี้ ไม่ถึง 10 ปี

ลุงเหล่าแต่ก่อนเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย หาบของไปขายตามบ้าน แกมายนาน ร้านเพิ่งเปิดได้ไม่กี่ปี บ้านแกอยู่
 ข้างบ้าน อ.ทวี คนเก่าแก่จริงๆ ก็พ่อลุงสว่างโทะ บ้านป่าเดิมก็ใกล้ๆ กับเขา แต่ก่อนตอนมีตู้เย็นใหม่ๆ ป้ามัดหวาน
 เย็นขาย ที่หน้ากลางแปลงบ้านครูแสงดาว เก็บสับยี่สิบบาท ลุงเดิมที่เป็นประธานป๊อกบ้านชุมเป็นคนประกาศ
 ประชาสัมพันธ์ หนึ่งฉายอยู่นานเหมือนกัน มาเลิกไปตอนมีทีวี มีบ้านป่าเพ็ญ กับบ้านป่า ถ้าเรื่องไหนเขาชอบกันก็
 จะมานั่งดูที่บ้านป่ากันเต็ม ที่หัวหนองนี้มีไม่กี่บ้าน

ปามีลูก 2 คน เสียไปคน คนแต่ก่อนพอมิแฟนแต่งงานกันแล้วไม่กล้าคุยต่อหน้าพ่อแม่ต้องไปคุยกันในนา
 ขุนจันตะ แกค้าขายจากพม่า แกเสียไปแล้ว น้องชายแกอยู่ที่พม่า แต่ก่อนเขาอยู่แม่ลาน้อย
 ซ้างม้า นี่เขาเอาไว้ในบ้านก็มี ในนาก็มี มีเป็นร้อยนะ

ยางตรงป๊อกเด่นยางแดง มีไม้เยอะ มันมีไม่กี่คน แยกไปอยู่ตรงสนามบิน ลุงหม่องยูนก็เป็นกะเหรี่ยง
 ดั้งเดิม บ้านอยู่ติดกับวัดทรายมูล

คนเก่า ยายเมืงะ ยายส่วย ลุงทุน ลุงหม่องยูน
 ศาลเจ้าที่ใกล้ๆ นี้ผู้หญิงเข้าได้ เพิ่งลงไป มีเจ้าพ่อข้อมือเหล็ก หน่อคำแลง เจ้าพ่อหลักเมือง พ่อฤาษี พ่อปู่
 แต่ก่อนหัวหนองมีร้านลุงบุญร้านเดียว ขายของแห้ง แล้วก็มีร้านป่า ขายทุกอย่าง ร้านแขกนี้เพิ่งมี
 มา 5-6 ปี แต่กะเหรี่ยงนี้ไม่ได้ขายของ แต่ก่อนบ้านธนาคารเป็นของป่าจินตนา ส้ารวจ เป็นตำรวจหญิง หน้าร้านแขก
 แต่ก่อนขี้เหล้าโค่นินทา ไม่ค่อยมีใครชอบ จะกินก็ต่อเมื่อมีงาน
 บ้านเจ้าช้าง ก็ขุนจันตะ พ่อของหม่องติมิด เคยทำงานกับขุนจันตะ พ่อเขาเคยตีขอกเกี่ยวช้าง ตีกันมาตั้งแต่
 รุ่นพ่อ แต่มึงนี้ไม่รู้เพราะไม่ค่อยได้คลุกคลีกัน เพราะเขาถือคริสต์ บางคนเขาบอกว่าถือคริสต์ประหลาดดี
 ป่านุโพ กับลุงแก้ว ตุ่น ก็เป็นคนดั้งเดิม เป็นปกาเกอะญอ

คนทำงานฝีมือในป๊อกวิทยา-ทรายมูล

ติมิด ใฮ้หม่องทำทุกวัน
 จักสาน มีเยอะหัวหนอง เป็นคนที่นี่ แต่พ่อแม่มาจากแม่แจ่ม นายทุน ลุงหม่องแช่ สานกระดัง
 แต่ไม่ละเอียดไม่ค่อยสวย
 ประชาคมเรื่องอนุสรณ์สถาน
 ค้านอยู่สี่ห้าคน ที่เหลือก็เห็นด้วยหมด ทำตรงสนามกีฬา ปลุกดอกซากุระ บ้านเราก็สวย คนบ้านเราจะมี
 งานทำกันเยอะขึ้น ไม่ต้องออกไปทำที่อื่น คนญี่ปุ่นมาเยอะๆ เราก็ช่วยดูแลเขา ให้ความปลอดภัยเขา งานเข้ามา

เงินก็จะมี พิพิธภัณฑน์ใหม่เขาจะปรับปรุงอะไรหลายอย่าง ที่ประชาคมเฉพาะวิทยา-ทรายมูลร่อยกว่าคน ไม่มีค่านักคน นายคนแก่ก็เล่าเป็นเรื่องเป็นราวให้ฟังน้ำประปา ผู้สูงอายุ ศาลเจ้า พิพิธภัณฑน์ หลายเรื่อง

แถววัดโพธารามเขามาจากแม่แจ่ม ดั้งเดิมก็พ่อของแฟน พระครูอนุศาสน์โกศล เจ้าคณะอำเภอเป็นคนดั้งเดิม เป็นญาติกับแฟน เป็นลูกของน้องพ่อ คนแม่แจ่มบางคนก็มาพร้อมกัน บางคนก็มาเองคนเดียว บางคนก็ตามญาติมา ป้ามาอยู่ที่นี่ก็เห็นคนแม่แจ่มมาอยู่ก่อนแล้ว

ผู้ให้ข้อมูล 8) นายประจิต วงศ์แสน อายุ 51 ปี
 ชาติพันธุ์ ไทใหญ่+ปกากะญอ
 ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณฑศรี และนางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2552
 ที่อยู่ 820/2 ป๊อกวิทยา-ทรายมูล หมู่ 1 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 สถานที่ 820/2 ป๊อกวิทยา-ทรายมูล หมู่ 1 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 รหัสเสียง PPK-ANT-KY-108.1-108.2

เกิดที่บ้านน้ำม่าง อยู่ในเขตพม่า มีพี่น้อง 10 คน ลุงเป็นคนที่ 8 ตอนนี้อยู่เหลือ 2 คน พี่สมพร วงศ์แสน (พี่ชาย) พ่อชื่อหมวก (คนเมือง แม่ล่าน้อย) แม่ชื่อนางเอ้ย (ปกากะญอ แม่ล่าน้อย)

พ่อเผ่าน้อยหมวกเคยทำงานกับเจ้าช้าง ชื่อขุนจันตะ มีหน้าที่เลี้ยงช้าง ตามหัวหน้าไป ขุนจันตะมีช้างเกือบร้อยตัว จะถึงร้อยแต่ก็ไม่ถึงสักที มันตาย เมื่อก่อนเขาว่าขุนจันตะเป็นคนแม่สะเรียง เขารับชักลากไม้ในแม่ฮ่องสอน พ่อเผ่านี้อย่างที่ช่วยทำกับข้าว ใครที่ช้างมาก่อนก็มาช่วยกันทำ กินอยู่ในปางไม้ ไม่หมดเขาก็ย้ายปางช้าง 1 เชือก ต่อคนดูแล 1 คน มันจะไปเป็นสาย แม่สะเรียง หรือเชียงใหม่ แต่เป็นไม้ของขุนจันตะหมด ตอนนั้นแม่อยู่แม่ล่าน้อย พ่อเข้าป่าไปคนเดียว ไปกันนานจนคนรุ่นนั้นไปไม่กลับมา คนแม่ฮ่องสอนไปตั้งบ้านที่น้ำม่างเยอะ บางทีก็ไปเป็นต่างด้าว ลูกเต้ากลับมาตามหาปู่ตายาก็ได้เป็นคนไทยหมด พ่อไปเป็นปี ถ้าไม้ในป่าหมดก็ปักช้างแล้วก็กลับบ้าน ค่าจ้างนี้ถ้าช้างร้าย ช้างจะได้เงินเดือนๆ ละ 70 บาท แต่ถ้าช้างไม่ดุ ที่ใจดี จะได้เงินเดือนๆ ละ 30 บาท เป็นเงินแถบ ของพ่อนี้ไม่แพง พ่อเป็นควาญช้างตั้งแต่ยังไม่มีเมีย พ่อมีช้างได้เงิน ก็มาแต่งกับแม่ อยู่ไปอยู่ไปก็ชวนแม่ออกไปอยู่ที่น้ำม่าง ผมก็เกิดที่น้ำม่าง พ่อผมอายุได้ 28 ปี ก็ข้ามกลับมาหาญาติที่แม่ล่าน้อย แต่ก่อนหน้านั้นก็มาหาเงินแถวอำเภอขุนยวม มาพึ่งพาอาศัยคุณป้าคุณลุง ไปรับจ้างถางป่า ทำไร่นา ผมชินที่ขุนยวม ถือเป็นที่อยู่เก่า เลยย้ายมาจากแม่ล่าน้อย ตอนพ่อกับแม่ไปอยู่น้ำม่างมีลูกแล้วที่ย้ายมาจากน้ำม่างเพราะว่ามีการรบกันแล้วเขาบ้านชาวบ้าน ที่น้ำม่างมีรวมหมด พม่า กะเหรี่ยง ไทใหญ่ ตอนนั้นมี 90 หลังคา ลูกที่ลูกน้องก็ยังอยู่ มันจะมีคนขุนยวม คนแม่ล่าน้อย คนเมืองปอน กลับมาหมด มาตามหาทะเบียนบ้านที่ผู้ใหญ่ ไปค้นที่อำเภอ ก็ได้บัตรตอนที่ผมโตมาที่พ่อทำไร่นาแล้ว พ่อเสียชีวิตตอนปี 2542 ตอนอายุ 89 มาเสียชีวิตที่ขุนยวม ที่บ้านหลังนี้ ตอนผมมาจากแม่ล่าน้อยผมก็มาซื้อที่นี่ บ้านก็ไม่ต้องทำ แต่ก่อนมันถูก ผมซื้อมา 60,000 บาท ตอนปี 2535 แม่เสียชีวิตที่น้ำม่าง ตอนที่พ่ออายุ 30 กว่าที่ที่น้ำม่างกะเหรี่ยงเยอะ ไทใหญ่เยอะ คนเมืองก็เยอะ บ้างก็หนีคดีไปแล้วครอบครัวก็ตามไป

อยู่ แต่พอนี้ไปชี้ข้างแล้วเจอก็เลยพาแม่ไป อยู่จนบ้านเมืองไม่มีที่ที่จะอยู่ เลยกลับไปอยู่แม่ลำน้อย มันไม่สนุกอยู่ได้ 3 ปีเลยชวนพ่อมาอยู่ที่ขุนยวม ที่มาหาถิ่นขุนยวมเพราะเรื่องอุปโลกบริโลกต้องมาเอาที่อำเภอขุนยวม มาหาบ้านกัน ไป มันมีแต่ไร่แต่นา ไร่พวกของกิน ปลากระป๋อง เกลือ ต้องมาเอาที่ขุนยวมหมด รับจ้างกันหาไปหาบมา เขาให้เป็นจ้อย มากกว่ากิโด ได้หาบละบาท บางทีเขาก็หาบไปขาย แต่มาซื้อเองก็มี สมัยที่ลุงเคยอยู่ก็เกลือบัดทำ กระสอบข้าว สิบบาท เดี่ยวพ่อขายตัวละ สิบบาท ต้องมาที่ขุนยวมหมด คนที่ขุนยวมก็ไปเหมือนกัน มีพี่น้องอยู่ มันไม่ไกล จริงๆ มันก็ฝั่งไทยนี่แหละ ไปทางประตูเมือง ห้วยคั่นนุ่น ลงเขาก็ถึงน้ำมางเลย เดินอย่างเดียววันหนึ่ง ออกจากบ้านแปดโมง ถึงสามโมง เดี่ยวนี้มีรถไปอยู่ ตอนที่บริษัทบ้านเราไปทำไม้ ไปกับร่องรอยทางเดิม

สงครามโลกครั้งที่ 2

ตอนแรกๆ มันไปตามทางเดินของญี่ปุ่น ตอนที่พ่อกำลังออกจากแม่ฮ่องสอนไปอยู่น้ำมางนี่ญี่ปุ่นกำลังถอยเลย อี๊ดๆ อยู่ เน่ตายยังหมื่นอยู่ หัวกะโหลกดูที่ไหนก็ขาวเพียบเลย พวกที่ไม่มีข้าวอาหารตายก็ยังมี เสื้อผ้าที่ยึดมานี้ก็ยังได้อยู่เวลาเราไปไม่ได้ก็เอามารองทาง รถก็ยังได้อยู่ บางทีไปติดเครื่องเครื่องก็ยังได้อยู่ เห็นญี่ปุ่นที่น้ำมาง เขากำลังข้ามน้ำสาละวินมา พ่อบอกว่าบางคนมีกล้วยหวีเดียวก็ได้ทอง 3 บาท ญี่ปุ่นมันไม่มีกิน เขาว่าอย่างนั้น เอาทองมาแลกกินข้าว ข้าวต้ม นี่ได้ทองได้เงินเยอะ แต่พวกที่บ้านน้ำมางญี่ปุ่นมานี่หมด มันมาขอกิน กลัวโดนขอกิน หนีเข้าไปป่าไปลักผัก ตอนเขากลับมานี่ทั้งช้าง ทั้งม้า ทั้งรถ ทั้งคน ตอนนั้นเขาก็ไปจับพ่อมาขูดถนน ที่จากน้ำมางมาแม่ฮ่องสอน ถนนเส้นนี้แหละ ที่บ้านนี้ถนัดคนญี่ปุ่น ญี่ปุ่นมาจ้าง คนเยอะตรงหน้าใครหน้ามัน ไม่ได้ย้ายที่เลย ขูดแค่สอกเดียว คนมันเยอะเสียงคุยกันเหมือนเสียงเครื่องบิน ตายเยอะ มันร้อนมันอะไร ตายกันตรงหน้าก็ไม่รู้จะทำยังไง ญี่ปุ่นเขาจับมา แต่ถ้าช่วยแล้วเขาก็ให้เงิน ตอนเขาถอยเขาจับคนมาช่วยขูด แต่ตอนเขาไปนี่พ่อไม่ทันเห็น ทหารญี่ปุ่นนี่พ่อบอกว่าไม่แก่เท่าไร ถ้าใครขึ้นมะพร้าวชาวบ้านแต่ไม่ได้รับอนุญาตหัวหน้านั้นจะสั่งให้มาลงโทษ ดี ไม่ให้กินข้าว หรือเบกของ เขาไม่ได้มาทำร้ายเรา เวลาชาวขุนยวมไปทำนาเขาก็ไปช่วย ที่ขุนยวมมีอยู่ชายแควแต่งงานกับญี่ปุ่น อยู่คนเดียวมีลูก 2 คน ตายไปคนที่ประตูเมือง น้ำมางไม่มีเลย

บ้านน้ำมางมีวัด เหมือนแม่ฮ่องสอน มีปอยสา่งลอง ปีใหม่สงกรานต์ก็ขึ้นวัด มีบ้องไฟ เหมือนกันกับทางเรา วานปะลึกก็มี มีงานอะไรก็เหมือนกันหมด มันจะเหมือนบ้านเรานี้แหละ แต่ทหารพม่าเขาคุมหมด ไปได้มันมีรถที่ต่างออกไปทุกวัน รถทหารพม่านั้นเขาของมาลงด่านพม่า รถเราก็เอาของลงที่ด่าน ของที่เอามาจากพม่า เป็นใบชา น้ำตาลก้อนเหมือนน้ำตาลปีบแต่หอมกว่า พริกแห้ง ปลาแห้ง บ้านเราก็เอาน้ำมัน (กิน) ไป รองเท้าตราช้าง สบู่ เขาชอบ น้ำมางเขาใช้ของที่นั่นหมด รถไฟ ก็ที่นี่ถ้ามันพังเขาก็เอามาซ่อมที่นั่นหมด ถ้าไปนี่เขาเก็บ 200 บาทถ้าเป็นนักข่าวไม่ให้เข้า ถ้าเขาจับ ถ้าหาพี่น้องเขาให้เข้า ถ้าเอากล่องไปเขายึดไม่ให้เขาเข้าไปถ่าย น้ำมางนี่สุกนะ พอถึงปอยสา่งลองนี่คนเผ่าคนหนุ่มเขามีเฮ็ดความ เมษายนหรือ มีนาคม นี่จัดใหญ่เลย เหมือนบ้านเรานี่สามวันสามคืน เวลาโรงเรียนปิดเทอม แต่ที่น้ำมางนี่ไม่ต้องปิดก็บวชได้ มันเป็นบ้านป่า ครูเขาไม่สนใจเท่าไร เป็นครูช่วย มาจากพม่าสอนภาษาพม่า คนน้ำมางนี่จะรู้ภาษาเยอะ ทั้งกะเหรี่ยง ไทใหญ่ พม่า ไทย ได้ทุกอย่าง คนไทยเราไปทุกวัน ยิ่งบริษัททำไม้เข้าไปเขารู้หมด ที่ทำไม้รุ่นใหม่นี้แหละ ตอนนั้นไม่มี เขาหยุดอยู่ ลุงก็ยังไม่ไปกับเขา ทางบ้านแม่สะเรียง เขาทำให้บริษัทยูเนียนพา ของพ่อเลี้ยงสมพงษ์ ทำได้ 2-3 ปี ตอนนั้นยังไม่แต่งงานลูกอายุ 28-29 แต่งงานตอนเกือบจะ 30

ตอนอยู่น้ำมางนี่ทำนา ไร่ข้าวนี้เยอะ ไม่ได้ยากเหมือนสมัยนี้ ม.ก.-ก.พ. ไปฟันๆ ตัด มี.ก. เม.ย.ก็เผาไถสลับจะลงนี่ก็ไปเก็บขยะ พอฝนมานี่ก็ไปตัดหญ้า แล้วก็หว่านกล้า เสร็จแล้วก็ปลูกนา งานี่เอาไปไถทำน้ำมัน เขาเอาไปไถที่เหมือนกังหันอย่างที่ต้องแพ็กยังมี เอาน้ำมันมาขายที่ขุนยวมปีบละ 250 บาท แพงที่สุดแล้ว งานี่ปลูก

ในป่า ต้องมีแคสส่องให้สว่างตลอดเป็นงาปี 4 เดือน ข้าวนา ข้าวปี ปลุกข้าวไว้กิน เป็นข้าวพื้นเมืองอย่างเดียว เขาเรียกข้าวหลังปานขอ เป็นสีเหมือนข้าว กข ข้าวเจ้าไม่ใช่ข้าวนี้ ประวัติมันนี่ความจริงมันลุ่มมันคิดหนีมาตั้งนาน ทำปีใดไม่หมดหนี้ พอเอาข้าวนี้มาปลุกมันปลดหนี้ได้หมดเลย มันเลยไปจ้างขอไปขอในทุ่งในนา ทุ่งที่ข้างนี้ ชื่อสังกาน มันเรียกว่าข้าวสังกานขอ เขามาเรียกง่าย ๆ ว่า หลังปานขอ ข้าวนี้ก็ปลุก แต่ไม่เยอะ เอามาทำข้าวหลาม ข้าวปลุก มีงานเฮ็ดปอยหลูข้าวก็จะเอาข้าวนี้มาทำ เหมือนที่ขุนยวม ถ้า มกราคม-กุมภาพันธ์ ข้าวหายาก ปอยสังกานก็มี สงกรานต์นี้เข้มข้นกว่าที่ขุนยวม คือ เขารักยาประเพณี พอเจ้าพ่อหลักเมืองมาแล้ว เสร็จจากคำหัว พ่อหลักเมืองเขาก็จะเอาน้ำส้มป่อยไปคำหัวทุกบ้านเลย ถ้าคนไหนกลัวน้ำ ถ้าเจ้าของหนี้ที่เขาขึ้นบ้านไปปลดเลย เขาแก่งกัน ขุนยวมไม่มีแล้ว หายไป น้ำมาก็มาเอาประเพณีที่นี้ไป เดียวนี้ที่นู่นก็หายแล้ว ปอยเดือน 11 นี้ร้านกรำโตทุกบ้านเลย เขาจะคุยแก้คำกันทุกบ้านเลย พวกจองพาราต้องไปคุยกับพ่อเผ่าป๊ะ ยอดเมืองนาย เขาจะรู้เรื่องมาก บางทีพ่อเผ่าป๊ะอาจจะไม่ใช่คนขุนยวมก็ไม่ใช่เหมือนกัน เพราะเมืองนายนี้มันอยู่ที่พม่า แม่เจ๊นี้เป็นอำเภอก็คือโกปี มันมีสองชื่อ เวลาไป เจอน้ำมาง เข้าไปบ้านกลาง แล้วก็ไปแม่เจ๊ ตอนที่อยู่ที่นี่ขึ้นอยู่กับจังหวัดคอกก่อ คนไทใหญ่เยอะ แต่ไม่มีคนพม่า มีคนคอกก่อ เหยียดกัน ห้วยต้นนุ่น แม่เงา ถ้าเป็นคนเมืองก็เป็นแม่ลาน้อย ขุนยวม เมืองปอน ถ้าพม่าเขาจะมามีเมียที่นั่น พม่าแท้ๆ นี่เขาไม่มาอยู่

แม่เป็นกะเหรี่ยง ก็มีเลี้ยงผี เขาจะเอาไก่มาเชือด แล้วเรียกลูกมามัดมือให้ แล้วค่อยกินกัน ทำทุกปี ปีละครั้ง บ้านเรายังมีอยู่ ไก่หนึ่ง เพศผู้เพศเมีย ถ้าผู้เผ่าผู้แก่งไม่มามัดมือให้ก็ยังไม่กิน พอพ่อไปถือศีลพ่อก็เลยให้ทั้งประเพณีไปตอนพ่อรับศีล อายุประมาณ 50 ปี ทำช่วงใกล้ถึงฤดูฝน เขาจะสบายตลอดทั้งปี ตั้งแต่ที่น้ำมางแล้ว พอผมไปอยู่บ้านไทใหญ่แม่ก็พูดไทใหญ่ แต่งตัวไทใหญ่ ตอนที่อยู่น้ำมาก็ยังมีกะเหรี่ยงใส่ชุดอยู่ก่อนจะเลิกถือผีมีเพื่อนมาชวนพ่อเข้าวัด แก่เลยไปวัด พอฟังธรรมแล้วก็เลยทิ้งปืน ทิ้งอาวุธ แล้วเข้าวัด

คนแต่ก่อนนี้ไม่เอาไม้สักทำบ้าน เขาจะเอาไม้แฉ่ ไม้แดงทำบ้าน เขากลับ เขาบอกว่ามันร้อนคนธรรมดาอย่างเราอยู่ไม่ได้ ต้องเป็นพวกเจ้านาย นายอำเภอ ผู้หลักผู้ใหญ่ ถ้าจะเอาก็เอาเขาทำเป็นเสา บางคนไม่กล้าก็เอามาชนิดเดียวใส่บ้านให้มันครบ เวลาปลูกบ้านต้องไม้ให้ครบเสา 12 ต้น มีไม้แฉ่ ไม้สัก ไม้แฉะ ไม้ประดู่ ไม้ติง (ทองติง) แม่บ้านจะมาช่วยกันทำกับข้าว พอขึ้นเสามงคลเขาก็จะรับเอาเสาอื่นๆ ขึ้น เสามงคลจะเอาไม้แฉ่ ไม้ประดู่ทำ ถ้าเอาเสามงคลขึ้นแล้วมีคนตายเขาจะเอาเสาทิ้งเลย แต่ที่บ้านนี้จะไปดูหมออีกทีว่าอยู่ได้หรือไม่

ผมเพิ่งมาตีมีดที่ขุนยวมนี้แหละ พ่อผมก็รับจ้างซ่อมของที่ชำรุด ทำใหม่เลยก็ได้ แต่มันแพง ดีได้หมด พ่อแกตีมีดเพราะมีดแกพังเขาไปหาช่างซ่อม แล้วช่างเขาาก็เครียดกับช่าง แล้วคอยดูช่างทำก็เลยมาทำเอง ตีของช่างก็ได้ หลังจากตีมีดแล้วพ่อก็ตีมีด ตอนนั้นขุนจันตะมาจ้างเขาตีมีดอีก ของช่างนี้ดีตั้งแต่เลี้ยงช้าง ผีเดานี่พ่อเขาไม่ทำ ชื่อผีที่อยู่กับเหล็ก หน่อคำแหลง (หัวหน้าใหญ่) แสงคำเปิง (ตอนที่ไฟลุก) เปี้ยวป่องฟ้า (ลม) ลัวะก่อเมือง พ่อไม่ให้ไหว เพราะถ้าทำผิดมาต้องเลี้ยงมัน ผมก็ทำตามพ่อสั่ง ใครจะหยิบอะไรก็ได้ แต่ถ้าเลี้ยงนี้ ผู้หญิงเข้าไม่ได้ เขาจะปกรั่วไว้เลย ตอนนั้นที่น้ำมางเขากินหลายคนแต่ไม่มีถือผีเหมือนกัน

ถ้าพ่อลูกใส่ไฟ ไฟลุก เรียกหน่อคำแหลง พอสว่างขึ้นมาเรียกแสงคำเปิง เปี้ยวป่องฟ้า เวลาหมอนพอก่อเอาที่นี้เรียกลัวะก่อเมือง ถ้าเลี้ยงผี ถ้ามีเด็ก มีผู้หญิงเข้ามาพ่อลูกจะป่วย ต้องเลี้ยงผี เขาห้ามใครเข้ามาเลย ไม้นี้แทนรองทั้งไว้ตีมีด ต้องเอาไม้ดีๆ ไม้แฉะ พ่อลูกไม่ทำงานวันพระ เราถือพุทธมันจะไม่ดีกับเรา เหล็กนี้ส่วนใหญ่ไม่ได้ซื้อ รับจ้างซ่อมให้เขา บางทีเขาก็เอาแหวนบรมมาให้ แต่หินลับนี้ไปเอามาจากป่า น้ำยม น้ำปาย ทุกบ้านที่เขารู้จักเขาก็จะมาหา ส่วนมากเป็นกะเหรี่ยง ลูกเริ่มตีมีดแทนพ่อเผ่าน้อยหมวกตอน ปี 2540 แต่ก่อนนั้นก็เป็นผู้ช่วยของพ่อเผ่า

ไม่ได้ทำอะไรทำนา แต่มีที่ไปแคว้นมา เมื่อเขาอนุญาตให้ชาวบ้านไปจับจองผืนที่ไป เมื่อไม่ถึง 5 ปี เดียวนี้คนมั่งที่มีที่ดินเขาก็ดีไม่ค่อยได้ ลุงเปา ก็มาศึกษาที่ลุงเหมือนกัน

ตอนที่มา 2535 ก็มาอยู่ที่นั่น ตอนนั้นเป็นป่าบัวตอง บ้านก็เพิ่งเยอะตอนหลังปี 2540 แคว้นนี้มั่งจะมาก่อนคนไทยกับคนเมืองมาทีหลัง มั่งเขาจะทำได้กะหล่ำ แครอท แคว้นทางไปทุ่งบัวตอง ส่วนมากเขาจะทำได้ ไร่ข้าว นาไม่ค่อยทำ แต่เดี๋ยวนี้เริ่มมาเช่าพื้นที่ขุนยวมทำ เดียวนี้มันคละกันหมด แต่เมื่อก่อนมั่งนี้เขาห้ามแต่งกับคนอื่น

การแต่งงาน

ไทใหญ่ถ้าหากรักกันจริงๆ จังๆ แต่ว่าไม่มีเงินขอ ก็พากันหนีแล้วค่อยมากันต่อทีหลัง พากันหนีก็พากันไปในป่า หัวไร่ปลายนาที่แหละ แล้วก็ให้คนไปบอกทางบ้านให้เอาข้าวไปส่ง วันรุ่งขึ้น หนุ่มสาวก็ไปปรับกันเป็นหมู่เลย เอาเหล้าเอาอะไร ไปกินกัน พอมาจะเข้าที่บ้านพ่อแม่ก็มีประตุนเงินประตุนทอง พ่อแม่ก็จะทำทำคุณิดหน่อย แต่ที่จริงก็ไม่มีอะไร แล้วก็จะมีผู้ใหญ่ไปคุยกับพ่อแม่ให้ ถ้ายากจนก็ค้าหัวพ่อแม่แม่แก่ก็พอ มีขัน ในขันมีกล้วยหวีหนึ่งหรือสองหวี ข้าวสาร ผ้าย บางทีก็มีเมี่ยง สามี่จะถือกะละมังที่มีกล้วยกับข้าวสาร ผู้หญิงจะถือพานดอกไม้ไปไหว้ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จะรับพานกล้วยแล้วก็จบ แล้วมัดมือ เอาด้ายใส่ไว้ในถาด เขาก็จะเอาเงินนั้นไปซื้อกล้วยไปค้าต่ออีก บางทีกล้วยก็ไม่เอา ให้เอาไปค้าหัวต่อ

ความเชื่อ

เมื่อก่อนเวลาจะสระหัว จะเอาไม้มาล้างหัว เขาเรียกไม้ซียอ มันจะลื่นๆ เอาไปใส่ต้ม มาล้างผม แล้วจะมีอีกประเภทหนึ่งจะมีกลิ่นหอม เรียกไม้หมีเหม็น เอาสองอย่างมาต้มแล้วผ่านะนาว กับส้มป่อยใส่รวมกัน แล้วเอาน้ำมาสระผม ไม้ซียอนี้ต้องตากแห้งไม่อย่างนั้นมันจะบูด เป็นประเพณีเก่าแก่ เวลาสระผมก็ต้องควั่น ควั่นควั่นเสีย เมื่อก่อนนี่คนเผ่าคนแก่ที่ดูเมื่อต้องยายแขก แต่ว่าเสียไปแล้ว คนตั้งข้าวก็มีสละมาตร ทางอำเภอใหม่ แยกไปรักษาคนที่บ้าน ไปหยิบข้าวสารมาดูข้าวคั่ว ข้าวคั่ว เขาเป็นอาจารย์

พ่อนดาบพ่อลุงเรียนมาจากบ้านน้ำมาง ตอนยังเป็นเด็ก ฝึกเพื่อต่อสู้ มีหลายท่า มี 7 ท่า เป็นท่าป้องกัน พ่อเผ่าหานานปุ่น เป็นอาจารย์ใหญ่ ที่ต่อแพ มี 12 ท่า เดียวนี้แก่ป่วยแล้ว ท่าของแกนี่เอาไปร้านก็ได้ เหนื่อยมาก ไร่ๆ ไปจับคนเดียว แล้วก็เอาดาบวางแล้วกราบ คนตรีหยุดทีหลัง แต่ของลุงนี้จะจบที่คนตรี จะให้สัญญาณที่ตาแล้วจบ ตอนลุงฝึกใหม่ๆ ก็ต้องไหว้ครู ถ้าจะไปไร่ ก็ต้องไหว้พ่อไหว้ครูบาอาจารย์ บางคนห้ามกินผลไม้ หัวเผือก หัวมัน บุก บอน ห้ามลอดใต้ราวผ้า ได้บันได ของลุงนี้ห้ามกินรอก ห้ามลอดราวผ้า ห้ามลอดไม้ค้ำคั่นกล้วย

สั๊กมหานิยม บางคนเขียนเป็นตัวหนังสือ ลุงไม่เอา ของลุงหยอดเอาเป็นจุกๆ ที่กลางหัว ที่ลิ้น ที่ไหล่ หลัง หน้าอก เป็นอาจารย์ที่ต่อแพ ตายไปแล้ว นายพลาคุ โปมา เป็นพี่ของแม่เอี้ย เขามาได้เมียที่ห้วยนา (ขุนยวม) เขาเชื่อว่าไปพุอะอะไรเขาก็เชื่อ

จองแข่งสำปู้ด มีเสาสี่เสา เอาน้ำใส่ เอาหน่อกล้วยหน่ออ้อย เอาอะไรมาห้อยข้างล่าง ข้างบนเอาพระมาวาง ที่เอาดอกมาสาน เอากระดามมาทำนี่ของใหม่หมด พ่อลุงจะเอาดอกมาสานเป็นลวดลาย กัน แต่ไม่มีหลังคาใส่กล้วยใส่อ้อยจะสวายขึ้น ลุงเอาไว้ 7 วัน แล้วเอาไปทิ้งนอกบ้าน ไม่ก็ที่ไร่นา เดียวนี้เขาเรียกจองพารา

ผู้ให้ข้อมูล 9) นางรัตนา อมรศักดิ์สวัสดิ์ อายุ 70 ปี
ทรง อมรศักดิ์สวัสดิ์ (สามี) อายุ 38 ปี
ชาติพันธุ์ ม้ง
ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณทศรี และนางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
วันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2552
ที่อยู่ ป๊อกวิทยา-ทรายมูล หมู่ 1 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม
จ. แม่ฮ่องสอน
สถานที่ ป๊อกวิทยา-ทรายมูล หมู่ 1 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม
จ. แม่ฮ่องสอน
ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
รหัสเสียง PPK-ANT-KY-109

แม่เผ่ารัตนาเป็นภรรยาของพ่อเผ่าว้าง หรือนาย ชั่วว้าง อมรศักดิ์สวัสดิ์ ซึ่งเป็นม้งบ้านแรกๆ ที่มาอยู่ใน ต. ขุนยวม (ป๊อกวิทยา-ทรายมูล)

ตอนมาอยู่มีบ้านม้ง 5 หลัง มีบ้านลู่ว้าง พี่ชายอีก 2 คน น้องสาว 1 คน น้องชาย 1 คน ย้ายมาจากแม่ฮุค ประมาณ 30 กว่าปี มีลูก 6 คน มาอยู่ที่นี้ตั้งแต่ลูกคนโตเป็นหนุ่ม ตอนนั้นลูกคนโตอายุประมาณ 47-50 ตอนมาอยู่ก็ ตั้งบ้านตรงนี้ ซื้อมาจากคนไต 700 บาท ตอนนั้นยังเป็นป่าอยู่ ป่าไม้ดี ก่อนหน้านั้นซื้อนาที่แม่สุรินไว้ก็เลยลงมาอยู่ ที่นี้ ให้ลูกได้เรียนหนังสือ เมื่อก่อนตอนที่อยู่แม่ฮุค ปลูกข้าวไร่ ปลูกฝิ่น พอเขาจับฝิ่นก็เลยซื้อที่ที่บ้านแม่สุริน ไว้ทำนา แต่ก่อนที่จะมาอยู่แม่ฮุค แม่เผ่าเกิดที่ปางอุ๋ง แล้วไปอยู่ที่แม่สะมา อยู่ในเขตแม่ฮ่องสอน ไกลมาก ตอนนี้เป็นบ้านกะเหรี่ยง แต่งงานที่นั่น แล้วค่อยมาอยู่แม่ฮุค ตอนนั้นมีคนม้งอยู่เยอะแล้ว ที่นั่นแต่งงานกันเร็ว พ่อไม่อยากให้แต่งงาน อยากให้เรียนหนังสือ เลยย้ายมาอยู่ที่นี่ ให้ลูกเรียนที่อนุบาลขุนยวม

แต่ก่อนไม่มีทางเดินไป ใช้มาด่าง (ขนของ) ที่บ้านมีม้า 3 ตัว แต่ก่อนต่างข้าวจากขุนยวมไปกิน ที่แม่ฮุค ไม่มีขาย

ตอนอยู่ที่แม่ฮุคนับถือศาสนาพุทธ ตอนลงมาอยู่ที่นี่ได้หลายปี ถึงจะเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ โบสถ์สร้างทีหลัง ไม่ถึง 20 ปี พี่แต่งงานเขาถึงจะสร้างโบสถ์ แต่ก่อนมีงาเมพิชิ แต่ตอนย้ายมา สีฟ้าหลัง ไม่มีใคร รู้พิชียก็เลยเปลี่ยนศาสนา เวลาเจ็บหัวเป็นไข้ก็ต้องฆ่าหมู เลี้ยงผี พอเป็นคริสต์ก็ไม่ต้องฆ่า เจ็บก็ไปโรงพยาบาล

ประเพณีดั้งเดิม

ถ้าไม่สบายไปให้เขาดู ผียากินก็ต้องเลี้ยง

บรรพบุรุษที่ตายไปก็ต้องเลี้ยงผีทุกปี เวลาจะฆ่าหมูตัวหนึ่งก็ต้องเรียกเขามากิน

ช่วงเดือน ก.ค. คนม้งจะทำพิธีด้วยกันทั้งหมู่บ้าน เดือนนี้ต้องพักผ่อน ไม่ให้ไปไหน จะต้องเลี้ยงผี ร่วมกัน

ม.ค.-ก.พ. ปีใหม่ม้ง ไกล่ๆ กับตรุษจีน ดำข้าวปลูก แต่ไม่เลี้ยงผี ดำให้ลูกกิน เขามีที่ดำ เก็บไว้ที่ทุ่งห้วย

ตอนนี้ทำนาที่แม่สุริน ส่วนที่ไร่เก่าบนแม่ฮุคปลูกกะหล่ำ (ส.ค.-ค.ค.) มะเขือเทศลูกใหญ่ ปลูก 4 เดือน แครอท ปลูกพร้อมกะหล่ำกับมะเขือเทศ แครอทไม่ค่อยปลูก มันอะลู (เม.ย.ปลูก 3-4 เดือน) แต่ฝิ่นนี้ไม่ได้ปลูก

แล้ว ข้าวไร่ไม่ปลูกแล้ว หน้าฝนนี้ทำที่บ้านใหม่ หน้าหนาวทำบนแม่ฮูค หน้าฝนนี้รถเข้าไม่ได้ นานี้ปลูกข้าว เสร็จก็ปลูกกะหล่ำคอ

พ่อเฒ่าว่างเสียไป 7 ปี ตอนอายุประมาณ 60 ทำจะรุ่นเดียวกับแม่

แต่งงานแบบพุทธ กินเหล้า ฆ่าหมู กินกัน แฟนนี้เอาเงินไปให้แม่ ถือคริสต์นี้ถ้าลูกสาวแต่งงานไม่ต้อง เอาตังค์ เวลาแต่งงานก็ใส่ชุดมั่ง ชุดมั่งเอาไว้ใส่ตอนปีใหม่ไปเล่นกันที่ปางอุ๋ง เขาจะไปเล่นลูกดำๆ โยนใส่กัน แต่ เฒ่านี้จะเลี้ยงผีให้ผีอยู่บ้าน แล้วเข้าบ้านไปเล่น 3 วัน เลี้ยงผีนี้ฆ่าไก่ ต้มสุก ห้อยไว้ ให้ผีเฝ้าบ้าน หมูนี้เลี้ยงกินฉลอง กัน

เฒ่านี้เป็นคริสต์กันหมดเลย เป็นมั่งจากแม่ฮูค

พี่น้องของพ่อเฒ่าว่าง

- นายห้วย ก่งสายเงิน (เสียชีวิตแล้ว)
- นายห้วย อมรศักดิ์สวัสดิ์
- นายมงคล ชงสุขใจ
- นางหมี กรองมาดี

ความเชื่อ

เข้าโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ วันอื่นๆ ไปทำงาน อาจารย์ในโบสถ์เป็นกะเหรี่ยง อาจารย์จะย้ายทุกสี่ห้าปี

เวลามีคนตายจะเอาศพตั้งไว้ที่บ้าน 4-5 วัน เหมือนคนเมืองนี้แหละ แต่ถ้าเป็นพุทธมีหลายอย่างเขาต้อง เป่าอะไร ไม่อยากดู สพเขาเอาไปตั้งไว้เฉยๆ เป็นคริสต์ก็ตั้งศพเหมือนคนไทย ถือพุทธนี้ผู้ชายใส่ชุดผู้หญิง ผู้หญิงก็ใส่ชุดผู้ชาย บ้านนี้เอาไปฝังที่แม่ฮูค ตรงทางแยกทุ่งบัวตอง เป็นที่ฝังของตระกูล เวลาถือนะเขาไม่เทปูนใส่ในหลุม แต่พอถือนะเขาเอาปูนใส่ก่อน เอาศพใส่แล้วก็เอาเสื้อผ้า ของใช้ใส่ไปให้ในหลุม ข้างบนปักกางเขน แต่ถ้าพุทธนี้ของเขาก่อนเอาไปเผาให้ ชุดที่ใส่ตอนตายจะเป็นของใหม่ ส่วนมากคนเฒ่าเขาจะเตรียมไว้แล้ว ทางปางอุ๋งนี้ยังเป็นพุทธอยู่ คนตายนี้เขาไม่เจียฯ แม่ฮูคก็ยังมีนะตายแล้วเอาห้อยไว้ ยาก็ไม่เจียฯ เอาไม้ใส่สี่เหลี่ยม เอาเชือกแขวนไว้ ให้นอนหงายอยู่บน เหม็น ถ้าน้ำนํ้าออกมา ก็จะเอาขี้ดินมาถมไว้ เวลาไปก็จุดธูปไหว้ ที่ศพจะมีคนเอาข้าวไปเลี้ยงห้อยไว้ตรงหัว ถือนะเขาเอาใส่โลงศพ ตอนนี้อยู่แม่ฮูคยังมีอยู่

คนที่ถือนะเขาเวลาจะไปทำนาทำไร่ก็ต้องเลี้ยงผี ขายเป็นแล้วก็นำเลี้ยง เลี้ยงไก่ เลี้ยงเหล้า พอถือนะคริสต์ก็ไม่ได้เลี้ยง

ในโบสถ์นี้ร้องเพลงภาษาม้ง แต่เด็กๆ ร้องไม่ได้แล้ว หนังสือม้งนี้เหมือนอย่างตัวภาษาอังกฤษ

เสื้อผ้าม้งแต่ก่อนนี้ทำเอง แต่เดี๋ยวนี้มีขาย ใกล้ปีใหม่นี้มีรถต่างมาขายเยอะ มั่งมาจากเชียงใหม่ ในบ้านก็ยังทำกันอยู่ แต่ว่าส่วนใหญ่จะซื้อ เสื้อนี้ 500 กางเกง 500 ถ้าเราทำนี้ไม่คุ้ม ผู้หญิงม้งนี้ใส่กระโปรง ลายผ้านี้มีหลาย อย่างแล้วแต่ชอบ ส่วนใหญ่จะปักเป็นดอก

ผู้หญิงที่คลอดลูก กินได้หมู ไก่ เอาไปต้ม ข้าว ตลอด 1 เดือน ผลไม้ไม่ได้กิน แต่ตอนท้องกินได้ทุก อย่าง พักเดือนหนึ่งหมดเดือนก็ต้องไปทำงาน เอาลูกไปด้วย ซื้อเด็กให้คนเฒ่าคนแก่ตั้ง ถ้าได้เดือนสองเดือนก็เอาไปโบสถ์ให้อาจารย์ตั้งชื่อ

ผู้ให้ข้อมูล 10) นายล้อมสาร แซ่ซ่ง อายุ 41 ปี
 ที่อยู่ 641/4 หมู่ 1 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 ผู้ให้ข้อมูล 11) นายสุพรรณ โกงสายเงิน อายุ 60 ปี
 ที่อยู่ 615/2 หมู่ 1 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 ชาติพันธุ์ ม้ง
 ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณหาศรี และนางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 วันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2552
 สถานที่ คริสตจักรทาธิธาคูมิ ขุนยวมที่ 1
 ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 รหัสเสียง PPK-ANT-KY-110

ล้อมสาร แซ่ซ่ง

สุพรรณ โกงสายเงิน

ที่ล้อมสารเป็นลูกคนแรกของพ่อเผ่าว้าง (ซัวว้าง) กับภรรยาคนที่สอง นางผ่องศรี แซ่จาง อายุ 64 มีพี่น้อง 6 คน ผู้ชาย 2 คน ผู้หญิง 4 คน

พ่อเสียชีวิตไปแล้ว ตอนอายุ 61 ปี ก่อนหน้านั้น พ่ออยู่โป่งสะแยง ต.แม่สีก อ.แม่แจ่ม จนอายุ 30 ปี แต่ตอนนี้ไม่มีบ้านแล้ว คนค่อยๆ ย้ายออกมากันหมด อีกอย่างก็อยากให้ลูกหลานเรียนก็เลยย้ายไปอยู่แม่อุค จากนั้นก็มาอยู่แม่อุค อีก 6 ปี แล้วก็ย้ายมาอยู่ที่นี้เพราะโรงเรียนที่นั่นยังไม่มีดี ตอนอยู่ที่โป่งสะแยงมีบ้านประมาณ 20-30 หลังคา จากโป่งสะแยงมาหากินที่ขุนยวมใช้เวลา 2 วัน 1 คืน มาซื้อของ ข้าวสาร เกลือ น้ำมัน (กิน) เสื้อผ้า มากันปีละ 2 ครั้ง มากัน 5-6 คน ม้าสิบกว่าตัว ซื้อไปขุนไว้ ส่วนใหญ่จะไม่ลงมาช่วงหน้าฝน ตอนย้ายมาอยู่แม่อุคมันใกล้ วันเดียวก็มาได้แล้ว ที่โป่งสะแยง อยู่บนสันคอย อากาศเย็นทั้งปี ปลูกฝิ่น ปลูกข้าวโพด ข้าวไร่ กระหล่ำมีเล็กๆ น้อยๆ ปลูกกิน (พันธุ์ดั้งเดิม เดียวนี้ไม่มีแล้ว ตั้งแต่มาอยู่แม่อุค) โป่งสะแยง น่าจะมาจาก โป่งน้ำร้อน ที่ๆ สัตว์มากินอาหาร กับสะแยง ที่เป็นชื่อแม่น้ำ ตอนย้ายที่ส่วนมากจะไปในกลุ่มพี่น้อง เวลาย้ายก็ไปด้วยกันหมด ถ้าไม่ดีก็ย้าย

ตอนย้ายมาอยู่แม่อุค ไม่เกิน 30 ครอบครัว แต่ที่ย้ายมาแรกๆ มี 5-6 คน

ที่ล้อมสารเกิดที่โป่งสะแยง พ่ออายุไม่เกิน 5 ขวบ ก็ย้ายมาแม่อุค อยู่แม่อุค 6 ปี ก็ลงมาอยู่ที่ขุนยวม ตอนนี้อายุได้ 41 ปีแล้ว ย้ายมาจากแม่อุค ญาติที่แม่อุคมีแต่ไม่ใช่สายเดียวกัน คนละแซ่ นับสายตามพ่อ ในขุนยวมมี 2 แซ่ คือ แซ่ซ่ง (อมรศักดิ์สวัสดิ์ โกงสายเงิน ชงสุขใจ) กับแซ่เห่อ (กรองมาดี) พ.ศ. 2522 ตอนที่ย้ายมาที่บ้านไม่ทันหลัง มาซื้อที่ของคนไทใหญ่ ชื่อจำลอง ผ่องดา ตอนนั้นเป็นป่าไม้ดิ่ง (ทองดิ่ง) ไม้สนสมัยเรียนนี้วิ่งเข้าไปยิงนก (เมื่อสามสิบปีที่แล้ว) ในขุนยวมนี้คนก็เยอะแล้ว แต่ยังไม่หนาแน่นเท่านี้ เข้าเรียนที่โรงเรียนขุนยวม ประมาณปี 2519 เป็นถนนลาดยางแล้ว

คนที่มาอยู่แรกๆ พี่น้องลุงว้าง

- นายห้วย ก่งสายเงิน (เสียชีวิตแล้ว)
- นายห้วย อมรศักดิ์สวัสดิ์
- นายมงคล ชงสุขใจ
- นางหมี กรองมาดี + นายกำเปา กรองมาดี (พี่เขย)

ฝิ่น

ฝิ่นปลูกขาย มีพ่อค้าขึ้นไปซื้อ ส่วนใหญ่เป็นคนจีนฮ่อ ขายปิ่นจ้อย จ้อยละ 1.6 ก.ก.แลกกับเงิน เงินไทย เงินแถบ (น่าจะของอังกฤษ) คนมั่งส่วนมากไม่กินฝิ่น จะกินเฉพาะคนเฒ่าที่มีโรคประจำตัว ส่วนใหญ่กะเหรี่ยงจะกินมาก ฝิ่นจะปลูก ก.ย.-ธ.ค. ได้กรีดยางฝิ่นตอน ธ.ค.-ม.ค. ฝิ่นปลูกคนละแปลงกับข้าว ที่ปลูกฝิ่นได้ปลูกข้าวไม่ได้ เพราะฝิ่นต้องปลูกที่สูงๆ ข้าวต้องลงมาที่อุ่นๆ กะหล่ำ มันอะลู แครอท น่าจะปลูกที่เดียวกับฝิ่นได้ ตอนมาแม่อุคคะหล่ำยังไม่ได้ปลูกขาย ปลูกกินอย่างเดียว เลิกปลูกฝิ่นประมาณ ปี 2528-2529 ปี 2530 เลิกปลูกถาวร แล้วมาปลูกกะหล่ำแทน บางที่มีพ่อค้ามาซื้อ บางทีก็เอาไปขายที่เชียงใหม่เอง ที่ย้ายมาอยู่ถาวร หลักๆ ก็เพราะอยากให้ลูกหลานได้เรียน ลุงว่างกับลุงหยั่วเป็นคนดันคิด แล้วก็เบื่อเรื่องการทำฝิ่น แรกๆ นี่ทหาร กับ ดชด. จะมาปราบฝิ่น มาทำลายฝิ่นทั้ง แต่ปี 2530 จะจับเจ้าของด้วย

แครอทส่วนมากจะปลูกที่ๆ เคยปลูกฝิ่น แต่ก่อนมีพวกกรมประชาสัมพันธ์ไปแนะนำให้ปลูกกาแฟ อาราบิก้า คัทติมอร์ ผลออกมาดี แต่ไม่มีคนซื้อ

ความเชื่อดั้งเดิม

ส่วนมากจะถือผีมากกว่า ไม่มีวัด

ถ้ามีคนไม่สบายจะมีหมอรักษาเหมือนใช้ผีรักษาคณ

ปีใหม่ คำหวัคนเฒ่าคนแก่ ตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 2 มั่นบรรจอยู่หัวของคนมั่งโดยไม่รู้ตัว จะเตรียมเสื้อใหม่ มีการกินเลี้ยง เลี้ยงหมู ฆ่าหมู (บ้านใครบ้านมัน) คำข้าวปลูก (แต่ละบ้านจะคำกันเอง) 3 วันไม่ต้องออกไปไหน สมัยนั้นมีผู้นำทางศาสนาเป็นหมอผีใหญ่ ผู้นำทางด้านวัฒนธรรมประเพณี หน้าทีของหมอผีในปีใหม่ คือต้องทำพิธีเลี้ยงเจ้าที่ เลี้ยงผีของหมอผี ส่งดวงวิญญาณสัตว์ที่คนเอาไปเลี้ยงผี ส่งให้ไปผุดไปเกิด ส่วนมากเวลาเลี้ยงส่งพวกผี จะใช้ไก่ เป็นหน้าทีของหมอผี ปีใหม่จะต้องมีเรียกขวัญ ขวัญของคน ขวัญของพืชผลการเกษตรทุกอย่าง พร้อมกันทั้งหมู่บ้าน หัวหน้าครอบครัวทำพิธีเรียกขวัญให้คนในบ้าน บ้านใครบ้านมัน เรียกขวัญพืชผล ใช้ไก่ กับไข่ ปีใหม่นี้เช้าๆ ทุกคนในบ้านจะต้องอยู่ จะทำพิธีเรียกขวัญ แล้วก็ฆ่าหมู กินเลี้ยง ละเล่นกัน ลูกช่วง ลูกข้าง วันนั้นอาจจะเล่นกันวันหนึ่ง วันที่สองอาจจะนัดกันคำหวัผู้ใหญ่ ประเพณีของม้งนี้เหมือนกันหมดการเดินจะคีนี่ไม่ใช่ของคนมั่ง เดินรอบกองไฟไม่มี เดินรอบต้นสนก็ไม่มี สมัยก่อนก็มีนะแต่วิธีการเล่นไม่เหมือนกัน มั่นก็มีคำเล่ากันมา แต่วิธีทำเป็นยังงี้ไม่รู้ สมัยที่ถือผีเป่าแคนก็ยังมียอยู่

ประเพณีของม้งไม่ค่อยมี ผีน้ำ ผีป่า ผีห้วย ผีนา จะเลี้ยงเวลาไม่สบาย แต่เลี้ยงก่อนทำนาไม่มี แล้วแต่ความสบายใจเลี้ยงก็ได้ไม่เลี้ยงก็ได้ แต่ถือคริสต์นี้ตัดหมดแล้ว

มัดมือจะมีตอนไม่สบาย หมอผีจะดูว่ามัดมือต่ออายุ

งานศพ เวลามีคนตายจะใช้วิธีการนำไปฝัง ไม่มีสุสานที่ตายตัว เพราะจะดูตามดวงจัญ ส่วนมากจะเป็นในป่า ที่ไร่นาของเขา แต่ถ้าเป็นของเราก็จะมาขอ ที่แม่อุคคะไม่มีสุสานรวม แต่มาอยู่ที่นี้มีสุสานรวมของเทศบาล ตรงสนามบิน พิธีศพแบบดั้งเดิม ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพว่าทำวัน ถ้าเสียชีวิต จะอาบน้ำศพ แต่งตัว มีการเป่าแคนนำทางคนตายไปส่งที่จะส่งไป กินข้าวเป่าแคนให้กินข้าว มีสารพัด ใช้เสียงแคน กับเสียงกลองเป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างคนตาย เสื้อผ้าที่ใส่ให้เป็นเสื้อผ้าใหม่ ส่วนใหญ่เขาจะเตรียมไว้ บ้านที่มีคนเฒ่าก็จะเตรียมไว้ ผู้ชายจะใส่ชุดกางเกงกับเสื้อ ผู้หญิงก็ใส่ชุดของผู้หญิง ต้องเป็นของใหม่ หรือของคนตายเท่านั้น เอาศพไว้ที่บ้าน นอนบนแคร่ ไม้สองเล่ม เอาดอกसानเป็นรองไว้เคียงกับศพเอาไม้สองเล่มสอด มีผ้าห่มห่อไว้ ด้านหน้าศพจะมีตะเกียงดวงหนึ่ง พานที่ใส่ธูป ข้างๆ เป็นกระดาษาเงินกระดาษาทองของคนตาย แล้วก็พวงที่เขาสานเป็นเงินเป็นทอง

ของคนตาย เวลาเผาศพจะถูกเข้าน้ำคนตาย ไม่มีการจุดรูป แต่ลูกๆ หลานๆ จุดรูป 3 ดอก มีคนเป่าแคนนำให้ เสร็จจากพิธีก็เอารูปไปปัก วันที่จะไปฝัง เลี้ยงยิ่งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ตอนเช้าต้องฆ่าวัวที่สนาม สมัยก่อนฆ่าที่ไหนก็ได้ แต่เดี๋ยวนี้จะกำหนดไว้ ตามจำนวนคนในครอบครัวของลูกชาย ลูกสาวไม่นับ จากนั้นก็กินเลี้ยง บ่ายๆ ก็เอาไปฝัง สมัยก่อนผู้หญิงจะไม่ไปฝังศพ แต่เดี๋ยวนี้ไป ก่อนฝังศพจะต้องซื้อที่จากเจ้าที่มีกระดาดเงินกระดาดทอง รูป 3 ดอก มีคนที่ทำเป็นไปทำให้ ขอเสร็จแล้วจะเผากระดาดเงินทอง รูป ให้เจ้าที่ แล้วก็ขุดหลุม ฝังนี้ห้ามใส่ข้าวของเครื่องใช้ แล้วก็เงินทอง มีแต่เสื้อผ้า ผ้าห่ม ผ้าปู โลง บนหลุมจะมีของใช้ ข้าวกิน แต่ส่วนมากไม่ค่อยมี แต่ในหลุมพวกเข้มน ตะปู เหล็กพวกที่ไม่แน่นี่เขาห้าม ถ้ามีเขาเชื่อว่าคนตายจะลำบาก แล้วย้อนกลับมาถึงลูกหลาน

การเลือกที่ตั้งบ้านของม้งก็มี ม้งจะมีแบบของม้ง ส่วนมากบ้านจะมี 2 ประตู ถ้าบ้านอยู่ตรงสันเขาจะตั้งบ้านขวาง บ้านติดดิน แบ่งห้องให้ ถ้ามีลูกชาย 3 คนจะมีห้อง 3 ห้องถ้าลูกสาวจะแต่งออก แบบบ้านของม้งจะแตกต่างกันตามแซ่ การฝังศพก็เหมือนกัน ถ้าแซ่ซ่งฝังศพหันหัวไปทางทิศตะวันออก บ้านนี้แซ่ซ่งจะปลูกขวางสันเขา แต่บางกลุ่มจะปลูกตามสันเขา บางทีแซ่นี้แบบบ้านจะไม่เหมือนกัน ถึงจะเป็นม้งเหมือนกันก็ตาม แล้วแต่ผีบ้านผีเรือนของเขา พิธีกรรมศพจะเหมือนกัน แต่เวลาฝัง ที่ฝังศพ แล้วแต่ผีบ้านผีเรือนของเขา บางแซ่ก็ทำเหมือนกัน แต่บางแซ่ก็ไม่เหมือน ส่วนมากคนดูที่จะเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ของแซ่มาดูแลให้เวลางานศพ หรือตั้งบ้านหมอสี่นี้ไม่เกี่ยว จะเลี้ยงผีเวลามีไข้มีหนาว ได้ทุกคน แต่ว่าพิธีกรรมเวลามีคนตาย เขาจะทำพิธีกรรมแบบของเรา หมอสี่จะทำได้เฉพาะคนที่ยังเป็นอยู่ คนตายจะทำแบบเจ้าของบ้านหลังนั้น

ลายผ้านี้ส่วนมากจะเหมือนกัน มีบ้างที่ไม่เหมือน แต่ลายนี้ไม่ถือ ไหมปักนี้จะเป็นไหมด้าย ไม่ใช่ไหมไนลอน ไหมมีหลายแบบ ถ้าไม่ดูดีๆ เราจะไม่รู้ มีแบบเป็นผ้า แบบเป็นยาง

เวลาเด็กเกิดใหม่ได้ 3 เข้า จะมีการทำพิธีเรียกขวัญและตั้งชื่อให้ ม้งนี้จะมีชื่อที่บ่งบอกเพศเลย คนที่ตั้งให้เป็นพ่อแม่ เรียกขวัญนี้ใช้ไก่ ไช้ รูป คนทำพิธีเป็นคนเฒ่าคนแก่ที่เป็นพี่น้อง ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย เรียกขวัญเด็กแรกเกิดส่วนมากจะเป็นผู้ชาย ผีบ้านผีเรือนอยู่ที่ผู้ชายเป็นผู้นำ ผู้หญิงนี้จะเป่าหมอสี่มารักษา แต่ถ้าเอาคนเข้าบ้านต้องเป็นผู้ชาย หมอสี่ของม้งต้องเรียน ไม่ได้สืบทอด หมอสี่มีหลายคนได้ แล้วแต่เราจะศรัทธา ลูกหยั่วก็เป็นหมอสี่ก่อนแกเสียเปลี่ยนเป็นคริสต์แล้ว

ความเชื่อแบบใหม่

ที่แม่อุคศาสนาคริสต์เข้ามาก่อน

ประมาณปี 2518-2519 นายกำเปา กรองมาดี นับถือศาสนาคริสต์เป็นคนแรก โดยก่อนจะเข้าคริสต์ พระอาจารย์มาจากเชียงใหม่ มาทำพิธีตัดผี ให้ก่อน แต่ลุงว้างมาเปลี่ยนที่นี่ ประมาณปี 2537-2538 สร้างโบสถ์ “คริสตจักรทาลิธาอุมิ ขุนยวมที่ 1” หลังแรก ได้เงินสนับสนุนจากเกาหลี ประมาณ 50,000 บาท เมื่อก่อนเป็นที่บ้านของพี่น้อง แต่เขาขาย ประมาณปี 2540 นับถือคริสต์กันทั้งหมู่บ้าน ของเรานี้ไม่ได้ขึ้นกับเชียงใหม่ ของเราขึ้นที่แม่ฮ่องสอน เป็นของเกาหลี คนที่มารับใช้ ส่วนมากเป็นพี่น้องม้งที่ไปเรียน แต่คนที่สืบเป็นปกากะญอ เวลาทำพิธีใช้ภาษาไทย แต่ตอนพระอาจารย์เป็นม้งใช้ภาษาม้ง ลุงว้างเปลี่ยนศาสนาเพราะว่าทนไม่ไหวกับการทรมานของผี เดี่ยวต้องโดนผีนั้น ผีนี้ เดี่ยวต้องเลี้ยงไก่เลี้ยงหมู ก็เลยเปลี่ยน ส่วนมากม้งไม่ค่อยเข้าวัด ม้งเป็นพุทธนี้ผมยังไม่เห็น

ประเพณีของม้งยังอยู่เหมือนเดิม ปีใหม่เหมือนเดิม คำข้าวปัก ปีใหม่สากลไม่มี ส่วนใหญ่ไปเล่นกับคนเมือง แต่ที่ฆ่าไก่ไม่มีแล้ว เรียกขวัญไม่มี แต่ฆ่าหมูกินเลี้ยงยังมีอยู่ ส่วนมากจะไปรวมที่ปางอุ๋ง ที่ปางมะผ้าเป็นเครือข่ายของแม่ฮ่องสอน ปางอุ๋งนี้เป็นเครือข่ายของเชียงใหม่ วันแรกเราก็ฆ่าหมูกินกัน วันที่สองคำหัวผู้ใหญ่

วันที่สามเราก็ไปของเครือข่าย เลี้ยงผีไม่มี เกี่ยวข้องกับผีเป็นคริสต์แล้วตัดหมดเลย มีคริสต์มาส กิจกรรมเครือข่าย ก็รวมกันปีใหม่

เด็กรุ่นใหม่เดี๋ยวนี้ยังพูดมั่งได้อยู่แต่ไม่ชัด มีตัวเขียนใช้อักษรของอังกฤษ สอนที่โบสถ์ ผมเรียนมาจาก พระคัมภีร์ อักษรมั่งมี 6 ตัว เอามาผสมกัน ไม่ยาก ก่อนนับถือศาสนาคริสต์ไม่มีตัวอักษร ผมรู้จักตัวอักษรมั่งตอน ผมเป็นคริสเตียน

จักรสานนี้ยังมีคนทำเป็นอยู่ แต่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยทำ ซื่อเอา เสื้อผ้านี้ที่ผู้หญิงปักให้ แต่จะมีรถมาเร่งขาย ตอนก่อนจะถึงปีใหม่ ไม่ค่อยทำแล้ว แต่ก็ยังมีทำกันอยู่

ปลาเกะอยู่มาอยู่ที่นี่ก่อนแล้ว เขาอยู่แถวนี้อยู่แล้ว แต่เข้ามาอยู่ใกล้ๆ พวกผมมาไกล

มั่งมี 2 อย่าง สำเนียงการพูดและคำพูดที่ต่างกัน คือ มั่งขาว ผู้หญิงจะใส่กระโปรงสีขาว ผู้ชายจะใส่ กางเกงเหมือนปลาเกะอยู่ เพิ่งย้ายเข้ามาในปี 5-6 หลัง มาจากเชียงราย กับมั่งดำ ก็คือมั่งที่นี้ ใส่กางเกง กระโปรงสีดำ ปีใหม่เหมือนกัน มั่งขาวที่นี้จะเช่าที่ดินเขา เมื่อก่อนมาใหม่ๆ ไม่มีคนก็เลี้ยงหมูเลี้ยงไก่ พอคนเยอะ มันเหม็นก็เลยไม่เลี้ยง กระเทียมจะปลูกในนาตอนเสร็จจากข้าว แต่พวกผมไม่ค่อยปลูก ปลูกมะเขือ มันอะดู ขุนขวมปลูกกระเทียมไม่ค่อยเหมาะ มันเป็นดินเหนียว ทางปายนี่ดินดี

ผู้หญิงแต่งออก ผู้ชายแต่งเข้า ผู้หญิงเข้าก็ถือแซ่เดียวกัน เวลาเข้าโรงงานช่วยกันไม่แบ่งหน้าที่ แต่ถ้า ผู้หญิงทำไม่ไหวผู้ชายทำ ผู้หญิงหยอด ผู้ชายขุดหลุม แยกข้าวนี้ที่ผู้ชาย ตีข้าวนี้ที่ช่วยกัน แต่ผู้หญิงจะไม่ไหว เวลา ตีข้าวจะขุดร่อง เอาผ้าไปปู แล้วก็ตี ถ้าใกล้กับขุดร่องไว้ดีไหม ไร่เดียวอาจจะจะมีหลายร่อง สมัยก่อนมั่งจะไม่ทำไร่ข้าว จะปลูกฝิ่นแต่จะซื้อจากปลาเกะอยู่ ไม่ก็ซื้อที่ขุนขวม เพราะมั่งอยู่สูงปลูกข้าวไม่ได้ อากาศมันเย็น ถ้าจะปลูกข้าว ก็ไปขอที่จากพี่น้องปลาเกะอยู่ปลูก อยู่ใกล้ๆ กัน ฟังปลาเกะอยู่ได้ พูดได้ เพื่อนๆ ก็เป็นปลาเกะอยู่ทั้งนั้น พี่น้องปลาเกะอยู่เป็นคนงานให้เรา จ้างทำไร่ทำสวน สมัยที่ปลูกฝิ่นปลาเกะอยู่ก็มาเป็นคนขุดไร่ ส่วนใหญ่ก็ ติดฝิ่นอยู่แล้ว เราก็เอาฝิ่นจ้าง

สมัยก่อนค่านิยมของคนเขาไม่แต่งกับปลาเกะอยู่ เขาจะว่าๆ หามึงแต่งด้วยไม่ได้หรือไง เสียชื่อ เขาไม่ได้ห้ามนะ แต่กั๊บน แต่สมัยนี้อะไรก็ได้ ส่วนใหญ่มั่งจะพูดปลาเกะอยู่ได้มากกว่า สมัยก่อนเวลาลงมา ขุนขวมจะใช้ภาษาไทยใหญ่ รุ่นพ่อแม่ผมนี้ใช้ภาษาไทยใหญ่ แต่พูดภาษาไทยไม่ได้

ผู้ให้ข้อมูล 12) นางอนงค์ ประสงค์สุข อายุ 81 ปี
 ชาติพันธุ์ ไทใหญ่
 ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณทศรี และนางสาวรมย์ กนิษฐานนท์
 วันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2552
 ที่อยู่ 135 ป๊อกลางตลาด ม. 1 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม
 จ. แม่ฮ่องสอน
 สถานที่ 135 ป๊อกลางตลาด ม. 1 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม
 จ. แม่ฮ่องสอน
 ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 รหัสเสียง PPK-ANT-KY-112

สงครามโลกครั้งที่สอง

พ.ศ. 2486 จำมั่งไม่จำมั่ง ตอนนั้นจบแค่ ป. 4 เป็นพี่สาวคนโตไม่มีใครเลี้ยงน้อง พ่อแม่ก็ทำมาหากิน เกิดที่พม่า มาโตที่ขุนยวม มาตอนสี่ขวบ พ่อแม่เป็นไทใหญ่ทั้งคู่ ยายมีพี่น้องสี่คน ยายเป็นคนโต ตามกับยายอยู่ เมืองไทย เรียกมา ตามกับยายเป็นคนไทใหญ่อยู่ลำพูน แต่พ่อกับแม่มาอยู่ที่ขุนยวมเลย บ้านยายอยู่ อยู่ใกล้ๆ บ้าน เป็นพี่สาวของพ่อ เสียไปนานแล้ว เมื่อก่อนยายอยู่ตรงนั้น มีโรงพักแล้ว แต่ว่าเก่ามาก เป็นไม้ ยายโตตรงนั้น ที่บ้านหนูนี้ชื่อยายใบ เป็นญาติของตา แต่เสียชีวิตไปนานแล้ว ยายใบแก่เป็นหมอไทใหญ่ ถ้าลูกคนนั้นป่วยเค้าก็ ไปเรียกมา มันไม่มีโรงพยาบาล รักษาด้วยสมุนไพร ถ้าตัวร้อนเขาจะฝนข้าวจันแดงใส่ยาให้กิน ลูกสาวยายใบ ตายไปสองปี ชื่อยายหนู ตอนนั้นเค้าไม่ค่อยมีนามสกุลกันนะ พ่อยายชื่อนันตะ นันตาเหง แม่ชื่อ จินนุ นันตาเหง

ตอนมาจากพม่าก็ทำไร่ทำนา ทำสวน ปลูกอะไรขาย ทำสวนยาสูบ สวนถั่วเหลือง ถ้าหน้านาก็ทำนา ที่นาอยู่ข้างน้ำยม น้องยายไปโรงเรียนได้สองสามวันโดนทำโทษแล้วไม่ยอมไปเรียน ยายเลยไปแทน เาน้องมาอยู่ บ้าน ยายเลยเข้าโรงเรียนตอนอายุ 15 โรงเรียนเดิมอยู่ตรงไฟฟ้าเดี๋ยวนี ชื่อโรงเรียนขุนยวม ตอนนั้นสงครามญี่ปุ่น ยาย อายุมากสูงกว่าเค้าต้องอยู่หัวแถว ตอนนั้นนักเรียนเยอะเหมือนกัน เป็นร้อย มี ป.1-4 ครูประสิทธิ์ ครูจันทร์หอม ครูจันทร์นวล สอนเป็นภาษาไทย ครูบอกว่าต้องเรียนภาษาไทย ไทใหญ่อยู่ที่บ้านพูดกันอยู่แล้ว

ยายไปนอนวัดคำใน สมัยก่อนนี้ไปทุกวัดเลย มั่วยต่อนี้เมื่อก่อนมีสองวัดด้วยกัน แต่เดี๋ยวนี้นั้นร้าง ตอนญี่ปุ่นมานอนนี้มานอนที่วัดหัวเวียง คนป่วยทั้งนั้นเลย ยายชอบไปขายขนม มันก็พูดพม่า อยู่ขุนยวมรอบเลย ต่อแพ เมืองปอน อยู่หมดเลย มันมีอังกฤษเข้ามาประมาณสืบกว่าคนเอารยยนต์มา ญี่ปุ่นผู้หญิงเค้ารำพด ยายเห็น ตอนนั้น ใส่เสื้อแขนใหญ่ๆ รำที่โรงเรียนที่โรงไฟฟ้าเดี๋ยวนี ยายชอบไปดู ยายพูดญี่ปุ่นได้ แต่เดี๋ยวนี้นี้แก่แล้ว ลืมไป แล้ว ก่อนๆ นี้มานอนบ้านยาย 6 คน บ้านตรงโน้นสมัยที่พ่อแม่อยู่ มันเป็นบ้านหลังใหญ่แล้วที่สูง หลังคามุงทอง มาอยู่ มีคนหนึ่งเป็นหัวหน้า พอยายไปขายขนมมานะ ญี่ปุ่นชอบสะอาด จะมีผ้าขนหนูผืนเล็กๆ มัดที่หัว พอยาย กลับมามันก็ไล่ยายไปล้างดินแล้ว เอาผ้ามัดหัวโยนผ้ามาให้ยายเช็ดดิน ยายไม่กล้า เค้าก็เลยบอกว่าไม่เป็นไร อายุสี่สิบกว่า พุดไทยได้คนเดียว มันสอนยายทำรองเท้าฟางด้วย แต่ยายลืมไปแล้ว เสียหาย เพลงก็สอน ยายจำ ไม่ได้ หัวหนาคณเดียว ลูกน้องห้าคน ทำกับข้าวกินเอง ชอบกินต้มๆ ผักต้ังโอ้ กับถั่วต้มกิน กินกับข้าว ตอนที่เขา กลับแม่ยายร้องไห้ ห่อข้าวให้คนละห่อ อาริงาโตะๆ โส มาอยู่ได้เดือนกว่า มีอังกฤษมารับ ไทใหญ่เรียกอังกฤษ ไม่ใช้คนไทย มีเราอยู่สามคนวิ่งไปดูเขารำ ฝรั่งเศสเรียก เขาพาเราขึ้นรถอย่างปีกอพิไปขับรถเที่ยว ไปหนองป่าก่อแล้ว ก็กลับมา ตอนนั้นเขามานอนที่โรงเรียน ครูก็เลยปิดโรงเรียน เขามาแค่ 4-5 วัน แล้วก็กลับไปกับญี่ปุ่น ผู้หญิงที่รำ

พัฒน์มีแค่ 6 คนเท่านั้น มาร้าให้คนไทยดู มากับรถฝรั่ง พอเขามาคนเยอะเลย คนไทยก็ต้อนรับ บางคนพูดญี่ปุ่น บางคนพูดพม่า ละว่าๆ เป็นภาษาพม่า แปลว่า มานี้ๆ มันจะมีที่เขามาจากพม่ามาเขาจะได้เพชร ได้พลอย ผ้าไหม ผ้าถุง ผ้าไหม เยอะแยะเลย ยายก็กลัวนึกในใจว่าเขาไปฆ่าคนตาย เอาของคนตายมา ยายก็กลัว ไม่อยากเอา ผ้าไหม ของญี่ปุ่นสีจี๋มันเอาโยนมาใส่หัวยาย ยายไม่เอา ยายกลัว บางคนมันก็ตีผู้ตีมันก็ซื้อขนม บางคนมันไม่มีเงินมันป่วยมันถึงจะกร่ำยาๆ บอกให้ปล่อยมันไม่ปล่อย ยายก็ถอดรองเท้าฟาดมันเลย มันก็ปล่อย เอาขนมให้มันอันหนึ่ง แล้วยายก็หนีเลยยายกลัว เป็นผู้ชายด้วย เป็นคนป่วยด้วย เดินไม่ได้ ท่าจะหิว มันไม่มีเงิน แต่ว่ายายก็สงสารนะ ถ้าจะเอาให้ไม่ได้เงินมาแม่ก็จะด่าอีก ยายไปขายตรงหนองปากอ๋อ เขาทำเป็นห้องแถวยาวเลย ไทยหรือญี่ปุ่นทำก็ไม่ได้ เขาชอบกินกะบอง ข้าวปลูก เขาชอบกินแบบนั้น แม่ทำ แล้วยายก็ไปขาย น้อยหน้า กลัว ยายหาบไป ตอนนั้นข้าวแพงมาก แป้งหนึ่ง มี 3 ลิตรครึ่ง 15 บาท ที่นี้คนไทยเราในบ้านถ้าเป็นเศรษฐีก็มีข้าวกิน ถ้าเป็นคนจนไม่มีข้าวกิน หาซื้อยาก ตอนญี่ปุ่นเข้ามา ของก็ไม่มี เสื้อผ้าเขาใช้ผ้าสีน้ำเงิน ไม่มีกางเกงใน เขาจะเอาผ้าสีน้ำเงิน กับผ้าสามเหลี่ยมที่เขาไว้คล้องคอเวลาเขนหัก เขาเอามาแลกขนม ผ้าสองผืนยายเอามาตัดเสื้อได้ตัวหนึ่ง ผ้าสามชิ้นได้เป็นผ้าถุงได้ เขาก็เอามาแลกขนม บางคนได้ทองแท่งได้เงิน เขาฉลาด ยายกลัว เลยได้แต่ผ้า บางอย่างก็ไม่กล้าเอา กลัว เป็นเด็กไม่รู้เรื่อง ถ้ารู้เรื่องนี้รวยเลย น้องไปโรงเรียน ยายออกมาก่อน ลูกมำทำกับข้าวกิน แม่ก็ทอดกะบองให้ ยายไปขายแปดเก้าโมง เทียงก็กลับแล้ว เขามีห้องแถวอยู่ยายเดินไปเขาก็เรียกบางคนป่วยก็กลานมา คนมันรักจากสงครามมา มันก็หิวเหมือนกัน พูดถึงยายป้าง รู้จักกัน ขายขนมเหมือนกัน ยายป้างร้องเพลงเก่ง (ยายก็ร้องเพลง ญี่ปุ่นให้ฟัง)

มีตลาดตอนเช้าอย่างเดี๋ยวนี เจ็ดแปดโมงเขาก็เลิกแล้วถ้าเป็นลูกน้องเขาไม่ให้มา มีแต่เจ้านายมา ลูกน้องมีทุกที่เลย ตอนเขามานี้เขาบอกว่าอยากเอามาแต่เอามาไม่ได้ หีบเงินหีบทอง เขาเอามาโยนลงเหว ลงหลุม ลงบ่อหมด ปืน ลูกกระสุนนี้ทั้งกลางทางหมด ในพม่า มีแต่คนตายมาทั้งในบ้านเรา ยายไปหาเห็ด เจอหัวญี่ปุ่น มันตายหลายที่ ที่ลงไปสอคือเนี่ยเขาขุดไปแล้ว จะเอามาทำบุญ ญี่ปุ่นคนนั้นมันเป็นนายใหญ่ เขาเรียก ก็กินมาสะละๆ มันพูดเป็นภาษาพม่า ก็ๆ นี่เป็นภาษาพม่าแปลว่าใหญ่ ยายไปนี่นะ มันจะเอาข้าวสารให้ แล้วก็ซื้อขนมด้วย ลูกน้องมันตายเอาไปทั้งในห้วยแล้วเอาใบตองห่ม อยู่มาอีกก็กินมาสะละ มันเป็นไข้ตาย เขาทำดินะ เขาขุดหลุม แล้วก็ฝัง เอาดินกลบ มีตะเกียงตามไฟไว้ทางหัว ทางเท้า ฝังไว้ดินคอดยสอคือ เขาขุดไปแล้ว บางคนนี่ไม่ฝังเลยทิ้งไปอย่างนั้น คนป่วยก็ตาย คนไม่ป่วยก็ขี้เกียจเอาไปฝัง คนที่อยู่บ้านยายนี้ไม่มีใครป่วยใครตาย แม้สงสารเขา แม่ดัดใจให้ห่อข้าวให้ นอนบนบ้านได้หิ้งพระ เรียงกันหกคน ตอนเช้าเราหุงข้าวบนบ้าน เขาก็หุงข้างล่าง กับข้าวบางทีแม่ก็เอาให้ บางทีเขาก็ซื้อเขาเอง ผักเลียนแสง เป็นมัดๆ ผักจี๊ว เขาชอบกิน ถ้ายายไปเห็นยายก็เก็บมาให้เขา อาริงาโตะชอบคุณตลอด ฟินนี้ใช้ลูกน้องไปกับยาย เอาข้างลากมาแล้วก็เลื้อย ต้องใช้ขวานผ่าเอา ยายจะผ่าเขาไม่ให้ยายผ่า เขาจะผ่าเอง

คนที่ไปขายขนมนี้ตายไปหลายคนแล้ว พี่อังก์ตายไปแล้ว ที่เหลืออยู่มียายป้างกับยาย ลุงสว่างจิ่ง ที่โกสั่ววัดจองคำ ลุงคั้ง รุ่งเคียวกัน ชื่อโรงเรียนของยายชื่อนองค์ สว่างจิ่งนี่เปลี่ยนเป็นจารัส ญี่ปุ่นไม่ขโมย มีอะไรก็เอามาให้มันเป็นคนดี ถ้าไม่ดีเขาไม่ให้มาอยู่หรือ ญี่ปุ่นที่มาอยู่บ้าน เขาถอนหญ้า ไปตักน้ำบ่อทางลุ่ม ไม่มีน้ำประปา ญี่ปุ่นไปตักมา เวลาอาบน้ำก็ลงไปอาบน้ำบ่อ ถ้าคนแก่ๆ ลูกหลานก็หาบมาให้ ที่วัดญี่ปุ่นอยู่หมดเลย เขาอยู่ตามศาลา เขาไม่ยุ่ง พระก็อยู่ส่วนพระ ญี่ปุ่นก็อยู่ส่วนญี่ปุ่น แถช่วยประมุขนี้ยายเคยไปกับตา ไปปลูกข้าวไร่ ปลูกถั่ว ปลูกแดง ยายก็ไปนอนกับตาเป็นทีนอนเล็กๆ ที่เตาไฟจะมีหิ้งเล็กๆ เก็บพันธุ์ข้าวโพด เสื้อผ้าเรียกว่าเสื้อกินหมา มันกระโดดขึ้นไปเอาข้าวโพดมากิน ยายกลัวมันกัด

ยายแต่งงานตอนอายุ 21 ปี ตาเป็นคนที่นี้ ชื่อ สุวรรณ ประสมสุข ตอนที่เขาเสียชีวิต 76 ปีแล้ว ลูกสาวคนสุดท้ายก็เสียชีวิตตอนอายุ 38 ตาเป็นคนไทใหญ่ ขุนยวม รู้หนังสือไทใหญ่ ยายก็สอนหนังสือไทยให้อ่านหนังสือพิมพ์ได้

ยายแปง นี่ก็เก่งเหมือนกัน ร้องเพลงได้ มันไม่ค่อยสบาย ก่อนๆ นี่มันทำกับข้าวขายหลายอย่าง ขายที่บ้านไม่หมด มันก็ให้ยายหาไปขายอันนี้ตอนญี่ปุ่นกลับไปแล้ว ฉลาดกว่ายาย เป็นหมดเลย

ก่อนๆ นี่โรงเรียนปิดให้วันพระ ไม่ดำข้าว ไม่ตัดไม้ เขาถือ เป็นวันพระวันเจ้า ไม่ทำอะไรสักอย่าง วานปะลึก เขาทำทุกปีให้บ้านในขุนยวมได้อยู่ดีมีสุข ทุกบ้านเลย เมืองปอน ต่อมาก็ทำเหมือนกัน ถ้าเมืองเรียกบูชาบ้าน เมื่อก่อนทำตรงศาลากลางบ้าน มีตั้งแต่ยายเป็นเด็กๆ เมื่อก่อนตลาดไม่มี เวลาไปเก็บผักมาก็มาวางขาย โต๊ะเล็กๆ ตรงนั้นแหละ ยายไปซื้อ ก่อนๆ นี่ข้าวปลูกมันถูกตอนญี่ปุ่นนี่ก็ล้มไปแล้ว ทำเป็นก้อนๆ เล็กๆ ห่อใบตอง ข้างปองก็ทอดเขาเรียกเพิ่มปุระ สามแผ่นนี้สตางค์แดงเดียว เขามีเกลือก็เอาแลก ข้าวสารก็เอาแลก มีเฮลคอปเตอร์ มาส่งให้ ยายยังได้กินปลาทอด หอยแครง ปลากระป๋อง คนญี่ปุ่นเขาเอามาให้ เอามาแจกให้ลูกน้อง เกลือกก็เอามาเป็นกระสอบ เฮลคอปเตอร์ นี้นานๆ มาครั้ง ไม่รู้ทำไมคุยกัน ถ้ามันหมดเขาก็เอามา เราก็ไม่รู้เรื่อง มาที่สนามบินเนี่ย ก่อนนี้นั้นไม่เจริญ ที่มันกว้าง ถ้าเครื่องบินจะมาลง เขาจะเอาปูนขาวมาโรยเป็นวง ฉีกกระดาษ แล้วก็เอาธงปักไว้ มาลำเดียว มาแจกจ่ายกันกิน ผู้หญิงนี่มาแต่ตอนรำพัด มีคนเล่นดนตรีด้วย มีตีจิมด้วย มีกลอง เขาเอามาของเขาเอง อย่างมาวันนี้เขาก็รำตอน หกโมงเจ็ดโมง ไฟฟ้าไม่มี รำคนเดียว เขามารำตอนกำลังจะกลับ เขามารับ มารำให้คนไทยดู ญี่ปุ่นมาไม่นานเท่าไรเขาก็เรียกกลับ ตอนแต่งงานญี่ปุ่นยังเหลืออยู่คนเลย เมียเขายังอยู่ นั่นนะ ไปขายขนม ได้ญี่ปุ่นๆ ชอบ ยายเข้าไปพิพิธภัณฑณ์มาแล้ว ป้าแก้วเขายังส่งให้เดือน 3,000 เขาว่าป้าแก้วเขาญี่ปุ่น มันจะทำยังคุยกัน เขามีสองคนพี่น้อง น้องเขาอยู่เชียงใหม่ชื่อชื่น

ข้างนี้ยายจ้างเขา ก่อนๆ นี่มีกะเหรี่ยงมารับจ้างลาก ก่อนนี้เขาไม่ห้ามก็ไปจ้างลากมาไว้หน้าบ้านแล้วก็เลื่อยเอา จ้างมาเขาเอามาขาย ดันยาวๆ เขาจะรู้แล้วเขาเชือกร้อย ลากมา ถ้าดันใหญ่ก็แพง ไม้แดง ไม้สะ ไม้เต็ง เอามาทำฟืน กะเหรี่ยงก่อนๆ นี้อยู่ใกล้ๆ สนามบิน คนอื่นก็มีข้าง ที่เป็นเศรษฐกิจเขามีเงินซื้อ ข้างนี้ถ้าจะบวชลูกแก้วบวชพระ นี่ เขาจะเอาข้างแต่งตัว แล้วเอาลูกแก้วนั้งบนข้าง ตีฆ้อง ตีดนตรี เมื่อก่อนใช้ผ้ากับข้าง

มันมีวัวลื้อ เขาไปตัดเอามาขายเป็นลำๆ มีวัวคู่หนึ่งเอามาขาย ไปชนข้าวรถก็ไม่มีใช้เกวียนนั้นแหละ แล้วก็วัวดำ ถ้าวัวสองตัว ต้องคนสิบคน ไล่วัว แบกของลง เสือไม้ซาง เขาจะเอาหมอนเป็นคู่ๆ ใส่บนหลัง วัวจะไม่เจ็บหลังมันมีหมอน ก่อนๆ นี่เศรษฐกิจเขาดี คนจนๆ ไม่มีหอรอก ขุนยวมนี้มีเจ้าวัวต่าง 2 เจ้า ตายหมดแล้ว ลูกหลานเขา ครูดี เรายังไปช่วยเขาตัดข้าวใส่ยุ้ง ถ้าเขาใส่เสื่อแล้วต้องเอาไปใส่ยุ้งอีก ลุงฟู เป็นเจ้าเกวียน พ่อแม่เขาเป็นเศรษฐกิจ น้องของลุงฟูอยู่หน้าโรงพัก ยายหมิ่น รุ่นเดียวกันกับยาย ชื่อโรงเรียนชื่อสมร จี๋หลงจี๋ลัมที่สุด

สมัยก่อนนี้ งาน นานๆ จะมีที เดือนตุลาจะมีนางนก โต เมืองปอน ต่อแพเขาเอามา ออกพรรษจะมีเทียนเหิง ดันเกียะ เหิงนี้มันเป็นพัน ที่เป็นเล่มๆ พันหนึ่ง ที่ทำเป็นมัดๆ เป็นก้านๆ จุดตามถนน อีกพันหนึ่ง ดันใหญ่ๆ นี่หัววัดก็หัวตันแห่ไป แล้วก็ศาลเจ้าอีกตันหนึ่ง เลิกไทใหญ่มีเมื่อก่อน มีรำดาบผู้ชายนะ ผู้หญิงก็มีรำไต เลิกไทใหญ่นี้เอามาแสดง จ้างมา จากที่อื่น ในขุนยวมมี ก่อนๆ เมื่อยายกำลังแต่งงานมีหมู่ครูจัดเล่นเรื่องนางจำปา พระเอกนั้นเป็นหลานเขยของยาย (จำนง ศิลปะ) ตอนมันโดนจับมัด ลูกมันร้อง เก่ง เล่นก็ด่าก็ได้ เป็นอาจารย์วัด เลิกไทใหญ่เล่นที่วัดม่วยต่อ

เราเกี่ยวข้าวญี่ปุ่นก็ช่วยเราเกี่ยวข้าว แล้วก็หอบฟางกลับมาทำรองเท้าที่บ้าน เวลาไปนาเขาก็ใส่ชุดทหาร อยู่บ้านนี้ใส่ผ้ามัดหัว เสื่อคอกกลมสีขาว กางเกงขาสั้นสีขาว รองเท้าเขานี้หุ้มข้อด้วย ทหารที่อยู่บ้านอื่นก็เหมือนแบบเดียวกัน

ผู้ให้ข้อมูล 13) นางสาวอรพิน วนาสิริ อายุ 48 ปี
14) นางแห่ วนาสิริ อายุ 68 ปี
ชาติพันธุ์ ปกาเกอญอ
ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณฑศรี
วันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2552
ที่อยู่ บ้านเลขที่ 763 หมู่ 1 ปอภวิทยา-ทรายมูล
เทศบาลตำบลขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
สถานที่ บ้านเลขที่ 763 หมู่ 1 ปอภวิทยา-ทรายมูล
เทศบาลตำบลขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
รหัสเสียง PPK-ANT-KY-113.1-113.2

อรพิน วนาสิริ

แห่ วนาสิริ

(อรพิน วนาสิริ) เกิดที่แม่สุริน แล้วมาอยู่ที่นั่นตั้งแต่เด็กโตที่นี่ แต่ไปทำงานก่อสร้างที่แม่สะเรียง แม่ชื่อ แห่ วนาสิริ อายุ 70 กว่า พ่อเสียมาประมาณ 17 ปี ตอนอายุ 79 ปี พ่อของพี่เป็นคนพม่า แต่ย้ายมาอยู่ที่นี่ นานแล้ว ปี 2512-2513 ตอนแรกแถวนี้เป็นบ้านพี่หมด แต่ว่าขายแล้วก็มาจับจองอยู่แถวนี้แทน แม่นายกอบค. คนเก่า (สุริพล) เป็นกะเหรี่ยง เสียไปแล้ว มีพี่น้อง 2 คน สำราญ 1 คน แล้วก็ ศรสวรรค์ 1 คน

แม่กับพี่เป็นพุทธ แต่น้องสะใภ้เป็นคริสต์ แถวนี้เป็นพุทธเยอะกว่า ตอนที่มาอยู่ที่นี่ยังไม่มีโบสถ์ โบสถ์นี้สร้างมาได้ 5 ปี

เวลาไปทำบุญ ไปวัดม่วยต่อ วัดทรายมูล ใกล้ที่ไหนก็ไปที่นั่น แต่พี่ไปวัดทรายมูลมากกว่า วัดทรายมูล นี้เพิ่งสร้างประมาณปี 2545-2547 เพราะเมื่อก่อนตรงนี้ยังไม่มีโบสถ์ ยังไม่มีวัด เพิ่งจะมาทำ

แฟนของอาจารย์ ชื่อ เป้ว กอเกียรติดี พระอาจารย์ชื่อชาตรี กอเกียรติดี ย้ายมาจากแม่สะเป มาอยู่บ้านพระอาจารย์ ก่อนจะเป็นพระอาจารย์ต้องไปเรียนจากเชียงใหม่ แถวนี้มีโบสถ์คริสต์หลายที่เป็นเครือข่ายเดียวกันจะมี 3 ที่ เก่าสุดอยู่ตรงเลยป้อมตำรวจไปหน่อยเป็นคริสเตียน คนที่ไปจะเป็นไทใหญ่กับคนเมือง แล้วก็ตรงโรงพยาบาลเป็นคาทอลิก ใหม่สุดอยู่ตรงนี้เป็นคริสเตียน ที่สวนของครูบุญ มณีธร เป็นโบสถ์ของมึงเป็นคริสเตียน ที่โบสถ์จะสอนภาษาปกาเกอญอให้เด็ก เวลามาโบสถ์นี้แต่งตัวปกาเกอญอ ส่วนพุทธก็เลี้ยงผี มัดมือ บ้านพี่ยังมีเลี้ยงผีอยู่ในเทศกาลใหญ่ๆ เวลาแต่งงานก็มีเลี้ยงผีด้วย บ้างครั้งก็เลี้ยงหมู บ้างครั้งก็เลี้ยงไก่ อย่างแต่งงานนี้ก็เลี้ยงผีไปด้วย แม่พี่ยังจำได้ คริสเตียนมี คริสต์มาส

เวลามีข้าวใหม่ออกมา ก็จะมากินสังสรรค์กัน ประมาณ มกราคม หรือถ้าคริสต์มาสมีข้าวใหม่เข้าบ้านก็จะหุงข้าวเลี้ยงกันทุกบ้าน เหมือนสมัยแต่ก่อน ประมาณปี 2542 ซ้องกันกินข้าวทุกบ้านเลย

การทอดผ้าป่า

ฝ่ายซื้อผ้าป่าตัวเองก็จะดีกว่า บนอำเภอใหม่มีบ้านปกาเกอญอ ใกล้จะเสร็จแล้ว เอาสองผืนมาต่อกัน ทอใส่เองบ้าง ขายเป็น เพราะมีรายได้เสริม กลุ่มแม่บ้านปกาเกอญอ ส่วนมากจะทอผ้า อนุรักษ์ไว้ วันเสาร์อาทิตย์ เด็กๆ ก็จะหัดทอผ้า เมื่อก่อนแถวนี้ซื้อผ้ากันเอง แต่เดี๋ยวนี้ซื้อเอา ที่ขุนยวมมีปอภเดียวที่ทอผ้า

แถวได้ถนนลงมาเป็นปากเกาะอยุธยาหลายที่หลายทาง ไม่ใช่คนบ้านเดียวกัน แม่พี่กับป้าพี่น้องอยู่นานกว่าคนอื่นประมาณ 27 ปี ป้าชื่อหน่อเประ เป็นแม่ อ. ทองสุข สนามบินนี้ก็มีปากเกาะอยุธยาผสมเมือง

บ้านพี่ทำนาปรัง น้องชายทำ พี่ไม่ได้ทำ เดี่ยวจะลงนาอีก กระทบปลูกไว้ใช้เองในครอบครัว ไม่ได้ขาย ขายก็ไม่ได้ราคา มันถูก ข้าวนา ข้าวไร่ปลูกไม่ได้ ข้าวไร่มันจะปลูกช่วงหน้าฝน ช่วงนี้ข้าวไร่มันใหญ่แล้ว ข้าวนาปรัง 3 เดือนถึงจะเกี่ยวได้ แม่ไม่ได้ไปนาแล้ว อยู่บ้านเลี้ยงหลาน ใช้น้ำหนองปากอ ปลูกครั้งที่สองก็ใช้น้ำฝน น้ำหนองปากอก็ใช้เพราะน้ำมันเยอะ อุดมสมบูรณ์ ไม่เหมือนกรุงเทพฯ ไม่เหมือนเชียงใหม่ ปลูกข้าวนี้ถ้าดวงดีก็ได้เยอะ ดวงไม่ดีก็ได้น้อย ได้มากที่สุดประมาณ 10 หลัง (1 หลังมี 4 กระสอบ) ข้าวพอกิน พออยู่ได้ เป็นผักเป็นไม้ก็ไปหาในป่า ถ้าเป็นเห็ดก็ไปหาเห็ดมากิน

แม่นี่ส่วนใหญ่พูดกะเหรี่ยงกับไทใหญ่ เมืองนี้พูดได้น้อย แต่พูดไทใหญ่กับกะเหรี่ยงมากกว่า พูดกับหลาน หลานๆ ก็ยังพูดได้ แม่แห่ง วนาสิริ อายุ 64 ปี เดิมเป็นคนบ้านมะโน บ้านปากเกาะอยุธยา (บ้านหัวปอน เมืองปอน) ตอนนี้เป็นบ้านปากเกาะอยุธยา บ้านคอยนี้ละ แม่ย้ายมาที่นี่ตอนน้อย พ่อแม่ไม่มี มากับป้า น้ำ อา แล้วได้กับพ่อละอ่อน ที่แรกอยู่ริมถนนด้านนอกก่อน แล้วก็ย้ายมาอยู่ตรงนี้เพราะ โคนโล่ที่ พ่อของพี่ เป็นคนไต แม่สอนสอน ญาติพี่น้องนี้อยู่ไกล ไม่มาแอ่วกัน มาคนเดียว ตอนแต่งงานแล้วพ่อพามาอยู่ที่นี่ มาคนเดียว แต่งงานแล้วมีลูกเลย มีลูกที่นี่ มีลูกสามคน พ่อเสียไปแล้ว ตอนมาอยู่ใหม่ๆ ไม่มีบ้านปากเกาะอยุธยาเลย ตรงนี้มีบ้านขายหมู บ้านเดียว นอกนั้นเป็นป่าหมด มีหลังบ้านป่าพอกอยู่หลังเดียว เข้ามาอยู่ก่อน แล้วแม่ก็มา

พ่อเป็นคนขุนยวม พ่อเกิดที่เมืองไทยแต่ไปโตที่เมืองนอก แกรุ่นสงครามโลกครั้งที่สอง แกนี่เป็นทหาร พ่อแก่กว่าแม่เยอะตายตอนอายุ 70 ปาย ความจริงเค้าเป็นคนพม่า ย่าเป็นคนไทยได้ปู่ที่พม่า อยู่เมืองตองก็แล้วก็มาอยู่เมืองไทย อ่าเภาเค้าก็ให้ทำบัตร พ่อชื่อนายค้อย วนาสิริ พ่อกับแม่เค้าแยกทางกัน แม่กับย่าเค้าเป็นคนค้าขาย ขายเพชรขายพลอย ย่าเลยกลับมาอยู่ทางไทยแล้วแต่งงานใหม่ พ่อค้อยเลยมาอยู่ทางไทย ที่แม่สุริน ย่าแก่ค้าขายที่ขุนยวมนี้แหละ บ้านย่าเคยอยู่ตรงบ้านครูบุรณ อีกลหลังหนึ่งที่บ้านลุงก็ น้องพ่อ ครูบุรณเป็นน้องเขยของพ่อ พ่อพ่อแต่งงานกับแม่เลยย้ายมาอยู่ทางนี้ สมัยก่อนย่าไม่เคยทำนาเค้าค้าขายสมุนไพร กับเครื่องเทศที่ใส่ในอังเลขาย ย่ากับพ่อมีวิชาเกี่ยวกับไสยศาสตร์ทำเทียนด้วย พ่อคูดวงด้วย ย่านี้ชื่อคำคำ วนาสิรินี่เป็นนามสกุลของปู่คนใหม่ เป็นครู ชื่อดวงดี วนาสิริ เป็นคนเมือง ได้ยินพ่อบอกว่าปู่คนแก่นามสกุลมณโฑ ปู่เสียแล้วที่พม่า ตอนนั้นพ่อไปรับน้องชายที่ตองก็ ตอนนั้นมีพี่ ลุงก็ นี่แหละก่อนจะไปก็ลำบากลำบาก ลูกมาจากน้ำโจง นั่งเรือมา เรือแตกตกก็เสียตรงนั้นพ่อไปเอาลูกก็มากับตา ลุงก็ วนาสิริ เสียไปแล้ว มีลูกชื่อชื่นชม วนาสิริ

ความจริงโซนปากเกาะอยุธยาจะอยู่ทางโน้น ตรงทางพระอาทิตย์ตก เป็นปากเกาะอยุธยากับม้ง ไหลลงมาหน่อยหนึ่งจะเป็นปากเกาะอยุธยาเยอะมาก แต่ตอนนี้ปากเกาะอยุธยาอยู่ตรงเหนืออำเภอ ความจริงในขุนยวมดั้งเดิมไม่ค่อยมีปากเกาะอยุธยา ปากเกาะอยุธยาจะอยู่รอบนอกอย่างแม่สะเป่ หัวยพาน แถวนั้นเดิมมีแต่คนไทใหญ่ กับคนเมือง คนเมืองนี้มาจากแม่แจ่ม ตอนที่มาอยู่ใหม่ๆ ยังไม่มีโบสถ์ แต่เดี๋ยวนี้แถวนี้เป็นปากเกาะอยุธยาหมดเลย การแต่งกายนี้เปลี่ยนไป ไม่ได้ใส่เหมือนเดิม ไปฝั่งนู้นหน่อยเค้าจะดำขาว เมื่อก่อนสมัยก่อนเข้านี้เค้าจะดำกัน เมื่อแม่มาอยู่ใหม่ๆ ยังใช้ครกดำข้าวอยู่ แต่เลิกไปนานแล้ว เราชั้นชา พอมิโรงสีนี้มันไว พี่กับน้องยังใช้ตำข้าวอยู่ เค้าจะตำตอนเช้าให้พอกินถึงตอนเย็น พอเช้าตำใหม่

ตั้งแต่พี่จำความได้จะมีเลี้ยงผี มัดมือ มาตลอด ส่วนมากจะเป็นปีละครั้ง หรือไม่ปีใหม่ แต่ตามความเชื่อเวลาลูกหลานในบ้านไม่สบายก็ต้องเลี้ยงไก่ มัดมือ หมูเห่า ไก่เห่าไม่มีแล้ว ตั้งแต่ทำมาไม่เคยเลี้ยงหมู ใช้แต่ไก่ ส่วนมากตอนนี้กะเหรี่ยงเค้าจะไม่ถือผีกันแล้ว นอกจากจะเป็นพุทธกับคริสต์ ผีไม่มีแล้ว พอศาสนาเข้ามาความเชื่อเรื่องผีเขาก็ทิ้ง พอมิวัดเข้ามาไม่ได้ถือผีแล้วนะ ที่มัดมือนี่เค้าเรียกฮ้องขวัญ ถ้าเลี้ยงผีจะใช้เหล้าด้วย

ฮ้องขวัญนี้เอาไก่ตัวผู้ตัวเมียเอาไปต้มไม่ต้องใส่อะไรเลย แล้วก็ใส่ไว้ในถาดกว้าง มีข้าว มีน้ำ มีดอก แล้วก็มัดขี้เถ้าเอง (ฝ้าย) กะเหรี่ยงมันจะมีอยู่อย่างเรียกว่า กาก (ลักษณะเหมือนไม้พาย) ที่ทำจากไม้ เอามาเคาะที่ ถาด แล้วพูดว่าขวัญที่ไหนให้กลับมา แล้วก็ถามทุกคนที่นั่นว่า มาหรือยัง ทุกคนก็บอกว่ามาแล้ว ก็เอาไหมขึ้นมาให้ ผู้อาวุโสจึงไหมมาพอประมาณแล้วปักออกจากมือ แล้วก็มัดสองข้าง พอมัดเสร็จแล้วไหมที่เหลือก็จะเอามาไว้ บนหัวหรือไหล่ ทำทุกปี ไก่จะไปซื้อเค้ามานะ เวลาฮ้องขวัญทำเฉพาะบ้านเรา พอเสร็จแล้ว ข้าวที่เหลือก็วางไว้ที่สูง แล้วมาทำกับข้าวกิน เราพร้อมเมื่อไหร่ก็ทำ แต่อย่างน้อยปีละครั้ง ปีใหม่ก็ทำส่วนมากจะเป็นสงกรานต์ แต่ถ้าพูด ถึงเรื่องไม่สบายนี้ทำให้ตลอดเลย อย่างถ้าหลานเราไม่สบายก็ทำ ถ้าคริสต์นี้เค้าไม่ทำ เค้าไม่มัดมือ ปีใหม่ที่ดำข้าว ปุ๊กที่นี่ไม่ได้ทำ ที่นี้มันเค้าจะทำทุกปี หลักๆ นี่มีมัดมือ เรียกขวัญ แล้วก็ทำขนมเทียนขึ้นวันวันสงกรานต์ แล้วก็เอา ไปแจกคนข้างบ้าน แต่ข้าวปุ๊กนี้ไม่ได้ทำ

ก่อนทำนา มีการเลี้ยงที่นา เอาไก่คู่หนึ่ง เหล้าขวดหนึ่ง ทำพิธีชายเค้าทำ ถ้าเวลาเกี่ยวข้าวมันต้องรอให้ เกี่ยวให้หมดแล้วเลี้ยงใหญ่ครั้งเดียว เช้านาเค้า ไม่ใช่ของเราทั้งหมด ต้องเกี่ยวให้เสร็จหมดทุกคนก่อน เอาเหล้าเอา ไก่มารวมกัน เลี้ยงแล้วก็กินรวมกัน

ห้องครัวที่แม่ก็แตกต่างจากขุนยวม เค้าจะมีเตาไฟอยู่กลางบ้าน ขุนยวมนี้ไม่มี บ้านเดิมแม่เคยทำ ข้างบน เป็นห้องนอน ลดหล่นลงมา แต่มันจะมีเตาอยู่ตรงกลางบ้านเลย

แนะนำให้พี่ไปแม่ล่าน้อย มันจะมีโต๊ะ ละอู แอลเอ เค้าเรียกกันเอง หมู่บ้านสุดยอดเลย เคยไปมาแล้ว มันเป็นเรื่องที่แปลก ปกติเขาจะอยู่กันที่แม่น้ำ แต่นี่เค้าอยู่บนดอย น้ำเนี่ย อยู่ข้างล่าง ถ้าไปไปพักที่หน่วยต้น น้ำก็ได้ออยู่แม่ล่าน้อย เมื่อก่อนเป็นค่ายทหารเก่า แม่สะเป่ไปมา ยัง ทางโน้นไปอีกนิดเดียวก็พม่าแล้ว

ป่าหน่อประอะ บ้านอีกหลังมาจากแม่สะเป่ มันจะมีแม่สะเป่เหนือ – ใต้ เป็นปกากะญอทั้งสองหมู่บ้าน ปกากะญอมิตัวหนังสือ แต่แม่เขียนไม่ได้ เมื่อก่อนเค้าไปเรียนด้วยกัน

บ้านเมื่อก่อนจะเป็น ไม้ฝา เป็นไม้ไผ่ ขึ้นไปมีแบ่งเป็นห้อง มีเตาไฟอยู่ตรงกลาง ตอนแม่อยู่บ้านมะโนมา ชื่อของที่แม่สุรินแล้วเจอพ่อ เอาหอยก ปลีกกล้วย ลงมาแลก ตอนนั้นเขานาของครูเก้ กองแก้วสดใส แต่เมื่อก่อนทำไร่ ข้าวเพราะไม่มีนา นานี้เพิ่งมาทำสามปีกว่าๆ ไร่ก็ยังทำอยู่ นานี้น้องชายไปศึกษาถามเค้าเอา ปีที่แล้วไม่ได้กินข้าว น้ำมันท่วมหมด

เมื่อก่อนเวลาไปทำบุญไปทำที่วัดม่วยต่อ แต่เดี๋ยวนี้ไปวัดทรายมูล ไปกับคนไต คนเมื่อนั้นแหละ

ร้านค้าใหญ่ๆ อยู่ตรงกลางบ้าน ร้านแขกนี้ยังไม่มี ตอนนั้นแม่มาอยู่เค้ายังแบกของขาย บ้านอยู่ตรง ธนาคารกรุงไทย ขายน้ำมันก๊าซ

พ่อค้าเป็นหมอขึ้นไปบนดอย ไปขายยา ฮ้องขวัญมัดมือ ไปคนเดียว เมื่อก่อนขายดี ไปขายที่บ้านแม่ฮูค บ้านแม่สุริน หัวปอน ไปทุกที่ ไปนอนสองสามคืน เมื่อก่อนแม่ก็ทอผ้า แต่เดี๋ยวนี้ไม่ทอแล้วเพราะตามันไม่ไหว เมื่อเอาพ่อใหม่ๆ พ่อพูดปกากะญอได้นิดหน่อย แม่เป็นปกากะญอเปียง (กะเหรี่ยงขาว)

ลูกก็น้องพ่อ เสียไปแล้ว ลูกแกอยู่บ้าน ทำงานอยู่ขุนยวม แถวบ้านครูบุญ (น้องเขยพ่อค้า)

เมื่อก่อนเตาไฟจะมีก้อนเส้า เดี๋ยวนี้ทิ้งไปแล้ว เพราะมีเตาไฟ ก้อนเส้าจะเอาข้าวไปไหว้ ตอนเดือนมณ เดือนดับ เอาข้าวสวยกับขมน น้ำ เทียน รูป ไปไหว้ ขอให้ลูกหลานอยู่ดีมีสุข ไหว้บนก้อนเส้า ประตูป้านก็ไหว้ เหมือนคนไต

แถวนี้มีเห็ดถอบ เห็ดแดง แต่เห็ดไข่ม้วนไข่ม้วนไม่กิน เห็ดพิษมันจะเป็นตุ่มๆ ถ้ามีด้วงกินเห็ดแปลว่า เราเอามาทำอาหารกินได้

สงครามโลกครั้งที่ 2

แม่โถนี่ก็เป็นกะเหรี่ยงขาว ตอนอยู่แม่โถลำบาก ลูกเลยย้าย (ลุงโฮ วนาผสม อายุ 79 ปี บ้านเลขที่ 762) เคียวยาเส้น ตอนอยู่แม่โถเห็นสงครามญี่ปุ่นตอนอายุ 12-13 ปี มาทางห้วยคันนูน ทางต่อแพ พ่อ (นายก็เจ๊ะ วนาผสม เป็นปกากะญอ) ไปขุดทางให้เขา ถนนหลวงเดี๋ยวนี้ คนที่แม่โถไปครอบครัวละคน ไม่ได้เงินได้ทอง ไปช่วยขุดหลายๆ เครื่องบินมาแต่ไม่ได้จอดที่แม่โถ ระเบิดลงที่ห้วยสุ แม่ฮ่องสอน พ่อไปทำทางสิบวันถึงจะได้กลับบ้าน ไม่ให้เงิน ให้เสื้อผ้า หมวกเหล็ก เดี่ยวนี้ไม่มีแล้ว คนที่มาจับไปขุดทางเป็นคนญี่ปุ่น บางคนนี้รวยเพราะญี่ปุ่นเพราะได้ขายข้าว แต่ทางแม่โถ แม่หลาน้อย แม่สะเรียง นี่ญี่ปุ่นไม่ได้เข้า แต่มีระเบิดตกที่หลังศาลแม่สะเรียง

ผู้ให้ข้อมูล 15) นางจินตนา ตำรวจ อายุ 74 ปี
 ชาติพันธุ์ ไทยใหญ่
 ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กันทศรี
 วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2552
 ที่อยู่ 569 ป๊อกวิทยา-ทรายมูล หมู่ 1 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 สถานที่ 569 ป๊อกวิทยา-ทรายมูล หมู่ 1 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 รหัสเสียง PPK-ANT-KY-115

ประวัติส่วนตัว

เกิดที่ อ.เมืองแม่ฮ่องสอน พอเรียนจบม. 6 ก็สอบตำรวจ สอบเสร็จก็มาทำงานที่นี่ ตอนนั้นรับ 5 คน สอบที่กองกำกับการ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน ตำรวจไม่มียศ ทำงานธุรการ เกี่ยวกับคนต่างด้าว ตอนนั้นอายุ 20 พ่อแม่เป็นไทยใหญ่ในเมืองไทย นามสกุลเดิม สะอาดกิจ เป็นคนดั้งเดิมของแม่ฮ่องสอน เรียนที่แม่ฮ่องสอนตั้งแต่ชั้น ก ชั้น ข แล้วก็ขึ้น ป. 1-4 แล้วก็เรียน ม.1-6 แล้วก็ทำงานเลย ได้ยศตอนแต่งงานมีลูกแล้วอายุประมาณ 40 มาได้ที่นี่ ยายอยู่ไม่ได้ไปไหน 50 กว่าปีแล้ว

ตอนนั้นถนนเป็นทางลูกรัง ต้องเดินมาจากแม่ฮ่องสอน ตอนแต่งงานมีลูกแล้วมีรถ รถจี๊ป แต่ทางยังไม่ได้ไปได้ขรุขระ บางคนก็นั่งเกวียน นั่งช้าง นั่งม้า ไป เกวียนนี้ถ้ามีคนจ้างไปเขาก็ไป นอนสามคืนกว่าจะถึง แม่ฮ่องสอนตอนมีลูกแล้วนะ ยายมีลูกสามคน เสียไปคนหนึ่ง เดี่ยวนี้เหลือสองคน คนโตอายุ 44 ปี คุณตาเสียไป 8 ปี ตาเป็นคนปราจีนบุรี เป็นตชด. ตอนหลังมานี่ยายได้ยศนายดาบตำรวจ แล้วก็ไป ฝึกการใช้อาวุธ ฝึกปืนพกแค่นั้นแหละ เดือนหนึ่ง โรงพักอยู่ที่เดิมแต่ตอนยายมาใหม่ๆ เป็นโรงพักหลังเก่าเป็นป้อมสูง พออยู่ได้ 7-8 ปี ก็รื้อสร้างใหม่ เดี่ยวนี้รื้อไปอีกแล้ว ยศสุดท้ายก่อนเกษียณ เป็นร้อยตำรวจตรี ตอนที่ยายอยู่ตำรวจหญิงไม่มีใครเลย เป็นครั้งแรกที่รับตำรวจหญิง เขารับ 5 คน อยู่ อำเภอเมือง 2 คน ขุนยวม ปาย แม่สะเรียง ที่ละคน ตอนนั้น ยายมาอยู่กับญาติแถวหน้าโรงพักตอนนั้นมีตำรวจ 30 คน คดีนี้ส่วนมาลักเล็กขโมยน้อย ยาฝิ่น ดินฝิ่น ยายมีบ้านนิดหน่อย คนสูบบุหรี่บ้านนี้แหละ พวกติดยาไม่มีตั้งก็ชอบขโมยของ ส่วนมากคนที่ติดจะเป็นคนแก่ กลางคน

ยายมาอยู่ได้ 5 ปี ก็แต่งงาน แต่งแบบคนไทยนี้แหละ ตอนเข้าไปบาตร เย็นก็มีเลี้ยง ตอนเช้าทำพิธีแบบไทใหญ่ ทำพิธีทางศาสนาทำบุญใส่บาตร เสร็จแล้วก็ผูกมือ เลี้ยงพระ คนเฒ่าคนแก่ พอเย็นก็เพื่อนฝูงมากินกัน ตอนมาใหม่ๆ แถ่นี่ยังเป็นป่าเป็นดง เขาอยู่กันทางกลางๆ จากวัดม่วยต่อลงไป แถ่นี่วัดโพธารามก็เริ่มมีแล้ว ยายมาอยู่ตรงนี้ 2535 เริ่มมีคนเยอะแล้ว แต่ก็ไม่หนาแน่นเท่าไ้ร ก่อนหน้านี้ยายอยู่หลายแห่ง หน้าโรงพัก ที่ตลาด ขึ้นมาเรื่อยๆ เช้าเขา มาเป็นบ้านตัวเองก็หลังนี้ เขาอยู่กันแน่นหมดแล้ว ยายหนังสือพิมพ์ด้วย ขายอาหารด้วย ลูกเขาออกเขาก็ขายอาหาร ขายหนังสือพิมพ์ อยู่หน้าโรงพัก ร้านขนมเค้กเดี๋ยวนี้ ออกจากตลาดก็มาอยู่ตรงนั้น ขายอาหารเมื่อ 20 ปี ขายอาหารตามสั่ง ตอนนั้นมีแค่ 3-4 ร้าน ร้านหนังสือพิมพ์ตอนแรกขายเอามาจากแม่ฮ่องสอน 2-3 วันได้อ่านที่ ตอนหลังพอรถเมล์เข้าได้ก็มาทุกวัน ขายตั้งแต่ไทยรัฐเล่มละ 1.50 บาท หยุคขายอาหารตอนที่ ตาเสีย หนังสือพิมพ์เพิ่งหยุคขายไปได้ 2 ปี ขายนิตยสารอย่างอื่นด้วย เมื่อก่อนมีหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ เดลินิวส์ บ้านเมือง สยามรัฐ มติชน ตอนหลังนี้ก็มีร้านหนังสือมาอีก ตอนนั้นก็เหลือร้านเดียวแล้ว ร้านยายเป็นร้านแรก

สงครามโลกครั้งที่ 2 ยายยังเด็กอยู่ แม่ฮ่องสอนเขาก็เข้าไป ไปโรงเรียน ยังไม่รู้เรื่อง เด็กๆ ก็เห็นญี่ปุ่นไป ในแม่ฮ่องสอน พ่อกับแม่ยังขายของให้ญี่ปุ่นเลย ขายอาหาร กล้วย พักทอง มะละกอ ข้าวปุก เขาเรียกข้าวปุกญี่ปุ่น เขาชอบกินแบบนั้น เขาพกติดตัวไปได้ด้วย บางคนมีเงิน บางคนมีผ้ามีอะไรเขาก็เอามาแลก บ้านยายที่แม่ฮ่องสอน อยู่ทางโรงพักเก่า ยายอยู่ถนนปางลือนิคม พี่ชายเป็นตำรวจ พ่อทำนา ค้าขายเฉพาะช่วงที่ญี่ปุ่นมา

ทางที่เดินมาจากแม่ฮ่องสอนเขามีทางลัด มาตามลำห้วย ไม่ใช่ทางถนนเดี๋ยวนี้อ้าเดินมา 2 คั่น แต่ถ้า เหวียนนี้ 3 คั่น เหวียนมันต้องพักวัว ของที่ขนมาจากแม่ฮ่องสอนจ้างเขาหามา จ่ายค่าจ้างเป็นวัน ตอนมาครั้งแรก มากัน 30 คน มากับลูกหาว แล้วก็แม่มาส่ง ช้างยายไม่เคย ช้างนี้ไปตอนหนาน้ำ ถ้าคนต้องรอน้ำแห้งก่อน เมื่อก่อน ขุนยวมช้างเยอะ เขาเอาไไว้ในป่านั้นแหละ ในนี้คนที่มียะเย่ก็มีสัก 7-8 ตัว บางคนก็มี 2-3 ตัว บางคนก็มีตัวเดียว กะเหรี่ยงก็มี ชาวบ้านก็มี คนรวยที่ยายจำได้ครอบครัวครูศรีสะอาด พ่อแม่เขารวย เขามีช้าง ฟันน้องเขามี พวกกะเหรี่ยงที่รวยๆ ก็มีช้าง เมื่อก่อนอยู่แถวธนาคารกรุงไทย เดี๋ยวนีเขาก็ตายกันหมด ลูกเขาซื้อโสภณ เวชกิจ พ่อแม่เป็นกะเหรี่ยง เดี๋ยวนีไม่ได้อยู่ขุนยวมแล้ว เสียแล้ว ตอนนั้นเขามาอยู่ในนี้ พ่อแม่เขาอยู่บ้านดอย คุณโสภณถ้า ยังอยู่ที่ประมาณ 90 แต่เสียไป 4-5 ปีแล้ว ลูกหลานก็อยู่ต่างจังหวัด พวกทำเกวียนเดี๋ยวนี้นายหมดแล้ว เวลาทำนา เขาก็จะต่างข้าวจากนาในบ้าน แล้วก็รับจ้างต่างของ เขาจะมีวัวเป็นคู่ๆ บ้านที่ทำงาน บางบ้านก็มีบางบ้านก็ไม่มี วัว บ้านที่เลี้ยงวัวเยอะๆ ไม่ใช่เกวียนนะ วัวต่าง เวลาไปเชียงใหม่ก็เอาวัวต่างไป อย่างที่วัดม่วยต่อ ไปเชียงใหม่ ทางหนองเขียว ไปกลับนี่เกือบเดือนกว่าจะถึงบ้าน ต่าง กะปิ น้ำปลา นมเกลือ ตอนยายไปคลอดลูกคนแรกนั่ง รถจี๊ปไป เป็นรถส่วนตัวของคนแม่ฮ่องสอน เขาจ้างมา ในขุนยวมนี้ยังไม่มี มีแต่รถของกรมทาง ตำรวจก็ไม่มี ตำรวจใช้ม้า มีไม่ถึงสิบตัว หัวหน้าใช้เวลาเข้าเมือง แต่ของใช้คนหาบ ในโรงพักมีคอกม้า มีตำรวจเลี้ยงม้า 3 คน เปลี่ยนเวรกัน ตำรวจช่างไม้ ตำรวจตัดผม มีโรงตัดผม ชาวบ้านก็มาตัดด้วย ยายแต่งชุดสีก็แต่ไม่มียศ แต่ผู้ชายมี ยศแล้ว มาเลิกใช้ม้าตอนมีรถใช้ ตอนนั้นม้าก็แก่แล้ว ได้รถจี๊ปมาคันหนึ่ง ม้าก็เลี้ยงไปเรื่อยจนมันตาย บางคนเขาก็ มีม้าละ ตอนยายมายังไม่มียาหาร ตชด.เขาอยู่สาละวัน ตอนหลังสร้างค่ายทางไปต่อแพ เรื่องคนต่างด้าวที่ยายทำ คือเขาเข้ามาถูกต้องแล้ว แต่มาต่ออายุเป็นปีๆ ตอนยายเป็นเด็กเขามาทำที่อำเภอ เมื่อก่อนนี้เหมือนไทใหญ่ก็ต้อง เสียเป็นต่างด้าว ตอนหลังนี้เอาเฉพาะสัญชาติ ที่ไม่ใช่ไทยถึงเป็นต่างด้าว ยายมาทำตอนที่ไทใหญ่ไม่ต้องเสียภาษี แล้ว เอาแต่คนที่มาจากเมืองนอกอย่างเดียว เขาจะพูดไทใหญ่ กับไทย มันจะมีเงิน กับแขก ลูกหลานก็เป็นลูกต่างด้าว คนที่เข้ามาใหม่ต้องมาต่ออายุคนต่างด้าวกับยาย ตอนหลังต่างด้าวไม่มีก็ไปทำธุระการอย่างอื่น เดี๋ยวนี้อย่างด้าวก็ยัง อยู่แต่แก่แล้ว ตายหมด คนที่มาใหม่เขาไม่ได้มาอยู่ประจำ เริ่มๆ หมดมาประมาณ 15 ปี ตอนที่ยายออกมาที่ยังมีอยู่ 2-3 คน ขุนยวมนี้ไม่ค่อยมี มันเป็นทางผ่าน ตั้งแต่ยายมาอยู่ไม่ถึง 10 คน เขาย้ายไปบ้าง ตายบ้าง คนใหม่ไม่มา

แขกนี้มาจากอินเดีย มาจากทางแม่ฮ่องสอนแล้วมาอยู่ที่นี่ ทำจริงๆ ก็ปีละครั้งเท่านั้น แต่รายงานการเคลื่อนไหวเคลื่อนไหวครั้ง แต่เราก็ทำอย่างอื่นด้วย แต่หน้าที่คือรายงานทะเบียนคนต่างด้าว มันคิดเดียว ทำอย่างอื่นด้วย นานๆ ยายจะได้ไปตรวจพื้นที่ที่ คือไปดูคนต่างด้าวที่แจ้งมา แต่ยังไม่มารายงานตัว ส่วนมากจะอยู่รอบๆ แม่อุค ต่อแพพวกจีน บางทีก็จะมีแจ้งมาว่ามีคนต่างด้าวขาดต่ออายุ เราก็ไปตามมาต่ออายุ เอกสารนี้มีที่โรงพัก 15 ปี จะทำลายครั้ง ตอนใหม่ๆ ยายก็อยากจะกลับไปอยู่แม่ฮ่องสอน มีครอบครัวที่นี่ก็เลยไม่ได้ไป พวกจีนพวกแขก ส่วนมากมาค้าขาย กว๊านเดียวบ้าง ของชำบ้าง เคียวนี่ไม่มีคนจีนเลย สมัยยายอยู่มีแค่ 2-3 คน สมัยก่อนคนจีนขายกว๊านเดียวแถวหน้าตลาด ไม่เท่าไรเขาก็ย้ายไปที่อื่น ไม่ได้อยู่นาน ที่เป็นแขกก็ตายๆ ไปเหลือแต่ลูกหลาน แขกก็มาไม่มาก ลุงหล้าเป็นรุ่นลูก พ่อมาจากอินเดีย แม่เป็นคนที่นี่ เขาเกิดที่แม่ฮ่องสอนนะ แต่ตอนยายมาเขาอยู่ที่นี่

ทำงานโรงพักจะหยุดเสาร์-อาทิตย์ ถ้าเป็นวันสัปดาห์ใหญ่ที่เขาไม่หยุดเราก็ไป (วัด) แต่เช้าๆ แล้วค่อยไปทำงาน ไปวัดใกล้ๆ บ้าน บางทีก็ไม่ได้ไป งานใหญ่ๆ ก็มีวันมาฆบูชา เดือน 3 ทำกองโหล ถวายให้พระพุทธรเจ้า เดือน 6 ก็ทำเจดีย์ทราย ออกพรรษาเดือน 11 มีทำจองพาราไว้บูชาตามบ้านทำกันทุกบ้าน ตกแต่ง แล้วแต่เราไปจ้างเขาทำ ช่วงนี้ทำสัปดาห์กันมา มีหลายคน ลุงป๊ะ นายจันทร์แดง (อยู่หน้าศาลเจ้า) ลุงประหยัด (สว่างกิ่ง)

ตอนนี้ลูกอยู่กรุงเทพฯ คนหนึ่ง อยู่ลำปางคนหนึ่ง ผู้ชายทั้งคู่ ที่เสียไปเป็นผู้หญิง เสียไป 10 ปีแล้ว เคียวนี่บ้านก็เหลือกัน 2 คน เมื่อก่อนตอนดาอยู่ที่บ้านก็ขายอาหารตามสั่ง กว๊านเดียว

ตอนยายมาอยู่ยังไม่มียัง มีบ้างนิดหน่อย โบสถ์เพิ่มมี 3-4 ปี เขามาจากบนคอกแม่อุค ปางอุ้ง เขามาซื้อไร่ชื่อนาที่ที่เขาถึงมา ยายไม่มีนา มีสวนอยู่หน้าอำเภอนิดหน่อย แต่ก่อนอำเภออยู่ในเมือง อำเภอใหม่เพิ่งไปสร้างได้ไม่ถึง 10 ปีก่อนโน้นอยู่ตรงบ้านพักสรรพากรแล้วไฟไหม้ก็เลยย้ายมาตรงในเมือง

เงินเดือนเมื่อก่อนเขาไปปรับเงินสด ยังไม่มีธนาคาร ดำรงเงินไปปรับกันหลายคน แต่ถ้าของครูกับอำเภอเขาจะเอาดำรงไปด้วย ตั้งแต่ยายมานี้ไม่เคยมีการปล้นนะ ปล้นเงินนี้ไม่มี แต่ปล้นพ่อค้านี้มีเหมือนกัน ที่นี้จะจับได้ มันจะเป็นชาวบ้านนี้แหละ ส่วนมากที่ขุนยวมนี้ไม่มีการปล้น มีแต่ลักเล็กขโมยน้อย ไม่มีการฆ่ากัน เมื่อก่อนนี้สงบมากเลย เมื่อก่อนคนที่อื่นก็ไม่มี เมื่อก่อนนี้พอสองทุ่มจะหาข้าวกินตามร้านก็ไม่มีแล้ว ปิดกันหมดแล้ว เมื่อก่อนยายมาอยู่ใหม่ๆ นะ ยุ้งยังไม่มียัง น้ำไปตกในห้วยข้างหลังนี้ ห้วยน้ำบ่อ มันมีบ่อน้ำเป็นแถว มีเป็นกลุ่มๆ ใกล้ทางไหนก็ไป เขาช่วยกันขุด เมื่อก่อนนี้ไฟฟ้าใช้เครื่องปั่นมีถึงเที่ยงคืน ของโรงไฟฟ้าจากหกล้อมเย็นถึงเที่ยงคืน ถ้าเขามีงานก็ใช้ตะเกียงเจ้าพายุ น้ำใช้ก็จ้างเขาเป็นหาบๆ ละ 1-2 บาท จนขึ้นมาเรื่อยๆ 10-20 บาท อาชีพนี้มีหาบน้ำ ตักน้ำ เกวียน ปลูกถั่ว ปลูกหอม ปลูกงาคนพวกนี้แหละ เดือน 3 ที่ว่านี้เขาทำข้าวหยาบด้วย เหมือนข้าวเหนียวแดง บางบ้านที่ทำเองก็ทำแจกญาติพี่น้อง บางทีก็เอาไปรวมกันที่วัดแล้วก็เอาขึ้นรถไปแจกตามบ้านตามป้อม ส่วนมากวัดมวยตอนนี้ทำประจำเลย ทำใหญ่ ไปช่วยกัน ทั้งผู้ชายผู้หญิง เขาจะเคียวกะทิกับน้ำอ้อยแล้วใส่ข้าวหนึ่ง มีถั่วดินคั่วป่นใส่ด้วย ทำทาน ทำกิน แจกชาวบ้าน เอาไปทำบุญที่บ้าน แต่ละปีของเดือน 7 เขาจะมีงานวนปะลึก มีสวดมนต์หมู่บ้าน เขาทำกันมานานแล้ว เขาทำสามจุด ทำที่บ้านที่ศาลเจ้าเมือง แล้วก็ศาลากลางบ้าน จุดสุดท้ายที่วัดมวยต่อ บ้านใครใกล้ตรงไหนก็ไปตรงนั้น ศาลากลางบ้านนี้สร้างมาก่อนยายมาอยู่ เมื่อก่อนจะมุงไม้เป็นแผ่นๆ แล้วก็ปรับปรุงมาเรื่อย หน้าตาไม่เปลี่ยน ทำเป็นที่พักคนเดินทางจากที่อื่นมา ก็จะแวนนอนที่นั่น เมื่อก่อนตอนยังไม่มียังจะมีศาลาอย่างนี้แหละ ตามที่ที่ห่างบ้านคนไปสักหน่อย เอาไว้ให้คนไปพักผ่อน ทางห้วยโป่งก็มี แบบว่าคนไม่มีญาติไม่รู้จักใคร ก็ต้องไปนอน แต่ตอนนี้ไม่มีแล้ว เขารื้อหมดแล้ว มีรถแล้ว เมื่อก่อนโรงแรมไม่มีนะ ตอนยายมาอยู่ มีตรขุนยวมตอนแรกเป็นโรงหนัง พอมีงานวัดงานอะไรเขาก็จะไปขายตามหมู่บ้าน แต่ปกติเขาก็มีแต่ไม่ทุกวัน ยายก็ไปดูหนังไทยนี้แหละ ลูกก็มีนะมาจากทางเชียงใหม่ ลูกไทยนี้แหละ แลวหางดงจอมทอง เขามาปลูกโรงอาเนะ บางทีที่วัด เก็บตังค์ บางทีเขาก็เหมามางาน เล่นเป็นเรื่อยๆ ถ้ามีงานประจำปีเขาก็

จะมาทำโรงเอง ร้อยเป็นไทย เมื่อก่อนนี้มีลิเกของข้าราชการ ชาวบ้าน สม่ครเล่น เล่นลิเกกัน ก็มีคณะของเขา ขุนยวม แม่ฮ่องสอนมี همینกันหมด ถ้ามีงานปีใหม่ ออกพรรษา เขาก็ไปรวมๆ กันเป็นคณะใหญ่เลย มีงานที่ก็ รวมกันที่ ร้อยแบบภาคกลาง ผสมกัน คนภาคกลางบ้าง แม่ฮ่องสอนบ้าง ขุนยวมบ้าง ที่ขุนยวมตอนยายมาฉันไม่มี แต่ได้ยินเขาว่า มี แต่ที่แม่ฮ่องสอนถ้าวันตำรวจเขาจะมีลิเก สามวันสามคืน งานประเพณีนี้มีกั้งกะหล่ำ ร้านกรำโต ขุนยวม คอแพ้งมีอยู่ แม่ฮ่องสอนไม่ค่อยมี แม่ฮ่องสอนเอาที่นี้แหละไปโชว์ เดียวนี้ไอ้ของเดิมๆ มันจะหายไปหมดแล้ว

ที่แม่ฮ่องสอนมีที่สะให้กับพวกหลานๆ อยู่ที่นั่น ต่างคนต่างอยู่ พอปีใหม่ก็ไปดำหัวที่ๆ

ร้านลุงหล่ำนี้เปิดมาได้ 5-6 ปี เจ้าของเขาเป็นคนสันป่าตองพอเขาเฝ้าราย คำหอมกระเทียมเขาก็กลับไป อยู่บ้าน แล้วก็เลยขายให้

เมื่อก่อนเขาปลูกข้าว ปลูกหอม กระเทียม ถั่วเหลือง ข้าวนี้ถ้าเหลือกินเขาก็ขาย ขายไม่มีน้ำก็ซื้อข้าวสาร กิน ร้านค้าใหญ่ๆ ก็อยู่กลางๆ บ้าน แถวๆ ร้านลุงประยูร แกเคยเป็นตำรวจ รุ่นก่อนยาย ยายมานี่เขาเป็นแล้วนะ ตอนนั้นแกยังไม่เปิดร้าน พอลาออกแล้วแกถึงเปิด เปิดร้านด้วย ทำสวนด้วย หลังบ้านเขาลุงสุรินก็ตำรวจเก่า ตอนมีม้าเขาเลี้ยงม้า พอมีหมาดก็เข้าเวร เป็นสิบเวร ตำรวจเก่ามีเยอะ ตายไปก็เยอะ

เมื่อก่อนน้ำแข็งขายเอามาคนแรกเลย มากับรถก้อนใหญ่เอาขี้เลื่อยโปะมา ส่งมาจากแม่ฮ่องสอน สามวัน มาที่ ขายเป็นมือๆ ละไม่กี่บาท ก้อนใหญ่ทั้งก้อนสามสิบบาท ค่าต่างห้าสิบบาท มาซื้อก็เลื่อยเอา ตัดเอง เขาเอาไป ทำโอเลี้ยงกิน กาแฟมันเป็นปีๆ ใส่น้ำตาล ใส่น้ำแข็ง เขาเรียกโอเลี้ยง ถ้าใส่นมสดเขาเรียกยกกล้วย ชาวบ้านนี้แหละมาซื้อ ตอนเช้าๆ ขายขายกาแฟ ตลาดเดิมอยู่ด้านนอกนี้แหละ ตอนยายเป็นตำรวจใหม่ๆ เงินเดือน 450 ตอนหลังให้ค่าข้าว 150 ตอนหลังมาเรียกเบี้ยกันดาร

ป๊อกเด่นยางแดง ตอนยายมาอยู่ไม่มียางแล้ว ตอนนั้นไม่มีป๊อกเขามาตั้งที่หลัง 2-3 ปีนี้มั้ง

แถวๆ นี้แหละเรียกหัวหนอง เมื่อก่อนเค้าเรียกบ้านหัวหนอง

ผู้ให้ข้อมูล	16) นางจันทร์นวล แก้วทองบุญ อายุ 89 ปี
	นางนงคราญ พงษ์สนิท (ล่ำม)
	นางนภา เลิศขจร (ล่ำม)
ชาติพันธุ์	ไทใหญ่
ผู้สัมภาษณ์	นางสาวศิริลักษณ์ กัณทศรี
	และนางสาวรมย์ กนิษฐานนท์
วันที่	30 พฤษภาคม พ.ศ. 2552
ที่อยู่	308/1 ป๊อกวัดโพธาราม หมู่ 2 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
สถานที่	308/1 ป๊อกวัดโพธาราม หมู่ 2 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
รหัสเสียง	PPK-ANT-KY-116

เกิดที่ขุนยวม เป็นคนขุนยวมแท้ๆ พ่อเป็นคนเมือ่งน่าน แม่เป็นคนขุนยวมเป็นไทใหญ่ พ่อมากับ นายอำเภอ เป็นนักการ เงินเดือนสิบห้าบาท เจอกับแม่ที่นี้ ยายมีพี่น้อง สามคน ตายไปแล้วสองคน ยายเป็นคนแรก

บ้านเดิมอยู่ทางหน้าโรงไฟฟ้า แม่ชื่อนางโหย่ง พ่อชื่อนานพรหม แก้วทองบุญ แม่ค้าขาย ขายพริก ขายเกลือ ยาสูบ เมี่ยง ไม่ได้ทำนา

ยายจบ ป.4 โรงเรียนขุนยวม อยู่ที่โรงไฟฟ้าเดี่ยวนี้นี่พี่น้องได้เรียนทุกคน คนกลางเป็นครู ยายก็เป็นครู น้องชื่อ คณิงสุข คนที่สองชื่ออารินทร์ (ผู้ชาย) ยายเข้าเรียนตอนแปดขวบ จบ ป.4 ตอนอายุ 14 ก่อนที่ยายเรียนไม่มีใครเรียน ป.4 พอยายเรียนมีกันสามคน ครูเจ้าคนหนึ่งอยู่เชียงใหม่ อีกคนนางโหย่ง ครูที่สอน ครูประเสริฐ เอกสิงห์ เป็นครูใหญ่ ครูประจำชั้นมีหลายคน จำไม่ได้ ครูใหญ่เป็นคนกรุงเทพฯ นักเรียนมี 30 คน ตอนยายเป็นครูมีนักเรียน 250 คน สมัยเรียนใส่เสื้อขาวกับผ้าถุงสีน้ำเงินไปเรียน ผ้าอย่างไรก็ไม่บังคับ มวยผมไป ตอนยายเป็นครูโรงเรียนอยู่ตรงโรงไฟฟ้า เป็นครูตอนอายุ 17 จบ ป.4 ก็เป็นครู เงินเดือนสิบบาท ส่งน้องเรียนด้วย แฟนยายเป็นตำรวจมาจากเชียงใหม่ พ่อเสียชีวิตตอนยายอายุ 14 เสียที่บ้านหน้าโรงเรียน ตอนเรียนไม่มีสอบ เข้าก็ไม่มี ออกก็ไม่มีสอบ ไม่เสียค่าเรียน เวลาไปเรียนใช้กระดานหินก็มี กระดานไม้ก็มี หินแข็งๆ เขาเอามาขาย ที่จกดไว้ก็มี สมุดเล่มละสตางค์สองสตางค์ มีกระดานทุกคน ใช้สี่ปีเลย สมัยนั้นมีสมุดปากกา ปากกาที่เขาจุ่มๆ เอา หินที่เขียนบนกระดานก็ซื้อเอา เขียนเป็นสีขาว เวลาเขียนไม่มีเสียง ก่อนเป็นครูก็ไปทำสวน ปลูกถั่ว ปลูกหอม ถ้าเวลาทำนาก็ไปรับจ้างเขาทำนา วันละ 8 บาท ตอนจะเป็นครูเขามาเรียกจากบ้านไป ป.4 นี่สูงสุดแล้ว ยายสอน ป.1-2 สอนทุกวิชา ม.1,2 ต้องไปเรียนเชียงใหม่

สงครามโลกครั้งที่ 2

สงครามญี่ปุ่นเลิกเป็นครูแล้ว เพราะคนขายของให้ญี่ปุ่นได้เงินเยอะกว่า เลยออกมาขายของบ้าง ตอนนั้นเงินเดือนครู 12 บาท ข้าวถังละ 6 บาท ญี่ปุ่นมาอยู่ตามวัด หนองป่าก่อ ตั้งโรงข้าวสาร ที่วัดโพธารามตอนจะไปพม่า ตอนออกมาจากพม่าเยอะกว่าตอนจะไปพม่า คายตามทาง ญี่ปุ่นเอาข้าวสารมาเองบ้าง ซื้อบ้าง เขาต่างมาไม่มืรด ม้านี้สิบตัวมั่ง ห้าตัวมั่ง มาขุนยวมไปทางบ้านต่อแพ แม่เงา ไปพม่า ตอนไปมาอยู่ที่วัดแก้วห้าคันก็ไป มาตอนเกี่ยวข้าวแล้ว มากันเรื่อยๆ มาสี่ห้าคน แก้วคน สิบคนก็มา ไม่ได้มาเป็นขบวน หนุ่มก็มี แก้วก็มี ตอนเห็นทหารญี่ปุ่นครั้งแรกก็ตกใจ เครื่องบินมา ห้าสิบ หกสิบ เจ็ดสิบคัน มา มีระเบิดที่แม่สะเรียง ที่ขุนยวมไม่มี เมื่อก่อนเวลาเครื่องบินมาเขาจะไปหลบในหลุมหลบภัยเขาขุดกันไว้ วิญญาณมีแต่ที่อำเภอ กับ โรงพัก ที่บ้านนี้ไม่มี บ้านที่โรงไฟฟ้ามีหลุมหลบภัยหลุมหนึ่ง ยาว อยู่ใต้ดิน เครื่องบินมาลงหลุมหมด

ยายแต่งงานตอนอายุ 18 ตาเป็นตำรวจ มาจากบ้านแม่แจ่ม ตาอายุ 21 แต่งแล้วก็มาอยู่กับยาย เงินเดือน 12 บาท เบี้ยเลี้ยง 4 บาท ถ้าลาไม่ได้เบี่ยเลี้ยง ตาเป็นเสมียน ทำงานทุกวัน หยุคเสาร์-อาทิตย์ ภาคปลายเมษายน เดือนเดียว ช่วงทำนา นักเรียนไม่ค่อยมา ยายก็ไปตามบ่อๆ เวลาสอนพูดไทย เด็กที่มาไทใหญ่ทั้งนั้น กะเหรี่ยงเขามีโรงเรียนของเขา ตอนเป็นครูมีกะเหรี่ยงตรงป้อกเด่นยางแดง เขาก็มาเรียน พูดไทยได้ แต่งตัวอย่างเดียวกับไทใหญ่ ตรงป้อกเด่นยางแดงมีกะเหรี่ยงไม่ถึงสิบหลัง เดี่ยวนี้นี้ไม่มีแล้ว คายหมด พ่อแม่เขา ลูกเขาก็คายหมด

ตอนญี่ปุ่นมาขายขนม ข้าวตอกป่น ข้าวปอง ตอนญี่ปุ่นมายังเป็นครูอยู่ ตอนนั้นโรงเรียนปิด ยายอยู่บ้านเฉยๆ ตาก็ทำงาน อยู่บ้านเลี้ยงลูก หยุคอยู่หลายเดือน คนโตอายุ 2-3 ขวบ ถ้าถามเรื่องญี่ปุ่นไปถามยายบ้าง พอออกจากครูก็ทำนา ทำสวน ขายของ แต่ตอนญี่ปุ่นมาได้ขายของ

เตาเผาอิฐ เเผ่ถ่าน ยายทำเอง ออกจากครูแล้ว ตอนอายุสี่ห้าสิบ ประมาณปี 2508-2509 เเผ่ถ่านขายตามร้านก๋วยเตี๋ยว ขายเป็นปีๆ ปีบนั้นมันก๊าด สองบาทห้าสิบ ไปส่งตามร้าน มีเผาอยู่เจ้าเดียว อิฐนี้เผาไว้ทำเตาเผ่ถ่าน ไม่ได้ทำขาย ตาคนใหม่ทำ (แต่งงานใหม่เป็นไทใหญ่ คนปาย) เเผ่ถ่านอยู่ 8-9 ปี ตาคนใหม่ก็ทำนาทำสวนหอม กระเทียม ถั่ว ผัก แดง แต่ก่อนขนข้าวก็ใช้ล้อ (เกวียน) เล็กมาสามสี่สิบล้อปี เมื่อก่อนไปตักน้ำขุม น้ำบ่อ

ตกขายด้วย หาบหนึ่ง ขายตามเบอร์ บาทหนึ่งสี่หาบ (เบอร์ 16) คนที่จ้างนี้เป็นร้าน ตอนขายที่หาบเป็นปี่ บาทหนึ่งสี่หาบ หาบนี้บ่อ เมื่อก่อนมันจะเป็นบ่อที่ขุดไว้ข้างห้วย เอากระบวยค่อยๆ ตัก บ่อนี้ชาวบ้านช่วยกันขุด น้ำมีตลอด แต่หน้าแล้งนี้รอนานหน่อย มีแขกบ่อกิน บ่ออาบ วันพระวันอะไรก็เอาก๊อกชอมต่อไปให้ไว้ แต่ละคน ไม่ได้ทำร่วมกัน เมื่อก่อนไหว้ในครัว จนเดี๋ยวนี้เตาแก๊สยังไหว้อยู่ สมัยคุณยายวันพระวันศีลดูเอาพระจันทร์ ยายไปวัดคำในก็ไป วัดโพธารามก็ไป วัดม่วยต่อก็ไป วัดขุมก็ไป ไปทุกวัด วัดต่อแพ วัดเมืองปอนก็ไป เดินไปลัด ไป ออกจากนี้ตีหนึ่ง ถึงนูนหมกโมงพอดี ไปกันหลายคนส่วนใหญ่ไปดำหัวปีใหม่ เดือน 11

เหมืองแร่ อยู่ทางไปบ้านพัฒนาปุฏฐ จะมีคนมาทำแร่ ดินบุก ขยายเคยไปขายของที่เหมืองแร่ ตาทำงานที่เหมืองแร่ ดินบุก ตอนนี้อยู่แล้ว ยายอยู่เหมืองแร่หลายปี ประมาณปี 2513-2517 คนที่ได้สัมปทานเป็นคนเชียงใหม่ พ่อเลี้ยงแก้ว พ่อเลี้ยงสุข ส่วนใหญ่คนในเหมืองเป็นคนเชียงใหม่ เชียงราย คนในบ้านเรานี้ไปขายของ คนในเหมืองเยอะ เหมืองเล็กตั้งแต่ 2517 ยายเปิดร้านขายของในเหมืองแร่ เวลาจะซื้อต้องใช้รูปของแลก ตาเป็นคนคัดแร่ ได้เงินวันละ 8 บาท คนที่ไปขายของพร้อมยาย นี่ตายไปหมดแล้ว

สาว ๆ ที่ยังไม่แต่งงานจะปล่อยผมยาว ถ้าแต่งงานจะมวยไว้ เมื่อก่อนหวีเป็นพลาสติก เขาควาย ไม้ ถ้ารายก็จะใช้งา ยายกินหมากมาตั้งแต่สาว ๆ

ทหารญี่ปุ่นเหมือนคนไทยนี้แหละ มีสูง มีดำ ด้ยๆ ก็มี ดำมี ขาวมี หล่อๆ ก็มี ตาที่เป็นตำรวจยังไปทำงานอยู่ หลุมหลบภัยกลบหมดแล้ว ที่อำเภอก็มี ที่โรงไฟฟ้าก็มี

มีโรงเลಿಗೆที่โรงเรียนเก่า เป็นโรงไทยนี้แหละ แต่เอาคนในบ้านเล่น มีแต่ผู้ชายเล่น พระเอกก็ผู้ชาย นางเอกก็ผู้ชาย เป็นข้าราชการ มีงานที่เขาที่แสดงที่ ถ้ามีงานที่โรงเรียนจะมีโรงเลಿಗೆ ถ้ามีงานที่โรงพักจะมีโรงของลุง จานงค์นี่จำได้ หลังกมาแล้ว นี่ก็เป็นผู้ชายเล่นหมด เขาจะเล่นกันตอนงานวัด งานเขาวงกต ประเพณีอะไรเขาก็เล่นกัน สามวัน ห้าวัน เล่นเป็นเรื่องๆ เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า คณะนั้นคนเยอะ เอาคนในบ้านนี้แหละ ไปซ้อม ไปเล่นกัน ถ้ามีงานก็มาเล่น ถ้าไม่มีก็ทำงานของตัวเอง มีงานก็มารวมกัน กำนันจะเรียกมาประชุมกัน กำนันบุญศรี

ถ้ารูปเขาจะมาถ่ายที่บ้าน เมื่อก่อนนี่คนที่เชียงใหม่จะมา คนแม่ฮ่องสอนจะมา ถ้าเขามาที่ก็ถ่ายกันที่ลุงส่วยกุน ก็ถ่าย ร้านข้าวแต่นั่นแบบ เมียแก่เป็นคนพม่า แก่ง่ง ซ่อมนาฬิกา ทำฟันปลอม ถ่ายรูป

ดื่มहुใส่สมัยตอนสาว ๆ ใส่กำไล ผู้ชายไม่เจาะ ตาสัก ผู้ชายสัก ผู้หญิงไม่สัก ถ้าไม่สักไม่ใช่ผู้ชาย สักเป็นยันต์ สล้าที่สักให้เป็นคนไทใหญ่ ต้องเสียค่าจ้างเยอะ ยี่สิบ สามสิบ สี่สิบ ขาข้างละยี่สิบบาท ผู้หญิงนี้สักที่แขน สักเป็นยันต์เป็นยา แต่ยายไม่สักสมัยยายไม่มีแล้ว แม่ของยายสัก ดื่มहु กำไล คนที่บ้านมีช่างรับตี มีสองคนทองนี้เขาเอามาขายจากพม่า บาทละสี่ร้อย กำไลเขาใส่ตอนมีงาน ถ้าเป็นคนมีเงินก็จะใส่ประจำ

สมัยยายอยู่เหมืองแร่ ก็ขายฝิ่น ไม่ถูกกฎหมายนะ แต่ก็ขายเหมือนบุหรื ซื้อฝิ่นมาจากแม่บ้านปางอุ้ง เขาเอามาแลกของ กระปุกยาหม่อง ยี่สิบบาท เป็นยางเหนียวๆ ร้านในเหมืองแร่เราก็ออยู่กินในนั้น ไม่มีเก็บค่าที่ มาซื้อของจากขุนยวมเอาฝากรถบริษัทไป ถ้าไม่มีรถก็เอาใส่เกวียนไป เกวียนเที่ยวละ 20 บาท จากเหมืองแร่ยายก็มาอยู่บ้านที่โรงไฟฟ้า ทำขนมขายในตลาด บางทีก็ทำส่ง เพิ่งจะเลิกทำขายมา 5-6 ปี ก่อนหน้านี้อายุมีสี่สิบสอง ยายก็ยังรับทำขนมอยู่ เจ้าที่ทำขนมเก่งๆ ในขุนยวมก็คือยาย ข้าวตอกปั้นยายยังทำสูตรเดิม มีแค่น้ำผึ้ง กับข้าวตอก ไม่ใส่กะทิ (ข้าวตอกใช้ข้าวเปลือกของข้าวเหนียวไปคั่ว) แต่ก่อนนี้พอมีสั่งของยายนี้รับเป็นพันๆ ลูก เก็บไว้ได้นาน ขนมที่ใส่กะทิ มีส่วยตะมินกับอาละหว่า เปงมั่งนี้เขาเอามาประยุกต์ทำที่หลัง แต่ยายไม่ค่อยได้ทำ

ผู้ให้ข้อมูล 17) นางจ้าว คณะเพิ่ม อายุ 93 ปี
 ชาติพันธุ์ คนเมือง
 ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณฑศรี และนางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2552
 ที่อยู่ 12 บ้านแม่สุริน หมู่ 3 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 สถานที่ 12 บ้านแม่สุริน หมู่ 3 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 รหัสเสียง PPK-ANT-KY-117.1-117.2

ย้ายมาจากบ้านยางหลวง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ มาอยู่แม่ลาหลวง มาอยู่เมืองปอน มาขุนยวม แล้วก็มาอยู่บ้านแม่สุริน มาอยู่ที่นี่ก็จำไม่ได้แล้ว มาอยู่ที่นี่ได้ลูก 3 คน พ่ออยู่ก็เสียที่นี่ ที่มาจากแม่แจ่มเพราะว่าหนีความทุกข์ (ยากจน) มาอยู่ที่นี่มารับจ้างคนไต่ทำนา ไม่มีนาของตัวเอง เจ้าของตายไปหมดแล้ว

มีลูก 9 คน ตอนนี้อยู่เหลือแค่ 6 คน

ตอนมาอยู่ที่นี่แรกๆ คนเมืองก็มี ยางก็มีแล้ว คนไต่ก็มีแล้ว ตอนมานี้มีวัดแล้ว วัดไต่ ไต่มาอยู่ก่อนนานแล้ว

เมื่อก่อนคนยางอยู่ตรงทุ่งดอกบัว ในบ้านก็มี หลัง สองหลัง คุยกันรู้เรื่องเขาอยู่คำเมือง ไปนอนวัดด้วยกัน ยางที่เป็นคนเผ่าก็มีชื่อ ชิเมะ บ้านอยู่ทางเหนือเมือง เลยวัดไป ตอนนี้อยู่ไปไหนไม่ได้ เป็นยางบ้านแรกๆ

หลานแม่อยู่ขุนยวม (ร้านมัลลย์) เขาเกิดที่นี่ เมื่อก่อนแม่อยู่ขุนยวม ตอนนั้นอยู่ตรงหัวหนอง หางบ้านขุนยวมเป็นคนแม่แจ่ม ทางหัวหนองนี้เป็นไต่ เคยไปทำบุญที่วัดทรายมูล แต่สองปีไปไม่ได้แล้ว วัดนี้แต่ก่อนก็ไปนอน พระก็เป็นคนเมืองนี้แหละ ทำบุญไต่กับเมืองก็วันเดียวกันนั่นแหละ สาวๆ ก็ไป แก่ๆ ก็ไป ตอนนั้นเขาแห่ก็รำ บ้านเรานี้ไม่มี

ประเพณี ดานก้วยสลาก ที่นี่ไม่มี ปอยก็ไม่มี

น้ำห้วยนี้ชื่อน้ำแม่ริน กับน้ำห้วยยาว เมื่อก่อนนี้ขุดน้ำบ่อมาใช้ น้ำกินมี 2 บ่อ ตรงกองมูกับทางเข้าบ้าน แต่บ่อข้างหน้านี้เอาไว้ใช้

ผู้ให้ข้อมูล 18) นายสมบุญ วนาภรณ์ อายุ 63 ปี
 ชาติพันธุ์ ไทใหญ่
 ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณทศรี และนางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2552
 ที่อยู่ 12 บ้านแม่สุริน หมู่ 3 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 สถานที่ 12 บ้านแม่สุริน หมู่ 3 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 รหัสเสียง PPK-ANT-KY-118.1-118.2

ลูกชายง้าวเกิดที่นี้ 3 คน นอกนั้นเกิดแม่แจ่ม มีเดือนคำ อายุประมาณ 56 ปราณี่ อายุ 53 จันท์เพ็ญ อายุ 50
 ยายง้าวเป็นแม่เก็บ เมื่อก่อนไม่มีโรงพยาบาล เพิ่งมาเป็นหมอดำแยที่นี้ ตอนแม่ฮุยเข้ามามีคนใดทั้งนั้น
 คนแม่แจ่มไม่ค่อยมี แม่สุรินนำอุ้มสมบุญ นอนอยู่ข้างบน ทางไปห้วยมด แล้วยายกะเหรี่ยงเดี๋ยวนี เพิ่งมา
 ได้ 6-7 ปี แต่ก่อนเขาอยู่แม่สุรินน้อย สบห้วยพอดิ ในบ้านนี้ก็ยังมีบ้างประมาณ 5-6 ครอบครั้ว ดั้งเดิมที่นี้เป็นไทใหญ่
 พ่อหลวงจันจันรู้ประวัติ มีเป็นเล่ม มีว่าใครมาตั้งก่อน แกเป็นไทใหญ่ ถ้าคนเมืองต้องแม่ กับพ่อน้อยศรีวัย เขามา
 จากบ้านนาฮ้อม อ.แม่แจ่ม

ประเพณี ไทใหญ่เขาทำก็ทำพร้อมกันกับคนเมือง ปีใหม่ก็เหมือนกัน แต่อย่างปอหลวงนี้แม่แจ่มมีทางนี้
 ไม่มี เขากินเลี้ยงกันทั้งบ้าน มาทำบุญที่วัดหมื่นเวียนกันแต่ละบ้าน เอามือกัน แต่ก่อนที่นี้ก็มีถ้วยสลาก
 แต่ไม่มีมา 3 ปีแล้ว

ศาลเจ้าตรงหลังโรงเรียนเป็นของไทใหญ่ แต่ตรงที่ดงหอ ทุ่งนา ที่นาของศรีพรรณของคนเมือง เขาเรียก
 หอเจ้านาย 3 ปีจะเลี้ยงใหญ่หนึ่งครั้ง เขาจะเลี้ยงหมู มีเป่าลู่ด้วย คนในบ้านทำกันเอง หมอนานี่มีหลายคน
 เป็นคนเมือง เขาจะไหว้ มี.ค.- เม.ย. ไทใหญ่ก็ไปนะ แต่ 3 ศาลนี้ไม่เคยไหว้พร้อมกัน ศาลเจ้าตรงโรงเรียนเขาจะไป
 ไหว้กันทุกวันพระ ศาลเจ้าของไทใหญ่นี้เขาไม่เลี้ยง ศาลเจ้าไทใหญ่มีมานานแล้ว เมื่อก่อนมีคนทรงแต่ตายไปแล้ว

บ้านแม่ย่า (ดูดวง) ฝั่งตรงข้าม มีทั้งเมือง ทั้งกะเหรี่ยง กะเหรี่ยงอพยพมาจาก ลี จ.ลำพูน เขาย้ายมาหลาย
 ปีแล้ว ประมาณ 10 ปี มาก่อนกะเหรี่ยงแล้แม่สุรินน้อย เขามาทำไร่ทำนา เดี๋ยวนีทำนามากกว่า ไร่ก็ทำนิดๆ
 หน่อยๆ เมื่อก่อนไม่มีนาก็ทำแต่ไร่ ใช้น้ำแม่สุรินน้อย บ้านเราใช้น้ำแม่สุริน

มั่งบ้านเราไม่มี เขามาทำอย่างเดียวน เขาอยู่ขุนยวม แต่เมื่อก่อนเขาอยู่ปางอุ้ง

แม่เก็บ เวลาไปทำคลอดจะได้ค่าจ้างครั้งละ 5-10 บาท

เมื่อก่อนในบ้านมีคนทีมาจากแม่แจ่มทอผ้าอยู่นะ แต่เดี๋ยวนีไม่มีแล้ว ใช้ที่กระตุกทอ อันเล็ก

คนแม่แจ่มนี้ไปทั่วหมดเลย แม่สะเรียงก็มี เมืองปอนก็มี ปายก็มี มั่นหนี่ลำบาก หากินยาก เดี๋ยวนีเจริญดี
 แล้ว เข้ายาก ทางก็ไม่ถึงกัน ตอนแม่มากี่เดินมานะ มาตัวเปล่าๆ เสื้อผ้าก็ช่วยกันเอามา เอาข้าวสารมา ที่แม่ลาหลวง
 มีญาติอยู่ ส่วนใหญ่เป็นไทใหญ่กับคนเมือง กะเหรี่ยงก็มี ลัวะก็มี

ลุงมาอยู่ที่นี่ตั้งแต่อายุ 24 เดี๋ยวนี 63 มาจากผาบ่อง เป็นคนไทใหญ่ แต่ก่อนเป็นครูคอย สอนกะเหรี่ยงที่
 แม่สะเป่ เดินไป ข้ามน้ำ 32 ท่า พุดกะเหรี่ยงได้นิดหน่อย ลุงเป็นครูคนแรกของ โรงเรียนบ้านแม่สะเป่

เมื่อก่อนจากบ้านแม่สุรินไปขุนยวมต้องขึ้นคอกไป ไปทะเลสวนรุกขชาติพอดิ เดินก็ไม่นานเท่าไร
 ไม่ถึงครึ่งวัน แต่ทางมันชัน เขาไปซื้อพวกผัก แกลบ ข้าวบางครั้งไม่พอกิน เหล้าก็ไปซื้อมาขาย ซื้อเป็นกลอน
 แล้วเอามาใส่ขวดขาย เมื่อก่อนขุนยวมทำโรงเหล้า บุหรี่ก็มี บุหรี่พระจันทร์ซองละ 2.50 บาท กลี้อก็ซื้อ พวกวัว

ต่างเขาพักแคว้นก่อนไปผาบ่อง ศาลาตรงโรงปุ๋ย วัวนี้ 30-40 ตัว ม้าก็มีเป็นพวกของสันกำแพง ม้านี้จะต่างเกลือวัวจะต่างเมี่ยง เกลือกี้มี เขามาจากแม่แจ่มไปส่งของที่ อ.เมือง ลุงเคยเดินไปทางแม่สุรินน้อย ออกห้วยโป่งแล้วทะลุวัดจันทร์ พวกม้านี้มาจากแม่แจ่ม มาทางผาเมะสง ดงสามหมื่น แล้วก็ทะลุแม่ลาหลวง ตอนที่แม่มาจากแม่แจ่มมาอยู่แม่ลาหลวง นอนที่บ้านแม่เหาะ บ้านแป๊ะ (เป็นบ้านลัวะ) นอนมา 3-4 คืน กว่าจะถึงแม่ลาหลวง เคี้ยวนี้ถึงกันหมด

เมื่อก่อนแม่สุรินไม่ได้สอน เขามีครูสอนแค่ ป.4 แล้วก็ไปต่อขุนยวม ม. 3 แล้วก็ไปต่อที่แม่ฮ่องสอนไม่กี่แม่สะเรียง ที่ปายก็ ม. 3 แล้วมาต่อแม่ฮ่องสอน

ที่นอกจากปลูกข้าว จะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่งปลูกมาได้ 3 ปี ปลูกถั่วเหลือง พ่อค้าเขาพาซื้อไปโรงงานที่เชียงใหม่แล้วเข้ากรุงเทพฯ อีกที ราคาดีไม่ค่อยตก เมื่อก่อนปลูกแต่ข้าว เคี้ยวนี้ปลูกกระเทียมบ้างเอาไว้ขาย แต่หอมแดงนี้แม่แจ่มปลูกทั้งนั้น ไม่มีกินก็เอาไปแลกกัน

น้อยศรีวัย เป็นส่วยา รักษาคน จุกเทียน สวดมนต์ เก่ง เป็นช่างซอ

ที่นี่มีฝ่ายคอนกรีต กรมชลประทานทำให้ มี 2 เส้น ฝ่ายที่ทำเอง ฝ่ายไม้ตะเภา ไม้ดี เจ้านารวมกันทำ

บ้านกะเหรี่ยงข้างบนนี้มีประมาณ 20 หลัง แต่แต่งตัวแบบเรา เป็นพุทธ มาเข้าวัดที่นี่ คริสต์มีอยู่แถวนี้ของพวกเกาหลี่ คนที่อื่นมาอยู่กะเหรี่ยงเหมือนกันนี่แหละ มาจากทางปาย เกาหลี่มากก็จะให้คนเผ่าคนแก่เข้าไปใครปวดที่ไหนเขาจะฝังเข็มให้ โบสถ์นี้สร้างมาประมาณ 14-15 ปี พุทธนี่ก่อนเขาหมด พระเป็นคนที่นี้อายุ 70 กว่า มีพระองค์เดียว เป็นไทใหญ่ ถือเครื่องมาก คนขุนยวมก็มาขึ้นวัดนี้ ศักดิ์สิทธิ์ วันพระใหญ่เขาก็มากัน

ผู้ให้ข้อมูล 19) นายอาทิตย์ คำปา อายุ 92 ปี
 ชาติพันธุ์ ไทใหญ่
 ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณหาศรี และนางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2552
 ที่อยู่ บ้านแม่สุริน หมู่ 3 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 สถานที่ บ้านแม่สุริน หมู่ 3 ต. ขุนยวม อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 รหัสเสียง PPK-ANT-KY-119.1-119.2

เป็นคนไต เกิดที่นี่ พ่อแม่ก็เกิดที่นี่ บ้านแม่สุริน 100 กว่าปี พ่อหม่อนแม่หม่อนก็อยู่ที่นี่ บ้านเดิมอยู่ข้างใน ห่างจากนี้ ครึ่งกิโลเมตร มาอยู่ที่นี่ตอนอายุ 11-12 ปี มาเข้าโรงเรียนที่นี่ มาเรียนหนังสือกับพระ คนแรกๆที่มาอยู่นี้เป็นคนไต แล้วคนแม่แจ่มก็ย้ายมาอยู่ด้วย ตอนอายุ 11-12 ปี มีคนแม่แจ่มมาอยู่ได้ 10 กว่าบ้าน คนไทใหญ่นี่มี 50-60 หลัง ยางก็มีแต่เขาอยู่บนคอย ทางหัวน้ำ อยู่มานาน

ชื่อบ้านแม่สุริน น้ำลงคอยมา เขาเรียก ริน เขาเรียกน้ำว่าแม่สุริน ก็เลยเรียกชื่อบ้านตามชื่อแม่น้ำ น้ำนี้มีห้วยเล็กห้วยน้อย น้ำแม่สุรินนี้มาจากแม่อูคอแล้วไหลไปน้ำสาละวิน ไปทางพม่า น้ำขมนี้ลงไปแม่สะเรียง

พ่อเข้าเรียนอายุ 12 ปี เรียนถึง ป.3 อายุ 15 ปี แต่งงานตอนอายุ 30 ปี เป็นคนไตบ้านแม่สุรินเหมือนกัน มีลูก 3 คน ผู้หญิง 1 คน ผู้ชาย 2 คน บ้านหลังนี้สร้างเมื่อ 2520 บ้านเมื่อก่อนใช้ไม้ไผ่ อันนี้ ไม้ดี ไม้แดง ไม้พลอง ไม้สักไม่เอา ไม่กล้าเอากลัวโดนจับ ทำเอง มีคนในบ้านมาช่วยกัน บ้านหลังแรกนี้ทำตอน อายุ 35 ปี เป็นไม้ไผ่

บ้านหลังนี้หลังที่ 3 แล้ว ปลุกแบบไทใหญ่ มี 2 ชั้น ตอนบ้านไม้ไผ่ชั้นเดียว ยกพื้น หลังนี้มี 2 พื้น ข้างล่างเอาไว้ขายของ ปลา หมู ผัก เกลือ เมี่ยง ไปซื้อของมาจากตลาดขุนยวม เป็นพ่อค้าทางเชียงใหม่เขาใส่รถมา บางครั้งก็มาส่งที่บ้าน ตอนนั้นอายุ 40 กว่า ตอนขายของก็ยังทำนาทำสวนไปด้วย ขนมาก็ขาย สมัยก่อนทำนาปีละ 2 ครั้ง เดียวนี้ทำครั้งเดียว เอาข้าวออกก็เอาถั่วเหลืองมาใส่ ขายได้ราคาดีเหมือนกัน ข้าวนี้ทำกิน กระเทียมก็ปลูกทั้งขายทั้งกิน ก็ปลูกข้าวก่อนเสร็จแล้วก็ปลูกถั่วเหลืองกับกระเทียม ปลูกพร้อมกัน ตอนรุ่นพ่อรุ่นแม่ปลูกข้าว 2 หน เอาข้าวออกเดือนธันวาคม แล้วก็เริ่มทำอีกทีตอนกุมภาพันธ์ เกียวตอนเดือนเมษายน ทำแต่ข้าวนา ข้าวไร่ไม่ปลูก นาพ่อก็มีสิบกว่าไร่ได้ข้าว ร้อยกว่าถัง ข้าวนี้ได้ขายบ้าง ขายให้คนคอย (กะเหรี่ยง แม่) ทำนางาเม็ดขาวๆ ปลูกขาย เอาไปอัดเป็นน้ำมัน เมื่อก่อนในบ้านมีครกอัดน้ำมันเดี๋ยวนี้ขายไปหมดแล้ว

สงครามโลกครั้งที่ 2

เจอทหารญี่ปุ่นตอนอายุ 20 กว่า เจอในบ้านนี้แหละ เขามาจากพม่า นอนไปเรื่อย ที่วัดก็มี หลายคนเต็มบ้านเลย มานอนที่บ้านก็มี บางครั้งมา 3-4 คนแล้วไป แล้วก็มาใหม่ ของกินเขาทำกินเอง เขาซื้อข้าวสารซื้ออะไรมาทำเอง มาอยู่ด้วยตอนบ้านหลังลุ่ม คนเจ็บคนดีปนกัน ไปนอนที่วัด เจ้านายเขาเอาเงินมาส่งให้ แต่เจ้านายอยู่ขุนยวม ขโมยของนี้ไม่มี มาอยู่แค่เดือนกว่า มาจากพม่า ผ่านที่นี้ขึ้นไปแม่ฮ่องสอน แล้วเข้าเชียงใหม่ แต่ตอนไปพม่าเขาไม่ได้ผ่าน พ่อเคยพูดญี่ปุ่นได้แต่ล้มหมด คนที่มานี้อายุ 40-50 คนหนุ่มๆ กว่านั้น ไม่มี เจ้านายเขาหนุ่มกว่าประมาณ 30 เจ้านายเขามีปืน มีเครื่องแบบ มีดาบยาว ทหารที่มานอนบ้านไม่แต่งตัว ทุกข์ๆ ยากๆ ไม่มีเครื่องแบบ ใส่ผ้าอย่างเรา คนหนุ่มอายุ 20 ไม่มี มี 30 ขึ้นไป เขาเดินมา รถเขาไม่มีน้ำมัน เขาไม่กินพริก กินแต่เกลือ เขาซื้อเป็นปลาเป็นอะไร เขาทำใส่เกลือ เขาซื้อมาจากในบ้าน ใช้ดั่งคำไทย เขาเอาเสื้อผ้ามาเอง ผ้าห่ม อาวุธนี้บางคนที่เอามากระดิกน้ำก็มี หม้อข้าวญี่ปุ่นก็มี เขารักกันสุดๆ เลย ไม่ทิ้งกัน ญี่ปุ่นมาตายที่วัด แล้วเขาก็เอาไปทิ้งในห้วยยาวทางไปจังหวัด ประมาณ 10 กว่าคน คนบ้านเราก็อายของให้เขา ข้าวปลูก ขนม กล้วย บางคนพูดไทใหญ่ได้ เขามานอนนี้เกือบทุกบ้าน บ้านละ 2-3 คน แต่บ้านพ่อนี้เยอะ 4-5 คน เขามาช่วงหน้าแล้ง ประมาณ เม.ย.-มิ.ย.

ศาลเจ้าเมืองบ้านเรามี 2 ศาล ทางน่านนั้นของคนเมืองเขาดังพร้อมๆ กันกับเรา เขาดังตรงนั้นเพราะมันเย็นดี 2 ศาลนี้เจ้าคนละองค์กัน เขาไหว้กันเดือนเมษายน ปีละครั้ง ไหว้พร้อมกัน เอาขนมมเนยไปไหว้ ไม่มีเหล้า ไม่มีไก่ ไม่มีหมู มีข้าวด้วย คนใดคนเมืองไหว้เหมือนกัน เขาดังคนดูแลไว้คนหนึ่งคอยปิดกวาด

(พ่อเผ่ามีรอยสักที่ขาทั้งสองข้าง) สักที่บ้านนี้แหละ คนใดสักให้ แต่ตายไปแล้ว สักเป็นคาถาให้อยู่สุขสบาย สักตอนอายุ 20 เมื่อก่อนหนุ่มๆ นี่สักกันหมด ถ้าไม่สักนี้ให้ไปอาบน้ำกับแม่หญิง สักเป็นรูปแมว รูปเสือ ตอนสักเจ็บ ไปสักกับเพื่อน เขาห้ามกินเหล้า ห้ามลอดบันได

บ้านนี้มีฝ่าย 2 ฝ่าย หลวงเขามาทำให้ ฝ่ายใหญ่ฝ่ายหนึ่ง มีแก่ฝ่าย

2. ตำบลเมืองปอน

ผู้ให้ข้อมูล	20) นายส่วยละ สวยสม	อายุ 86 ปี
ชาติพันธุ์	ไทใหญ่	
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ และนางสาวรมย์ กนิษฐานนท์	
วันที่	9 กรกฎาคม พ.ศ. 2551	
ที่อยู่	บ้านหางปอน ต. เมืองปอน อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน	
สถานที่	บ้านหางปอน ต. เมืองปอน อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน	
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์	
รหัสเสียง	ไม่มีการบันทึกเสียง เรียบเรียงจากการจดบันทึก	

สมัยก่อนพ่อเฒ่าแม่เฒ่าของพ่อเฒ่าส่วยละ เล่าให้ฟังว่ามาจากภูมิลานพม่า เป็นไทใหญ่เหมือนกัน ส่วนพ่อเฒ่าก็โตมาในเมืองปอนแต่ย้ายมาอยู่ที่นี่ (หางปอน) เพราะหนีมาตอนสงครามโลกครั้งที่ 2 ตอนที่ญี่ปุ่นเข้ามานั้น ได้เกณฑ์คนให้ไปช่วยขุดถนนถ้าใครสมัครใจไปจะได้เงินวันละ 5 บาท แต่ถ้าไม่ไปจะบังคับให้ไปขุดให้ฟรี พ่อเฒ่าส่วยละก็ไป โดยไปครั้งละประมาณ 7 คน ครั้งละ 15 วัน พ่อเฒ่าไปแค่ครั้งเดียว หลังจากนั้นก็ไปขายของให้ญี่ปุ่นของที่ขายก็มี ข้าวปุก กล้วย (ตอนนั้นกล้วย 2 หวี แลกแหวนได้ 1 วง) พอหมดสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ทำนาทำไร่เหมือนเดิม

อุโบสถวัดหางปอนนั้นพ่อเฒ่าเป็นคนออกแบบ แต่ไม่ได้วาด แค่ออกช่างที่มาช่วยกันว่าต้องอย่างไรบ้างเท่านั้น บางอย่างที่เป็นของตกแต่ง เช่น ลวดลายบนฝาเพดาน พ่อเฒ่าก็เป็นคนทำเอง

การแต่งงาน

การแต่งงานของชาวไทใหญ่ดินสอคนนั้น จะมีสร้อย แหวน เงินการแต่งกายก็จะใส่ชุดธรรมดา เรียบง่าย ดูสะอาด โดยงานจะจัดขึ้นที่บ้านของฝ่ายหญิง ตอนเช้าจะมีขบวนแห่ซึ่งในขบวนจะมีสินสอด และขันใส่น้ำของข้าวสวย (ข้าวต้มกับ/กล้วยกับ/ห่อกล้วย) ซึ่งของข้าวสวย คือ การเอาห่อ เมี่ยงกับเกลือ และกล้วย 2 ลูก มัดรวมกันเป็นของข้าวสวยแจกคนที่มาในงาน ซึ่งมีความหมายว่า คู่แต่งงาน จะเข้ากันเหมือนกับเมี่ยงและเกลือ คือการเอาเมี่ยงที่มีรสฝาด พอมากินคู่กับเกลือแล้วจะหวาน ส่วนกล้วย 2 ลูกที่เอามามัดรวมกันนั้นคือทั้งคู่จะไม่แยกจากกันไปไหน อยู่กันจนแก่เฒ่า

การสัก

สมัยก่อนผู้ชายเกือบทุกคนจะสักเพราะว่ากันว่าถ้าใครไม่สักต้องไปอาบน้ำข้างล่างกับผู้หญิง สักแล้วถึงจะเป็นผู้ชาย แต่ก่อนนี้คนที่สักก็เป็นคนในบ้าน แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว พ่อเฒ่าบอกว่าสักเพราะจะได้ฟันไม่เข้า ยังไม่เข้า แต่ต้องถือศีล ห้ามโกหก ห้ามขโมย ห้ามกินผักหม่น มะนาว (น้ำเต้า) รกัว/ควาย ห้ามลอดไม้้งามคำตันกล้วย/ไต้บันได/ไต้ถุนโรงครัว/ราวตากผ้า ลายที่สักนั้นจะเป็นภาษาไทใหญ่ นอกจากนี้ยังมีลายที่นิยมสัก คือ ตัวะ 3 ห้วย มีลักษณะเป็นวงกลมเล็กๆ 3 วง เรียงกันเป็นรูปสามเหลี่ยม ซึ่งหมายถึงว่าคนที่สักนั้นเป็นคนไทใหญ่

อาหาร 'ไก่ 3 อย่าง' เป็นอาหารของชาวไทยใหญ่ โดยนำเอา หอมแดง (ผักหมีเหลือง) สะระแหน่ (หอม หล่น) ตะไคร้ (จักไค้) นำไปซอย แล้วมาคลุกรวมกันกับถั่วแปบะล่อ ใส่พริกขอย มะนาว เกลือและน้ำมันน็ด หน้อย คลุกรวมกัน

การสานก๊อบ

(หมวดของชาวไทยใหญ่) ส่วนมากผู้ชายจะเป็นคนทำ ลวดลายก็จะมีหลายลวดลาย เช่น ลายสอง ลายเก็ด เต่า (หลังเต่า) และลายกาไห้ (กาทำไม่ได้เลยร้องไห้)

ผู้ให้ข้อมูล	21) นางผกากรอง จันทรเทพศรี	อายุ 68 ปี
ชาติพันธุ์	คนเมือง	
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ และนางสาวรมย์ กนิษฐานนท์	
วันที่	7 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 (ครั้งที่ 1)	
	27 ตุลาคม พ.ศ. 2551 (ครั้งที่ 2)	
ที่อยู่	6 หมู่ 1 ต. เมืองปอน อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน	
สถานที่	โฮมสเตย์บ้านกัลยา	
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์	
รหัสเสียง	ไม่มีการบันทึกเสียง เรียบเรียงจากการจดบันทึก	

ครั้งที่ 1 วันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2551

พ่อของคุณยายเป็นกำนันในสมัยสงครามโลก ชื่อ กำนันประเสริฐ จันทรเทพศรี มาจาก อ. เถิน จ. ลำปาง ซึ่งเดินเท้าจากลำปางมาอยู่ที่แม่ฮ่องสอนเนื่องจากที่ของพ่อนั้นมาอยู่ที่นี่ก่อนแล้วจึงชักชวนกันมาอยู่ด้วยกัน พอพ่อมีลูกก็เลยย้ายมาอยู่ที่ขุนยวม แต่เนื่องจากขุนยวมเป็นที่สูงต้องเดินไปตักน้ำไกล ลำบาก ก็เลยย้ายมาตั้งหลัก ปักฐานที่เมืองปอน พอติดกับที่คนไตอพยพมาอยู่ที่นี่ มีปู่ขุนปอน เป็นผู้ใหญ่บ้าน แต่ไม่รู้ภาษาไทย ก็เลยให้พ่อของคุณยายช่วยทำงาน เมื่อปู่ขุนเสียชีวิต พ่อของคุณยายก็เลยได้เป็นกำนัน ในสมัยสงครามโลกนั้นคุณยายยังเด็กอยู่ แต่พอจำได้ว่าตอนนั้นเครื่องบินเยอะมาก ทุกบ้านต้องทำหลุมหลบภัย ส่วนพ่อของคุณยายก็ต้องไปต้อนรับทหาร ไทย (ทหารม้า) ที่ทำหिनสั้ม ไม่ได้ดูแลครอบครัวเลย ตอนที่ทหารญี่ปุ่นถอยทัพมาก็มานอนอยู่ตามศาลาวัด แล้วก็ เกณฑ์ให้ชาวบ้านขุดทางรถไฟญี่ปุ่น เงินก็ไม่ให้สักบาท เพราะว่ากันว่าเป็นทางรถไฟสมัยนี้ ที่รถกันไว้เต็มไปหมด แล้วก็ตายกันเยอะ บางคนก็เอาของมาแลกกล้วย แลกข้าว ไปกิน

นอกจากนี้จะเป็นโฮมสเตย์แล้ว ยังเป็นร้านขายเสื้อผ้าอีกด้วย ดังนั้นจึงได้พูดคุยกับคุณยายผกากรอง เกี่ยวกับเรื่องการแต่งกายของชาวไทยใหญ่ทั้งแบบดั้งเดิมและแบบที่ประยุกต์ขึ้น ซึ่งเสื้อผ้าของผู้ชายนั้นจะมี 2 แบบ คือ แบบแขนสั้นและแขนยาว ซึ่งในสมัยก่อนนั้นจะใช้ผ้าทอพื้นเมืองที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติ เช่น สีขาว สีน้ำเงิน สีน้ำตาล ปัจจุบันไม่ทำเสื้อจากผ้าที่ย้อมจากสีธรรมชาติแล้วเพราะสีตกและทำให้ชื้นเร็ว จึงหันมาใช้ผ้าที่ ซ้อมมาจากโรงงานที่เชียงใหม่ ซึ่งสีที่นิยมนำมาตัดเป็นเสื้อในปัจจุบันคือ สีเหลืองสีฟ้า และสีชมพู ส่วนเสื้อไคของ ผู้หญิงนั้นจะมีหลากหลายแบบ คือแบบเดิมนั้นจะเป็นคอกลม แขนสามส่วนและไม่มีการต่อแขน ส่วนแบบที่

ประยุกต์แล้วจะมีหลายแบบ เช่น แขนสั้น แขนยาว แขนกุด เป็นคอจีน ผ้าที่ใช้ก็มีหลายชนิด เช่น ไหมแก้ว ผ้าแก้ว ไหมพม่า ไหมอีสาน และผ้าฝ้าย

ครั้งที่ 2 วันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2551

ผู้สัมภาษณ์ นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ และนางสาวศิริลักษณ์ กันทศรี
วันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2551
ที่อยู่ บ้านเลขที่ 6 หมู่ 1 ต. เมืองปอน อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
สถานที่ Home Stay บ้านกัลยา
รหัสเสียง PPK-ANT-KY-221

พ่อกับแม่เป็นคนเมืองมาจากถิ่น จังหวัดลำปาง ในเมืองปอนมีบ้านขายบ้านเดียวเป็นคนเมืองที่มาจากลำปาง คนเมืองคนอื่นๆ ในเมืองปอนส่วนใหญ่มาจากแม่แจ่ม และจะตั้งบ้านอยู่ทางหัวบ้านกับท้ายบ้าน ส่วนคนไทจะอยู่ตรงกลางบ้าน

แต่ก่อนไม่มีการซื้อขายข้าวกัน แต่ใช้วิธีการยืม พอตอนที่เอาไปคืนก็ให้ดอกเป็นข้าวกลับไปสมมุติว่าเอาไป 10 ก็เอาคืน 14

วิถีชีวิตและประเพณี

เดือน 5 เก็บกระเทียม หอมแดง และถั่วเหลืองที่ปลูกไว้

เดือน 6 ก่อเจดีย์ทราย และจุดบั้งไฟ

เดือน 7 เริ่มทำนา (เอาน้ำเข้านา 10 วัน แล้วจึงหว่านกล้า ประมาณ 45 วัน ถอนกล้าไปปลูก)

เดือน 8 ปล่อยจิ้งจก

เดือน 10 ข้าวเริ่มตั้งท้อง

เดือน 11 ออกพรรษา ข้าวออกรวง และมีปล่อยอ่องจ้อด จะมีงานรื่นเริงทุกวัน มีของขาย มีแห่นกแห่โต
ตอนแรกขบวนแห่นกแห่โตจะไปรำให้เจ้าอาวาสดูก่อน แล้วก็ไปรำที่ศาลเจ้าเมือง จากนั้นจึงจะแห่รอบหมู่บ้าน

เดือน 12 เกี่ยวข้าว แล้วจึงปลูกกระเทียม หอมแดง ถั่วเหลือง

ผู้ให้ข้อมูล 22) ผอ. สง่า วงศ์สุวรรณ
 ชาติพันธุ์ ไทยใหญ่
 ผู้สัมภาษณ์ นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ และนางสาวรมย์ กนิษฐานนท์
 วันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2551
 ที่อยู่ บ้านเมืองปอน ต. เมืองปอน อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 สถานที่ โรงเรียนบ้านเมืองปอน
 ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 รหัสเสียง ไม่มีการบันทึกเสียง เรียบเรียงจากการจดบันทึก

โรงเรียนบ้านเมืองปอนก่อตั้งขึ้นปี พ.ศ. 2466 ซึ่งพื้นที่นี้เดิมเป็นวัดร้างมาก่อน ดูได้จากพระธาตุที่อยู่ในสนามฟุตบอลนั้นสร้างมาพร้อมๆ กับเมืองปอน น่าจะเป็นศิลปะไทใหญ่ผสมกับศิลปะพม่า

ประเพณีของชาวไทยใหญ่

- เดือน 1 (เดือนเก้ง ประมาณเดือนพฤศจิกายน) จะมีการถวายข้าวใหม่
- เดือน 2 (เดือนก่ำ) เดือนนี้เชื่อว่าทำอะไรจะไม่ดี และถ้าเป็นพระต้องไปปรีวาสกรรม 3-7 วัน
- เดือน 3 ประเพณีหลู้ข้าวยาฏู (ข้าวเหนียวแดง) ชาวบ้านจะนำ ข้าวเหนียว มะพร้าว และน้ำอ้อย มารวมกันที่วัด แล้วช่วยกันกวนพอเสร็จแล้วก็จะนำไปทานให้กับทุกบ้านและขอพรบ้านนั้นๆ
- เดือน 4 การบวชลูกแก้ว (ส่าลอง) ถ้ามีลูกผู้ชายที่อายุยังไม่ถึง 20 ปี จะให้บวชเป็นเณร ซึ่งผู้ที่บวชนั้นจะมีการแต่งกาย จำลองเป็นเจ้าชายหรือกษัตริย์ (เจ้าชายสิทธัตถะ) วันแรกจะสวมขมา แต่งกายเป็นลูกพระมหากษัตริย์ แล้วแห่ไปตามสถานที่สำคัญๆ เช่น ศาลเจ้า วัด วันที่สอง จะสวมหมวกเหมือนผสมมวย แล้วแห่ไปตามบ้านญาติผู้ใหญ่ และมีเครื่องอัฐบริวาร มีคันตะเปซา (คันปาริชาด หรือคันสารพัดนึก) แล้วใส่อาหาร และข้าวของเครื่องใช้ วันที่สามจึงจะมีพิธีบวชเป็นเณร
- เดือน 5 และเดือน 11 จะมีงานกันตอ (ขอมมา) เหมือนกับปีใหม่ไทย คือจะไปขอมมา และขอพรจากผู้ใหญ่ที่นับถือ เอาขนม ผลไม้ และข้าวตอกคอกไม้ไปให้
- เดือน 6 ปอยจ่าตี้ (เจดีย์ทราย) ชาวบ้านจะช่วยกันขนทรายเข้าวัด เพื่อไปทำเจดีย์
- เดือน 7-9 เป็นช่วงเข้าพรรษา ซึ่งตรงกับช่วงที่ชาวบ้านกำลังเตรียมนา จึงไม่มีงานบุญใหญ่ๆ แต่จะมีผู้สูงอายุไปจำศีลที่วัดในวันพระ
- เดือน 10 ปอยจ่ากะ คือการถวายทาน (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10) หรือการถวายข้าวมรุปายาส (หอมต่อหลวง) การจัดทำข้าวมรุปายาสนั้นจะต้องเป็นผู้หญิงบริสุทธิ์เท่านั้น
- เดือน 11 แสนชอมโก้จา คือการถวายบุญให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว จะจัดขึ้นในช่วงขึ้น 1 ค่ำ ถึงขึ้น 15 ค่ำ
- เดือน 11 ชาวไทใหญ่เชื่อว่าช่วงเวลานี้ประตูนรก โลก และสวรรค์จะเปิดพร้อมกัน การทำบุญให้ญาติที่ตายไปก็จะได้นิยามเต็มที่

ปอยออกหว่า/ปอยเหลิม 11/กาดหลู คือการทำบุญในวันออกพรรษา แต่ละบ้านจะทำจองพาราเพื่อรับเสด็จของพระพุทธเจ้าลงมาจากสวรรค์เพื่อโปรดพระบิดาและพระมารดา แล้วลงมาบนโลก สัตว์ทั้งหลายก็ยินดีและต้อนรับพระพุทธเจ้า

ปอยอ่องจ๊อด เป็นงานเฉลิมฉลอง รวมทุกกิจกรรมที่สนุกสนานมาแสดง

เดือน 12 **ปอยเขางกต (หวังกับปะ)** เป็นการจำลองตอนที่พระพุทธเจ้าบำเพ็ญทานบารมี ทศชาติ (ชาติสุดท้าย) คือตอนที่พระเวสสันดรแล้วเข้าไปอยู่ในเขางกต ซึ่งในเขางกตที่จำลองไว้ นั้นจะมี จอพาราทั้งหมด 5 หลัง คือ ก๊อกระคั่น ก๊อหน้าก่ง กัสซัปะ โคตมะ และอริมิเตยะ **ปอยสังกาน** เป็นการทำบุญถวายผ้าเหลือง

ผู้ให้ข้อมูล	23) นายแหลงคำ คงมณี อายุ 75 ปี
	24) นายสุวิทย์ วารินทร์ อายุ 50 ปี
ชาติพันธุ์	ไทใหญ่
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ นางสาวสิริวรรณ สิริวิชัย และนางสาวศิริลักษณ์ กันทศรี
วันที่	2 ตุลาคม พ.ศ. 2551 (ครั้งที่ 1) 29 ตุลาคม พ.ศ. 2551 (ครั้งที่ 2)
ที่อยู่	บ้านเมืองปอน ต. เมืองปอน อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
สถานที่	วัดเมืองปอน
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
รหัสเสียง	PPK-ANT-KY-222

แหลงคำ คงมณี

สุวิทย์ วารินทร์

ครั้งที่ 1 วันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2551

งานแสนซอมโกจา เป็นการทำบุญให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้วในแต่ละปีโดยจะทำในช่วง ขึ้น 1 ค่ำ ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 โดยสิ่งจำเป็นที่จะต้องถวาย เพราะเชื่อกันว่าจะทำให้คนที่ตายไปแล้วได้ขึ้นสวรรค์ คือ ตุง ชาวไทใหญ่เรียกว่า คำข่อน ซึ่งในเมืองปอนส่วนใหญ่จะว่าจ้างให้พ่อเฒ่าแหลงคำเป็นคนทำ เพราะไม่ค่อยมีใครทำเป็นแล้ว คำข่อนนั้นมีลักษณะคล้ายตุงของคนเหนือ มีส่วนประกอบคือ นากา (นาค) ตาวัวดาควาย ไก่ เฒ่ากับไข่เต่า ย่ามเล็กๆ ข้างในใส่ข้าวตอกดอกไม้ อาหาร และเงิน กาเผือก และบนยอดสุดเรียกว่าจ้อง จะต้องมี 3 ชั้น

เจ้าเมือง

เจ้าเมืองของชาวบ้านเมืองปอนนั้นมีอยู่หลายเจ้าเมือง เช่น เจ้านิ่งหนอง เจ้าเฒ่า เจ้าข้อมือเหล็ก เจ้าหน่อ คำแหลง ซึ่งปรากฏตัวจากการเข้าทรงคนในหมู่บ้าน

กีฬาและการละเล่น

- หมากนิม มักจะเล่นในช่วงปีใหม่ไทย (สงกรานต์) ประมาณเดือน 5

- อีโจ้ง การเล่นโยนเหรียญของชาวไทยใหญ่ เป็นการละเล่นที่ผู้ชายเล่นเป็นส่วนใหญ่ เล่นในช่วงปีใหม่ไทย (สงกรานต์)
- สอสู๋ การนำตัวหมากสอสู๋ (ไม้มาทำเป็นท่อนขนาดฝ่ามือ) มาปา แล้ววัด เป็น คืบ สอก และวา
- หมากขุมเคอ เล่นบนดิน
- หมากกอน เอาเม็ดมะขามใส่ถุงเป็นลูกมาเล่น
- หมากเก็บ ใช้ไม้มาทำ

ครั้งที่ 2 วันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2551

ผู้สัมภาษณ์ นางสาววัชรินทร์ มณีวงศ์ และนางสาวศิริลักษณ์ กัณฑศรี
 วันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2551
 ที่อยู่ บ้านเมืองปอน ต. เมืองปอน อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 สถานที่ บ้านเมืองปอน ต. เมืองปอน อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 รหัสเสียง -

ประวัติส่วนตัว

พ่อชื่อ จิ้ง แม่ชื่อ มั่น นามสกุล คงมณี มีลูก คือ

- นายอุ่งจิ้น เสียชีวิตแล้ว
- นายอ่องละ อยู่บ้านเมืองปอน
- นางสาวคำ เสียชีวิตแล้ว
- นายหลาว อยู่บ้านเมืองปอน
- นางมุ้ง อยู่บ้านเมืองปอน

- นายแหลงคำ อยู่บ้านเมืองปอน แต่ก่อนบ้านอยู่ตรงทางบ้าน แต่พอแต่งงานตอนอายุ 28 ปี ก็ย้ายมาอยู่กับภรรยาที่บ้านที่อาศัยอยู่ปัจจุบัน มีลูกด้วยกัน 1 คน ประกอบอาชีพทำนา ปีละ 1 ครั้ง เริ่มทำตอนเดือน 6 แล้วก็เกี่ยวข้าวตอนเดือน 12 หลังจากนั้นก็ปลูกถั่ว หอม กระเทียม แล้วก็เก็บตอนประมาณเดือนเมษายน

เมื่อก่อนที่พ่อเฒ่าหนุ่มๆ ในเมืองปอนมีคนไต่ประมาณ 30 กว่าบ้าน คนเมืองมี 20 กว่าบ้านเป็นคนเชียงใหม่มาจากแม่แจ่ม กับแม่ลาหลวง ส่วนยางแดงจะมีอยู่ตรงหมู่ 2 แต่ตอนนี้ไม่มีแล้ว เพราะย้ายไปอยู่แม่ชอกันหมด

- บ้านท่าหินส้ม - คนไต
- บ้านป่าฝาง - คนไต กับคนเมือง
- บ้านหางปอน - คนไต กับคนเมือง
- บ้านแม่ชอ - กะเหรี่ยง
- บ้านแม่ลาเกะ - กะเหรี่ยง
- บ้านแม่หินหลวง - กะเหรี่ยง
- บ้านหนองแห้ง - กะเหรี่ยง กับคนเมือง
- บ้านแม่โจ้ง - กะเหรี่ยง

ลายของกู๊บ

- ลายสอง ไม่มีดอก เป็นลายแบบสมัยก่อน
- ลายสอง แบบมีดอก
- ลายดอกพิกุล เป็นลายที่คิดขึ้นใหม่ มีมาประมาณ 4-5 ปีแล้ว
- ลายกาให้ หรือลายเกล็ดเต่า เป็นลายตั้งแต่สมัยก่อน

นามสกุลเก่าของเมืองปอน

- เขาวเรศ
- คงมณี
- ไพศาล

การใช้น้ำ

สมัยพ่อเฒ่าเด็กๆ ใช้ทุกอย่างจากน้ำบ่อ ยกเว้นการทำนาจะใช้น้ำจากน้ำปอน น้ำประปาภูเขาที่มาจากห้วยปู้ นี้ใช้มา 9-10 ปี

ฝ่ายที่ห้วยปู้้นั้นจะมีคนแบ่งน้ำ หรือดูแลฝ่าย เรียกว่า แก่ฝ่าย/เหมือง แต่ก่อนพ่อตาของพ่อเฒ่าเป็นแก่ฝ่าย ต่อมาก็เป็นพ่อเฒ่า ปัจจุบันเป็นคนป่าฝาง ชื่อ พ่อสำอางอินทร์ แก่ฝ่ายนี้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่ก่อนเป็นเหมืองดินมาเปลี่ยนเป็นคอนกรีตได้ 20 กว่าปี

จเร ในบ้านเมืองปอน มี 4 คน

- นายทุน จอกลง เป็นคนเมืองปอน
- มะหลังตะ เป็นคนพม่า
- วิริยะ เป็นคนไตสายเหนือ เมืองหนอง
- หย่ามะ เป็นคนต่อแพ

โบราณสถาน

เจดีย์ที่อยู่ในโรงเรียน พ่อเฒ่าจอมหม่องเป็นคนสร้าง เป็นพ่อเฒ่าของนางอุงเหม่ ก่อนปี 2500 ชาวบ้านได้ไปบูรณะเจดีย์กัน โดยจะนำเอา น้ำอ้อย หนักรั่ว หนังกวาย (ที่เผาแล้ว) ปูนแดง (อังกฤษ) เปลือกไม้ขี้เฒ่า ไปหมักไว้ 3 วัน 2 คืน แล้วเอาไปโบกเจดีย์

ร้านค้า สมัยก่อนจะขายผ้า ของกิน มีวัวต่างไปเอาของจากพม่า และเชียงใหม่มาขาย

- นางทวยจิ้น เลิศขจร
- ชานอ่อง (ลูกแม่เฒ่าละ)
- พ่อเฒ่าหม่อง
- พ่อเฒ่าแสง
- บ้านนางละออ (ตอนนี้เป็น โอมสเคย์ ของครูตาล)

อื่นๆ

- แต่ก่อนถนนหน้าวัด เรียกว่า กองหลวง
- การแต่งงานสมัยก่อนต้องแต่งตอนอายุ 20 ปีขึ้นไป ไม่งั้นผู้หญิงจะไม่ชอบ เพราะทำอะไรก็ไม่เป็น
- เมืองปอนตั้งก่อนขุนยวม ที่ขุนยวมมีคนน้อยกว่า แต่ก่อนเมืองปอนเกือบได้เป็นอำเภอ
- จากนั้นเดินไปต่อแพ 4 โมงเช้า ถึงต่อแพประมาณ 5-6 โมงเย็น
- ในเมืองปอนเพิ่งจะมีงานลอยกระทงตอนพ่อเฒ่าอายุประมาณ 30 ปี ก่อนหน้านั้นเคยได้ยินแต่ชื่อกับเพลง

ผู้ให้ข้อมูล 25) นายยุทธ วิไลวรรณ อายุ 76 ปี
26) นางดิงจิ้น วิไลวรรณ อายุ 68 ปี

ชาติพันธุ์ ไทใหญ่

ผู้สัมภาษณ์ นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
และนางสาวศิริลักษณ์ กัญทศิริ

วันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2551

ที่อยู่ 104 หมู่ 1 ต. เมืองปอน อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน

สถานที่ 104 หมู่ 1 ต. เมืองปอน อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน

ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์

รหัสเสียง PPK-ANT-KY-225

ยุทธ - ดิงจิ้น วิไลวรรณ

พ่อเฒ่ายุทธกับแม่เฒ่าดิงจิ้น มีลูกด้วยกัน 3 คน เสียชีวิตไป 2 คน เหลือ 1 คน คือ นางสาวศิริพรณ คงมณี

วิถีชีวิต

ฝ่ายคอนกรีต มี 3 ลูก คือ ฝ่ายหลวง ฝ่ายกลาง และฝ่ายยาง (เมื่อก่อนเป็นเหมืองของกะเหรี่ยง)

พ่อเฒ่าเคยล่องแพไปขายข้าวสารที่แม่สะเรียงไปด้วยกัน 3-10 ลำ ไปนอน 2 คืนใช้เวลา 5-7 วัน ไปทางหางปอน ทำหินส้ม แม่กะ แม่ลาหลวง แม่ลาน้อย หนองผักขู่ม แม่ต๋อบ สบผาน ตามคาม (ท่าข้าม) แล้วก็ถึงแม่สะเรียง กับวัวต่างก็ไป ไปเป็นลูกจ้าง เจ้าวัวชื่อ ชานอ่อง ไปเชียงใหม่บ้าง ไปแม่ฮ่องสอนบ้าง จากนั้นไปเชียงใหม่จะไปทาง ขุนยวม ปางอุ๋ง (ตอนนั้นแม่กับยายอยู่) เมื่อนั้นแล้วเข้าเชียงใหม่ทางจอมทอง วัวต่างส่วนใหญ่นำข้าวสารไปขาย แล้วซื้อวัว ปลูก ปลา น้ำมัน สนู น้ำตาล เสื้อผ้า มาขาย

หลังคาตองตึง นั้นต้องใช้เวลาก่อเดือนกว่าจะทำได้ทั้งหลัง เริ่มจากการไปเก็บใบที่แห้งแล้ว ซึ่งตรงกับเดือน มีนาคม แล้วนำมาผิงไฟ จากนั้นจึงจะนำมาสานให้เป็นตับ แล้วจึงจะนำไปมุงหลังคาได้ บ้าน 1 หลังใช้ประมาณ 500-700 ตับ ถ้าหลังใหญ่ใช้เป็น 1,000 ตับ อายุการใช้งานนั้นขึ้นอยู่กับงานสานถ้าสานดีๆ หลังคาจะอยู่ได้นาน แต่ส่วนใหญ่ใช้ได้ประมาณ 3-4 ปี แต่มากที่สุดก็ 8 ปี

การเกิด

ตอนคลอดลูกจะมีคนมาทำคลอดและต้มยาให้ เรียกว่าแม่เก็บ พอคลอดแล้วแม่ก็ต้องกินข้าวกับเกลือ กับถั่วเน่า 10 วัน จึงจะกินหมู กินไก่ได้ ส่วนเด็กที่เกิดมานั้นจะตัดสายสะดือไปตากแห้งไว้ ถ้ามีพี่น้องจะนำไปแช่น้ำให้กินเพราะเชื่อว่าจะได้รักกัน ส่วนรภนั้นจะนำไปฝังไว้ที่ใต้บันไดบ้าน เพื่อที่เด็กจะได้วานอนนอนง่าย ไม่ดิ้อ

การอาบน้ำเดือน จะอาบน้ำเมื่อเด็กผู้หญิงอายุครบ 28-29 วันถ้าเกินจากนี้ไปเชื่อว่าเด็กจะดื้อ วายาก ส่วนเด็กผู้ชายจะอาบน้ำเมื่อไหร่ก็ได้ แต่ก็ต้องดูเมื่อวันก่อนว่าเป็นวันดีหรือวันเสีย เมื่อถึงวันอาบน้ำเดือนจะไปเชิญคนเฒ่าคนแก่มามัดมือให้เด็ก แล้วก็อาบน้ำให้เด็ก โดยในน้ำจะมีเงินกับทองคำแช่อยู่

ความเชื่อ

การทำบันได ต้องเป็นเลขที่ 3 5 7 9 หรือ 11 ขึ้น จะไม่ทำเลขคู่ เพราะเชื่อว่าเอาไว้ให้คนตายขึ้น-ลง การแปรงบันไดต้องมีเงิน (คล้ายกับพาน) ใส่กล้วย 2 หวี มะพร้าว 1 ลูก ผ้าขาวผ้าแดง หมากลู ข้าวสาร สดางค์ ประมาณ 35, 37 บาท (เป็นใจของเงิน) เทียน ยาสูบ เมียง ไปไหว้เจ้าที่เจ้าทางก่อนโดยเจ้าบ้านเป็นคนไปไหว้

ตะเหลว จะทำกันทุกบ้าน ปีละครั้ง ทำรวมกันตอนเดือน 6 มีทั้งอันเล็กอันใหญ่ไว้กันผี ถ้ามีคนอยู่บ้านจะแขวนอันเล็ก แต่ถ้าไม่มีจะแขวนอันใหญ่ ที่ตะเหลวนั้นมีดอกसानกันแล้วยังต้องมีใบไม้ต่างๆ ด้วย เช่น ยอดหมากกา (ยอดฝรั่ง) ใบถั่วเฮ (ถั่วแระ) ไม้กาง ผักกุ่ม มังเขย

การไหว้ศาลเจ้าเมือง จะไหว้ทุกเดือน 5 และเดือน 11 ของทุกปี โดยจะเอาไก่ เหล้า และข้าว ไปไหว้นอกจากนี้ยังไปไหว้ที่เสา 5 เสา ที่อยู่หลังโบสถ์และโถงบ้านหรือเสาที่อยู่กลางบ้านทุกวันพระโดยชาวบ้านเอาก๊อกต่าง (กระทงเล็กๆ ใส่ ข้าว ขนม และผลไม้) ไปไหว้

ประเพณี

เดือน 11 ปอยอ่องจ๊อด (อ่อง=หลู จ๊อด=เดือน 11) มีการรำนกรำโต เมื่อก่อนนี้คนที่รำจะเป็นผู้ชาย

เดือน 12 ปอยกฐิน หรือปอยเขาวงกต

การแต่งกายด้วยเสื้อไคนี้เพิ่งนิยมมาได้ 2-3 ปี เพราะสมัยก่อนต้องคนรวยเท่านั้นถึงจะมีใส่เพราะไปซื้อมาจากพม่า สมัยที่พ่อเฒ่าเรียนผู้ชายใส่เสื้อเชิ้ตกับกางเกงเล ส่วนผู้หญิงนุ่งซิ่นกับเสื้อกะลาสี

ลิเกไทใหญ่หรือจ๊าดไต ในบ้านเมืองปอนนี้จะเล่นตอนที่มิปอย พระเอกจะแต่งตัวเหมือนลูกแก้ว เอาผ้าโพกหัว นางเอกจะใส่เสื้อไค มีผ้าคล้องคอ เกลาผมไว้ที่กลางกระหม่อม แล้วเสียบดอกไม้

ผู้ให้ข้อมูล 27) นางคำหลู่ สุนันท์ อายุ 56 ปี
 ชาติพันธุ์ ไทใหญ่
 ผู้สัมภาษณ์ นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ และนางสาวศิริลักษณ์ กัณทศรี
 วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2551
 ที่อยู่ บ้านเมืองปอน ต. เมืองปอน อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 สถานที่ โฮมสเตย์ บ้านเมืองปอน
 ผู้เรียบเรียง นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 รหัสเสียง PPK-ANT-KY-227

เป็นคนเมืองปอนแต่กำเนิด ทั้งพ่อและแม่เป็นคนเมืองปอน อยู่ที่ หมู่ 1 อาศัยอยู่บ้านหลังนี้มาตั้งแต่เกิด พี่ชายบอกว่าบ้านหลังนี้อายุประมาณ 74 ปี

พอเรียนจบ ป. 4 ก็ต้องไปเรียนต่อที่ขุนยวม แต่ไม่เรียนเพราะต้องเดินไป แล้วไปอยู่กับญาติ พอปี 2523 กลับมาจากแม่ฮ่องสอนมาอยู่ที่เมืองปอนกับสามี สามีคนแรกก็เสียชีวิต ปี 2526 ก็แต่งงานใหม่ตอนนั้นก็เย็บผ้าขายของ ทำไร่นาสวน รับซื้อของเก่า แล้วมีคนจากเชียงใหม่มารับซื้อไป

ที่บ้านมีวัวต่าง 20 กว่าตัว เอาข้าวสารไปขายที่แม่สะเรียงแล้วซื้อเกลือ เทียน เสื้อผ้า และปลาแห้งกลับมา แม่ก็เปิดร้านขายของ บ้านฝั่งตรงข้ามเป็นน้องของพ่อชื่อ แสงหล้า เด็กอ่อน แต่ก่อนก็ขายของเหมือนกัน

ประเพณี

แสนหอมโก๋จา เป็นประเพณีที่ไม่เคยเปลี่ยนเลย ต้องทำไม่ได้ ช่วง 2-3 ปีมานี้อบต.เองมาช่วย เดือน 12 เขาวงกต (หมั่งกับป้า) แต่ก่อนสนุกกว่าเดี๋ยวนี คนเยอะ เตรียมข้าว ตุง ที่ (ร่ม) แข่งเทียน จองพารา 8 อัน เอาดอกไม้ ธูปเทียน และข้าวตอกไปไหว้ตามวันเกิด วันเพ็ญ เดือน 12 จะมีการตักบาตรข้าวสาร ส่วนงานลอยกระทงเพิ่งมีมาแค่ 20 กว่าปี

เดือน 3 หลู่ข้าวหย่ากู่

เดือน 4 ปอยสา่งลอง

เลิกไทใหญ่ หรือจ๊าไต

มีตอนที่ป้าอายุประมาณ 10 ขวบ คนเมืองปอนจัดกันเอง เจ้าคณะชื่อ ยายจิ่ง ไผศาล เริ่มเล่นตอนประมาณ 20.00 น. เปิดหน้าต่างมากลางเพลงก่อน แล้วค่อยเล่นเป็นเรื่อง จบประมาณ 24.00-01.00 มีหลายเรื่อง แต่จะเล่นกันละเรื่อง

ลุงจอบินนะเป็นสล่ายา บ้านที่กำลังสร้างเป็นตึก

พ่อของกำนันพิบูลย์ เขาวงกตเป็นคนประกาศเวลาจะมีงานต่างๆ เรียกว่า สล่าส่อ คนปัจจุบัน คือ ลุงทุน เมื่อก่อนคำตอบแทนของสล่าส่อ คือจะมีที่นาให้ แต่เดี๋ยวนี้งานศพจะให้งานละ 50 บาท

หมอเมือง เป็นคนดูแลศาลเจ้า มีที่นาให้ทำ 8 ไร่

แก๋ห้อง (เหมือง) มีหน้าที่ดูแลเหมืองฝาย จะได้ค่าจ้างจากเจ้าของนา เป็นข้าวเปลือก

Home Stay

ที่บ้านนี้เป็น Home Stay มาประมาณ 4 ปี ในเมืองปอนนี้มี 6 หลัง อยู่ในเฉพาะหมู่ 1 คือบ้านป่าคำหลู ป่าหลู ครูอุ๊ด ครูชัย ครูแมว และบ้านครูตาล

ค่าใช้จ่ายของ Home Stay คือ ถ่านอนอย่างเดียว 100 บาท ถ้ารวมค่าอาหารเช้าและเย็นด้วย 350 บาท แต่ถ้าเป็นชาวต่างชาติ 500 บาท

กลุ่มต่างๆ ในเมืองปอน

	กลุ่ม Home Stay	กลุ่มจักสาน
	กลุ่มไม้กวาด	กลุ่มเย็บผ้า
ผู้ให้ข้อมูล	28) แม่ชีใบบุญ	
ชาติพันธุ์	คนเมือง	
ผู้สัมภาษณ์	นางสาวศิริลักษณ์ กัณทศรี และนางสาวรมย์ กนิษฐานนท์	
วันที่	18 มิถุนายน พ.ศ. 2552	
ที่อยู่	สำนักปฏิบัติธรรมผาผึ้ง บ้านหนองแห้ง หมู่ 9 ต. เมืองปอน อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน	
สถานที่	สำนักปฏิบัติธรรมผาผึ้ง บ้านหนองแห้ง หมู่ 9 ต. เมืองปอน อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน	
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์	
รหัสเสียง	PPK-ANT-KY-228	
หมายเหตุ	ไม่ได้รับอนุญาตให้ถ่ายภาพแม่ชีใบบุญ	

เป็นที่พักของพระครูดงค์ คุณแม่ (แม่ชีใหญ่) มาสร้างเป็นสำนักปฏิบัติธรรม วันนี้ท่านไปดูคนป่วยเป็นคนภาคกลาง แต่ก่อนห่มขาว แต่เดี๋ยวนี้ไม่ เวลาไปไหนผ้าขาวม้นเห็นชัดเลยเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล เปลี่ยนเองไม่ได้บวชที่นี่ บวชที่อื่น แม่เป็นคนทีล้าปางเพิ่งมาอยู่ที่นี่ แม่ใหญ่มีมิดเห็นที่นี้ก็ตามมาดู แม่ชีเองเพิ่งบวชได้สองปี แต่มาอยู่นี้ได้เดือนกว่า แต่แม่ชีใหญ่นี้เป็นคนบุกเบิก สร้างที่นี้ ไม่มีพระ มีคนมาถือศีลภาวนา ส่วนใหญ่มาจากที่อื่น ทั้งภาคกลาง ภาคเหนือ เวลาไปไหนคนสนใจก็เข้ามาหา แม่ชีเมธิกา (แม่ชีใหญ่) ส่วนใหญ่พูดอยู่สำนักที่ล้าปาง อำเภองาว สำนักชีคุณแม่สร้างเอง สำนักวิมุตติธรรม ท่านมาบุกเบิกที่นี้เป็นที่ๆ สอง ที่นี้ท่านมีมิดเห็นตอนท่านปฏิบัติภาวนาที่เมืองกาญจน์ ท่านเห็นถ้ำ ท่านครูดงค์ แล้วก็ถ้ามมาเรื่อยๆ อยู่มาหลายรุ่นแล้ว แต่ที่สร้างใหม่ ที่สร้างนี้ช่วยกันบริจาค เป็นญาติโยมทางสิงคโปร์ คนทางหนองแห้งนี้ไม่รู้จัก ถือคริสต์กันมาก หน้าถ้ำนี้ถ้ำฝนตกก็ไม่สาด หลังกานี้มาสร้างที่หลัง ที่นี้เรียกผาผึ้ง แต่ก่อนผิงเยอะ เขาก็มาป็นเอากัน ที่นี้เป็นคนกะเหรี่ยง น้ำกินนี่คดจากห้วย ตรงบ่อทราย เวลาใช้ก็ลงไปใช้ข้างล่าง อาบน้ำก็ลงไปข้างล่าง เวลาซื้อของก็ฝากพ่อหลวงซื้อ คุณแม่ไปดูคนป่วยที่เชียงใหม่ตอนแรกพาเขามาถือศีล เขาพิการ กระดูกเขาหลุด เป็นคนมาเลย์ ที่มานี้ก็มาภาวนา รักษาจิตใจถือศีล 8 เวลาคนเยอะจิตเราก็อ่อนไหว ต้องมาอยู่ที่นี่ สงบๆ รักษาจิตใจได้

ข้างล่างสวดมนต์ไหว้พระ ข้างบนเป็นที่นอน ว่าจะเอาพระประธานมาไว้เหมือนกัน แต่ยังไม่ได้ทำขนาดนี้ๆ หน่อยๆ นี่หมดไปหลาย ไฟก็ยังไม่ได้ต่อ ก็อยู่ไปอย่างนี้ ไปหื่อน้ำไปอะไรก็ใช้ไฟฉาย ก่อนนี้น้ำก็หิว

ขึ้นมา ตอนนี้องน้ำฝน คนที่มาปฏิบัติธรรมก็รุ่นที่สิบกว่า วัยรุ่นนี้ก็มาแก้ววัน เจ็ดวัน บางคนก็มาสามวัน ที่วัดนะ แต่ที่นี้ยังสร้างไม่เสร็จ เลยยังไม่มีใครมา เขาก็สนใจเหมือนกัน

3. ตำบลแม่เงา

ผู้ให้ข้อมูล	29) นางกำพ้อ วิชญพันธ์ อายุ 78 ปี
ชาติพันธุ์	ปกากะญอ
ผู้สัมภาษณ์	นางสาวศิริลักษณ์ กัณหาศรี นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ และนางสาวสมถวิล สุขเลี้ยง
วันที่	13 พฤษภาคม พ.ศ. 2552
ที่อยู่	1 บ้านห้วยต้นนุ่น ม. 4 ต. แม่เงา อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
สถานที่	1 บ้านห้วยต้นนุ่น ม. 4 ต. แม่เงา อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
ผู้เรียบเรียง	นางสาวอภิญญา ณ หนองคาย
รหัสเสียง	PPK-ANT-KY-329

ยายกำพ้อเกิดที่นี่ แต่การตั้งถิ่นฐานไม่แน่นอน ย้ายไปอยู่ที่ริมห้วยน้ำขุมเป็นเวลา 3 ปี แต่อยู่ได้สักระยะก็ต้องเดินทางกลับมาอยู่อาศัยในบริเวณเดิมที่ยายเกิด ซึ่งขณะนั้นมีประชากรทั้งหมดประมาณ 10-20ครัวเรือน หรือในสมัยที่ทหารญี่ปุ่นเข้ามาก็ได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านร่มเย็น เมื่อทหารญี่ปุ่นเดินทางกลับจึงได้ย้ายมาอยู่ในบริเวณปัจจุบัน ซึ่งใช้เวลาเพียง 4-5 เดือนเท่านั้น การเคลื่อนย้ายจะไปเป็นกลุ่มๆ ดังนั้นการตั้งถิ่นฐานในระยะนี้ยังคงเป็นแบบไม่ถาวร มีการเคลื่อนย้ายอยู่ตลอด จนกระทั่งเริ่มตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรเมื่อประมาณ 27 ปีที่ผ่านมาเอง บริเวณบ้านเหนือและบ้านใต้ ตั้งขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน การตัดสินใจเลือกพื้นที่อยู่อาศัยมักขึ้นอยู่กับปัจจัยเรื่องน้ำเป็นหลัก มักเลือกอยู่อาศัยบริเวณใกล้แหล่งน้ำ หรือสามารถไปแหล่งน้ำได้อย่างสะดวก ลักษณะของบ้านในยุคแรกนั้นเป็นบ้านขนาดเล็ก ไม่ใหญ่โตเหมือนกับในปัจจุบัน ในหมู่บ้านจะไม่มีคนอื่นมาอยู่ด้วย แต่รู้จักกันและสามารถพูดคุยกันได้เป็นปกติ ยายกำพ้อเล่าว่าคนรุ่นราวคราวเดียวกับยายนั้น ปัจจุบันเหลืออยู่เพียง 4 คน

การย้ายบ้านของชาวปกากะญอที่นี่จะไม่ใช้ช้าง แต่ใช้วัวหรือควายแทน จะย้ายและหาบแต่เพียงสิ่งของเครื่องใช้ไปเท่านั้น ผู้ชายและผู้หญิงจะช่วยกันหาบ สำหรับบ้านจะทิ้งเอาไว้เพื่อได้กลับมาอยู่อาศัยอีกครั้ง ในภายหลัง ภาชนะที่ใช้ใส่สิ่งของเครื่องใช้ในการย้ายบ้านก็คือ ตะกร้าสานใบใหญ่ๆ ซึ่งส่วนมากผู้ชายจะเป็นคนสาน ปัจจุบันยังมีคนที่สามารถสานตะกร้าแบบนี้ได้ แต่ส่วนใหญ่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่เสียมากกว่า

วิถีชีวิต

ยังคงมีการใช้ฝายในหมู่บ้าน โดยแบ่งเป็นสัดส่วนมีฝายเป็นส่วนตัวของแต่ละครอบครัว ส่วนฝายที่น้ำขุมนั้น มีบาทหลวงได้เข้าไปสร้างไว้ให้ แต่ทำไม่ได้มาตรฐานเนื่องจากไม่ใช่วิศวกร จะปล่อยน้ำในฝายตอนหน้าแล้ง และจะมีการซ่อมฝายอยู่ประจำปี

ความเชื่อ

การดำเนินชีวิตของคนในหมู่บ้านนี้ ในอดีตยังคงมีพิธีกรรมเลี้ยังผีอยู่ แต่เนื่องจากในปัจจุบันมีการเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ จึงทำให้ไม่มีพิธีกรรมนี้ ที่หมู่บ้านห้วยต้นนุ่นนี้เป็นที่แรก ๆ ที่มีบาทหลวงเข้ามา (เข้าไปอยู่ที่ขุนยวมในเวลาต่อมา) ผู้คนในหมู่บ้านก็ไม่มีใครที่นับถือศาสนาพุทธ นอกเสียจากคนที่แต่งงานออกไปอยู่นอกหมู่บ้าน ในสมัยก่อนหญิงสาวอายุสิบกว่าปีก็สามารถแต่งงานได้แล้ว แต่ในปัจจุบันอัตราอายุของหญิงสาวที่จะแต่งงานมีมากขึ้นเป็นยี่สิบกว่าปีขึ้นไป การแต่งงานไม่มีการห้ามการแต่งงานกับคนเผ่าอื่น เพียงแต่ไม่นิยมมีการแต่งงานระหว่างชาวปกาเกอะญอกับชาวไทยใหญ่เท่านั้นเอง

สิ่งของเครื่องใช้ที่มีในอดีตนั้น เป็นจำพวกภาชนะที่ทำมาจากไม้ไผ่ และหม้อดินซึ่งเชื่อว่าน่าจะทำขึ้นมากันเอง ไม่มีถ้วยชามอย่างเช่นในปัจจุบัน ผู้เฒ่าผู้แก่มักจะกินหมาก บางครั้งมีการทำปูนกินกันเอง โดยนำเปลือกหอย เช่น หอยขม เป็นต้น นำไปเผาในกระบอกไม้ไผ่ ซึ่งเปลือกหอยจะมีจำนวนมากในช่วงเดือนเมษายน

ในอดีตมีการทำไร่ แต่ในปัจจุบันทำนาเพียงอย่างเดียว ซึ่งเริ่มทำนาเมื่อครั้งตั้งถิ่นฐานอย่างแบบถาวรแล้ว โดยจะใช้ข้าวพันธุ์ กข21 จะไม่ได้ใช้ข้าวไร่แล้ว เวลาที่ทำนาก็จะร่วมกันหลายบ้าน เมื่อได้ผลผลิตก็นำมาเก็บไว้ที่ทุ่งข้าวรวมกัน เป็นการปลูกเพื่อกิน ไม่ได้มีการค้าขาย หลังจากที่เก็บเกี่ยวข้าวเรียบร้อยแล้ว ที่นานั้นก็จะนำไปปลูกกระเทียมในฤดูหนาวและถั่วเหลืองในฤดูฝน ระหว่างที่ปลูกกระเทียม ก็นำเมล็ดพืชผักอย่างอื่นหว่านรวมกันไปด้วย

เมื่อครั้งที่ทหารญี่ปุ่นเข้ามาในหมู่บ้าน ยายก่านพอมีอายุประมาณ 7-8 ปี ได้เห็นเหตุการณ์ทั้งตอนที่ทหารญี่ปุ่นเดินทางเข้ามา และแพ้สงครามกลับมาจากพม่า เคยเห็นมีชากรถทหารญี่ปุ่นและของใช้ต่างๆ ทั้งไว้เป็นจำนวนมาก และครั้งหนึ่งเคยพบนาฬิกาซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นของทหารญี่ปุ่น นอกจากนั้นยังมีการขุดเอาฟันเลี่ยมทองจากกะโหลก ซึ่งยายก่านพอเคยเห็นว่าสมัยนั้นมีการนำศพมาวางกองทับกันไว้ บางส่วนนำไปฝัง แต่บางส่วนก็วางทิ้งไว้บนพื้นดินนั่นเอง เส้นทางนี้เป็นทางผ่านเท่านั้น จึงไม่ได้มีการมาขอข้าวหรือน้ำจากชาวบ้าน หรือแม้กระทั่งการค้าขายกับทหารญี่ปุ่นก็ไม่เกิดขึ้น

ผู้ให้ข้อมูล	30) นายโกะลามู กรองสติปัญญา	อายุ 82 ปี
ชาติพันธุ์	ปกาเกอะญอ	
ผู้สัมภาษณ์	นางสาวศิริลักษณ์ กัณทศรี นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ และนางสาวสมถวิล สุขเลี้ยง	
วันที่	13 พฤษภาคม พ.ศ. 2552	
ที่อยู่	20 บ้านห้วยต้นนุ่น ม. 4 ต. แม่เงา อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน	
สถานที่	1 บ้านห้วยต้นนุ่น ม. 4 ต.แม่เงา อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน	
ผู้เรียบเรียง	นางสาวอภิญญา ณ หนองคาย	
รหัสเสียง	PPK-ANT-KY-330	

ลุงโกะลามู กรองสติปัญญา อายุ 82 ปี อยู่อาศัยที่บ้านเลขที่ 20 หมู่ 4 ต.แม่เงา อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านห้วยต้นนุ่นว่า เมื่อถึงเวลาที่ต้องอพยพย้ายที่อยู่อาศัย จะเดินทางไปด้วยกันหลายครอบครัว ลุงโกะลามูได้กำเนิดที่นี่ หากแต่มีการอยู่อาศัยมาตั้งแต่สมัยรุ่นตา-ยาย แต่ก็ย้ายที่อยู่

อาศัยมาแล้วหลายครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่มักเลือกตั้งถิ่นฐานในบริเวณใกล้แหล่งน้ำมาตลอด ครั้งหนึ่งเคยอยู่อาศัยที่บริเวณห้วยปลาหลด ซึ่งมีต้นน้ำมาจากน้ำยม

ในสมัยก่อนชาวบ้านดำเนินชีวิตโดยการทำไร่ จึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้ฝาย แต่เมื่อเปลี่ยนมาทำนา จึงเริ่มมีความจำเป็นต้องใช้ฝาย และสร้างฝายในที่สุด

ความเชื่อ

พิธีการเลี้ยงผีนี้ ทำขึ้นเพื่อเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ซึ่งจะช่วยดูแลรักษาลูกหลาน ให้มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย หรือในกรณีที่มีคนเจ็บไข้ได้ป่วยก็ต้องจัดพิธีการเลี้ยงผี เนื่องจากในอดีตไม่มีหมอรักษาโรค พิธีนี้จะต้องทำทุกปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง คนในครอบครัวจะเป็นคนกำหนดวันในการทำพิธีกรรม ส่วนมากจะมีระยะเวลาประมาณ 2-3 วัน ในวันแรกนั้นจะทำการฆ่าไก่ แล้วนำไปประกอบอาหาร ส่วนวันที่สองจะทำการฆ่าหมูแล้วนำไปประกอบอาหารเช่นเดียวกัน

สำหรับพิธีกรรมการมัดมือ ทำขึ้นเพื่อรับขวัญลูกหลาน ผู้เฒ่าผู้แก่จะสวดเรียกขวัญและให้พรกับเด็ก โดยจะจัดพิธีในช่วงเวลาเดียวกับประเพณีขึ้นปีใหม่ ในช่วงเดือนมกราคมของทุกปี พิธีนี้ทำมาตั้งแต่สมัยรุ่น ปู่-ย่า มีการฆ่าหมูฆ่าไก่ ต้มเหล้า เพื่อทำกินเลี้ยงกัน แต่ในปัจจุบันพิธีกรรมการมัดมือนี้ไม่ได้ทำแล้ว เนื่องจากชาวปกากะญอได้หันมานับถือศาสนาคริสต์

พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวปกากะญอที่นี้ ในอดีตหากมีคนล้มตายจะต้องทำการเผาศพ โดยหากตายในบริเวณใดก็ให้เผาในบริเวณนั้นๆ ในสมัยต่อมาเมื่อมีคนตายจะเก็บศพไว้ที่บ้านเป็นเวลา 3 วัน มีการทำพิธีเดินวนรอบศพ โดยประกอบพิธีกรรมกันเอง แต่ในเวลาต่อมาเปลี่ยนเป็นประกอบพิธีโดยพระสงฆ์ และทำการเผาศพแบบไม่เลือกพื้นที่ แต่ในปัจจุบันนี้พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบฝังศพ คล้ายของคนจีน แทนการเผาศพแบบในอดีต โดยไม่ได้มีที่ฝังศพที่แน่นอนตายตัว ส่วนมากจะเป็นในลักษณะที่มีคนตายคนแรกไปฝังที่บริเวณใด คนที่ตายในเวลาต่อมาจะนำไปฝังยังบริเวณเดียวกันนั่นเอง ในหลุมฝังศพจะใส่ข้าวของเครื่องใช้ของผู้ตายลงไปด้วย อาทิเช่น ถ้วย ชาม หม้อ ข้าวเปลือกหรือแม้กระทั่งอาหาร

ความนิยมในการสักบนเรือนร่างของชาวปกากะญอ มีทั้งในผู้หญิงและผู้ชาย ส่วนใหญ่มักเป็นการสักเพื่อความสวยงาม ผู้ชายมักจะสักที่บริเวณแขนและขา หากจะสักเพื่อประโยชน์ในทางอยู่ยงคงกะพัน มักจะสักในบริเวณที่ลับ มีขนาดเล็กคนอื่นไม่สามารถมองเห็น เรื่องของลายที่สักนั้น คนสักมักเป็นคนเลือกลายให้ และลายที่สักก็ไม่ได้มีความหมายใดๆ แฝงอยู่

สงครามโลกครั้งที่ 2

ในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 กองทัพทหารญี่ปุ่นได้เคยเดินทางผ่านหมู่บ้านห้วยต้นนุ่น เพื่อเดินทางต่อไปยังประเทศพม่า ในช่วงเวลาเขาเข้าไปพม่า ทหารญี่ปุ่นยังคงไม่เป็นมิตรกับชาวบ้าน แต่ในทางตรงกันข้ามเมื่อทหารญี่ปุ่นแพ้สงครามและเดินทางกลับเข้ามายังหมู่บ้านอีกครั้ง ทหารญี่ปุ่นเปลี่ยนเป็นมีมิตรไมตรีกับชาวบ้าน แต่ในช่วงเวลานั้น ผู้หญิงในหมู่บ้านเกิดความหวาดกลัวจึงอพยพย้ายหนีเข้าไปอยู่ในป่า หรือบนดอยกันเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะหวาดกลัวทหารญี่ปุ่นเนื่องจากทหารญี่ปุ่นจะมาเอาข้าวสาร และฆ่าไก่ฆ่าหมูกันตามอำเภอใจ โดยที่ไม่ได้มีการขอจากชาวบ้านก่อนเลย แต่ทหารญี่ปุ่นก็ไม่ได้ทำร้ายชาวบ้านแต่อย่างใด ลุงโกะลามูเล่าว่า เพื่อนของลุงเคยเห็นเส้นทางที่ทหารญี่ปุ่นใช้เดินทาง ซึ่งเป็นเส้นทางที่มีความสะดวกสบายเป็นอย่างมาก แต่มีระยะห่างไกลจากหมู่บ้านมาก ซึ่งตัวของลุงโกะลามูก็ไม่เคยเห็นเส้นทางนี้

ในปัจจุบันนี้ การเล่นเครื่องดนตรีแบบดั้งเดิมของชาวปกาเกอะญอคงเหลือแต่ผู้เฒ่าผู้แก่ ที่ยังสามารถเล่นได้ คนหนุ่มคนสาวรุ่นใหม่ไม่สามารถเล่นได้แล้ว และเมื่อถามถึงโบราณสถานหรือ โบราณวัตถุ ก็ไม่มีการพบวัดร้างหรือโบราณวัตถุใดๆ

ผู้ให้ข้อมูล	31) พ่อหลวงอุดม วิชยพันธ์	อายุ 58 ปี
ชาติพันธุ์	ปกาเกอะญอ	
ผู้สัมภาษณ์	นางสาวศิริลักษณ์ กัณหาศรี นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ และนางสาวสมถวิล สุขเลี้ยง	
วันที่	13 - 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2552	
ที่อยู่	1/1 บ้านห้วยต้นนุ่น หมู่ 4 ต. แม่เงา อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน	
สถานที่	1/1 บ้านห้วยต้นนุ่น หมู่ 4 ต. แม่เงา อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน	
ผู้เรียบเรียง	นางสาวอภิญญา ณ หนองคาย	
รหัสเสียง	PPK-ANT-KY-331.1-331.7	
หมายเหตุ	ข้อมูลทั้งหมดเป็นการเรียบเรียงสาระสำคัญของการสัมภาษณ์ระหว่างการเก็บข้อมูลร่วมกับทีมโบราณคดี	

พ่อหลวงอุดม วิชยพันธ์ อายุ 58 ปี อยู่อาศัยที่บ้านเลขที่ 1/1 หมู่ 4 ต.แม่เงา อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน เป็นพ่อหลวงคนที่ 7 ของหมู่บ้านห้วยต้นนุ่น ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านห้วยต้นนุ่นว่า ก่อนที่จะมาอยู่อาศัยบริเวณบ้านห้วยต้นนุ่น เคยอยู่อาศัยที่บริเวณริมยม ห้วยคันเบ็ด ห้วยหินป่องและห้วยกิดอ และเริ่มมีการตั้งหมู่บ้านห้วยต้นนุ่นตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ. 2503 โดยอยู่อาศัยในบริเวณนี้ตั้งแต่สมัยเด็กๆ ในช่วงแรกอยู่ทางด้านบนของหมู่บ้าน มีประชากรประมาณ 10 ครัวเรือน มีลักษณะการอยู่อาศัยแบบเคลื่อนย้าย กล่าวคือ อยู่อาศัยในที่หนึ่งนานประมาณ 4-5 ปี จึงมีการเคลื่อนย้ายครอบครัวไปตั้งถิ่นฐานยังอีกพื้นที่หนึ่ง สาเหตุส่วนใหญ่ที่ทำให้ต้องมีการอพยพก็คือ โรคมาลาเรีย เนื่องจากชาวปกาเกอะญอเชื่อว่าผู้คนที่ป่วยแล้วเสียชีวิตนั้น เป็นเพราะผี เมื่อมีประชากรเสียชีวิต 4-5 คน จึงเริ่มมีการอพยพย้ายถิ่นฐาน ไปตั้งบ้านเรือนบริเวณรอบๆ หมู่บ้าน เนื่องจากชาวปกาเกอะญอมีการทำนา ดังนั้นจึงต้องกลับมาทำนาที่เดิมทุกวัน จึงไม่สามารถย้ายบ้านเรือนไปอยู่ในพื้นที่ที่ไกลกว่าหมู่บ้านนี้ได้

การตั้งถิ่นฐาน

ชาวปกาเกอะญอในบ้านห้วยต้นนุ่นเคยอยู่อาศัยบริเวณใกล้เคียง แต่ภายในเวลา 1 ปี มีผู้คนล้มตายถึง 7 คน ซึ่งเป็นคนในวัย 25-40 ปี (วัยทำงาน) จึงเป็นผลให้ผู้คนเกิดความหวาดกลัว และแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งย้ายไปอยู่ที่บ้านพ่อหมอชิต และอีกกลุ่มไปอยู่ที่ห้วยละปิง แต่ในปัจจุบันการอยู่อาศัยตั้งบ้านเรือนมีบริเวณหลัก 2 บริเวณ คือ บริเวณบ้านพ่อหลวง และบริเวณห้วยงูเห่าซึ่งมีขนาดเล็กกว่า ห้วยต้นนุ่น เป็นชื่อของหมู่บ้าน และลำน้ำสำคัญของหมู่บ้าน คำว่าห้วยต้นนุ่นนั้นมาจาก สมัยก่อนมีต้นนุ่นขึ้นปกคลุมบริเวณลำห้วยนี้ในจำนวนมาก ต้นนุ่นนี้เป็นนุ่นป่า จะมีดอกและออกผล ซึ่งผลของมันนั้นจะนำมาทำเป็นนุ่นที่ใส่ไว้ในฟูกหรือที่นอน และดอกนุ่นมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ดอกงิ้วป่า

ในสมัยก่อนการตั้งบ้านเรือนของชาวปกาเกอะญอนั้น จะต้องมีการดูฤกษ์ยาม โดยมีการเชือกไก่แล้ว นำเอากระดูกบริเวณปีกบน ซึ่งจะมิรื้อยให้หน้าไม้แหลมเสียบเข้าไป แล้วจึงอธิษฐาน หากผลในการอธิษฐานออกมาดี ก็จะสร้างบ้านบริเวณนั้น แต่หากผลของการอธิษฐานกลับกันแล้วก็เลือกที่จะไม่ตั้งบ้านเรือนบริเวณนั้น การดูฤกษ์ยามในลักษณะนี้เรียกว่า การดูเมื่อ ส่วนบ้านเรือนของชาวปกาเกอะญอนั้นจะเลือกปลูกให้อยู่ในแนวเดียวกัน โดยห้ามมิให้บ้านเป็นเหลี่ยมเป็นมุมชนกับบ้านหลังอื่นๆ ตัวบ้านนั้นมีลักษณะยกพื้นสูง หลังคามุงดำแต่ไม่ถึงพื้นดิน ไม่มีการแบ่งห้องเป็นสัดส่วน มีเพียงการแบ่งออกเป็น 2 ฟัง บริเวณกลางบ้านจะมีลานสำหรับก่อไฟ เพื่อให้ความอบอุ่นและกันยูง นอกจากนั้นยังทำหิ้งไว้ข้างบนบ้านเพื่อตากข้าวในฤดูฝนด้วย สำหรับใต้ถุนบ้านนั้น จะมีคอกหมูและครกตำข้าว ส่วนวัวหรือควายจะเลี้ยงไว้ข้างนอกเนื่องจากเสื่อจะมากินได้ยากกว่าหมู ดังนั้นจึงต้องเลี้ยงหมูไว้ที่ใต้ถุนบ้านใกล้กับคน ในเวลาเช้าผู้หญิงจะลงมาตำข้าวกิน และถ้าหากบางคนมีความขยันก็อาจจะตำข้าวทั้งตอนเช้าและตอนเย็น เพื่อเก็บไว้กินได้ในเวลานาน สำหรับชาวปกาเกอะญอมีความเชื่อว่าผีจะอยู่กับผู้หญิง ดังนั้นหากสามีเสียชีวิต ภรรยายังสามารถอยู่อาศัยต่อได้ แต่ในทางกลับกันหากภรรยาเสียชีวิต สามีจะอยู่อาศัยต่อไม่ได้ ชาวปกาเกอะญอจะนับญาติทั้ง 2 ฝ่าย โดยในหมู่บ้านนี้จะมีนามสกุลดั้งเดิม ดังนี้ วิชญพันธ์ กรองสติปัญญา บุญชัยสวรรค์ และกรฤทธิเดช

การเพาะปลูก

ตั้งแต่สมัยย่าและยาย ก็มีการทำนาแล้ว การทำนาเป็นลักษณะแบบปกาเกอะญอดั้งเดิม มีทั้งข้าวไร่และข้าวนา ชาวปกาเกอะญอเชื่อว่าการทำนานั้นมีความมั่นคงมากกว่าการทำไร่ ดังนั้นจึงเลือกที่จะทำนา หากทำนาไม่ได้แล้วจึงค่อยหันไปทำไร่ ชาวปกาเกอะญอจะปลูกข้าวเป็นหลัก แต่ก็มีปลูกหอมแดงและกระเทียมแซมไว้กินบ้างเช่นกัน โดยการปลูกข้าวพันธุ์ขยายจะเตรียมที่ดินในตอนปลายเดือนพฤษภาคม เพื่อรอการหว่านต่อไป แต่สำหรับข้าวไร่จะเริ่มลงที่ในเดือนกุมภาพันธ์ และเผาที่ในเดือนเมษายน หยอดข้าวในเดือนพฤษภาคม

ในปัจจุบันข้าวส่วนใหญ่ที่ใช้ปลูก เป็นข้าวพันธุ์ขยาย กข 21 หรือ กข 15 คือให้ผลผลิตสูงและต้านทานต่อโรคต่าง ๆ แต่ข้อเสียก็คือ มีการกลายพันธุ์ได้ง่าย นอกจากข้าวพันธุ์ขยายแล้วยังคงมีข้าวพันธุ์เก่าปลูกอยู่บ้าง ข้าวพันธุ์เก่านี้ให้ผลผลิตต่ำ แต่ข้อดีก็คือ ไม่กลายพันธุ์และอดทนต่อโรคต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ข้าวไร่ยังคงมีพันธุ์เดิมหลงเหลืออยู่ 2 พันธุ์ คือ ลายดำ (ป้อมมือกิ) ลายขาว (ป้อมมือวะ) มีลักษณะเป็นเมล็ดสั้นๆ (ป้อม หมายถึง ข้าวป้อม หมายถึง ข้าวเหนียว)

ความเชื่อ

พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว มีหลายช่วงเวลา โดยเริ่มตั้งแต่ก่อนปลูกข้าวจะต้องมีพิธีเลี้ยงผี โดยจะทำศาลาขนาดเล็กคล้ายเรือนทรงไทย บอกกล่าวกับเจ้าที่ ผีห้วย ผีคอย ผีป่า เป็นต้น อธิษฐานขอให้อย่าได้เจ็บป่วยหรือในช่วงเวลาเกี่ยวข้าว จะมีพิธีเรียกขวัญข้าว ซึ่งการเรียกขวัญข้าวนี้จะทำเป็นส่วนตัว คือ ที่นาของใครของมัน จึงทำให้มีเรื่องไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย บางครั้งคนที่โลภมากจะทำพิธีเรียกขวัญข้าวในนาคนอื่นมาที่นาตนเอง จากนั้นถึงช่วงเวลาที่นวดข้าวเรียบร้อยแล้วจะมีการทำพิธีกรรมอีกครั้ง เมล็ดข้าวที่ยังเหลือติดอยู่กับดิน จะนำมาต้มเหล้ากินกัน และยังนำไปเลี้ยงเจ้าที่เพื่อขอบคุณอีกด้วย หลังจากทำนาเสร็จก็จะตั้งสายสะพายออกจากควาย และทำพิธีอบน้ำมันส้มป่อยให้ เพื่อขอมาที่ได้ใช้งานในการทำนา และขอให้สุขภาพแข็งแรง แต่สำหรับวัวควายที่เคยใช้งานแล้วตาย จะไม่กินมันส่วนใหญ่จะนำไปฝัง แต่หากตายไกลจากบริเวณบ้านก็จะปล่อยให้เน่าเปื่อยไปตามธรรมชาติ สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างก็คือ จะนำเขากลับมาทำเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า เรียกว่า “แกว” เอาไว้

เป่าเพื่อเป็นสัญญาณให้รู้ร่วมกันว่าคนเป่าออกไปทำนาแล้ว และอยู่ที่บริเวณไหน เมื่อคนอื่นได้ยินจะได้รับบอกจากบ้านตามไปทำนาเช่นเดียวกัน

การเล่น

“แกว” มีการเล่นเป็นเพลง ถือว่าเป็นเครื่องดนตรี โดยจะเป่าทางปลายแหลมของเขา ให้เสียงออกทางปลายกว้างของเขา มีการทำลิ้นสังกะสีใส่ไว้ข้างในเพื่อให้เกิดเสียง ซึ่งในปัจจุบันมีแค่คนรุ่นปู่ย่าที่สามารถเป่าได้ คนรุ่นปัจจุบันไม่สามารถเป่าได้แล้ว ชาวปกาเกอะญอมีเครื่องดนตรีในน้อย แต่ก็ยังมีหลงเหลืออยู่บ้าง อย่างเช่น การเล่นลาวกระทบไม้ จะเล่นกันในพิธีงานศพ หรือ เครื่องดนตรีที่มีลักษณะคล้ายกับระนาด ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “ป็อกกู” ทำมาจากกระบอกไม้ไผ่ โดยการตัดไม้ไผ่ออกเป็นท่อน แล้วนำมาวางเรียงกันในลักษณะเดียวกับระนาด ใช้ไม้ขนาดเล็กตี สามารถวางเล่นบนพื้นดินและมีขนาดเล็กพกพาติดตัวได้เลย นอกจากนั้นจะแบ่งการใช้งานโดยดูจากจำนวนกระบอกไม้ไผ่ ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ 1.จำนวน 7 กระบอก มีไว้สำหรับอุทิศให้คนตาย 2.จำนวน 13 กระบอก มีไว้สำหรับเล่นกันทั่วไป ในอดีตยังมีเครื่องดนตรีอีกหนึ่งประเภทที่ใช้เล่น คือ กลองกบ หรือกลองมโหระทึก

ชาวปกาเกอะญอมีการนำข้าวมาทำเป็นขนม อย่างเช่น ข้าวปุก และข้าวเม่า เป็นต้น ข้าวเม่านั้นทำมาจากข้าวที่อยู่ในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายนถึงต้นเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นข้าวที่ยังไม่สุกดี มีสีคล้ายดอกพลับพลึง โดยในตอนเย็นผู้หญิงจะนำข้าวกลับมาทำข้าวเม่ากัน ส่วนผู้ชายจะมาดูการทำข้าวเม่าที่บ้านผู้หญิง ถือว่าเป็นช่วงเวลาสำหรับการเกี้ยวพาราสีของหนุ่มสาว ข้าวเม่าที่ทำเสร็จแล้วมักนำไปกินกันในระหว่างการเก็บเกี่ยวข้าว

การเลี้ยงผี

พิธีการเลี้ยงผี มี 2 ลักษณะ คือ 1. แบบฝังตะวันออก (แม่สะเรียง) จะฆ่าไก่และหมูที่ข้างล่างบ้าน และทำกินกันแบบง่าย ๆ 2. เป็นแบบที่จะต้องมัดแข้งมัดขา แล้วลากไปให้ถึงที่ จึงจะทำการเชือด ซึ่งใช้เวลานานกว่าจะได้นำไปทำกินกัน พิธีการเลี้ยงผีนี้ ทำขึ้นเพื่อเลี้ยงผีบรรพบุรุษ จะช่วยดูแลรักษาลูกหลาน ให้มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย พิธีนี้จะต้องทำทุกปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง คนในครอบครัวจะเป็นคนกำหนดวันในการทำพิธีกรรม ส่วนมากจะมีระยะเวลาประมาณ 2-3 วัน ในวันแรกนั้นจะทำการฆ่าไก่ แล้วนำไปประกอบอาหาร ส่วนวันที่สองจะทำการฆ่าหมูแล้วนำไปประกอบอาหารเช่นเดียวกัน ในระยะเวลา 2-3 วันนี้ จะต้องกินอาหารที่ทำในพิธีนี้ให้หมด และไม่กินของอย่างอื่นเลย โดยจะไม่ออกไปหากินข้างนอก ส่วนวันที่เหลืออยู่ก็จะทำความสะอาดเครื่องมือเครื่องมือให้เรียบร้อย ของที่ทำกินในพิธีนี้ บางตระกูลสามารถกินร่วมกันได้ แต่สำหรับบางตระกูลก็ห้ามกินร่วมกัน

หมูที่ใช้ในการเลี้ยงผีนั้น จะต้องเป็นหมูที่เลี้ยงไว้เอง นำมาฆ่าแล้วพิจารณาดูเสียก่อนว่า ดีหมูมีความสมบูรณ์และใช้ในการประกอบพิธีกรรมได้หรือไม่ ดีหมูที่เหมาะสมต้องมีลักษณะใส หย่อน เห็นชัดเจน แต่หากมีลักษณะเบี้ยวหรืออ ก็ถือว่าไม่เหมาะสม จะต้องทำการฆ่าหมูตัวใหม่เพื่อหาหมูตัวที่เหมาะสมต่อไป แต่จะต้องเป็นหมูในคอกเดียวกัน (หากแม่หมูตายก็ต้องใช้ลูกของมันแทน)

การทำพิธีกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน จะต้องเป็นผู้นำพิธี ซึ่งเรียกว่า “ฮีโซ่ว” หรือ “ฮีจิดจา” ซึ่งจะต้องสืบทอดกันตามสายตระกูล และต้องเป็นผู้ชายเท่านั้น เนื่องจากในพิธีต้องมีการดื่มเหล้า เคยมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับครอบครัวฮีโซ่วคนเก่าว่า คนที่เป็นฮีโซ่วเกิดเสียชีวิต คนที่ต้องสืบทอดก็คือลูกชาย แต่ปรากฏว่าลูกชายก็เสียชีวิต คนที่เป็นแม่ไม่ยอมเปลี่ยนตำแหน่งฮีโซ่วให้ตระกูลอื่น แต่กลับทำพิธีเสียเอง ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นเหตุให้เกิดอาเพศ

กับหมู่บ้าน เนื่องจากเกิดเรื่องราวแปลกๆ ที่ไม่เคยเกิดขึ้นกับหมู่บ้านหลายอย่าง อาทิเช่น ในช่วงเวลากลางคืน จะมีเสียงออกมาเดินเพ่นพ่านเต็มหมู่บ้าน หรือเรื่องที่ลูกหลานและเชยของฮีโซ่วผู้หญิงนี้ เกิดเสียชีวิตในเวลาใกล้เคียงกัน จึงเป็นเหตุให้ฮีโซ่วคนนี้ถูกขับไล่ให้ออกไปอยู่อาศัยข้างนอกหมู่บ้าน ในที่สุดก็ต้องเลิกเป็นฮีโซ่วไปโดยปริยาย เรื่องราวนี้เกิดขึ้นเมื่อตอนพ่อหลวงมีอายุประมาณ 6-7 ปี

ประเพณี

ประเพณีการมัดมือ ชาวบ้านจะให้เกียรติกับฮีโซ่วเป็นคนทำพิธีคนแรก ฮีโซ่วจะต้องไปทำพิธีเป็นคนแรกของทุก ๆ บ้าน ในพิธีต่าง ๆ จะมีเหล้าเป็นส่วนประกอบ ซึ่งเหล้าที่นี้ทำมาจากข้าวเจ้า การทำเหล้านี้จะห้ามหญิงที่เป็นแม่บ้านทำ จะต้องเป็นหญิงที่บริสุทธิ์ถึงจะทำได้ วิธีการทำนั้น จะปั้นข้าวเป็นก้อน แล้วนำไปปิ้ง เมื่อปิ้งได้ที่แล้วจึงฉีกออกเป็นชิ้นๆ นำไปตากไว้พร้อมกับใส่ถ่านและพริกเพื่อเป็นเคล็ด ตากไว้จนกว่าจะมีตัวมอดมาซ่อนไข่ ถ้ามีตัวมอดก็แสดงว่าสามารถนำไปต้มเหล้าได้แล้ว

ประเพณีปีใหม่มะจะเกิดขึ้นทุกปีหลังช่วงเวลาเก็บเกี่ยวข้าว ซึ่งมีความเชื่อว่าในปีใหม่นี้จะต้องมีบ้านใหม่ วิธีการที่จะมีบ้านใหม่ คือ ต้องเปลี่ยนแปลงบางสิ่งของบ้าน อย่างเช่น เปลี่ยนไม้ 1 แผ่นก็ถือว่ามีบ้านใหม่แล้ว

ผู้ชายในหมู่บ้านสมัยก่อนนิยมการสัก เรื่องสักถือว่าเป็นเรื่องของศักดิ์ศรี แสดงความเป็นชายสมชาย แต่การสักเพื่อประโยชน์ในการอยู่ยงคงกระพันก็มีเช่นกัน แต่จะสักในบริเวณที่ลับ ซึ่งมีขนาดเล็กมองเห็นได้ยาก แต่ผู้ชายส่วนใหญ่มักจะสักเพื่อเรื่องศักดิ์ศรีเสียมากกว่า การสักจะทำกันภายในหมู่บ้าน โดยคนสักจะมาจากที่อื่น การสักใช้หมึกดำที่มาจากจีน สมัยก่อนไปเอาที่อำเภอปาย (วัดน้ำฮู) บางครั้งการสักก็เชื่อว่าจะสามารถช่วยเป็นยาป้องกันงูกัดได้ เป็นต้น

เหมืองฝาย

ในหมู่บ้านมีเหมืองฝายตั้งแต่สมัยก่อน โดยเหมืองฝายในอดีตจะใช้ไม้ไผ่ซึ่งเล็ก ๆ ฝายออกเป็นสองซีกมาทำ แบ่งเป็นเหมืองฝายของแต่ละครอบครัว จะทำอยู่ข้างบนของหมู่บ้าน ปัจจุบันเหลือร่องเพียงเล็กน้อย แต่ในปัจจุบันมีเหมืองชลประทานอยู่ข้างบน เป็นฝายที่ทำในลักษณะเดียวกันกับฝายแบบของสมเด็จพระเจ้า ซึ่งใช้หินทำแทนไม้จึงทำให้แข็งแรงกว่าฝายแบบเก่า บริเวณที่เป็นเหมืองจะใช้จุดเดิมตลอด ไม่เคยเปลี่ยนจุดฝาย แต่จะช่วยกันทำและดูแล ในหมู่บ้านนี้เพิ่งเริ่มเป็นเขตห้ามจับสัตว์น้ำเมื่อ 2-3 ปีที่ผ่านมา ซึ่งมีอาณาเขตกว้าง 2 กิโลเมตร ครอบคลุมหมู่บ้าน แต่ในสมัยก่อนหมู่บ้านจะอยู่ร่วมกันด้วยสัจจะ มีการตกลงว่าจะไม่จับสัตว์น้ำตัวอ่อน จะเหลือไข่ใหม่ไว้จนแห้งน้ำ เพื่อรอให้เจริญเติบโตแล้วจึงกลับมาจับกินในเวลาต่อมา จะไม่มีการจับสัตว์น้ำไปขาย แต่จะจับเพื่อกินเพียงอย่างเดียว

การทำไม้

ในอดีตเคยมีการทำไม้ที่บริเวณห้วยปลาหลด โดยบริษัทบอมเบย์เบอร์มา มีแขกจากอินเดียเข้ามาดูแล ในบริเวณนี้การทำไม้ทั้งหมดขึ้นอยู่กับบริษัทบอมเบย์เบอร์มา และครั้งหนึ่งบริษัทนี้เคยเข้ามาถึงในห้วยต้นนุ่น การตัดไม้ในสมัยนั้นต้องสร้างห้างสูงๆ ไว้เพื่อตัดต้นไม้ สาเหตุที่ต้องสร้างสูงๆ นั้นก็เพื่อป้องกันเสือมากัดแรงงานที่ทำการตัดไม้ก็มาจากคนในหมู่บ้าน ทำหน้าที่เป็นควานช้างและคนตัดไม้ การตัดไม้นั้นสมัยก่อนจะใช้ขวานในการตัด โดยค่อยๆ ตัดไปเรื่อยๆ จนกว่าต้นไม้จะล้ม สำหรับช้างมีไว้เพื่อทำหน้าที่ลากไม้เท่านั้น ในสมัย

นั้นบริเวณบ้านห้วยคันนูนังไม่มีวัวต่าง วัวต่างจะมีเฉพาะในตัวเมืองขุนยวม ในช่วงเวลา พ.ศ. 2516 ถึงมีบริษัทแม่ฮ่องสอนทำไม้เข้ามาดำเนินกิจการค้าไม้ที่บริเวณนี้

พ่อหลวงอุดมเคยทำอาชีพเป็นผู้ช่วยเสมียนตรวจไม้และทำการตีตราไม้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2514-2516 อยู่ที่อำเภอฝาง ในปี พ.ศ. 2516 ทำงานกับแม่ฮ่องสอนทำไม้ที่อำเภอแม่สะเรียง ในปี พ.ศ. 2517 อยู่ที่อำเภอปาย ในปี พ.ศ. 2519 อยู่ที่แม่ฮ่องสอน และในปี พ.ศ. 2520-2523 อยู่ที่สบสายในเมืองแปง พ่อหลวงเล่าว่าบริษัททำไม้จะได้ทำไม้แดง (กยาเลย) ส่วนไม้สักนั้นทาง อป. จะเป็นคนทำเอง การทำไม้จะมีหลักเกณฑ์โดยพิจารณาจากขนาดถ้าเป็นต้นเต็ง-รัง ต้องวัดขนาดรอบต้นได้ 120 เซนติเมตร ถ้าเป็นไม้แดงต้องวัดขนาดรอบต้นได้ 150 เซนติเมตร ถ้าเป็นต้นประคูด้องวัดขนาดรอบต้นได้ 180 เซนติเมตรขึ้นไป การทำไม้ในช่วงเวลานี้ยังคงใช้คนเลื่อยไม้ด้วยมืออยู่ และใช้ช้างลากไม้ โดยช้างที่ใช้นั้นเป็นช้างที่ได้มาจากการเช่าจากชาวปกากะญอที่แม่แจ่ม

สงครามโลกครั้งที่ 2

ในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 กองทัพทหารญี่ปุ่นได้เคยเดินทางผ่านหมู่บ้านห้วยคันนูนัง เพื่อเดินทางต่อไปยังประเทศพม่า ในช่วงเวลาเขาเข้าไปพม่า ทหารญี่ปุ่นยังคงไม่เป็นมิตรกับชาวบ้าน แต่ในทางตรงกันข้ามเมื่อทหารญี่ปุ่นแพ้สงครามและเดินทางกลับเขามายังหมู่บ้านอีกครั้ง ทหารญี่ปุ่นเปลี่ยนเป็นมีมิตรไมตรีกับชาวบ้าน แต่ในช่วงเวลานั้น ผู้หญิงในหมู่บ้านเกิดความหวาดกลัวจึงอพยพย้ายหนีเข้าไปอยู่ในป่า หรือบนคอยกันเป็นจำนวนมาก ดังนั้นผู้คนส่วนใหญ่ที่เห็นเหตุการณ์ในสมัยทหารญี่ปุ่นแพ้สงครามจึงเป็นผู้ชาย แต่ในปัจจุบันหลงเหลือในจำนวนน้อยแล้ว คนรุ่นแรกๆ ที่อยู่ในเหตุการณ์ส่วนใหญ่จะหวาดกลัวทหารญี่ปุ่น เนื่องจากทหารญี่ปุ่นจะมาเอาข้าวสาร และฆ่าไก่ฆ่าหมูกันตามอำเภอใจ โดยที่ไม่ได้มีการขอจากชาวบ้านก่อนเลย แต่ในช่วงที่แพ้สงครามกลับมา ทหารญี่ปุ่นได้มีการนำของที่ตนพกติดตัวอยู่ มาแลกของกินกับชาวบ้าน โดยไม่มีอัตราในการแลก การแลกเปลี่ยนไปตามความพอใจของทั้งสองฝ่าย แต่สิ่งเดียวที่ทหารญี่ปุ่นไม่ยอมนำมาแลกก็คือ ปืน

เมื่อทหารญี่ปุ่นแพ้สงคราม ก็มีการบาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมาก เมื่อทหารญี่ปุ่นตายก็จะโยนลงตามร่องของเหมืองตลอดทั้งแนว เนื่องจากเป็นแบบที่ง่าย เพราะมีทหารญี่ปุ่นเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก น่าจะมีจำนวนเป็นร้อยๆ ศพ ซึ่งในปัจจุบันเหมืองที่ว่าเป็นที่นาของนายกองบุญ ฤทธิ์เดช พ่อหลวงเล่าว่ามีคนญี่ปุ่นเข้ามาขุดเอากระดูกของทหารเหล่านั้นกลับประเทศ ซึ่งมีจำนวนประมาณ 200-300 โคร่ง โดยจะขุดเอาไปเฉพาะส่วนแขนและขา นอกจากนั้นยังกลับมาทำพิธีบวงสรวงที่นั่นทุกปี บริเวณเหมืองเก่าที่เป็นที่ฝังศพทหารญี่ปุ่นนั้น ในปัจจุบันเป็นที่นาของ นายกองบุญ ฤทธิ์เดช

ชาวบ้านเคยไปขุดที่นา พบกะโหลกศีรษะคน ดาบปลายปืน ขวดยา ฟันรองเท้า แต่ในระยะหลังรองผู้กำกับเชิดชาย ชมธวัช ได้มานำของไปแล้ว เมื่อสมัยก่อนมีคนพบกะโหลกศีรษะมนุษย์ในจำนวนมาก แต่ไม่ได้สนใจและทิ้งไปในที่สุด แต่มีชาวปกากะญอชื่อสะบีเส ได้ขุดพบกะโหลกที่มีฟันเลี่ยมทองติดอยู่ จึงได้นำฟันนั้นไปขายแล้วทิ้งกะโหลกไป นอกจากสิ่งของเหล่านี้ ยังมีการพบซากรถทหารญี่ปุ่นเป็นจำนวนมากที่บริเวณน้ำยวม เป็นรถจี๊ปขนาดกลาง หัวรถมีลักษณะคล้ายหัวของตึกเตตน ที่มีการพบซากรถเป็นจำนวนมาก เนื่องจากรถในสมัยนั้นเดินเครื่องด้วยไอน้ำและน้ำมัน เมื่อไม่มีเชื้อเพลิงจึงจำเป็นต้องทิ้งไว้ระหว่างการเดินทางกลับ บริเวณบ้าน ห้วยคันนูนังไม่โดนเกณฑ์แรงงานไปทำงานให้กองทัพญี่ปุ่น เนื่องจากกองทัพญี่ปุ่นได้พาแรงงานมาจากพม่าและอินเดียแล้ว

บิดาของพ่อหลวงอุดมได้เคยบอกเล่ากับพ่อหลวงว่า บริเวณที่นาของนายกองบุญที่อยู่บริเวณริมห้วยคันนูนัง ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เคยเป็นค่ายของทหารญี่ปุ่นในระหว่างขากลับจากการแพ้สงคราม แต่ใน

ปัจจุบันนี้พบเพียงชากรรทหารญี่ปุ่นตั้งอยู่ริมห้วยต้นนุ่น ในครั้งแรกชากรรทนี้ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับบริเวณที่ตั้งในปัจจุบัน หรือบริเวณกอกกล้วยริมห้วยพระสะบอบ พบเป็นสิบคัน แต่มีคนจากภายนอกมาเอาชิ้นส่วนรถเหล่านั้นไปจนเกือบหมด เหลืออยู่ในจำนวนน้อย แต่วันหนึ่งได้มีช่างมาลากชิ้นส่วนที่เหลืออยู่ลงน้ำไป เมื่อ 2 ปีที่ก่อนพ่อหลวงจึงได้นำรถแม็คโครมาขุดขึ้นจากลำน้ำ จึงทำให้สภาพชากรรทที่เหลืออยู่ไม่สมบูรณ์เหมือนเมื่อครั้งแรกที่พบบริเวณลำน้ำในสมัยก่อน เป็นที่จอดรถของทหารญี่ปุ่น แต่มีคนทำให้ทางน้ำเปลี่ยนทิศทางมายังบริเวณนี้ จึงเป็นเหตุให้เกิดลำห้วยต้นนุ่นในบริเวณนี้ขึ้น นอกจากชากรรทนี้ยังมีการพบปืนประมาณ 80 กระบอก ซึ่งปู่ของพ่อหลวงได้นำเต็นท์น้ำมันห่อเอาไว้ แล้วนำไปฝังดิน หรือกระทั่งมีการพบลูกปืนในจำนวนประมาณ 400-500 นัด อยู่ที่ริมห้วยต้นนุ่น

ในพื้นที่ของนายทูลุ ไพบูลศักดิ์และนายสิทูลุ กระจายทรัพย์ากร ซึ่งเป็นที่นาติดต่อกันนั้น พบเนินโบราณสถานกลางที่นา ซึ่งพ่อของนายทูลุเคยขุดพบพระบริเวณเนินโบราณสถานที่ใหญ่ที่สุด เมื่อครั้งพ่อหลวงยังเป็นเด็ก แต่ได้นำไปทิ้งน้ำหมดแล้ว ในสมัยก่อนที่จะเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ ไม่มีคนกล้ามาขุด เนื่องจากกลัวผี เคยมีเรื่องเล่าว่าหากใครมาในบริเวณนี้แล้วพบม้า จะต้องฆ่าไก่เลี้ยง แต่ในภายหลังที่หันมานับถือศาสนาคริสต์ทำให้ผู้คนเลิกกลัวผี จึงกล้าเข้าไปขุดหาของที่เนินโบราณสถานดังกล่าว

ผู้ให้ข้อมูล 32) นางจุ้ยแหล่ สัมพันธ์พนา อายุ 80 ปี
 ชาติพันธุ์ ปกาเกอะญอ
 ผู้สัมภาษณ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณหาศรี นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
 และนางสาวสมถวิล สุขเลี้ยง
 วันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2552
 ที่อยู่ บ้านห้วยต้นนุ่น หมู่ 4 ต. แม่เงา อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 สถานที่ บ้านห้วยต้นนุ่น หมู่ 4 ต. แม่เงา อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
 ผู้เรียบเรียง นางสาวอภิญญา ณ หนองคาย
 รหัสเสียง PPK-ANT-KY-332

ยายจุ้ยแหล่ สัมพันธ์พนา อายุ 80 ปี บ้านห้วยต้นนุ่น ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านห้วยต้นนุ่นว่า ยายจุ้ยแหล่เกิดที่นี่ เวลาอพยพย้ายที่อยู่อาศัยจะเดินทางไปพร้อมกับครอบครัวของย่า ในอดีตการตั้งบ้านเรือนจะไม่หนาแน่นเท่าในปัจจุบัน บ้านเรือนจะตั้งอยู่ห่างๆ กัน และมีจำนวนครัวเรือนน้อยกว่าปัจจุบันมาก สาเหตุที่ทำให้ต้องอพยพย้ายถิ่น เนื่องจากในหมู่บ้านมีคนล้มตายด้วยโรคต่างๆ หรือแม้กระทั่งในช่วงที่มีสงครามผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก จึงตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัย

ความเชื่อ

ในอดีตยังคงมีความเชื่อเรื่องผีอยู่ จนมีเรื่องเล่าว่า บริเวณอนามัยของหมู่บ้าน มีดินสีแดงลักษณะเป็นแผ่นๆ ความกว้างเป็นศอก เชื่อว่าเป็นของลัวะ มีภูตผีปีศาจสิงสถิตย์อยู่ เป็นผีตัวผู้ และตรงบริเวณโบสถ์ของหมู่บ้านเป็นผีตัวเมีย (ที่สวนป่าที่ส้มก็มีแผ่นแดงๆ นี้อยู่ในกอไผ่เหมือนกัน) แต่เรื่องเล่านี้เกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนที่จะเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์

หมู่บ้านห้วยต้นนุ่นหันมานับถือศาสนาคริสต์เป็นเวลากว่า 30 ปีมาแล้ว โดยมีการเข้ารีตศาสนาคริสต์ก่อนที่จะมีมิชชันนารีเข้ามาเสียอีก คนที่นับถือศาสนาคริสต์คนแรกเป็นผู้หญิงมีชื่อว่า “คาแระ” สาเหตุที่ทำให้เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์เนื่องจาก มีคนเจ็บป่วยล้มตายเป็นจำนวนมาก จึงเลือกหันมานับถือศาสนาคริสต์แทน ในช่วงเวลาที่มีคนตายจำนวนมากนั้น ยายนุ้ยแหล่อยู่อาศัยบริเวณใกล้เคียง จากนั้นจึงเปลี่ยนมานับศาสนาคริสต์เช่นเดียวกับคนอื่น ในช่วงแรกการอยู่อาศัยเป็นแบบกระจัดกระจาย ระยะแรกอยู่อาศัยที่บ้านเหนือ แต่บ้านได้มีการเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ก่อน จึงทำให้โบสถ์อยู่ที่บ้านได้ ยายนุ้ยแหล่จึงอพยพมาอยู่ที่บ้านได้ โดยมีครอบครัวประมาณ 10-20 ครอบครัวย้ายมาพร้อมกัน หลังจากนั้นบ้านเหนือจึงค่อย ๆ เริ่มหันมานับถือศาสนาคริสต์ตามบ้านได้ แต่ยังมีประชากรเบาบางกว่าบ้านได้ ถึงอย่างไรก็ตามบ้านเหนือและบ้านได้ ก็ถือว่าเป็นกลุ่มคนเดียวกันนั่นเอง สำหรับมิชชันนารีที่เข้ามายังหมู่บ้านนี้เป็นชาวตะวันตก จะเดินทางเข้ามาครั้งละ 2-3 คน สามารถพูดภาษาปากกะเอญอได้ตั้งแต่ก่อนที่จะเข้ามาในหมู่บ้านเสียอีก

สงครามโลกครั้งที่ 2

ในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ยายนุ้ยแหล่ยังคงเป็นเด็กอยู่ กองทัพทหารญี่ปุ่นได้เคยเดินทางผ่านหมู่บ้านห้วยต้นนุ่น เพื่อเดินทางต่อไปยังประเทศพม่า ในช่วงเวลาเขาเข้าไปพม่า ทหารญี่ปุ่นยังคงไม่เป็นมิตรกับชาวบ้าน แต่ในทางตรงกันข้ามเมื่อทหารญี่ปุ่นแพ้สงครามและเดินทางกลับเข้ามายังหมู่บ้านอีกครั้ง ทหารญี่ปุ่นเปลี่ยนเป็นมีมิตรไมตรีกับชาวบ้าน แต่ในช่วงเวลานั้น ชาวบ้านในหมู่บ้านเกิดความหวาดกลัวจึงอพยพย้ายหนีเข้าไปอยู่ในป่า หรือบนดอยกันเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะหวาดกลัวทหารญี่ปุ่น เนื่องจากทหารญี่ปุ่นจะมาเอาข้าวสาร และฆ่าไก่ฆ่าหมูกันตามอำเภอใจ โดยที่ไม่ได้มีการขอจากชาวบ้านก่อนเลย

ในการเดินทางกลับมาของทหารญี่ปุ่นเมื่อแพ้สงคราม ได้นำม้า วัว ควาย รถถัง กลับมาพร้อมกันด้วย แต่เสบียงอาหารหมด จึงต้องมาเอาข้าวปลาอาหารของชาวบ้านไปเป็นเสบียงแทน เส้นทางเดินทางของทหารญี่ปุ่นนั้น จะใช้เส้นทางเมืองปอนไปทะเลที่ป่าช้าของเมืองปอน ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้พบซากรถทหารญี่ปุ่นอยู่ในสวนของชาวบ้านเป็นจำนวนมาก แต่มีคนมานำซากรถออกไปจากหมู่บ้านเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน (ส่วนที่มีซากรถเป็นของป่าและอาของคนล่าม) นอกจากนั้นบริเวณเหนือฝายข้างบน ยังเป็นจุดที่ฝังศพของทหารญี่ปุ่นโดยเอาศพทิ้งลงไปในคูแล้วจึงกลบ

การทํานานนั้นจะช่วยกันทำทั้งผู้หญิงและผู้ชาย หยอดเมล็ดข้าวและดีข้าว ปักกล้าจะทำร่วมกันระหว่างชาย-หญิง ส่วนใหญ่ผู้ชายจะเป็นคนขุดดิน การทํานานนี้จะปลูกเพื่อกินเป็นหลัก ไม่ได้มีการค้าขายแต่อย่างใด ในตอนตั้งหมู่บ้านระยะแรกยังคงใช้น้ำที่มาจากห้วยหรือแอ่งน้ำขนาดเล็ก (บริเวณใกล้ห้วยถ้าขุดลงไปน้ำก็จะซึมออกมา) น้ำปะปาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันก็ได้มาจากห้วยเช่นเดียวกัน มีห้วยพระสะบอเป็นต้นน้ำ และเคยมีนักศึกษาจากอินเดียและชาวตะวันตกเข้ามาสร้างบ่อน้ำให้ตามหมู่บ้าน ที่ยังคงมีการใช้กระบอกไม้ไผ่เป็นภาชนะสำหรับใส่น้ำอยู่

การแต่งกาย

เครื่องแต่งกายของชาวปากกะเอญอ สำหรับผู้ชายจะใส่เสื้อสีแดง กางเกงสะดอ ทั้งที่โสดและแต่งงานแล้ว มีการปลูกฝ้ายกันเอง แล้วนำมาทำเป็นเส้นใยสำหรับทอ แล้วโดยใช้ลูกเคียวปัก สำหรับเครื่องประดับมีการใส่มาตั้งแต่รุ่นปู่-ย่า แล้วจึงกลายเป็นสมบัติตกทอดกันมาอีกที จะเน้นการใส่ต่างหูและสร้อย ส่วนตัวยายนุ้ยแหล่นั้นมีสร้อยลูกปัดสีแดงเลือดหมู เครื่องประดับเหล่านี้จะใส่ติดตัวอยู่เป็นประจำ

ภายในหมู่บ้านไม่ได้มีเงินตราใช้แต่อย่างใด เงินจะได้มาจากขุนยวม อาจมาจากการเข้าไปรับจ้างในขุนยวม ในอดีตก่อนสมัยของยายจ๋อเหล่นั้น มีการเก็บภาษีเฉพาะในร้านค้าขนาดเล็ก เก็บเป็นรายหัว/ต่อปี โดยเก็บเฉพาะเงินไม่เกี่ยวกับสิ่งของ เด็กๆ จะไม่ถูกเก็บภาษี การเก็บภาษีจะกระทำโดยตำรวจ แต่ในสมัยของยายจ๋อเหล่นั้นไม่มีการเก็บภาษีแล้ว

ในอดีตหมู่บ้านนี้ไม่มีทหารเข้ามาดูแลเลย จนกระทั่งเมื่อยายจ๋อเหล่นั้นเป็นสาวจึงเริ่มมีทหารเข้ามาในหมู่บ้าน ทหารไม่ได้เข้ามาทำร้ายประชาชนแต่อย่างใด เพียงเข้ามาตั้งด่านตามแนวตะเข็บชายแดนเท่านั้น ทหารจะเข้ามาครั้งละประมาณ 10 คน แล้วแยกกันตั้งด่านเป็นจุด ๆ เนื่องจากบริเวณนี้เป็นเส้นทางเข้าไปสู่ประเทศพม่าได้

เมื่อครั้งมีการก่อสร้างสถานีอนามัยของหมู่บ้าน ระหว่างการขุดก่อสร้างนั้น เคยพบร่องขนาดใหญ่ และชิ้นส่วนแขนของรูปปั้นที่ทำจากดินขนาดใหญ่ เมื่อครั้งที่ยังไม่ได้นับถือศาสนาคริสต์ จึงนำของทั้งหมดที่พบนั้นไปทิ้งเสียแล้ว นอกจากนั้นยังเคยมีคนพบพระพุทธรูปตามพื้นดิน จอมปลวกหรือแม้กระทั่งตอนทำนา แต่ได้นำไปทิ้งที่ทิ้งแล้วเช่นเดียวกัน ในปัจจุบันบึงนั้นกลายเป็นบ่อปลาของชาวบ้านแล้ว

4. คำบอกเล่า^๗

ผู้ให้ข้อมูล	33) นายคำสุข สกลวิเชียร อายุ 34 ปี
ชาติพันธุ์	ปกากะญอ
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์ นางสาวศิริลักษณ์ กัณหาศรี และนางสาวสิริวรรณ สิริวนิชย์
วันที่	29 กันยายน พ.ศ. 2551
ที่อยู่	บ้านร่มเย็น ต. แม่กิ อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
สถานที่	บ้านร่มเย็น ต. แม่กิ อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน
ผู้เรียบเรียง	นางสาววัชรินทร์ มณีวงษ์
รหัสเสียง	ไม่มีการบันทึกเสียง เรียบเรียงจากการจดบันทึก

การแต่งงาน

การแต่งงานของพี่คำสุคนั้นต่างจากปกากะญอทั่วไป เนื่องจากก่อนที่จะแต่งงานกันนั้นไม่ได้รู้จักกันก่อนเพียงแต่เคยเห็นกันเท่านั้น แต่ที่ได้มาแต่งงานกันนั้นเพราะญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายอยากให้แต่งงานกัน ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ไปสู่ขอฝ่ายชาย เมื่อตกลงกันได้แล้วจึงไปถามบาทหลวงว่าจะจัดพิธีได้เมื่อไหร่ เนื่องจากทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายนับถือศาสนาคริสต์ การแต่งงานจึงจัดขึ้นในโบสถ์เหมือนชาวคริสต์ทั่วไป แต่อาจมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย ดังนี้

ในวันแต่งงานนั้นฝ่ายหญิงจะต้องเตรียมข้าวของทั้งหมดเพื่อเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน เช่น หมู (สำคัญมาก) เหล้า และขนม พิธีในตอนเช้านั้นปฏิบัติตามหลักของศาสนาคริสต์ แต่การแต่งกายนั้นจะเป็นชุดของชาวปกากะญอ ฝ่ายชายสวมกางเกงกับเสื้อที่ฝ่ายหญิงเป็นคนทอให้ ส่วนฝ่ายหญิงก่อนจะขึ้นโบสถ์นั้นจะแต่งกายด้วยชุดเมว แต่เมื่อขึ้นโบสถ์แล้วจะเปลี่ยนเป็นนุ่งผ้าสีแดง กับเสื้อสีดำแทน เมื่อทำพิธีเสร็จก็จะไปเลี้ยงอาหารแขกที่มาร่วมงานที่

บ้านของฝ่ายหญิง แล้วฝ่ายชายก็ต้องนอนค้างที่บ้านของฝ่ายหญิงก่อน ประมาณ 2-3 วัน จากนั้นก็จะไปเลี้ยงฉลองกันอีกครั้งที่บ้านฝ่ายชาย

ข้อห้ามในพิธีการแต่งงาน

- พ่อแม่ของฝ่ายชายจะไม่ไปร่วมงานแต่งงานเนื่องจากเชื่อว่าการไปงานแต่งงานนั้นเป็นการขายลูกกิน
- ห้ามแต่งงานในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ – เมษายน

การตั้งชื่อ

คำนำหน้าชื่อของชาวปกากะญอนั้นจะแบ่งเป็นเพศหญิงเพศชาย คือ เพศชายจะนำหน้าชื่อด้วยคำว่า พะ เช่น พะตุล ส่วนผู้หญิงจะนำหน้าชื่อด้วยคำว่า หน่อ เช่น หน่อทะเประ